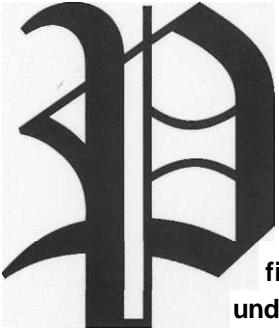

ANDERS RYDELL OCH SAM SUNDBERG

Piraterna. De svenska fildelarna som plundrade Hollywood är berättelsen om världens mest uppmärksammade piratrörelse. Det är också historien om dess fiender och om en upphovsrätt under attack.

The Pirate Bay, Piratpartiet och Piratbyrån befinner sig i främsta ledet av en global folkrörelse: alla de miljoner människor som fildelar. För vissa är piraterna hjältar, för andra är de terrorister som hotar att radera hela musik- och filmbranschen.

I Anders Rydells och Sam Sundbergs djuplodande reportage får läsaren lära känna piraterna - hur de lever, hur de tänker och vad som driver dem. Går det att stoppa dem, eller har illegal fildelning blivit så accepterat att det redan är för sent?

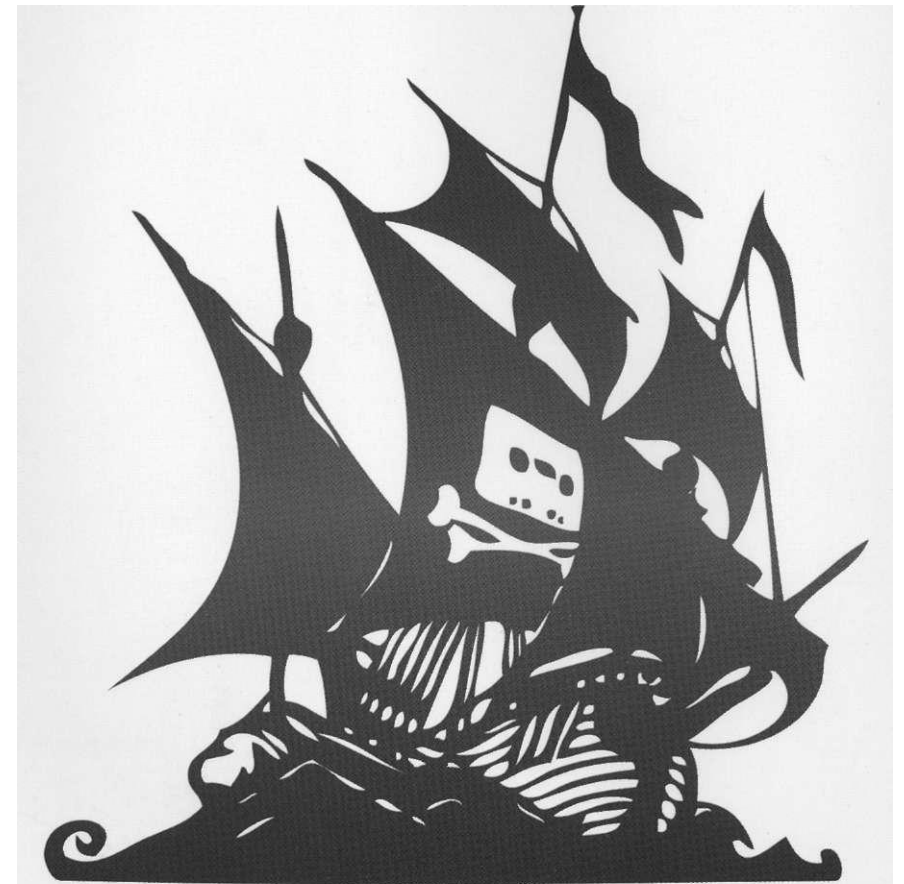
Oavsett vad man tycker om den olagliga fildelningen så har den kommit att bli tjugohundratalets viktigaste svenska kulturexport.

ISBN 978-91-7037-320-6

9 "789170"373206'

www.ordfront.se

Piraterna

DE SVENSKA FILDELARNA
SOM PLUNDRADE HOLLYWOOD

PIRATERNA

De svenska fildelarna
som plundrade Hollywood

Anders Rydell och Sam Sundberg

Piraterna

**De svenska fildelarna
som plundrade Hollywood**

Det här är en bok från Ordfront

Ordfront är en oberoende kulturförening som verkar för demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet.

Ordfront förlag ger ut böcker om samhällsdebatt, historia och kulturhistoria, skönlitteratur samt handböcker om skrivande och typografi.

Ordfront arrangerar även kurser i demokratiutvecklingsfrågor, skrivandets hantverk, formgivning och design.

Ordfront magasin är Sveriges största månadstidning för samhällsdebatt och kultur. Bli medlem på www.ordfront.se eller ring 08-462 44 00 för mer information.

ORDFRONT
STOCKHOLM 2009

Anders Rydell och Sam Sundberg: Piraterna

Ordfront förlag, Box 17506, 118 91 Stockholm

www.ordfront.se forlaget@ordfront.se

© Anders Rydell och Sam Sundberg 2009

Omslag: Jens Magnusson

Författarfoto: Mandi Gavois

Fakta­granskare: Johan Söderberg

Grafisk form: Lena Gustafsson

Satt med Minion Pro

Tryck: Scandbook, Falun 2009

ISBN: 978-91-7037-320-6

INNEHÅLL

SKURKSTATEN SVERIGE 9

ETT ODJUR ÄR LÖST 17

SAGAN OM IT-LANDET 29

NAPSTEREPIDEMIN 41

RIP. MIX. BURN. 53

SABOTÖRERNA 65

PIRATKOPIERING ÄR BRA! 77

VI VET VAR DU BOR 89

TIAMO MÖTER ANAKATA 101

DEN DEMOKRATISKE PIRATEN 113

SHIT, NU HÄNDE DET DÄR LIKSOM 127

SLÄPP FILERNA FRIA 141

PIRATEN NACH BRÜSSEL 155

STÅNGT PÅ GRUND AV NEDLADDNING 167

HOTET MOT HOLLYWOOD 181

UPPHOVSRÄTTSSAMHÄLLET 193

GRATISSAMHÄLLET 205

UTVECKLINGENS ABSOLUTA SPJUTSPETSAR 215

ORDLISTA 225

KÄLLFÖRTECKNING 227

*»Min inställning till fildelning är positiv.
Utan den hade jag varit en fis i rymden.«*

JONAS »BASSHUNTER« ALTBERG, ARTIST

SKURKSTATEN SVERIGE

FREDRIK NEIJ VÄCKTES AV att mobilen ringde. Klockan var tio på morgonen och även om det var en arbetsdag så var det inte en tid då han vanligtvis var vaken. Fredrik hade en hackares dygnsrytm djupt inprogrammerad i kroppen och steg ofta inte upp förrän vid tretiden på eftermiddagen. Jobbade gjorde han, när han var tvungen, hemifrån, efter mörkrets inbrott.

Det var inte många som kunde få honom att plocka upp luren vid den här tiden på dygnet, men han såg på displayen att det var Gottfrid som ringde så han grabbade sin medfarna gamla Nokia från sängbordet och svarade sömndrucket.

Tre ord gjorde honom omedelbart klarvaken. Adrenalinruschen stack i kroppen när han hörde Gottfrid förklara läget. Det var det här de hade väntat på. Det som inte fick hända. Det som ändå hela tiden varit oundvikligt. Tre ord:

Poliser i serverhallen.

Tillsammans med Gottfrid Svartholm Warg och Peter Sunde hade Fredrik Neij drivit The Pirate Bay i två år. Den började som en liten torftig fildelningssajt med en handfull användare, belägen i källaren hos ett företag i Mexico City. Med Fredriks hjälp hade den vuxit, megabit för megabit, användare för användare, till att bli världens största piratnätverk och navet i den globala fildelningskulturen.

The Pirate Bay hade kunnat vara en i mängden av häpnadsväckande framgångar för unga IT-entreprenörer, ännu ett Google, Skype, Youtube

eller Facebook. Precis som de företagen har The Pirate Bay-gänget haft ögonen på informationsteknologins snabba utveckling, sett hur bredbandshastigheter accelererat och digitalt lagringsutrymme blivit så billigt att gemene man, åtminstone i teknologiska framkantländer som Sverige, kan skicka stora mängder information mellan sig snabbt och enkelt. Piraterna var snabba med att se de möjligheter som öppnade sig tack vare den nya tekniken och att sätta den i arbete.

Via The Pirate Bay sprider miljoner användare filmer, musik, tv-serier, ljudböcker, datorprogram - all information som går att digitalisera. Och den så kallade peer-to-peer-teknikens otroliga effektivitet gör att användarna själva kan distribuera innehållet snabbare och bättre än alla de företag som i decennier livnärt sig på att sköta just denna distribution via cd-skivor, dvd och fysiska butiker.

Fildelning är inte bara en trend bland laglösa slynglar som har svårt att skilja på ditt och mitt. Det är en revolution med långtgående konsekvenser för produktion, konsumtion och distribution av kulturprodukter. Bittorrent är den tekniska lösning som bäst svarar mot fildelarnas behov och The Pirate Bay är världens största bittorrent-sajt.

The Pirate Bays popularitet är oomtvistad. Det är bara en sak som felar: större delen av det material som sprids via sajten är upphovsrättsskyddat. Det är filmer och dataspel som kostat hundratals miljoner kronor att producera, musik från stora och små kommersiella artister, serier som tv-kanalerna betalat dyrt för att få ensamrätt på att sända. Att sprida det materialet via fildelningsnätverk som The Pirate Bay är brottsligt. Och nu stod det poliser i serverhallen.

Fredrik Neij hoppade ur sängen, plockade upp ett par militärgröna cargo pants och en svart Piratbyrå-t-shirt från golvet och slängde på sig dem. Sedan ringde han Taxi Stockholm. Gottfrid ville att han skulle åka till det gemensamma företaget PRQ:s lokaler och städa undan papper som eventuellt kunde ligga framme och skräpa, »som det vore onödigt om polisen fick tag på«.

Kampen mellan pirater och antipirater är både juridisk och ideologisk. Den handlar inte bara om vem som har lagen på sin sida, utan också om vem som *bör* ha lagen på sin sida. På ena sidan står artister, författare, konstnärer, musikbolag, filmbolag - enskilda kreatörer som vill få ersättning när

någon laddar hem deras skivor eller filmer jämte en industri byggd på handel med upphovsrätter och vidareförsäljning av verken. På andra sidan står fildelande kulturkonsumenter och även bland dem finns många artister, författare och konstnärer.

I Sverige fildelar 19 procent av befolkningen från 16 år och uppåt. Fildelning förekommer i alla åldrar och samhällsskikt, men de som fildelar mest är unga män. I åldersgruppen 16 till 25 år fildelar 60 procent av männen och 35 procent av kvinnorna. I spannet 26 till 35 år fildelar 56 procent av männen och 20 procent av kvinnorna. Bland kvinnorna som är äldre än 35 fildelar bara några få procent, medan fildelning bland männen är vanligt ända upp i femtioårsåldern. Även bland fildelningsideologerna i Piratbyrå och Piratpartiet dominerar männen.

Den viktigaste anledningen till att folk fildelar är att det är enkelt och praktiskt. Därefter kommer det enkla faktumet att det är gratis och att »man kan få tag på sådant som inte finns i vanliga affärer«. En annan viktig anledning är att det »ger möjlighet att prova innan man köper«, allt enligt den årliga undersökning som utförs av World Internet Institute. Där konstateras också att mycket få ser »gemenskap med andra fildelare« som väsentligt.

Långt ifrån alla fildelare är alltså hängivna, medvetna pirater, men det finns de som drivs av en passion för fri spridning av information och kultur, och som trevande bygger en ideologi och en motståndsrörelse kring frågan. I spetsen för den svenska piratrörelsen går aktivisterna i The Pirate Bay, politikerna i Piratpartiet och Piratbyrå, som närmast kan liknas vid en tankesmedja.

Det är en världsunik folkrörelse, som rönt stor internationell uppmärksamhet. Prestigetunga tidningar som Wired, Vanity Fair, Time Magazine och The Guardian har skrivit långa reportage om de uppkäftiga, välformulerade svenska fildelarna. Kanske är piratrörelsen vår största exportsuccé under tjugohundralet.

Trots att det är brottsligt använder ungefär tjugo miljoner människor dagligen The Pirate Bay för att sprida upphovsrättsskyddat material, enligt sajtens egna siffror från hösten 2008. Frågan är om det gör Fredrik Neij, Gottfrid Svartholm Warg och Peter Sunde skyldiga till medhjälp till lagbrott.

När en film som *Revolutionary Road* dyker upp på sajten är det inte The

Pirate Bay själva som bjuder ut den. Det är användarna som bjuder ut den till varandra. Någon användare har filmen hemma på sin hårddisk, och via The Pirate Bay sprider de information om var man kan hitta den. Trackern fungerar som trafikdirigent och anvisar användarna till alla dem som har filmen på sina hårddiskar. The Pirate Bay är med andra ord en sorts sökmotor för filer som användarna själva delar ut. Ungefär som Google.

Att världens största sökmotor ofta länkar till upphovsrättsskyddat material som någon kopierat och publicerat på sin egen webbsida har vunnit allmän acceptans. The Pirate Bay klarade sig också länge tack vare att det var användarna, inte sajten föreståndare, som stod för den olagliga fildelningen. Men upphovsrätsindustrin vill inte åtala 1,4 miljoner svenskar. De vill åtala enstaka storskurkar, för att med några få, precisa ingrepp åsamka största möjliga skada i fildelarnas infrastruktur. Alltså är det viktigt för upphovsrätsindustrin att stämpla fildelningsnätverk som The Pirate Bay som kriminella.

Det finns också en uppenbar skillnad mellan The Pirate Bay och Google: uppsåtet. Redan i namnet skvallrar The Pirate Baby om sin inställning till upphovsrätt, och i sin brevväxling med upphovsrättsjurister är de tydliga med att de inte bryr sig ett dugg om att tjänsten används för olagliga syften.

Fredrik Neij hade fortfarande inte riktigt hunnit smälta vad som höll på att hända när han lämnade lägenheten i Vällingby, men precis när han var på väg ut slogs han av allvaret i situationen. The Pirate Bays framtid stod på spel. Han vände i dörren, gick fram till sin laptop och satte igång en backup av sajten. När han försäkrat sig om att den kommit igång hoppade han in i taxin och gav sig av mot en konfrontation med polisen.

Razzian var början på en utdragen rättstvist, men den var också den tänkande gnistan för en internationell piratrörelse som snabbt organiserade sig både politiskt och i handling. Tre dagar efter att The Pirate Bay stängts ner var sajten uppe igen, större än någonsin. Och den vill inte sluta växa. I skrivande stund rankas den bland de hundra mest besökta sajterna på internet, som den internationellt sett största svenska sajten och på tolfte plats i svenska nätanvändares besöksstatistik före exempelvis Eniro, Tradera, Myspace, och alla mediasajter utom Aftonbladet.

The Pirate Bay lever vidare, oavsett utgången av rättsprocessen. Och

diskussionen om upphovsrätten och om internets konsekvenser för distributionen av kultur och information har precis börjat. Världens ögon är idag riktade mot skurkstaten Sverige. Piratbyrå, Antipiratbyrå, Ifpi, The Pirate Bay, MPA, Piratpartiet, svenska riksdagspolitiker och 1,4 miljoner fildelare - alla spelar de viktiga roller i spelet om kulturens framtid. Det här är berättelsen om dem. Det är berättelsen om vägen hit, hur olika intressen, grupper och individer kommit att driva utvecklingen mot ett tillstånd där begreppen internet och upphovsrätt tycks stå i motsatsförhållande till varandra.

»JU MER DE SPJÄRNAR EMOT, DESTO VÄRRE BLIR DET»

Nu är det ett tag sen jag tog hem en film. Ett par månader sen åtminstone, och jag har faktiskt inte sett filmen. Men jag tog hem en ljudbok åt min bror för bara en vecka sen. Det var den nya Baldacciboken, Geniet, och det fungerade hur bra som helst. Ibland säger de ju att de har stängt ner The Pirate Bay, men det var inga problem.

Filmerna är lite besvärliga ibland. Man vet inte riktigt vad man får. När jag tog hem Shrek 3 visade det sig att det låg en banner över skärmen, så den gick inte att se. Den slängde jag. När jag tog hem The Bourne Identity så var ljud och bild inte synkroniserat, och en annan gång fick jag hem en film som någon hade filmat med en kamera i en biosalong. Då kan man ju lika gärna vara utan.

Sen är det problem med filformatet ibland, för jag bränner alltid ner filmerna på dvd-skivor och spelar i dvd-spelaren. Men då måste man konvertera filmen med ett program som heter Cocosoft om det är en avi-fil. Så det är lite bökigt med filmer.

Det första jag tankade ner var musik, med Napster och de program som kom efter det. Bittorrent använde jag för första gången för ett par år sen när en jobbkompis tipsade mig om ett program som hette Utorrent, och sen var det min brorson som tipsade mig om The Pirate Bay. Så jag går in på piratbayen och så rasslar det igång. Har man tur och det är många seeds så går det snabbt och lätt, men om det inte är så många som

har filen så kan det ta väldigt lång tid. Det finns ju de jag känner som har datorn på hela tiden och så står den och tankar. Men då fildelar man så att säga hela tiden. Det är ju så det fungerar. Inte för att jag är särskilt orolig att jag ska åka fast, men det är en liten tanke som finns där.

Moraliskt har jag inga betänkligheter kring att ladda ner. För det som jag laddar ner skulle jag ändå aldrig köpa. Ta Photoshop, som kostar tio lakan att köpa. Det skulle jag aldrig betala, men det är kul att pröva det ändå. Jag tar ner lite programvara då och då, och jag har kanske tagit hem femton filmer och bränt på dvd. Jaggår fortfarande på bio, men dvd hyr jag faktiskt aldrig. Jag vet inte riktigt varför.

Visst kan det vara så att somliga får problem med alla nedladdningar, men man undrar ju ändå: vem är detsom skulle ha fått pengarna? Är det författaren och filmskaparen, eller är det förlag och filmbolag? Jag tror nog att de klarar sig ändå. Det är lite som så att hade de insett vad det här med fildelning handlar om, och lagt sina priser på rimligare nivåer, så hade de kanske klarat sig bättre. Det verkar som att ju mer de spjärnar emot desto värre blir det för dem. När de gör razzior och åttalar folk, och använder sån där DRM-teknik... Nej, jag har inget som helst medlidande med filmbolagen.

BOSSE, 62, INGENJÖR, HÖGANÄS

ETT ODJUR ÄR LÖST

1976 KONKURRERADE TVÅ äldre män om USA:s uppmärksamhet. Den ene var den klurige kommissarie Columbo spelad av Peter Falk, oftast med en Toscano-cigarr i mungipan. Den andre var polisdetektiven Kojak spelad av Telly Savalas som istället för en cigarr lika ihärdigt sög på en godisklubba. Båda var omåttligt populära, det enda problemet var att man helt enkelt var tvungen att välja mellan dem. Båda serierna visades nämligen samtidigt, klockan nio på söndagskvällar på ärkekonkurrenterna CBS och NBC. Antingen såg man *Kojak* eller så såg man *Columbo*.

Sommaren 1976 fick några reklamare på den framgångsrika New York-baserade reklambyrå Doyle Dane Bernbach (idag DDB Worldwide) en genial idé. De skulle erbjuda USA möjligheten att se både *Kojak* och *Columbo*, utan att behöva välja. Eller snarare de skulle visa att det numer var tekniskt möjligt. Firman hade fått sitt namn efter sina tre grundare Maxwell Dane, James Doyle och William Bernbach. Byrån var redan legendarisk i reklamkretsar för sina nyskapande och vågade kampanjer. Bland annat valkampanjen »Daisy« som allmänt betraktas som anledningen till att Lyndon B. Johnson besegrade Barry Goldwater i presidentvalet 1964. Nu hade byrån fått uppdraget att göra en marknadsföringskampanj för Sonys nya videobandspelare Betamax, som var den första kommersiellt framgångsrika videobandspelaren efter årtal av misslyckade lanseringar från de stora teknikföretagen. Framgången skulle genast följas upp med en landsomfattande reklamkampanj som skulle placera en Betamaxspelare i varje

amerikanskt hem. Och man skulle göra det genom att ställa USA:s två mest framgångsrika poliskommissarier mot varandra. Kampanjen skulle visa på något som teknikföretagen hittills hade haft svårt att övertyga allmänheten om: nyttan med en videobandspelare. Vad skulle man ha denna pryl till egentligen? För Doyle Dane Bernbach var det en fråga om pedagogik. Det som videospelaren egentligen erbjöd var makt över tiden, att kunna vara på två platser samtidigt. Genom att påpeka att man kunde spela in *Kojak* medan man såg *Columbo* - eller tvärtom - pekade man direkt på videons möjlighet att bända tiden. Och det skulle så klart ske med en Betamax. Sen sommaren 1976 skickade byrån ett brev till Universal City Studios i Hollywood, som faktiskt producerade båda serierna. I brevet berättade man att man tänkte publicera en tidningskampanj som löd: »Now you dont have to miss *Kojak* because youre watching *Columbo* (or vice versa).« Byrån trodde att Universal skulle se kampanjen som gratisreklam för sina tv-serier. Det visade sig dock vara helt fel. Vad ingen kunde förutse var att brevet blev upptakten till en av de största upphovsrättsrättegångarna i modern tid.

Den första inspelningsutrustningen för film och musik lanserades kommersiellt redan på femtiotalet. Först var det rullbandsspelaren med magnetband som gick mellan två öppna rullar. Det var teknik som var både för dyr och för krånglig för att nå ut till vanliga konsumenter. 1956 lanserade företaget Ampex sin första videobandspelare, VRX-1000. Den såldes till det saftiga priset av femtiotusen dollar, vilket i dagens penningvärde skulle motsvara omkring trehundrafemtio tusen dollar. Spelaren var dessutom både svår och otymplig att använda. Den användes i princip bara av de största tv-kanalerna. Men utvecklingen gick relativt snabbt och flera företag började snart utveckla konkurrerande spelare.

I början av sextiotalet lanserade ett nederländskt företag en spelare där de hade inneslutit de två rullarna i en lätthanterlig plastkåpa. På så sätt skyddade man filmen och förhindrade trassel. Företaget hette Philips och uppfinningen kom att kallas kassetband. Idén var så bra att andra teknik-tillverkare genast tog lösningen i bruk.

Det skulle dock dröja ända till mitten av sjuttiotalet innan det stora kommersiella genomslaget kom för videon och en bra bit in på åttiotalet innan apparaten hade en självklar plats i hushåll i Europa och USA. Förklaringen till den långsamma spridningen var att tekniken fortfarande var dyr. Det

pågick dessutom ett formatkrig, vilket inte underlättade ett kommersiellt genombrott. Användningsområdet för en vanlig person var dessutom ganska begränsat. I Sverige hade vi strax innan, 1969, fått två tv-kanaler i och med startandet av TV2. Det fanns helt enkelt inte så mycket att spela in och film, det såg man på bio.

Vid öppningstid i november 1975 ringlade en lång kö människor utanför varuhuset Macy's på Herald Square i New York för att se den första Betamaxvideon, en kombination av tv och videobandspelare i ett. Trots ett dyrt pris på tvåtusen femhundra dollar, motsvarande över sextiotusen kronor i dagens valuta, blev Betamax under sitt första år en verklig framgång i USA och det format som såg ut att vinna formatkriget. Snart kom också en Betamax utan tv till halverat pris och framgången var ett faktum. Sony blev 1975 det företag som såg ut att ha placerat en video i varje hem. Vad har då *Kojak*, *Columbo*, Doyle Dane Bernbach och Betamax med den svenska piratrörelsen att göra? Mycket. Det handlar i grunden om en och samma sak. Vem som har rätten att göra en kopia. Betamaxspelaren var knappast den första inspelningsutrustningen. Men det var då, i mitten av sjuttiotalet, som inspelningsutrustning för hemmabruk började slå igenom. Allt fler människor fick plötsligt själva råd att skapa sina egna kopior av vad de såg och hörde, och den så kallade hemkopieringen tog fart. Det var på flera sätt någonting revolutionerande. Aldrig hade det varit lika lätt, billigt och gått lika snabbt att skapa kopior av musik och rörlig bild.

Under förhistorien, antiken och medeltiden traderades litteratur, historier, nyheter och information mestadels muntligt. Att kopiera det skrivna ordet var dyrt, tidskrävande och kunde bara praktiseras av ett ytterst fåtal personer från samhällets elit. Efter att Johannes Gutenberg utvecklat sin tryckpress spreds möjligheten att skapa kopior till fler, något som blev ett viktigt led i att bryta den kontroll kyrkan hade över informationen. Den som har haft monopolet att skapa kopiorna har också haft makten över informationen. Men fram till nittonhundratalet har möjligheten att producera kopior krävt teknik och resurser som inte har varit tillgängliga för den stora massan.

Demokratiseringen av produktionen av kopior skulle dock dröja en bra bit in i efterkrigstiden, tills den snabba ekonomiska tillväxten och tekniska

utvecklingen i västvärlden ledde fram till att allt fler fick det bättre ställt - och allt mer avancerad teknik blev allt billigare. Under sextio- och sjuttio-talen möttes dessa framsteg. Helt plötsligt hade en stor del av det västerländska samhällets invånare råd med teknologi som kunde producera kopior av musik, litteratur, filer och film.

Hemkopieringen via videospelning och blandband var en teknisk och informationsmässig revolution, och början på en utveckling som sedermera skulle leda just till digitaliseringen av ljud och bild. Ur ett historiskt perspektiv var kanske hemkopieringen lika viktig eller viktigare än Johannes Gutenbergs tryckpress. Det innovativa med tryckpressen var att fler människor fick just kopior med information i sina händer. Men det som hände under efterkrigstidens teknikutveckling var att själva »tryckpressen» lades i var mans hand. En utveckling som fick sin mest konkreta uppföljning i nittionhundralets motsvarighet till Gutenbergs tryckpress, kopieringsmaskin som utvecklades av Chester Carlson 1938. Även det en teknik som kommersialiserades under efterkrigstiden.

Kommunikationsteoretikern Marshall McLuhan beskrev på sextioalet kopieringsmaskin som en av de mest omvälvande teknikerna någonsin. I Sovjetunionen ansågs den vara så farlig att den var förbjuden fram till 1989. Även i Sverige fanns en rädsla för kopieringstekniken. På sjuttioalet grundades fotokopieringens motsvarighet till Stim (Sveriges Tonsättares Internationella Musikbyrå), Bonus Presskopia. 2007 fick organisationen in hundrafemtio miljoner kronor från licenser som myndigheter, företag och skolor fick betala för att kopiera verk. Men om den nya tekniken under sextio- och sjuttioalet kom att göra kopieringen överkomlig så kom digitaliseringen sedermera att göra den i princip gratis.

Sommaren 1976 började några filmbolag i Hollywood, med Universal i spetsen, ana vad som höll på att hända. De riskerade att förlora intäkter på den nya hemkopieringen. Men egentligen höll de på att förlora något mycket mer värdefullt, nämligen ensamrätten att göra kopior av sina egna produkter. Det var en rättighet de tänkte försvara till varje pris. Initialt skulle man försöka stoppa problemet vid dess källa, det vill säga hos teknikföretagen. Universals president Sidney Sheinberg, som i Hollywoodkretsar kort och gott gick under namnet »Sid«, gillade inte alls den nya videospelningstekniken. Han ifrågasatte om videon överhuvudtaget borde få

existera. När reklamarna på Doyle Dane Bernbach skickade iväg brevet till Universal sommaren 1976 var de lyckligt omedvetna om att det skulle hamna hos Sidney Sheinberg, och sedermera resultera i en åtta år lång konflikt med Sony på ena sidan och Universal och Walt Disney Studios på andra. Istället för ett tack fick byrån ett skriftligt klagomål från Universal som varnade byrån från att gå vidare med kampanjen. Sony tyckte ändå att idén var så bra att de beslöt sig för att gå vidare med kampanjen utan Universals välsignelse. Nästa gång Sony och Doyle Dane Bernbach hörde av Hollywood var det via en inbjudan till rättssalen.

Sidney Sheinberg agerade på ett sätt som blivit kutym för underhållningsindustrin i upphovsrättsfrågor: man gick till attack. »Sid« överlade genast med studios advokater, som fastslog att marknadsföringen av en teknik som kopierade tv-program underminerade Universals exklusiva rätt att reproducera sina verk. Universal försökte även få med de andra stora filmbolagen. Disney hoppade snabbt på, medan Warner Brothers inte ville delta i stämningen, men lovade ekonomiskt stöd.

11 november 1976 stämde Universal och Disney tillsammans Sony, Doyle Dane Bernbach och fem återförsäljare av Betamaxspelare för upphovsrättsbrott. De hävdade bestämt att Betamaxspelaren hotade deras lagstiftade rätt att ensamma skapa kopior av sina produkter. Vad de egentligen gjorde var att försöka stämna ett tekniskt framsteg, något man senare försökte upprepa när den första mp3-spelaren kom.

Om Universal och Disney skulle vinna rättegången skulle det i princip betyda att utvecklare av ny teknik med kopieringsfunktioner skulle bli ekonomiskt och juridiskt bundna till medieföretagen. Teknikutvecklarna skulle bli ansvariga ifall någon använde deras teknik för piratkopiering.

Emellertid fanns det även andra motiv bakom stämningen. Universals dåvarande ägare MCA (Music Corporation of America) höll på att utveckla sin egen uppspelningsteknik, så kallad laservideo. Deras Discovision skulle testas på marknaden 1977. Även skivbolaget RCA (Radio Corporation of America) som då ägde NBC utvecklade sin laseruppspelare Selectavision, som hade varit under utveckling ända sedan 1964. Och elektronikföretaget Magnavox försökte få färdigt sin Magnavision. Det fanns med andra ord starka amerikanska intressen att stoppa de framgångsrika japanerna.

Rättegången tog sin början i januari 1979.

Sony hävdade till sitt försvar att en konsument hade absolut rätt att spela in tv-program för privat bruk. Sony gjorde också en jämförelse med kassetbandet som hade slagit igenom tidigare och redan gjort miljoner ungdomar till privata kopierare av musik utan att det hade prövats i rätten. Sony ansåg helt enkelt att de bara utvecklade teknik inom en kultur som redan var etablerad. Utslaget kom i oktober samma år. Och det var till Sonys fördel. Domstolen slog fast att det var rimligt att användare kunde spela in hela tv-program för privat bruk och att teknikutvecklarna inte kunde ställas till svars för eventuellt missbruk av inspelningsutrustningen. Domstolen ansåg även att det inte heller gick att bevisa att filmbolagen skadades ekonomiskt av tekniken. Men det fanns en man som inte höll med.

Vi lever inte längre på en marknadsplats, herr ordförande - du kan helt enkelt inte leva på en marknadsplats, en marknadsplats där det finns ett odjur lös-släppt, okontrollerat. Det skulle inte längre vara en marknadsplats, det skulle vara en djungel, där ett sådant okontrollerat instrument är kapabelt att sluka allt det som personer har investerat i och arbetat fram såsom en film eller ett tv-program och i princip ödelägga den ordnade distributionen av dessa produkter. Jag säger er att videobandspelaren är för amerikanska filmproducenter och den amerikanska publiken vad Boston Strangler är för kvinnor som är hemma ensamma.

Orden är Jack Valentis från ett förhör för House Judiciary Committee, en kommitté som har ett övergripande ansvar för ordningen i de federala domstolarna, och Boston Strangler var en vid tiden uppmärksammas kvinnomördare. Jack Valenti som var en av Hollywoods allra färgstarkaste antipiratförespråkare och då president för MPAA (Motion Picture Association of America). MPAA var de stora filmbolagens intresseorganisation och samma organisation som ett par decennier senare hyrde privatdetektiver för att bevaka The Pirate Bay.

Jack Valenti, som ibland har kallats världens mest inflytelserika lobbyist, började sin karriär med att föra kommando över en B-25 bombare under andra världskriget. Efter kriget blev han politisk konsult och hamnade sedermera i Vita Huset som »first special assistant« till Lyndon B. Johnson efter mordet på John F Kennedy 1963. Snart fick han dock sin egen president-

titel då han 1966 värvades av MPAA. Jack Valenti var övertygad om att hemkopieringen skulle döda filmbranschen och försänka den amerikanska kulturen i anarki och förfall. Hemkopieringen var ett tekniskt odjur som hade satt sina tänder i Hollywood.

Betamaxrättegångens första utslag var en stor besvikelse för Valenti. Underhållningsindustrin hade inte kunnat ställa tillverkarna av inspelningsteknik till svars. Därför kunde teknikföretagen förse världen med videor, walkmans och senare cd-brännare och mp3-spelare utan att riskera rättsligt efterspel. Jack Valenti, som hade lika bra kontakter i Hollywood som i Washington, beslöt sig för att ta vägen genom maktens korridorer för att »rädda« Hollywood.

Universal och Disney överklagade, vilket förlängde rättsprocessen flera år. Inte förrän 1981 lämnade nästa instans, US Court of Appeals sitt utslag. Och det var oväntat. Domstolen rev upp utslaget från 1979 och vände domen. Sony gjordes ekonomiskt ansvarig för all olaglig användning av Betamaxspelaren. Domstolen ville att Sony och andra teknikutvecklare skulle betala en royalty (kassetavgift) på varje tomt videoband som såldes. Men medan parterna hade suttit i rättsalen hade utvecklingen sprungit förbi dem. Videomarknaden hade exploderat.

1976 hade Sony sålt trettio tusen Betamaxspelare. 1981 sålde de 1,4 miljoner spelare. Skadeståndet skulle bli astronomiskt och det var inte längre tal om att stoppa videobandspelare längre. Videons verkliga genomslag var ett faktum. I Sverige sände vid samma tid SVT:s samhällsprogram *Studio S* avsnittet »Vem behöver videon?« I programmet moraliserades det över att videon ledde till att minderåriga såg *Motorsågsmassakern* och andra våldsfilmer som kringgick den svenska filmcensuren. »Videoväldet« blev ett begrepp och helt plötsligt ville alla ha en videobandspelare.

Betamaxfallet togs till Högsta domstolen. 1984 kom utslaget och det gick på 1979 års beslut. Sony vann den utdragna rättsprocessen. Men det var en pyrrhusseger. Sony hade ingen anledning att fira. De hade kanske vunnit i rättsalen - men de hade förlorat marknaden. Betamax var inte längre videobandspelaren som bildade köer utanför Macy s i New York. 1984 nådde visserligen Betamax sin försäljningstopp med 2,4 miljoner sålda exemplar, men ett konkurrerande format hade tagit ledningen. Redan 1977

hade Sonys japanska konkurrent Matsushita lanserat VHS (Video Home System).

1981 hade sex japanska teknikföretag startat tillverkningen av VHS-formatet. En spelare kostade då 1 300 dollar och priset sjönk snabbt. 1986 hade VHS tagit 85 procent av marknaden. 1988 hade 170 miljoner videoapparater sålts. Av dessa var bara tjugo miljoner Betamax. Sony begravnade Betamax. Teknikutvecklarna undkom inte heller att ställas i skuld till underhållningsindustrin. Jack Valentis lobbyande gav resultat och ett lagförslag drevs igenom i USA:s kongress. Eftersom videon nu var så vanligt förekommande var kongressen knappast beredd att kriminalisera miljon-tals ägare till videobandspelare. Kongressen gav istället filmbolagen en royaltypå alla tomma band som såldes. I Sverige hade redan en liknande ersättning genomdrivits, privatkopieringsersättningen, som 2006 drog in 167 miljoner kronor.

Men kampen mot hemkopieringen var långt ifrån över. När den inte kunde föras mot teknikutvecklarna så skulle den föras mot användarna och deras samveten. Under åttiotalet kom en rad odödliga antipiratkampanjer att symbolisera den rädsla bolagen hyste för den nya tekniken.

På The Pirate Bays logga bryter ett fartyg genom vågorna och på seglet syns den bekanta piratloggan med två korsade benknotor, fast med ett kassetband istället för en döds-kalle. Den är en lika tydlig som provokativ och kultförklarad symbol för piratrörelsen. Problemet är bara att den inte är deras. De har stulit den.

De stora skivbolagen såg inte kassetbandet, som nådde marknaden 1963, som något riktigt hot förrän skivförsäljningen plötsligt sjönk i slutet av sjuttio-talet. Förklaringen, från skivbolagens sida, föll på den »illegala« blandbandkulturen.

Men på kassetband spreds inte bara kommersiell musik utan också en ny sorts musik som inte fanns att köpa i handeln, som bootlegs och remixar. Blandbandkulturen öppnade upp nya möjligheter för musiker som inte passerade flaskhalsen skivbolagen utgjorde. Extra viktig blev denna kultur för framväxten av den tidiga hiphopen. En musikgenre som något decen-nium senare, ironiskt nog, skulle bli skivbolagens verkliga kassako. Men nu var blandbanden ett hot och åtgärder skulle vidtas.

1979 lanserade den brittiska musikindustrins intresseorganisation BPI

(British Phonographic Industry) en ny slagkraftig logotyp som skulle tryckas på skivkonvolut och informera köparna om att piratkopiering var en olaglig verksamhet. Logotypen föreställde ett kassetband med två korsade benknotor. För att förstärka intrycket lade man till raden »Home taping is killing music« och för att vara helt säkra på att budskapet skulle gå fram även »And its illegal«. BPI glömde dock att även logotyper kan bli kopierade.

BPI grundades 1973 av de brittiska musikbolagen för att motverka olaglig musikkopiering. »Home taping is killing music«-kampanjen möttes när den lanserades, som så ofta när man kämpar mot ungdomskulturer, av en motkultur. Punkscenen var först med att parodierna skivbolagens försök att vinna sympati. Det nederländska anarko-punkbandet The Ex använde som sin slogan »Home taping is killing music« och lade till: »And it's about time too!«.

San Diego-punkarna Rocket From the Crypt började sälja t-shirts med kassetbanden och benknotorna och texten »Home taping is killing the music industri: killing ain't wrong«. Dead Kennedys skrev på ena sidan av sin banbrytade skiva *In God We Trust, Inc.* »Home taping is killing big business profit. We left this side blank so you can help.« På hårdrocksgruppen Venoms album *Black Metal* från 1982 kunde man läsa »Home taping is killing music. So are Venom«. BPI:s antipirat-kampanj måste nog inräknas till historiens mest missriktade. Istället för att informera om att piratkopiering var olagligt valde man att fokusera på att piratkopiering dödar musiken. Budskapet gick inte fram. Kampanjen kom istället att förstärka en redan rådande uppfattning om skivindustrin som högmodig. Musik hade ju funnits även innan skivbolagen.

1986 gick försäljningen av videofilmer om biografernas inkomster. Filmbolagen fick allt svårare att hävda att videon skulle leda till deras undergång, siffrorna tycktes visa på motsatsen. När industrin insåg att de faktiskt kunde tjäna pengar på de nya formaten omfamnade man dem lika snabbt som man tidigare hade fördömt dem, och begravnade sina farhågor. Allt gick bra. Video öppnade även för en breddning, då en ny marknad av filmer som gick rakt ut på videomarknaden uppstod vid sidan om biorepertoaren. Skiv- och musikindustrin hade inte längre anledning att oroa sig. Istället stod man inför lysande tider, hiphopartister, barnen av blandband, klättrade på försäljningslistorna och det nya cd-formatet skulle snart

få alla att köpa all musik de redan ägde - igen. Men kanske borde de ha oroat sig. För bara ett decennium senare restes piratflaggan på nytt. Och då var fienden inte längre svarta kassetter. Det var något mycket värre: ettor och nollor.

*»Napster är fel, moraliskt och juridiskt.
De som använder sig av det är plundrare.«*

LARS ULRICH, METALLICA

SAGAN OM IT-LANDET

DATE: FRI, 4 FEB 1994 09:51

Subject: From PM Carl Bildt/Sweden to President Clinton

Dear Bill,

Apart from testing this connection on the global Internet system, I want to congratulate you on your decision to end the trade embargo on Vietnam. I am planning to go to Vietnam in April and will certainly use the occasion to take up the question of the MIAs.

Sweden is - as you know - one of the leading countries in the world in the field of telecommunications, and it is only appropriate that we should be among the first to use the Internet also for political contacts and Communications around the globe.

Yours,
Carl

IT-landet Sverige började med orden »Dear Bill«. I varje fall var det just med dessa ord som den sköna nya vida webben blev en angelägenhet för fler än teknikfrälsta nördar. 1994 blev IT något alla talade om. Men IT var inte bara en ny teknisk innovation. IT skulle rädda nationen Sverige ur en av sina djupaste kriser i modern tid.

Den ekonomiska krisen i början av nittioalet var den värsta sedan Kreugerkraschen på trettioalet. Realräntan chockhöjdes, BNP sjönk och Sverige ådrog sig en enorm statsskuld. Flera hundratusen svenskar förlorade sina jobb då den öppna arbetslösheten på bara något år ökade från två till åtta procent. Den svenska modellen, det moderna välfärdslandet med »världens bästa« skola och sjukvård som byggts upp under decennier av folkhemsbygge underminerades på bara några år av besparingarna som följde finanskrisen. Sverige var inte längre bäst. Folkhemmet luktade mögel och missnöjespartiet Ny Demokrati vann kraft ur krisen och pekade på det som de ansåg vara problemet.

Det är mot denna bakgrund man kan se genomslaget för IT 1994. IT var inte så mycket en ny teknik som ett paket nya skinande idéer. Något att börja tro på. IT tillhörde framtiden, en ljusare framtid.

Sverige blev snart, som Carl Bildt skröt om i sitt mejl till Bill Clinton, ett av världens ledande IT-länder. Men Sverige blev inte bara dot-com-landet som tidigt grävde ner snabba informationsvägar i myllan. Sverige blev även landet som lät världens ledande piratrörelse segla på dem.

Till skillnad från musik- och filmindustrin var digitalisering något som tillverkarna av mjukvara föddes med. Mjukvaran var digital - och därför oerhört mycket svårare att skydda och ta betalt för än svarta kassetter. Därför började den gryende mjukvaruindustrin i Silicon Valley redan på sjuttioalet handskas med samma problem som musik- och filmindustrin skulle överraskas av trettio år senare.

I februari 1976 skrev en lovande tjugosexårig programmerare och affärsman i Silicon Valley ett öppet brev med titeln »An Open Letter to Hobbyists« - där han beklagade sig över det svaga skyddet för datorprogram och hur många som använde och kopierade mjukvara utan att betala för den. Något som enligt honom hotade hela den gryende datorindustrin. Brevet blev enormt uppmärksammat och starten för debatten om upphovsrätt för digitalt material. Den unga programmeraren såg sig hotad eftersom han ville kunna leva på sitt arbete. Året innan hade han tillsammans med skolkamraten Paul Allen startat ett mjukvaruföretag. De kallade det MicroSoft. Och programmet den unge Bill Gates ville skydda var Altair Basic, som hade börjat spridas »illegalt« bland entusiasterna i den legendariska datorföreningen Homebrew Computer Club, där bland

annat Applegrundarna Steve Jobs och Steve Wozniak var medlemmar.

Spridning av digitalt material hade blivit lättare sedan man i början av sjuttioalet lanserade disketten. Fildelningen skedde manuellt, något som man i datorkretsar humoristiskt döpte till »sneakernet«, eftersom man var tvungen att gå mellan varandra med disketter för att utbyta filer.

Det skulle förändras då programmerarna Ward Christensen och Randy Seuss i början av 1979 blev instängda i en stuga av en kraftig snöstorm i Chicago. Under ett par veckor utvecklade de ett program som gjorde det möjligt att skicka digitala meddelanden eller filer mellan datorer via telefonlinjen. De kallade det CBBS (Computerized Bulletin Board System). Under åttiotalet utvecklades en rad olika så kallade öppna nätverk, det vill säga nätverk mellan datorer som användare från olika delar av världen kunde anslutas till. Det mest populära blev Christensens och Seuss BBS. BBS var en föregångare till internet och en av de mest använda BBS:erna blev Fidonet. Elektroniska meddelanden och fildelning var några av BBS-nätverkens vanligaste funktioner. Men det var inte tal om att överföra musik eller film vid den här tiden. Det fanns för det första inga hanterbara format för digital film och musik och för det andra var överföringshastigheten oerhört långsam jämfört med dagens internetuppkopplingar. Det som fildelades var med dagens mått mycket små program, spel, bilder och textfiler.

1990 lanserade engelsmannen Sir Timothy John Berners-Lee det vi idag kallar World Wide Web och skrev därmed världens första hemsida. Det skulle dock dröja många år innan internet var snabbt nog för fildelning av musik och film. Internet användes främst för att publicera och sprida material som var svårt att få tillgång till på annat sätt såsom bombrecept, drog-tips, hackingmanualer och pornografi. Ville man ha större program och spel var det fortfarande sneakernet som gällde. 1992 fick diskettpiraterna sin egen Home taping is killing music-kampanj i reklamfilmen »Don't copy that floppy«. Bakom låg SIIA (Software and Information Industry Association), mjukvaruindustrins egen lobbyorganisation som ville uppmärksamma den vitt spridda piratkopieringen av spel som *Tetris*. Resultatet blev en övertydlig upplysningsfilm i rappformat där skådespelaren M.E. Hart, som karaktären MC Double Def DP, rappade i tidsenlig MC Hammer-stil om hur fel det var att kopiera datorspel. Något som hotade hela datorspels-

branschen. Av någon anledning blev det aldrig så men det var knappast MC Double Def DPs förtjänst.

När Sveriges statsminister 1994 skickade sitt mejl till sin kollega i Vita Huset var internet knappast den effektiva kommunikationsväg som han hade hoppats på. För säkerhets skull så ringde Bildts stab upp Vita Huset för att informera om att snart kommer det ett mejl till Mr President.

Men egentligen var det inte presidenten han skulle ha mejlat, utan vicepresidenten.

1988 publicerade en grupp professorer i datavetenskap vid UCLA (University of California, Los Angeles) rapporten »Toward a National Research Network« som kortfattat sade att internet var framtiden och att USA genast borde investera i det. Rapporten kom främst att influera en relativt ung och ovanligt framtidsoptimistisk senator från Tennessee. Hans namn var Al Gore. Inspirerad av rapporten började han arbeta fram internetsatsningen »Gore Bill« som i slutet av 1991 gick igenom under namnet »High Performance Computing Act«, då han övertalade George H. W. Bush att skriva under. Den innebar att sexhundra miljoner dollar satsades på det som Al Gore kallade »Information Superhighway«, eller vägen till framtiden om man så vill.

När Al Gore blev Bill Clintons vicepresident 1993 utökade han sitt engagemang för den nya tekniken. Han höll tal om »the superhighway« och minglade med Bill Gates och andra ur Silicon Valleys datorelit. Han öppnade Vita Husets hemsida och höll en presskonferens över internet. Just då trillade ett mejl ner i Vita Husets e-postlåda från en statsminister i ett litet land på andra sidan Atlanten. Ett land som också ville hålla på med IT.

Carl Bildt hade 1994 bestämt sig för att bli Sveriges Al Gore. Mejllet till Bill Clinton var Bildts presschef Lars Christianssons idé. Och tilltaget kan inte ses som annat än en oerhört lyckad pr-start för det nya IT-landet Sverige.

Carl Bildt hade tur. Mejllet visade sig vara det första någonsin mellan två statsöverhuvuden. Vita Huset tog genast den kastade bollen och skickade ut ett pressmeddelande om den digitala kontakten. Och i samma ögonblick förvandlades ett litet mejl till en världsnyhet.

En månad senare följdes det hela upp när Carl Bildt instiftade IT-kommissionen med sig själv som ordförande. Kommissionens uppgift var att

stimulera IT-utvecklingen och se till att Sverige var först inom området.

Efter den borgerliga valsegern 1991 lades genast en proposition för att avskaffa de kontroversiella löntagarfonderna. En av lösningarna blev att överföra miljarder kronor till en rad privata forskningsstiftelser. När Socialdemokraterna återtog makten efter valet 1994 var pengarna bortom deras kontroll. En av dessa miljarder blev känd som »IT-miljarden«, pengar som avdelades speciellt till det nya internet och delades ut av KK-stiftelsen (Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling).

Carl Bildt besökte i Al Gore-anda teknikmässor och höll tal om den nya elektroniska framtiden. Bara tre dagar efter sitt mejl till Bill Clinton höll han inför Ingenjörsvetenskapsakademien ett tal på temat »Människan-tekniken-framtiden« där han menade att vi stod inför en »omvälvande global omdaning«, ett nytt samhälle »där alla människor elektroniskt kan hämta information och kommunicera med varandra snabbt, enkelt, säkert och billigt oavsett tid och plats«. Carl Bildt satte som mål att Sverige 2010 skulle vara IT-landet framför andra. Den nya tekniken skulle sätta Sverige på rätt spår efter den ekonomiska krisen i början av nittiotalet. Och IT skulle bli ljuset i tunneln. Det fanns även starka ideologiska skäl bakom den borgerliga IT-frenesin. Internets fria platta nätverksstruktur sågs av nyliberaler som ett sätt att montera ner välfärdsstaten. För Carl Bildt gick den nya tekniken och nyliberalismen hand i hand. Internet skulle frigöra individens kreativitet och företaganda och bryta ner det gamla hämmande folkhemmets kollektivism. På internet skulle den verkligt fria marknaden uppstå - kanske lite för fri skulle den borgerliga åsikten bli, lite mer än ett decennium senare när piratrörelsen gjorde entré.

Men 1994 skulle internet göra Sverige till världens modernaste land. IT skulle in i varje skola och varje hem. 1994 var året då borgerliga politiska betänkanden gavs storslagna titlar som »Den nya verkligheten« och »Vingar åt människans förmåga«. Det senare betänkandet presenterades mitt under valsparaden 1994 via en videokonferens över internet då Carl Bildt hade åkt till Arvidsjaur och Per Unckel till Ronneby - bara så att svenska folket på riktigt skulle förstå vad det handlade om. Bildt sade storslaget och med så mycket retorisk poetisk udd han kunde frammana att: »Liksom industrisamhällets tämjande av nya energikällor blev en hävstång för den mänskliga muskelkraften är IT en hävstång för den mänskliga hjärnan - och, rätt använd, för det mänskliga förnuftet och visheten. IT ger människans för-

måga vingar. Det är vingar att lyfta och överbrygga avstånd med. Det är vingar att förverkliga annars ouppnåeliga ambitioner med, vingar som kan revolutionera både vardag och arbetsliv.«

1994 var även året då svenska direktörer började skryta om mejladresser med »kanelbulle«, året då alla företag med självaktning skaffade hemsidor, då Aftonbladet blev landets första tidning att starta en sajt. Framgången var omedelbar, och blev senare del av den officiella förklaringen till varför Aftonbladet tog ledningen över Expressen. Carl Bildt öppnade själv sajten Information Rosenbad och fick under första veckan tusen mejl.

Stämningen kunde liknas vid en modern frälsarrörelse. Guden hette IT och projektet »IT-generationen« gjorde under 1995, finansierat av IT-miljarden, bussturnéer landet runt för att predika dess budskap och lära svenska barn att skicka mejl.

I mars 1999 sade Al Gore i en intervju med CNN de bevingade orden »I took the initiative in creating the internet«. Citatet ändrades snart till det mer slagkraftiga »I invented the internet«.

Riktiga IT-pionjärer som Vint Cerf och Robert E Kahn gick ut och kritiserade Al Gore offentligt. Vint och Robert var skaparna av TCP/IP-protokollet 1973. TCP/IP är ett filöverföringsprogram som är grunden till all filöverföring som sker över internet idag. Al Gore skapade knappast internet, han marknadsförde det.

Lika lite byggde Carl Bildt IT-Sverige. När Socialdemokraterna återtog makten hösten 1994 och flyttade tillbaka in i Rosenbad upptäckte de att kansliet inte var fullt så digitaliserat som Carl Bildt utmålade det som. Det fanns i själva verket bara en dator med internetuppkoppling, nämligen Carl Bildts egen.

Födelsen för det riktiga IT-Sverige har egentligen ett helt annat datum än 4 februari 1994. Närmare bestämt över tio år tidigare, 7 april 1983 klockan 14:02 då plasmafysikern Björn Eriksen tog emot det första e-postmeddelandet någonsin i Sverige från den europeiska delen av internet EUnet (European Unix Network) i Amsterdam. I samma stund startades också den svenska delen av internet.

Björn Eriksen var Sveriges verkliga Mr Internet. Björn jobbade under sjuttioalet med att mäta radioaktivitet hos stridsmedel. När han fick en dator som utförde analyserna började han bli intresserad av program-

mering. 1986 registrerar Björn landskoden .se som svensk domän. Långt in på nittioalet skötte Björn Eriksen själv domänen och alla nya registreringar på den.

I början av 1990 ökade efterfrågan på det så kallade internet bland initierade datoranvändare, men det fanns ingen som då erbjöd uppkoppling utanför universitetskretsar. Några pionjärer i datorföreningen Snus (Swedish Network User Society) med datorteknikerna Peter Löthberg och Mats Bruneli (senare ansvarig för IT-miljarden) i spetsen bestämde sig för att ändra på det, och skapa ett svenskt IP-nät. Med den, som de själva tyckte, fantastiska idén gick de upp till Televerket iklädda kostym och med en tårta och erbjöd dem att utveckla och producera det svenska internet.

Televerket tackade nej. De hade redan kastat bort hundratals miljoner på misslyckade digitala kommunikationssatsningar. Kanske var internet ännu en? Dessutom har ett par engelska konsulter redan utvärderat internettekniken åt Televerket och kommit fram till att den inte hade någon framtid.

De besvikna Snus-pionjärerna gick istället till det lilla privata teleföretaget Comviq Skyline och fick genast ja. Några månader senare bytte företaget namn till Tele2. IP-nätet döptes till Swipnet och i januari 1991 började Tele2 erbjuda företag internetanslutning med månadsavgifter på upp till tiotusen kronor. Trots de höga kostnaderna växte Swipnet fort. De var redo för internetåret 1994, då den verkliga efterfrågan på tjänsten satte fart. Två år senare hade Tele2 hundratusen registrerade internetkunder. Björn Eriksen satt då fortfarande helt själv på Kungliga Tekniska Högskolan och registrerade det växande IT-landet Sverige. 1994 registrerade han 1529 domäner, året därpå 11974 och 1996 hela 22283 stycken. Arbetskamraterna på KTH beskrev hur arbetsbördan tog upp allt mer av Björns tid. 1997 fick det vara nog. Björn lämnade över uppgiften till den nygrundade Ii-stiftelsen (Stiftelsen för Internetinfrastruktur). Men fram till dess hade det svenska internet administrerats av en man. Och han hette inte Carl Bildt.

1995 tog IT-affärerna fart på allvar. Nu var det inte bara prat längre - det hände saker. De utopiska IT-visioner Al Gore och Carl Bildt målade upp något år tidigare blev allmängods i media. Alla började tro på IT, och mest av alla finansvärlden och riskkapitalisterna. Här fanns pengar att tjäna, eller rättare sagt, här fanns pengar att tjäna i framtiden. För väckelserörelser är

sällan samtiden lika viktig som framtiden. Tron på IT skulle, som det senare visade sig, bli ohälsosamt stor. Men trots att bubblan sprack vid millennieskiftet så hade redan IT-yrans gjort Sverige till ett av världens mest och bäst uppkopplade länder.

Intressant nog började den nya socialdemokratiska regeringen snart tala om internet på samma utopiska sätt som den borgerliga hade gjort, men syftet var det omvända. Socialdemokraterna såg internet som en möjlighet att förflytta sin sociala vision från industrisamhälle till tjänstesamhälle. Alla skulle med, alla skulle ha datorer och alla skulle ha uppkoppling. Från ett utopiskt vänsterperspektiv kunde internet ses som en samhällsutjämnare, med starka sociala redskap som chatter och virtuella arenor som frammanade en elektronisk gemenskap. En digital samhörighet som även kunde överbrygga klyftan mellan stad och landsbygd.

De skilda perspektiven från vänster och höger kom senare att gå igen i fildelningsfrågan, som idag splittrar de flesta riksdagspartier. Är fildelning ultraliberalism eller digital socialism?

1997 var året då internet blev lika folkligt som mikrovågsugnen. I början av året presenterade Statskontoret en stor utredning med namnet »Den svenska delen av Internet«. Utredningen konstaterade att internet bara var i början av sin utveckling. Hälften av den svenska befolkningen beräknades ha någon form av tillgång till internet via arbetet, skolan eller offentliga platser som bibliotek. Men internet skulle inte stanna på jobbet, det skulle in i vardagsrummet. Hösten 1997 fattade riksdagen ett till synes litet beslut som visade sig få stora konsekvenser. Ett beslut som förde in en internetuppkopplad dator i miljoner svenska hem, det så kallade lånedatorsystemet eller Hem-PC-reformen som den populärt kom att kallas. Det IT-politiska målet låg i led med Socialdemokraternas vision om Sverige som ett informationssamhälle för alla.

Systemet infördes 1998 och innebar att anställda fick möjlighet att hyra en hemdator. Egentligen var det ingen reform utan bara en skatteteknisk lösning, som innebar att anställda kunde låta företaget de jobbade på betala deras hemdatorer mot avdrag på bruttolönen, och på så sätt slippa skattekostnaden på datorn. Flera datorleverantörer insåg direkt vad det här betydde, att de kunde kränga datorer, massor av datorer.

Succén var omedelbar och redan första året såldes omkring en halv miljon Hem-PC-paket med internetuppkoppling. LO beslutade sig för att ytter-

ligare påskynda uppkopplingen av svenska arbetarhem genom ett eget paket, LO-datorn. Statskontoret räknade senare ut att mellan 1,3 och 1,7 miljoner internetanslutna datorer nådde svenska hem via lånedatorsystemet. Antalet var så stort att modellen uppmärksammades internationellt, framför allt i USA där stora datortillverkare plötsligt mottog massordrar på persondatorer från ett litet kallt IT-land i norra Europa. Reformen gjorde snabbt Sverige till ett av de datortätaste länderna i världen. Hem-PC-reformen hyllades internationellt som ett led i den svenska modellen »alla ska med«. Vid millennieskiftet passerade Sverige USA som ledande IT-nation på analysföretaget IDC:s ranking över IT-utvecklingen i världen.

Persondatorn placerade en uppkopplad dator hos miljoner svenska arbetstagare. Men, som det snart skulle visa sig, så var det inte de som betalade för datorn som använde den utan deras barn. En ungdomsgeneration som knappast använde internet för att ta ett IT-körkort eller söka efter snapsvisor och matrecept, utan för någonting helt annat.

1998 kokade IT-Sverige. På bara några år hade en ny ung trendig IT-elit etablerat sig. Och finansvärlden öste pengar över allt som lät eller såg tillräckligt ungt och innovativt ut. Allt som luktade framtid. Samma år startade de tre unga svenska entreprenörerna Ernst Malmsten, Kajsa Leander och Patrik Hedelin klädföretaget Boo.com och lyckades få investerare att lägga hundratals miljoner kronor på en klädbutik på internet.

Det var även 1998 arbetet med att gräva ner en riktig digital motorväg startade. De slöa modemerna skulle ersättas med superkablar. Och återigen var Carl Bildt framme tillsammans med den digitala frälsningsrörelsens egen Jesus, Jonas Birgersson, som hade grundat IT-konsultföretaget Framtidsfabriken och som 1998 startade dotterbolaget Bredbandsbolaget. IT-kommissionen föreslog i en utredning en nationell statlig storsatsning på den nya digitala infrastrukturen bredband. Carl Bildt försökte göra valet 1998 till IT-valet med slagordet »Bredband åt alla«. Tanken var att ett statligt kabelföretag skulle bygga och tillhandahålla ett nät åt alla operatörer. Men förslaget slog inte an hos Finansdepartementet och utbyggnaden lämnades åt marknaden. Men på Näringsdepartementet hade IT-febern satt sig djupt och myndigheten stödde bredbandsföretagen och de kommuner som ville bygga ut de nya informationsmotorvägarna. Enligt Internationella teleunionens statistik anslöt Sverige de kommande fyra åren sjuhundra tusen abonnenter till bredband.

Bredband tycktes vara lösningen på allt. Informationsmotorvägen skulle bli kittet i det glesbefolkade landet Sverige. Bredbandet skulle inte bara motverka arbetslöshet och avbefolkning utan även stärka det lokala näringslivet. Det skulle bli navet i det smarta hemmet, där människor kunde arbeta hemifrån.

Om de vackra nya IT-visionerna snabbt fick vingar 1994 så visade våren 2000 att de ännu fortare kunde lossna. Under det här årtusendets första vår föll IT-marknaden lika obönhörligt som Ikaros. I mars uppvisade processortillverkaren Intel en svag vinstprognos och direkt smittades en bransch som de senaste åren hade stigit allt högre mot solen av tveksamhet. I april rasade Nasdaq med 25 procent och IT-aktierna ännu mer. I maj samma år tog framgångssagan för Boo.com slut och på ett år halverades värdet på den svenska börsen. På ett år uttraderades femtusentusent dollar från världens börser. Tusentals företag gick i konkurs och flera hundratusen människor inom IT-sektorn miste sina jobb i USA och Europa. Erfarenheten var bitter. Tilltron i media och på finansmarknaden till IT byttes snart till en lika stark misstro mot allt som hade med internet att göra. I Sverige var kanske självkritiken allra hårdast. Journalisten Gunnar Lindstedt sågade Boo.com och indirekt hela IT-eran längs fotknölnarna i sin kritiska boken om företaget. En begravningsstämning lade sig över den nya IT-branschen och många lämnade allt som hade med teknik och internet att göra. Även bredbandsutbyggnaden ifrågasattes. I Institutet för Framtidsstudiers utvärdering av den svenska bredbandsutvecklingen »Den breda vägen: vision - verklighet - vision« ifrågasattes starkt användarperspektivet. Vad skulle man egentligen ha bredband till när människor mest använde internet för att betala räkningar och skicka mejl? Författaren Anna Hrdlicka konstaterade att få av de tänkta användningsområdena såsom IP-telefoni, internet-tv och smarta hem hade blivit verklighet. Men samtidigt skrev hon att »visionen om användningen av ny teknik är ofta bunden till att lösa gamla uppgifter. Detta utan att inse att en viss teknik i ett annorlunda socialt sammanhang kan ge upphov till nya funktioner«.

Det var precis vad som hände. Tiotusentals IT-entreprenörer och datortekniker var arbetslösa. Miljoner svenska hem var uppkopplade. Nedladdningen kunde börja.

»DET ÄR SÅ HÄR NU«

Just nu är min dator paj, så det är ett tag sen jag laddade ner någonting, men jag brukar ladda hem en hel del musik. Det är det jag tankar mest, några gånger i veckan. Senast var det Linkin Park, tror jag.

Jag brukar ofta upptäcka musik på nätet, eller jag hör kanske en artist någonstans, och då går jag in på Youtube och kollar vad det är. Sen laddar jag ner det om det är något bra. Jag lyssnar bara på musik när jag sitter vid datorn, i datorhögtalarna, eller i min mp3-spelare, så jag har inget behov av cd-skivor. Det köper jag aldrig. Visst, jag skulle kunna köpa musiken från Itunes, men det är ju mycket enklare och billigare att bara tanka ner det gratis.

Film köper jag aldrig heller, men jag brukar inte tanka ner det så ofta. Det händer att jag får någon dvd med en bränd film av en kompis. Men jag går ofta på bio. Det är ju roligt. Och jag tror nog att filmbolagen fortfarande håvar in massor av pengar. De kommer nog att klara sig.

Däremot brukar jag tanka hem tv-serier. Ja, det är en tv-serie som jag brukar tanka hem mest: Grey's Anatomy. Den går ju på tv också, men på nätet finns de nya amerikanska avsnitten som inte har kommit till Sverige ännu. Man vill ju se hur det går, och jag kan inte hålla mig. Men ibland sparar jag faktiskt avsnitt, så att jag kan se många på en gång. Det är alltid kul.

Alla laddar verkligen ner bland mina kompisar. Det är så vanligt att

man inte tänker på att det skulle vara olagligt. Och jag laddar inte ner i så stor omfattning att det är någon risk att jag åker fast. I början kanske jag funderade på om det var rätt eller fel, men nu har jag inget dåligt samvete. Det är så här nu. Musikbolagen får väl hitta andra sätt att tjäna pengar. De kan inte ignorera faktum.

FIA, 16, STUDERANDE, VÄRMDÖ

NAPSTEREPIDEMIN

EN VARM VÄRDAG, i maj 2000, stod en förbannad hårdrockare från Gentofte i Danmark utanför ett kontor i datameckat Silicon Valley i Kalifornien. Hans namn var Lars Ulrich, trummis i thrash metal-bandet Metallica, och han var i färd med att begå sin karriärs största misstag.

Lars Ulrich skulle läxa upp en digital rövare som stulit hans livsverk och delat ut det gratis till miljoner giriga ungar världen över. Han trodde att han skulle leda ett rättfärdigt uppror mot en ny sorts virtuella ligister. Han trodde att andra musiker skulle sluta upp. Han trodde att hans fans skulle göra det. Han misstog sig. När Lars Ulrich stormade in på fildelningssajten Napsters kontor med ett helt pressuppbåd i hälarna, sin aggressiva advokat Howard King och tretton kartonger sprängfyllda av pappersutskrifter med namnen på trehundra tusen tjuvar som hade fildelat Metallica-musik så trodde han att han attackerade pirater. Det gjorde han, visserligen. Men det han inte insåg var att piraterna var den nya ungdomskulturen.

Historien om hur fildelningen utvecklades från ganska harmlösa lokala kopieringsfester till en global ungdomskultur börjar med en urspårad studentfest i småstadshålan Brockton i Massachusetts, en sommar i slutet av sjuttioalet. Den irländskättade familjen Fanning tillhörde den grupp vita amerikaner som man sällan talade om: de fattiga. Familjen med åtta barn delade på tre rum i ett litet nergånget enplanshus.

Sommaren 1980 firade en av familjen Fannings söner, Eddie Fanning, sin student. Till festen hade man hyrt in områdets mest populära band,

MacBeth, vilket fick ryktet om festen att sprida sig snabbt i den lilla staden. Resultatet blev att familjens lilla trerumshus stormades av hundratals fulla tonåringar som ville se MacBeth spela Aerosmith-covers. Medan familjens söner försökte skydda sitt hem mötte deras sextonåriga syster Coleen bandets gitarrist Joe Rando. En romans som resulterade i familjens senaste tillskott, Shawn Fanning.

Joe Rando, som tillhörde en av Massachusetts rikaste familjer, ville inte veta av Shawn. Istället var det Coleens yngre driftige bror John som åtog sig att bli Shawns fadersgestalt. John hade tidigt visat att han var någonting annat än en vanlig bråkig Brocktonson från arbetarklasskvarteren. Han hade entreprenörsanda och lyckades slå sig in i nittiotalets växande internetbransch.

John såg tidigt att Shawn var begåvad. Han lärde sig snabbt. Hans svaga sida var koncentration, han lämnade lika snabbt det han påbörjat för någonting annat. John försökte uppmuntra Shawn genom belöningar. Han fick hundra dollar varje gång han fick högsta betyg i ett ämne. Uppväxten var inte problemfri och under en period bodde Shawn på fosterhem. Den enda som verkligen fanns där var John, som hade lyckats bygga upp en mindre förmögenhet på olika internetprojekt.

När Shawn började sitt andra år i high school gav John honom hans första dator, en Apple Macintosh 512+. John betalade snart också en internetuppkoppling åt Shawn. Den tidigare sportintresserade Shawn slutade med idrott för att helt absorberas av sin nya leksak. Mest tid ägnade han åt att chatta på IRC (Internet Relay Chat) - en tidig mötesplats för datornördar, programmerare, hackare och pirater. IRC kom att spela en viktig roll i den illegala fildelningen. Det var nämligen här Shawn fann det som skulle göra honom världsberömd: mp3. Digitala musikfiler.

Skolan var ingenting för Shawn. Istället för att gå på lektionerna så satt han på Johns kontor med sin nya sjutusen dollar dyra Notebook som John köpt åt honom. John lät honom arbeta deltid på företaget och Shawn lärde sig snart programspråket C++. John var nöjd bara Shawn satt framför datorn. Och belöningarna blev med tiden överväldigande. En dag gav John Shawn nycklarna till en mörklila BMW Z3.

Shawn började ägna mer och mer tid åt att samla på mp3-filer. Han bytte filer med sina rumskompisar på college och i olika chatterum på IRC, där

Shawn nu hade arbetat sig upp i den stränga hackarhierarkin som gav tillgång till annars stängda fildelningsrum.

Shawn insåg snart att det på internet fanns ett stort underliggande behov av att hitta digital musik, men ingen som tillfredsställde det. Det var nämligen ganska omständligt att fildela vid den här tiden. Det gick inte att söka efter en specifik skiva eller låt utan man var tvungen att själv leta igenom dator efter dator och nöja sig med det man hittade. Alla famlade, sökte, letade och bytte, men ingen kopplade ihop trådarna. Shawn bestämde sig för att länka samman miljontals famlande fildelare. Han skulle koppla ihop dem alla och han visste hur han skulle göra det. Tillsammans med två vänner han mött på IRC började han skriva ett program.

Hösten 1998 upptäckte John att Shawn för första gången var oerhört koncentrerad och arbetade sexton timmar om dagen med ett nytt program som skulle underlätta arbetet med att hitta digital musik. Han kallade det Napster. John såg blixtnabbt programmets potential och började i maj 1999 finansiera det. John kom att äga 70 procent och Shawn 30 procent av det nya företaget Napster Inc. Uppdelningen var inte rättvis, men John var hänsynslös i affärer, och nu var det dags att få utdelning för investeringarna i Shawn.

I juni 1999 var Shawn klar med en första version av programmet, som även hade fått en logga, en katt med hörlurar. Symboliken var vag, men det var populärt med japansk anime i internetkretsarna. Det viktiga var egentligen bara att den såg »cool« ut.

I början av juni skickade Shawn ut Napster till några vänner på IRC mot löfte om att de inte fick sprida det. Någon höll inte sitt ord, för inom en vecka beräknades över tiotusen personer ha laddat ner programmet. Napster var ute.

Shawn var arton år gammal. Ingen i IT-branschen eller musikvärlden hade hört talas om honom. Men det skulle det snart bli ändring på. Shawn Fanning skulle inom några månader bli hyllad som internets nya stjärna. En geniförklarad yngling som kom att representera en digital gratistörstande ungdomsgeneration.

Napster skapade inte fildelningen, utan fyllde ett befintligt behov. Mp3-filer hade under flera år sakta men säkert fått allt större spridning på internet.

Historien om den lilla omtalade filen började med utvecklandet av digital-

radio, så kallad DAB (Digital Audio Broadcasting). För att sända digitalradio behövde man utveckla lätthanterliga digitala ljudformat och den tyska ljudingenjören Karlheinz Brandenburg var mannen för uppgiften. Karlheinz var förutom något av ett matematiskt geni även intresserad av musik, eller rättare sagt hur människor upplevde musik.

Karlheinz Brandenburg hade ägnat sin akademiska karriär åt komprimering av ljud. Tillsammans med en rad forskningskollegor utvecklade han mp3-formatet i början av 1990, en förkortning för Moving Picture Experts Group Audio-Layer 3. Ett av problemen med digitaliserat ljud var dock att det var oerhört resurskrävande. Musik innehöll enorma mängder information och krävde därför mycket datorminne, något som inte var en tillgång att slösa med i början av nittiotalet. Lösningen var brutal, men enkel. Genom att skala bort de ljud som de flesta människor inte kan uppfatta kunde man få en kraftigt bantad ljudkopia. Nu uppstod ett nytt problem, nämligen att en så hård komprimering gav ett mycket hårt och kallt ljud. När Karlheinz Brandenburg en dag satt och funderade på en lösning hörde han en mjuk och vacker a capella-sång på radion som sjöng:

I am sitting in the morning
At the diner on the corner
I am waiting at the counter
For the man to pour the coffee
And he fills it only halfway

Karlheinz insåg att det skulle vara nästan omöjligt att komprimera en så varm röst till mp3 utan att förlora dess styrka. Låten han hörde var *Tom's Diner* av sing- and songwritern Suzanne Vega. I månader lyssnade Karlheinz på låten tusentals gånger och finjusterade noggrant varje detalj i den digitala inspelningen så att den skulle återge så många av variationerna i Suzanne Vegas röst som möjligt och ändå behålla musikfilen hårt komprimerad. Han lyckades långt bättre än förväntat. *Tom's Diner* blev den första mp3-låten och grunden till själva mp3-ljudet även om Karlheinz något subjektiva grundljud senare justerades. I internetkretsar har man lite skämtsamt hänvisat till Karlheinz Brandenburg som fadern och Suzanne Vega som modern till vår tids mest omdebatterade ljudformat.

7 juli 1994 släpptes den första mp3-encodern, ett program som kun-

de omvandla musik på cd till digital musik i mp3-format. Men Karlheinz Brandenburg var inte en Shawn Fanning. Han hade ingen aning om att hans algoritmer skulle bli ett digitalt virus som snart skulle framkalla feberfrossa hos skivbolagen. Det var först en dag några år senare då han slog upp tidningen och läste om den aggressiva kamp som skivbolagens intresseorganisation RIAA (Recording Industry Association of America) förde mot de nya digitala mp3-filerna som han började ana. Mp3 blev i den framväxande internetvärlden något av ett informellt standardformat, ett format som för första gången varken hade valts av underhållningsindustrin eller teknikföretagen utan av användarna själva.

När Shawn Fanning släppte Napster 1999 hade mp3 redan spridit sig bland allmänheten, främst på brända cd-skivor, i chattrum och på datorsammankomster. Men spridandet krävde fysisk hantering, cd-skivor med mp3 rymde i och för sig mycket mer musik än en vanlig musik-cd, men det var ändå en fysisk produkt som man var tvungen att köpa, bränna och byta. Det var fortfarande en form av sneakernet. Fildelning på internet fanns, men den var oorganiserad och osäker. Många laddade upp mp3-filer till webbservrar, men det varade bara tills företagen som ägde serverna upptäckte filerna och raderade dem i rädsla för att bli stämnda av skivbolagen.

Man gjorde också försök att döpa om filerna så att företagen inte skulle veta att det var mp3-filer, men det var en tidsfråga innan det genomskådades. Det var dessutom krångligt att hitta det man ville ha, då mp3-filer låg utspridda på olika servrar. Många delade, precis som Shawn, filer i chattprogram som IRC och Lycos, men då kunde man bara dela fil med en person i taget.

Napster kom att revolutionera sättet att byta filer på, och blev det första stora fildelningsprogrammet som var ett peer-to-peer-nätverk. Det fungerade så att Napster länkade samman alla sina användares datorer till ett gigantiskt nätverk. Napster sökte igenom användarnas datorer efter mp3-filer och gjorde sedan informationen om var dessa fanns sökbar. Så istället för det mödosamma arbetet med att söka igenom varje enskild användares musikarkiv lades nu miljontals datorer samman till ett digitalt superarkiv. Napster sammanförde alla som ville dela musik på ett sätt som gjorde det lätt att både hitta och ladda ner musik. Napster fyllde ett behov som redan fanns men gjorde behovet oerhört mycket lättare att tillfredsställa

och blev därför attraktivt för långt fler än några datastudenter och hackare. Shawn gav en nyvaken datorgeneration precis vad de ville ha. Tryck på en knapp, få en låt gratis.

John och Shawn Fanning observerade Napsters snabba tysta internetsuccé hösten 1999 med både förvåning och glädje.

Redan under våren hade John börjat jaga pengar - stora pengar. Målet med Napster, främst från Johns sida, var inte digital filantropi. Det var inte att ge en ungdomsgeneration ett gratis program för att ladda ner gratis musik. Det var ju ingen affärsidé. Planen var att provocera fram ett uppköp genom att bygga upp ett företag snabbt och att sälja fort och dyrt till ett skivbolag. Det var fler än John som trodde på den affärsidén, och han hade inga större problem att få riskkapital. Det var ännu lysande dot-com-tider. Alla ville göra det stora klippet. Och Napster kunde vara ett. Miljarder dollar rann ohämmat och okritiskt in i internetindustrin och mest pengar sipprade ner i Kaliforniens solstekta jord, med San Fransiscos Silicon Valley i epicentrum. Det var där Napster skulle gräva sitt guld. Påhejade, påtryckta och stinna av investmentmiljoner flyttade John och Shawn och Napster Inc till San Mateo, en av San Fransiscos förorter, redan i början på september 1999. Professionella programmerare anställdes för att tvätta Shawns hemsnickrade kod. John hade även börjat söka efter en bra försvarsadvokat. Både John och Shawn visste att en stämning var oundviklig. Frågan var när den skulle komma.

Första kontakten var advokaten Andrew Bridges på firman Wilson Sonsini Goodrich & Rosati i Silicon Valley. Andrew Bridges var helt rätt person att tala med, även om han till Johns besvikelse tackade nej. Bridges hade gjort sig ett namn när han framgångsrikt försvarat företaget Diamond Multimedia Systems Inc som hade blivit stämt av RIAA som den första tillverkaren av mp3-spelare.

John trodde att Napster skulle ha stora chanser att vinna målet på samma grunder. Napster tillhandahöll bara en teknik, som visserligen kunde användas för illegal fildelning men precis om Betamaxvideon och mp3-spelaren även för legal sådan. Napster lagrade ju ingen upphovsrättsskyddad musik på sina egna servrar, utan visade bara vägen mellan användarnas. Napster var ett instrument. Och det var inte instrumentet i sig självt som var illegalt utan hur

det användes. En seger i rättssalen skulle bli ett viktigt steg. Det var först när tekniken hade prövats i rätten som budgivningen om Napster skulle starta.

Hösten 1999 fortsatte Napster att sprida sig som ett virus över internet och firade snart en miljon nedladdningar över nätverket. I den första vågen blev programmet populärt bland studenter, eftersom dessa via skolorna hade tillgång till internetanslutning med hög hastighet. Napster blev snart det hetaste som fanns på amerikanska universitet. I oktober tog Napster upp 10 procent av all filöverföring på Oregon State University och mellan 20 och 30 procent på Florida State University. Andra universitet, som Indiana University och University of Illinois rapporterade att hela 80 procent av skolans bredband upptogs av fildelning via Napster. Flera universitet förbjöd genast Napster. Men inte för att elever laddade hem upphovsrättskyddad musik, utan för att Napster åt upp internetuppkopplingen.

Samtidigt som Napster gjorde succé tog de legala nedladdningsalternativen sina första steg in i en osäker värld. I juli 1999 lanserades [Mp3.c0m](#). Sajten erbjöd förutom musik av ett par större artister som David Bowie och Linkin Park en rad mindre kända artister. Ett annat projekt som var tidigt ute var Emusic. Företaget hade startats 1995 som en av de första internetbaserade skivbutikerna. 1998 ingick Emusic ett samarbete med skivbolaget Nordic Music för att bli internets första distributör av digital media. Emusic var även det första företaget som började sälja mp3-spelare på internet. I början av 1999 var marknaden för digital musik både ny och spännande. IT-entreprenörer, investerare och innovativa musikdistributörer såg en enorm potential i att sälja musik med ett knapptryck.

Men de legala nedladdningsprojekten som såg dagens ljus under nittiotalets allra sista år möttes av två hårda slag. Det första var att »The Big Five« - Universal Music Group, Sony Music, EMI, Warner Music Group och BMG (idag fyra sedan Sony Music och BMG gick samman 2004) - vägrade samarbeta med sajter som [Mp3.c0m](#). Det verkliga problemet var att dessa jättar tillsammans satt på nästan 80 procent av hela musikmarknaden, vilket tvingade de legala musiksajterna att först och främst distribuera musik från mindre skivbolag och alternativa genrer. Dessvärre var inte de som laddade ner musik 1999 särskilt intresserade av jazz. De ville ha hits. Och det hittade de på ett annat ställe, gratis.

Napster var ett lika hårt slag mot de legala nedladdningsalternativen som de stora skivbolagens utfrysning. Varför betala för musik när man kan ladda ner den gratis? Napster erbjöd dessutom mer och nyare musik. Hopplös konkurrens tvingade fram desperata åtgärder, bland annat gav Emusic bort gratis mp3-spelare till alla som köpte tjugofyra låtar, och priserna på en låt pressades snart ner till nittio cent. Att konkurrera med något som var gratis med en sämre produkt var inte en särskilt lysande affärsidé.

Den stämningsansökan som Shawn och John Fanning hade väntat på kom i början av december. RIAA som företrädde skivindustrin hade haft ögonen på Napster och insett att den nya nätverkstekniken kunde bli ett stort hot. RIAA hade redan i flera år bekämpat spridningen av mp3-filer på universitetsservrarna. Arbetet hade varit lyckat, universiteten var rädda för stämningar. Men nu hade arbetet blivit mer komplicerat. Mp3-filerna tycktes dyka upp överallt, och på bara några år växte RIAA:s antipiratavdelning från ett trettiotal anställda till över sjuttio.

I september 1999 hade avdelningens chef, Frank Creighton, skickat ett ganska vänligt mejl till John Fanning, där han ville samtala om Napsters rätt att dela ut upphovsrättsskyddad musik. Frank Creighton väntade länge på svar, och när han fick det var det undflyende, samtidigt som allt fler pressklipp om Napster hamnade på hans skrivbord. RIAA tappade tålamodet. De beslöt sig för att agera omedelbart. 7 december 1999 lämnade RIAA in sin stämningsansökan till San Franciscos federala domstol för brott mot upphovsrättslagen. RIAA krävde att Napster skulle ta bort allt upphovsrättsskyddat material från nätverket samt betala tiotusen dollar för varje illegalt delad låt som hade laddats ner genom Napster. I december var det miljontals låtar.

Stämningen blev det stora genombrottet för Napster. Så fort nyheten om gratisprogrammet spreds över världen mångdubblades användarna. Napster-fallet var en världsnöhet, och beskrevs som det nya Betamaxmålet. I mediedramaturgin blev det ett krig mellan de gamla skivbolagen och den nya digitala generationen. Shawn Fanning bespottades inte som en simpel brottsling, som ryckte levebrödet ur musikernas händer, utan sågs som ett underbarn som trotsade en girig industri. Shawns bakgrund och fattiga uppväxt blev en framgångssaga som var som skräddarsydd för media. Han var en

underdog, en IT-revolutionär och talesman för den nya gratistörstande åttio-talistgenerationen. Shawn syntes snart på omslagen till ansedda tidskrifter som Businessweek, Time, Rolling Stone, Time Magazine och Wired.

Så när en arg dansk hårdrockare i början av maj stormade in på Napsters kontor i Silicon Valley skulle det ha kunnat vara en välregisserad reklamfilm. En månad tidigare hade Metallica som de första artisterna lämnat in en egen stämningsansökan. Bandets advokat Howard King stämde även en rad universitet för att Napster användes inom skolornas nätverk, bland annat Yale University och Indiana University. Det senare hade dock redan under hösten förbjudit Napster. Över tvåhundra skolor i USA bannlyste omgående Napster - något som på många håll möttes av protester från studenter som såg förbudet som censur.

Metallica hade tagit hjälp av konsultfirman NetPD för att leta reda på användare som fildelade bandets musik via Napster. På bara tre dagar fann man 335 435 personer. Händelsen tvingade Napster att stänga ner över trehundra tusen användarkonton, men uppmärksamheten kompenenserade förlusten många gånger om. Metallicas aggressiva attack på Napster mottogs inte väl vare sig av media eller bland fans. I flera artiklar beskrevs Metallicas kamp som märklig med tanke på att bandet själva hade byggt sin karriär med hjälp av ett underjordiskt kassetbands-nätverk under åttiotalet. På internet drevs det hejdlöst med Metallica och Lars Ulrich. Sajten PayLars.com mottog donationer till Lars från fans som hade dåligt samvete för att de laddade hem bandets musik. Andra sajter som dök upp var MetallicaSucks.com och BoycottMetallica.com. Hånet mot Lars Ulrich blev ännu värre när han i en intervju erkände att han hade svårigheter att koppla upp sig på internet. Metallica beskrevs som svikare, stofiler och bakåtsträvare. Att vara emot fildelning var helt enkelt inte hårdrock.

När Shawn och John Fanning i juni 2000 tittade tillbaka på ett år med Napster var det en sanslös utveckling. I maj hade femton miljoner dollar trillat ner i kassan från investerare. Napster hade över fyrtio anställda. Det var inte längre ett nedladdningsprogram som hypades i IRC:s stängda chattrum - det var ett storföretag. Napster hade tjugo miljoner användare världen över och länkade till hundratals miljoner låtar. Aldrig förr hade så många människor haft tillgång till så mycket musik gratis.

»Om kändisar som ungdomar respekterar - Brad Pitt, George Clooney, Shia LaBeouf- om de spelade in informationsfilmer som sade 'Stjäl inte, det är inte coolt att stjäla', då tror jag att vi i princip skulle kunna sätta stopp för det här.«

HARVEY WEINSTEIN, FILMPRODUCENT, GRUNDARE AV MIRAMAX

RIP. MIX. BURN

OM INTE CHEFERNA för de stora skivbolagen redan hade insett hotet från Napster så gjorde de det på Four Seasons Hotel i Beverly Hills i februari 2000, då RIAA höll styrelsemöte. Till de samlade skivbolagscheferna sade RIAA:s president Hilary Rosen olycksbådande att »You know about Napster, but you need to understand it. This is going to be big, and the fact that we sued them is going to make it bigger«. Inför ögonen på skivbolagscheferna laddades Napster ner och installerades. Sedan bad Hilary Rosen dem att nämna en låt, vilken som helst. Låtar började ropas ut, och med en snabb sökning hittades låt efter låt. När de till och med fann 'Nsync-låten *Bye Bye Bye* som ännu inte släppts på cd fick det vara nog. En obehaglig stämning spred sig i rummet. Ronnie Dashev, vd för Maverick Records, sade det alla ville höra: »Lets move on to other business.«

Skivindustrin stod i slutet av nittiotalet inte helt oförberedd inför mp3-formatets ankomst. Industrins aktörer var de sista som ville bli tagna på sängen av utvecklingen. Digitaliseringen av musik var framtiden, det var de flesta i industrin överrens om. Den stora frågan var när framtiden skulle anlända. De flesta hoppades ändå att det skulle vara senare än förr. Åren kring millennieskiftet var lysande försäljningsår för skivindustrin, rekordår rentav. Cd-skivor sålde som aldrig förr, och det var just vid denna tid som digitaliseringen otacksamt kom och knackade på dörren.

Förberedelser för en övergång till digital media hade påbörjats. Om man skulle åstadkomma något behövde man stå enade. Man ville till varje pris undvika ett kostsamt krig om vilket digitalt format som skulle vara standard. I slutet av 1998 lyckades man under forumet SDMI (Secure Digital Music Initiative) samlas en stor del av branschen. Över hundra hundra skiv-, it-, elektronik- och säkerhetsföretag och berörda organisationer samlades för att dra upp riktlinjer för framtiden. Hur man skulle kunna spela, skydda och distribuera digital musik. Det viktigaste att enas om var tekniska specifikationer, och att ta fram ett digitalt vattenmärke som skulle finnas »tryckt« på varje digitalt media. Vattenmärket skulle reglera den digitala kopian. Var och hur den kunde och om den kunde kopieras och möjligheten att spåra den, ifall den hamnade på internet. Målet var att säkra all musik i alla kanaler. Hela projektet var tänkt som en trygg övergång till ett nytt format. Trots goda intentioner, var projektet dömt att misslyckas. Den här gången var det annorlunda. Det var inte som övergången mellan vinyl och cd. Med digitaliseringen frigjordes musiken från ett fysiskt format, och i ett slag förlorade industrin ett skydd som var långt mer effektivt än alla lagar i världen. Om bandspelaren hade varit en hotande bomb för industrin så var det man kunde göra med en PC och en internetuppkoppling Big Bang.

Men det fanns även ett annat skäl till misslyckandet. 1998 var det redan för sent. När SDMI äntligen presenterade sitt digitala vattenmärke i september 2000 hade redan tiotals miljoner användare kopplat upp sig till Napster. SDMI satte ändå sitt hopp till att det »toppsäkra« vattenmärket skulle rädda situationen. SDMI-initiativet dog inte då, utan tre veckor senare. Skarprättaren var Princetonprofessorn Edward Felten som lyckades knäcka koden bakom SDMI:s vattenmärke.

Misslyckandet visade att det inte var möjligt att göra en säker digital fil utan att göra inskränkningar i kundens frihet. Men det viktigaste vapnet kom inte att bli ny teknologi - utan lagen. I början av tjugohundralet stämde RIAA alla, piraterna, de legala nedladdningsalternativen, mp3-tillverkarna och tusentals privatpersoner. Men ingen stämning var viktigare än den mot Napster.

Våren 2000 rustade båda sidor för den stora rättegången. Efter påtryckningar från Napsters huvudinvesterare Hummer Winblad tillsattes en ny vd som skulle ge företaget större legitimitet. Han hette Hank Barry och han

hade en gedigen bakgrund på en rad olika teknikföretag och var något av en expert på upphovsrättsfrågor då han studerat juridik vid Stanford. Till tidningen Salon lovade Barry att Napster nu skulle »make money, not war«.

Även artister valde sida, och alla såg inte Napster som ett hot. Chuck D, Beastie Boys och Limp Bizkit slöt upp bakom företaget medan Dr Dre, Busta Rhymes och Eminem lämnade in sina egna stämningsansökningar.

Jack Valenti, som fortfarande ledde MPAA, varnade med sedvanligt allvar att om Napster överlevde skulle Hollywood gå under. Han menade att om folk började tro att man kunde ladda hem musik gratis, vad skulle då hindra dem från att göra detsamma med filmer, program, böcker och spel.

Andra var mer avvaktande. Det krävdes en bättre lösning. Digital musik var framtiden, men hur skulle man ta betalt för den? Rapparen Ice-T stöttade de legala nedladdningsalternativen. Även Courtney Love antog en mer sansad inställning och sade till Salon att »technology is not piracy«. Det började även ifrågasättas om fildelningen överhuvudtaget skadade skivförsäljningen. Ett exempel som lyftes fram var Radioheads album *Kid A*. Bootlegversioner av skivan letade sig ut på Napster flera månader innan albumreleasen och laddades ner miljontals gånger. När skivan släpptes blev den Billboard-etta första veckan i USA. Radiohead hade aldrig tidigare nått topp tjugo.

Napster var ett specialfall, och skivindustrin insåg att den inte hade tiden på sin sida. Ju större Napster blev, desto svårare skulle det bli att stänga ner. Sommaren 2000 laddades fjortontusen låtar i minuten ner på Napster. Skivbolagen ansåg själva att de förblödde, även om det inte stämde överens med skivförsäljningen vid tiden. Det gällde att få ett snabbt beslut, därför fyllde RIAA i ett preliminärt domstolsföreläggande, en snabbdom.

Förhören började 26 juli och Napsters nya vd hade hittat den stjärnadvokat som skulle kunna stå upp mot RIAA:s välbetalda stab av superadvokater. Hans namn var David Boies, och han tillhörde toppen av advokateliten. Han hade framgångsrikt drivit den stora antitrust-rättegången mellan det amerikanska justitiedepartementet och Microsoft, det så kallade »United States v. Microsoft«-fallet. Senare samma år skulle han dock mindre framgångsrikt representera Al Gore mot George W Bush, i kontroversen efter

valresultatet i december 2000. Han var dock inte särskilt intresserad av internet eller musik. Den som slutligen övertygade honom att ta sig an målet var inte Hank Barry utan Boies musikintresserade son.

David Boies byggde sitt försvar på tre huvudargument. För det första menade han att dela musik utan vinstintresse skulle vara lagligt, eftersom det snarast kunde betraktas som att lyssna på radio. För det andra hänvisade han till Betamaxfallet, att Napster lika lite kunde hållas ansvarigt för illegal fildelning i sitt nätverk som Sony för att någon tillverkade illegala videoband. Tekniken kunde användas både i legalt och illegalt syfte. Därför var det inte teknikdistributören som borde stå till svars.

Det tredje argumentet var mer kontroversiellt och något som Boies hämtat från sitt fall mot Microsoft. I det fallet dömdes Microsoft för att ha stängt ute andra tillverkare av mjukvara från sitt operativsystem Windows genom att göra sina egna program till standard. Domstolen ansåg att alla industrier som missbrukar sin makt för att blockera, bromsa eller stänga ute ny teknologi skulle förlora sin upphovsrätt. I det här fallet skivbolagen och RIAA.

David Boies fick stöd av Lawrence Lessig, professor i juridik vid Stanford, som året innan kommit ut med sin banbrytande bok *Code and Other Laws of Cyberspace* som beskrev skillnaderna mellan den gamla lagstiftande världen och den nya digitala. Lessig hade även han deltagit i Microsoft-rättegången och skrev en lång essä till Napsterrättegångens domare Marilyn Patel, där han varnade henne för riskerna med att domstolar hämmade nya tekniska innovationer. Beslut som rentav kunde kväva morgondagens industrier i dess linda och som därför hotade USA:s framtida välfärd.

Musikindustrins ståndpunkt var desto tydligare. Napster användes för och underlättade fildelning av upphovsrättsskyddat material. Punkt. Dessutom rådde det knappast något tvivel om att Napster var en affärsidé med starka ekonomiska intressen snarare än ett uttryck för en fri internetkultur. En affärsidé som till stora delar byggde på att ge tillgång till andras upphovsrättsskyddade material. Napster Inc värderades till sextiofem miljoner dollar.

Brocktonsönerna John och Shawn Fanning hade allt mer börjat förlora kontrollen över Napster. Företagets investerare försökte manövrera ut John ur företaget. Shawn satt däremot mer tryggt i den växande digitala orkanen. Shawn var Napsters själ, dess fixstjärna eller maskot beroende på

hur man såg det. I september fick han presentera Britney Spears på MTV Video Music Awards. Shawn var för investerarna en del av själva investeringen. En levande reklamkampanj.

Marilyn Patel gillade inte Napster. Hon menade att trots att det kunde användas för laglig nedladdning, användes det först och främst för olaglig sådan. Skivindustrin hade hyrt in Ingram Olkin, en statistikprofessor vid Stanford för att analysera Napsteranvändarnas vanor. Var det i själva verket så att fildelningen av upphovsrättsskyddat material på nätverket bara var marginell? Att Napster hade en viktig funktion för legal fildelning? Olkin valde slumpvis ut 1 150 Napsteranvändare. Hans studie visade att samtliga 1 150 fildelade upphovsrättsskyddad musik.

Domen var hård: Napster skulle inom fyrtioåtta timmar ta bort allt upphovsrättsskyddat material från sitt nätverk. Napster överklagade, RIAA firade och miljoner Napsteranvändare rusade till datorerna för att ladda ner så mycket musik de bara kunde. En på samma gång girig och orolig stämning spreds genom nätverket. Veckan efter blev Napster det mest sökta ordet på hela internet, och puttade ner Pokémon som legat etta i trettio raka veckor. Tiotusentals Napsterfans skickade e-post till kongressen för att få dem att ändra utslaget. Shawn och Barry sände samma kväll en webbcast på nätverket. Shawn sade »we'll keep fighting for Napster and your right to share music.« Men han lät inte övertygad. Var nedladdningens sista dagar nära?

I ett desperat försök att ta marknadsandelar från Napster hade [Mp3.c0m](#) lanserat syskonsajten [Mymp3.c0m](#) under våren. Idén var att alla skulle kunna lyssna på sin cd-samling på internet, genom att de som redan ägde ett cd-album fick en gratis digital kopia på [Mymp3.c0m](#). På sajten kunde man också välja låtar och sätta samman sina egna album och köpa till ny musik i mp3-format. Michael Robertsson som hade grundat [Mp3.c0m](#) ansåg att alla som verkligen hade köpt ett album hade rätt till en digital kopia av det. De stora skivbolagen höll inte med. [Mp3.c0m](#) likställdes med Napster. Det handlade om affärer, flera skivbolag hade egna musiksajter under utveckling. De ville inte ha konkurrens om sin egen musik. [Mp3.c0m](#) blev stämda. I april tvingade Jed Rakoff, domare vid Manhattans federala domstol, sajten att radera sin databas med åttiotusen album. Sajten fick stänga bara tre månader efter sin tillkomst, och dök inte upp förrän nästan ett år se-

nare som en blek kopia. I en uppgörelse med skivindustrin fick Mp3.c0m slutligen hosta upp tvåhundra miljoner dollar i skadestånd, och året därpå såldes den sargade sajten till franska mediebolaget Vivendi.

Napsters överklagan gick igenom. Men Napsters nya vd Hank Barry hade redan fått klara direktiv från företagets allt mer ängsliga investerare: Sälj!

Redan under våren hade han i hemlighet försökt få till en försäljning till flera mediejättar. Det hade till och med hållits möten om en uppgörelse med den samlade skivindustrin, där »The Big Five« skulle äga lika delar av Napster. Även AOL och Yahoo visade intresse. Men intresset från de flesta svalnade efter Marilyn Patels utslag. Kvar fanns bara en.

I oktober, på en presskonferens i New York, presenterade Napster ett samarbete som förvånade många. Inför pressen omfamnade Shawn Fanning i baseballkeps en stringent medelålders europeisk affärsman. Han hette Thomas Middelhoff och var vd för den tysklandsbaserade mediegiganten Bertelsmann, som bland annat ägde bokförlaget Random House, skivbolaget BMG (Bertelsmann Music Group) och tv-bolaget RTL. När de andra budgivarna hade flytt var det Bertelsmann som gick fram och fick Napster till fyndpris. Thomas Middelhoff var övertygad om att det fanns betalningsvilja hos nätverkets 33 miljoner användare. Planen var att omvandla Napster till en legal tjänst. Middelhoff sade till pressen att alla användare av Napster inte kunde vara kriminella.

I oktober 2000 togs Napsterfallet upp i nästa instans, US Court of Appeals for the Ninth Circuit. David Boies spelade den här gången ut Napsters starkaste kort, utslaget i Betamaxfallet. RIAA:s advokater hävdade å sin sida att Napster inte alls gick att jämföra med en videospelare. Videon skulle snarare jämföras med datorn. Napster var ett centralt system som kontrollerade sina användare. Ungefär som om någon kopplat ihop alla världens videoapparater och möjliggjort att man kunde dela sina filmer helt fritt. Men viktigast av allt: »Vi talar inte om en teknologi, vi pratar om en affärsplans sade RIAA:s advokat Russel Frackman.

I februari 2001 kom domen. Domstolen ansåg att Napster visserligen kunde användas för att byta legala filer, men ändå hade ansvar för den olagliga fildelning som pågick inom dess system.

Det var ett oerhört hårt slag för Napster. Under de månader man väntat på domen hade utvecklingsarbetet gått långsamt. Samtidigt hade Thomas Middelhoff försökt lösa konflikten genom att förhandla direkt med de andra skivbolagen. Men konkurrensen mellan skivbolagen gjorde att de andra inte ville se och BMG som huvudägare i Napster var en sådan.

Mars 2001 var början på slutet för Napster. Inget av de andra stora skivbolagen hade tagit fasta på Middelhoffs vädjan om att prata affärer. I ett sista desperat försök hade Hank Barry hållit en presskonferens i San Francisco i februari 2001. Han erbjöd skivbolagen en miljard dollar över fem år i licensavgifter om fildelningen på Napster fick fortsätta. Förslaget bemöttes med tystnad. Från bolagens sida handlade det inte längre om pengar utan om prestige. Napster skulle bort till varje pris. I mars beordrades Napster att stoppa all illegal fildelning inom nätverket. Efter utslaget kunde skivbolagen känna blodvittring. Napster började blockera skivbolagens låtar, men användarna hittade snart nya vägar, bland annat genom att döpa om låtarna till rövarspråk.

Napster skulle också ersätta skivbolagen. Alla var överens: det var över. Men det var något som 2001 tycktes gälla för hela IT-branschen. Dot-com-bubblan hade spruckit. Floden av investeringar torkade och företagsdöden spred sig som ett smittsamt virus genom Silicon Valley.

I september avslutades skadeståndsförhandlingarna. Napster skulle betala tjugosex miljoner dollar i skadestånd och tio miljoner dollar i förskott på framtida utnyttjande av upphovsrättsskyddat material. I början på 2002 var allt över. Napster styckades, såldes och loggan auktionerades ut.

RIAA hade all anledning att fira Napsters fall. Eller hade de det? För slutade verkligen fildelningen för att Napster försvann? RIAA och de stora skivbolagen tvingades snart att inse att de hade ryckt upp ett strå, men under tiden hade ett helt fält av nya fildelningsnätverk dykt upp. Napster var inte det enskilda problem som många inom branschen hade föreställt sig, eller snarare hoppats på. Det var inte Napster som var fildelningen. Det var inte ens Napster som var problemet. Napster var bara först och störst. Napster var heller aldrig så rebelliskt som det ville framstå som. Bakom ungdomsrevoltimagen fanns det en genomtänkt affärsplan. Men de verkliga vinnarna var fildelarna, det var dessa som slutligen körde över både

Napsters affärsidé och skivbolagen. När miljontals användare rycktes bort från sitt forum skapade de sina egna alternativ. Redan i slutet av 1999 och början av 2000 hade flera nya nedladdningsnätverk lanserats. Ett av de första var Freenet, skapat av den tjugoåriga irländaren Ian Clarke. Clarke skapade sitt Freenet med en tydlig filosofi: total yttrandefrihet. En yttrandefrihet som skyddades av den viktigaste delen av programmet, att användarna fick strikt anonymitet. En undersökning av innehållet visade att 59 procent av alla textfiler var drogrelaterade och 89 procent av alla bilder pornografiska.

Mer populärt blev Nullsofts nätverk Gnutella som släpptes våren 2000. Gnutella tvingades snart retirera efter hot om stämning, men då hade källkoden redan läckt ut vilket resulterade i att en lång rad hemsnickrade versioner dök upp: Mactella, Bugzilla, Mygnut, Pornster, Gnucleus. Även Napster fick kopior som Napigator och Open Nap. Det var den här strida strömmen av nya program som snabbt kom att fylla tomrummet efter Napster.

Än värre för upphovsrättsindustrin var att många av de nya nätverken varken hade företagsledning, synliga utgivare eller ett kontor i Silicon Valley. Dessutom låg många på servrar i Europa och Asien, för tillfället bortom det amerikanska rättssystemets räckhåll. Så vem skulle man egentligen stämma? Det var i den här stökiga, förvirrade, spännande och skrämmande nya världen av fildelning och drömmar om miljonklipp som Sverige tog sina första steg på den internationella piratscenen.

Det började med en dansk och en svensk. Svensken var en erfaren, sansad och välutbildad trettiofemåring med ekonomistudier och en civilingenjörsexamen från Uppsala universitet i bagaget. De senaste tio åren hade han arbetat inom Kinnevikkoncernen, bland annat med sajten Everyday.com och Tele2.

Dansken var något av svenskens motsats, han var tio år yngre, rastlös och självlärd. I slutet av nittiotalet träffades de på Tele2. Det tog inte lång tid innan de sade upp sig och blev partners. Båda var övertygade om att den nya peer-to-peer-tekniken skulle förändra flödet av information. I mars 2000 presenterade Niklas Zennström och Janus Friis fildelningsprogrammet Kazaa. Det var inget som var särskilt nytt eller innovativt med Kazaa. Programmet släpptes i samma stund som IT-bubblan sprack. Ur

detta perspektiv kunde Niklas Zennström och Janus Friis avhopp från ett etablerat företag för att ge sig in i den osäkra fildelningsbranschen minst sagt ses som ett misstag. Men det var det inte. De var snarare ovanligt rätt ute. Fildelning var inte i lågkonjunktur. De kommande två åren laddades Kazaa ner omkring hundrasjuttio miljoner gånger och blev därmed den snabbast växande internetprodukten någonsin. 2003 beräknades 80 procent av den samlade svenska internettrafiken bestå av fildelning.

I slutet av 2001 presenterade några av skivbolagen sina egna digitala musik-tjänster. En av de första var Musicnet. Tjänsten var ett gräns överskridande samarbete mellan EMI, Bertelsmann, AOL, Time Warner och Real Networks. Genom att betala en månadsavgift på tio dollar fick användare möjlighet att ladda hem hundra låtar. Problemet var dock att man snarare hyrde än ägde musiken. Man fick bara behålla musiken så länge man betalade månadsavgiften och kunde bara lyssna på den när man var inloggad på sajten. Universal och Sony presenterade tillsammans med Yahoo en liknande tjänst, Pressplay. Tjänsten fungerade enligt samma princip som Musicnet.

Det som dessa sajter erbjöd var knappast tillräckligt för att tillfredsställa den bortskämda Napstergenerationen. Experterna var överens, tjänsterna var dödsdömda redan innan de lanserats. Under sina fyra första månader lyckades Musicnet bara locka fyrtiotusen kunder. Ett par år senare hamnade både Pressplay och Musicnet inte helt oväntat på datortidningen PC Worlds lista över de värsta teknikprodukterna i historien.

Om skivbolagen hade svårt att förstå de nya förutsättningarna var teknik-tillverkarna desto snabbare. 1998 släpptes den första mp3-spelaren, Rio PMP 300. Tillverkaren var Diamond Multimedia Systems och spelaren kunde lagra en timme musik. Spelaren var dessutom ovanligt billig för att vara en ny teknikprodukt, runt tvåhundra dollar.

RIAA gick genast till angrepp och försökte stoppa Rio-spelaren i domstol. Problemet var att Rio inte *bara* var en musikinspelningsprodukt. Rio lagrade musiken på ett minne som i princip kunde lagra vilket digitalt media som helst. Domstolen avslog och teknikbranschen andades ut. Det gick inte att förbjuda bärbar lagringsmedia. Utslaget blev början på en huggsexå mellan teknikföretagen om att prångla ut de nya heta mp3-spelarna till Napstergenerationen. Utvecklingen gick fort. Två år efter Rios första spelare släppte

Creative The Nomad Jukebox som kunde lagra hundra timmar musik. Men den spelare som kom att förändra allt dröjde ännu ett år. 2001 presenterade datortillverkaren Apples vd Steve Jobs Ipoden på en presskonferens utanför Cupertino i Kalifornien.

Skivbolagen och RIAA började inse att de höll på att förlora. Det var nästan omöjligt att stoppa nedladdningsnätverken som ploppade upp som svampar ur jorden. Dessutom kunde de bara tiggande se på när teknikföretag som Apple marknadsförde sina produkter med piratflörtande kampanjer som »Rip. Mix. Burn.«.

Det var dags att ta striden till piraternas dörr. Svåra tider krävde hårda metoder. Om man skulle förhindra det man upplevde som en marknad i total anarki gällde det att sätta ner foten. Att dra gränsen. Att statuera exempel.

Statistiska undersökningar visade att ungdomar såg upphovsrättsbrott som mycket ringa. Det var dags att ändra på den uppfattningen. RIAA slog till mot det som man alltid betraktade som fildelningens kärngrupp: studenterna. Våren 2003 fick fyra studenter betala femtontusen dollar var i en uppgörelse med organisationen. I juni hade RIAA stämt över tusen privatpersoner.

Men stämningarna verkade inte avskräcka från illegal fildelning. Antalet fildelare ökade konstant. I september samma år uppskattade analysföretaget The Yankee Group antalet fildelare bara i USA till 57 miljoner. Ändå fortsatte RIAA att stämma privatpersoner. Ett år senare hade femtusen personer stämts av RIAA. Publicistiskt var det en katastrof, och stämningarna blev hårt kritiserade i media. Det var inte alltid fildelaren själv som stämdes, utan ägaren till datorn eller internetuppkopplingen. Därför fick föräldrar, farföräldrar och ibland barn ta emot stämningansökningar. Men kampen skulle fortsätta. En lag behövde kanske upprepas, lagras och präntas in innan den slutligen fastnade. Och kampen kunde inte längre föras i USA. Många av de nya nedladdningsnätverken låg på andra sidan Atlanten. Det var där de nya piraterna fanns.

»JAG ÄR EN ASÄTARE«

För mig började det med Commodore 64 på åttiotalet och en grej som kallades för Final Cartridge, som gjorde det enkelt att piratkopiera spel. Jag var med i några olika kompisgäng och blev en sorts mellanhand, en hustler, som förmedlade spel. Det gav en viss status och när jag hade något stort, nytt spel på gång var det en kick. Jag älskade det. På den tiden piratkopierade jag de allra flesta spelen jag hade, men jag köpte en del också.

Kopierandet fortsatte med videofilmer, ofta av sjukt dålig kvalitet där någon hade spelat in med videokamera i en biosalong, där man knappt kunde se vad som hände på skärmen. Sen på gymnasiet blev jag musikintresserad på allvar, och kånkade runt på stora väskor med skivor mellan olika vänner för att spela av på kassetband.

När Napster kom var utbudet där helt fantastiskt och det gick relativt snabbt att ladda ner låtar. Jag hade börjat skriva om musik och i princip gjorde jag inte annat än tankade ner låtar. Nu var jag gammal nog att inse att det fanns en moralisk dimension i det hela, men jag motiverade tankandet med min yrkesroll. Jag såg det mer som utbildning än som att jag stal någons levebröd. Så känner jag väl än idag.

Men i samma stund som jag fick omedelbar tillgång till all världens musik så blev också musikskribenter nästan helt oviktiga. Idag behövs de i princip inte, för lika snabbt som man kan läsa en musikrecension kan man tanka hem en låt och själv bilda sig en uppfattning.

Mitt musikköpande har definitivt avtagit med fildelningen. Jag köper ibland album för att de är snygga eller speciella, och jag köper också musik online. Då är det för att stödja små svenska artister. Men jag har inget dåligt samvete när jag laddar ner MIA eller andra, större artister.

Att ladda ner film känns fortfarande lite skurkaktigt, och jag hyr hellre en film på dvd än tankar ner den, men fildelning är bra för att få tag på filmer som annars är svåra att hitta. Nyss fick jag hem Mrs Parker and the Vicious Circle och Min middag med André från The Pirate Bay, och det är filmer jag inte kunnat hitta i några videobutiker. Men jag tankar hem mer tv-serier än filmer. Man vet inte om de någonsin kommer till Sverige, men framför allt handlar det om att kunna se ett avsnitt precis när man vill. När man arbetar är fritiden så mycket värd att man inte vill sitta och vänta i en halvtimme på att ett CSI-avsnitt ska börja.

Jag vet att det jag gör är olagligt, men jag ser mig inte som någon pirat för jag är så passiv. Det är inte så att jag crackar dvd-filmer och lägger ut på nätet. Jag är en asätare som river och drar i de andras rester.

NIKLAS, 35, KULTURJOURNALIST, GÖTEBORG

SABOTÖRERNA

Mediaderfender låg på den långsträckt gatan Santa Monica Boulevard som skär rakt igenom det burgna Los Angeles, från Santa Monica, genom Beverly Hills, upp till West Sunset Boulevard och Hollywood. I det stillsamma strandsamhället Santa Monica hade de sitt kontor, som var arbetsplats för ett sextiotial anställda. Tillgängligheten för snabba möten med beslutsfattare från film- och musikindustrin var livsviktig, då företaget enligt egna uppgifter arbetade för alla de stora medieföretagen i Hollywood. Tusentals servrar anslutna till en egen internetanslutning med hastigheten nio gigabit per sekund innebar att de också befann sig mitt i internets centrala nervsystem, med möjlighet att snabbt ladda upp filer och program i sina attacker mot fildelarnas nätverk.

De stora film- och musikproducenterna försökte i början av tjugohundra-talet att stämma skiten ur fildelningssajterna. De hade framgång i några fall, men på det stora hela var det som att hugga med en kniv i vatten. När också de lagliga musiktjänsterna misslyckades med att locka över kunderna från gratisalternativen fann de sig i ett trängt läge. Den allmänna uppfattningen var att de hade missat tåget, och fildelningsvanorna spred sig snabbt bland deras tidigare kunder. Men musikbolagen hade fortfarande ett kort kvar att spela. De kunde angripa fildelarna på deras eget territorium. Om de saboterade de löjligt effektiva, olagliga gratisalternativen, försämrade kvalitet och utbud genom rent sabotage, då kanske musik- och filmindustrins egna alternativ skulle framstå som bra. Det var just den strategin som Mediaderfender hade specialiserat sig på.

Mediadefenders affärsidé var att vara lika snabba som piraterna, lika högteknologiska och lika skrupelfria. Själva kallade de sig för »ledande leverantörer av antipiratlösningar i den framväxande industrin internet-pirat-prevention«. Fildelarna kallade dem för »Peer-to-peer poisoners«. Man skulle kunna likna dem vid ett digitalt bevakningsföretag, men deras okonventionella och aggressiva metoder gjorde att de kanske bättre kunde liknas vid en sorts organiserad vigilanteverksamhet. De var internets »black ops«, för att låna ett begrepp från underrättelsetjänsten, och de arbetade inte med juridiska medel utan genom infiltration och sabotage.

Det var år 2000 och Napster slukade världens bandbredd när Randy Saaf insåg den affärsmässiga potentialen i en tjänst som saboterade fildelningen. Randy var ingenjör, utbildad vid Harvey Mudd College i Kalifornien. Direkt efter universitetet jobbade han med signalteknik vid Raytheon, ett företag som hade det amerikanska försvaret som främsta uppdragsgivare. Tekniken han arbetade med syftade till att slå ut radarsystem.

Randy visste redan när han gick på college att han ville starta ett företag, han var helt enkelt för rastlös för att vara anställd. Snart slutade han därför på Raytheon och började läsa juridik vid UCLA, men efter ett år kände han sig färdig även med juridikstudierna.

Det här var precis vid millennieskiftet och Napster omtalades ständigt i nyheterna, särskilt i Kalifornien. Tillsammans med några forna Raytheon-kollegor började Randy fundera på hur de kunde förvandla Napsterhysterin till en legitim inkomstkälla. Deras första idé var att kopiera konceptet, men när Napsterbevakningen allt mer började handla om arga musikbolag väcktes tankar från tiden på Raytheon. När fantasilösa entreprenörer stannade vid »det där vill jag också göra«, när jurister tänkte i termer av stämningar och skadestånd, då tänkte Randy i militära termer av jam/counter-jam och elektroniska motåtgärder.

Den första metoden som Randy utvecklade baserades på den teknik stridsflygplan använde för att vilseleda målsökande missiler. Missilerna använde radar för att söka sig mot flygplanskroppar och flygplanens svar var att skjuta ut metallremsor som gjorde att radarn inte kunde avgöra vad som var flygplanet och vad som var skräp. I militär jargong kallades det chaffing, i fildelningssvärlden blev benämningen decoying och i digital version gick det ut på att späda ut innehållet i fildelningstjänsterna med skräp genom att

ladda upp filer med namn och storlekar som liknade populära låtar eller filmer. Fyra megabyte med filnamnet Red_Hot_Chili_Peppers_Californication_of_Californication.mp3 visade sig exempelvis vara blott tio sekunder av låten *Californication* som loopats om och om igen i fem minuter.

Grundtanken var att fildelandet skulle förvandlas från ett smidigt, friktionsfritt, gratis utbyte till ett tidsödande, frustrerande värv som vanligt folk inte skulle orka med. »De piratkopierade filerna finns kvar i nätverket, men med vårt skydd är det lättare att hitta en nål i en höstack än att hitta en riktig fil bland alla motåtgärder«, förklarade Mediadefender i sin säljpitch.

Decoying var den enklaste metoden för att sabotera fildelning. Mot en avgift i storleksordningen tiotusen dollar erbjöd Mediadefender tjänsten att sprida ut fejkversioner av en låt eller film för att försvåra nedladdning av den äkta varan, något som kunde betala sig under de första veckorna efter en ny release. Det var dock inte så enkelt som att bara sprida en fil till några fildelare och hoppas att den skulle fortplanta sig i nätverken. Eftersom användarna snabbt raderade fejkfiler som de fått hem måste Mediadefender själva stå till tjänst med filerna, helst från hundratals olika håll samtidigt. Ett stort antal seeders (användare som erbjöd en fil för nedladdning) gjorde att filen hamnade högt upp i sökresultaten. Det var det Mediadefender använde alla sina servrar till.

En annan teknik var spoofing, där Mediadefender vilseledde fildelarna genom att smyga in felaktiga länkar i sökresultaten, och interdiction var en metod där de skapade konstanta uppkopplingar mot de upphovsrättskyddade filerna från sina egna datorer, så att andra användare hindrades från att komma åt filerna. Genom metoden swarming försökte de överväldiga systemet med skräpdata för att sakta ner nedladdningarna till krypfart. Mediadefender utvecklade med andra ord många innovativa tekniker för att irritera fildelarna så mycket som möjligt.

Företag som producerar film, musik och spel har länge använt sig av så kallad DRM-teknik för att kontrollera spridningen av sitt material. Förkortningen står för digital rights management och innebär olika sorters programvara som begränsar användarens möjligheter att kopiera, och ibland även spela upp, en cd-skiva, ett spel, en dvd-film, eller någon annan typ av upphovsrättsskyddat material.

Ansträngningarna att hitta effektiva DRM-lösningar var dock en hopp-

lös kapplöpning för innehållsproducenterna. Genom historien har de flesta DRM-skydd ögonblickligen knäckts av förfarna pirater. Fallet då Princeton-professorn Edward Felten knäckte vattenmärket i Secure Digital Music Initiative är bara ett exempel och kopieringsskyddade tv-spel hamnade ofta som knäckta kopior i fildelningsnätverken redan innan de stod i butikshyllorna. DRM-skydd skapade däremot ofta problem för konsumenterna som betalade för en produkt och sedan upptäckte att de inte kunde använda den som de själva ville. Exempelvis hade vissa cd-skivor ett skydd mot att man konverterade låtarna till mp3-filer, och köpte man låtar från Apples musiktjänst iTunes Store så kunde de bara spelas med Apples musikspelare iTunes.

För Apple var DRM-teknik ett viktigt verktyg i byggandet av det musikimperium som hade I-poden som bas. Deras så kallade Fair Play-skydd såg till att man bara kunde spela sina iTunes-låtar på högst fem datorer, och göra högst sju cd-kopior av sina spellistor. Men den viktigaste finessen var att Fair Play såg till att konsumenten bara kunde spela låtarna på datorer med musikspelaren iTunes, eller i en I-pod.

På det sättet förändrade Apples DRM-bruk musiklyssnandet för sina konsumenterna. Det knöt dem till en viss programvara och till en viss mp3-spelare. Den som väl börjat skapa sig ett musikbibliotek med iTunes-låtar skulle förlora sina investerade pengar om hon bytte ut sin I-pod mot en mp3-spelare från Iriver eller en musikmobil från Sony Ericsson. Inte kunde hon sälja sina iTunes-låtar heller, eftersom låtarna var låsta till specifika datorer. Det var stor skillnad mot cd-skivor, som alltid hade gått att spela i cd-spelare av olika märken, och där andrahandsmarknaden var en självklarhet för alla skivsammlare.

Mp3-skräcken drabbade skivbolagen i början av tjugohundratalet. Med oron över att skivköparna skulle ladda in cd-musiken i datorer, konvertera låtarna till mp3-format och sprida dem i fildelningsnätverk kom DRM till cd-skivorna. Plötsligt kunde många cd-skivor inte längre spelas i vanliga mediaspelare i datorer. När man stoppade in cd-skivan i datorn för att föra över låtarna startade istället en särskild spelare direkt från cd-skivan, så att låtarna gick att spela upp men inte att kopiera.

2005 kom en rejäl backlash för DRM på cd-skivor. Sony stämde från alla håll och kanter efter att de sålt femton miljoner cd-skivor - från Alicia Keys till Sahara Hotnights - med ett DRM-skydd som installerade ett hemligt programpaket på användarens dator. Kopieringsskyddet förbrukade

inte bara systemresurser för användarna utan underminerade dessutom datorernas säkerhet och gjorde dem sårbara för intrång via internet. Sony fick betala skadestånd, men pengarna var en småsak i jämförelse med förlusten det innebar att de blev påkomna med att göra intrång i sina kunders datorer för att spionera på dem.

Problemet med DRM-taktiken var att den försämrade produkterna den skulle skydda. Det var svårt att argumentera för att folk skulle betala pengar för produkter som var sämre än de kopior som de kunde få gratis. De klumpiga DRM-skydden skapade en antipati hos musik- och spelkonsumenterna där många upplevde att det var legitimt att piratkopiera eftersom de lagliga alternativen riskerade att inte fungera, eller rentav skada ens dator.

I maj 2006 samlades programvaruutvecklare och tekniker i Seattle för att höra Bill Gates tala vid Windows Hardware Engineering Conference. Där möttes de av ett uppbåd anti-DRM-aktivister iklädda gula skyddsdräkter av den typ som används vid hantering av biologiskt skadliga ämnen. I broschyrerna som delades ut beskrev aktivisterna hur Microsofts produkter var »defective by design« - avsiktligt defekta - på grund av de DRM-skydd som Microsoft använde sig av. Defective By Design var också namnet på en organisation som samlade sina medlemmar kring tanken att »det finns inget viktigare slag i kampen för elektronisk frihet än att arbeta mot DRM-tekniken som hotar att torpedera vår digitala framtid«.

Även organisationen Sveriges Konsumenter har intagit en starkt kritisk inställning till DRM-bruket. I deras policy om digitala rättigheter kräver de att »konsumenterna ges klara rättigheter i sitt användande av digitalt material och att dessa under inga omständigheter får begränsas av DRM-teknik«.

I mars 2006 anmälde Sveriges Konsumenter giganterna Apple och Microsoft till konsumentombudsmannen för de avtal som musikkonsumenterna tvingas att acceptera för att ladda ner musik från iTunes och MSN Music.

»Dessa avtal innehåller mycket vida friskrivningar. Som konsument innebär det i praktiken att man tvingas acceptera villkor som leder till att man berövas även de mest grundläggande rättigheter«, skrev de i ett pressmeddelande. Konsumentombudsmannen gick på samma linje och riktade stark kritik mot avtalen.

DRM-tekniken hade med andra ord varken stoppat piraterna eller främjat goda kundrelationer. I takt med att rösterna mot DRM blev allt mer be-

svärande valde också flera onlinedistributörer av musik att ta ställning mot DRM. Deutsche Telekom's stora onlinetjänst Musicload kasserade 2007 sina DRM-skydd när de insåg att 75 procent av samtalen till deras kundtjänst handlade om DRM-relaterade bekymmer. Microsofts vd Bill Gates gjorde uttalandet »DRM är väldigt problematiskt« och till och med Apples Steve Jobs skrev i ett öppet brev att DRM-fri musik »är helt klart det bästa alternativet för konsumenterna, och Apple skulle ögonblickligen omfamna ett sådant system«.

I musikbranschen tycktes det till slut bara vara de stora skivbolagen - EMI, Sony BMG, Universal och Warner - som älskade DRM, och ingen kunde riktigt förstå varför. De utsattes därför för påtryckningar både från konsumenter och från branschhåll att ändra sina policys. När det här skrivs har också Apple slutit avtal med EMI om att sälja deras musik utan DRM-skydd i iTunes Store.

För Mediadefender var DRM-teknikens misslyckande välkommet. Även om musikbranschen tappade förtroendet för DRM-lösningar tappade de inte viljan att stoppa fildelningen, och då var Mediadefender ett bra alternativ. Deras metoder för att störa fildelningen skadade inte alls de betalande kunderna.

Under 2006 fördubblades Mediadefenders omsättning till nästan sexton miljoner dollar och företaget hade en vinstmarginal på 50 procent. Randy Saaf visste värdet av produktutveckling och decoying, spoofing, interdiction och swarming var inte längre de enda tricken i företagets repertoar. En ny fitness var peer-to-peer-reklam, en sorts aikidogrepp som utnyttjade kraften i fildelningstekniken och kontrade genom att utnyttja den för egna syften.

Istället för att bara ladda upp fejkfiler började Mediadefender ladda upp reklamfilmer eller jinglar, för produkter som förväntades tilltala fildelaren. Coca-Cola samarbetade med artisterna Jay-Z och Ne-Yo för att producera videor som mixade läskedrycksreklam med musik, som Mediadefender sedan spred i fildelningsnätverken. Under de första sex veckorna som Ne-Yo-materialet låg ute i fildelningsnäten laddades det ner av 3,5 miljoner användare, vilket var ett stort genomslag för en reklamkampanj som lät konsumenterna själva stå för distributionen.

Musikbolaget Suretone Records, ett dotterbolag till Universal, samarbetade också med Mediadefender för att lägga ut musikvideor med bland

andra Weezer och Drop Dead Gorgeous på fildelningsnätverk, videor som slutade efter halva låten och sedan hänvisade till en webbsajt där användaren kunde se hela videon, men också utsättas för den marknadsföring som Suretone valt att lägga där. Och Mediadefender var inte ensamma. Företag som Skyriider och Yume följde efter och började använda fildelarnas nätverk som reklamkanaler.

Samtidigt jobbade fildelningssajterna hårt för att rensa bort all decoying och reklam. De använde smarta algoritmer som plockade bort webbadresser och dylikt från filnamnen, de spårade IP-adresser som laddade upp skräp och spärrade dem från sajterna, och team av digitala trädgårdsmästare, så kallade admins, rensade manuellt bort ogräset. Alla bittorrent-sajter med självaktning insåg också värdet av att ha en kommentartråd till varje torrent där användare som laddat hem filen kunde rekommendera den eller varna för fejkfiler. Det var, som Randy Saaf konstaterade i en intervju med *The Wall Street Journal*, »en evig katt-och-råtta-lek«. Och det var en lek som var lönsam för företag som Mediadefender.

Att fildelningsnätverken inte svämmades över av reklam berodde alltså till stor del på piraternas medvetna arbete, men det berodde också på en tveksamhet hos de företag som värnade om sina möjligheter att stämma fildelare. Om företagen själva spred lagligt, reklamfinansierat material i piratnätverken förde det med sig ett knivigt problem: Hur skulle fildelarna kunna förväntas veta vad som var lagligt och olagligt att ladda ner?

Sommaren 2007 dök en ny fildelningssajt upp: Miivi.com. Till sitt yttre såg den ut som vilken bittorrent-sajt som helst, med sökfunktion och möjlighet att dela upphovsrättsskyddade poplåtar och filmer. *Batman Returns* låg framme och lockade med ett kort filmklipp som visade på hög kvalitet. Användarna erbjöds också att ladda ner en särskild programvara som skulle ge »snabb och enkel nedladdning, allt i en fantastisk sajt«.

Ryktet spreds snabbt över nätet och fildelare började flockas kring sajten som flugor runt en sockerbit. Men Miivi var en fälla. När fildelningsentusiaster från undergroundsajten Zeropaid lyfte på några stenar upptäckte de att sajten var kopplad till Mediadefender. Alla fildelare som nyttjade sajten röjde sin identitet för fienden.

I det läget gick fildelningssamhället in i högsta beredskap. Zeropaid publicerade omedelbart en nyhet med rubriken »Gotcha! New MPAA Site Tries to

Trick Users into Illegally Downloading Movies» och det blev startskottet för en imponerande uppvisning i snabbheten hos den digitala djungeltrumma som utgjordes av forum, bloggar och nyhets sajter. Kort sagt exploderade piratbloggosfären av indignerade varningar och inom loppet av timmar hade ryktet spridits överallt där fildelare vistades.

Sex timmar efter att MiiVi satts upp plockade Mediadefender ner sajten och såg till att all information om dess ägare raderades. Fildelarna såg sajten som ren och skär brottsprovokation och en eskalering av kriget mellan fildelare och antipirater. Randy Saaf, däremot, blånekade. Till teknik sajten Ars Technica sade han att MiiVi var »ett internt projekt som har att göra med video«. Enligt Randy var sajten aldrig avsedd för allmänheten, och att den hamnade öppet på webben utan lösenordsskydd var en ren olyckshändelse. Randy hävdade att Mediadefender omedelbart plockade ner sajten när de insåg att obehöriga kom in på den »för att folk inte skulle skicka oss spam«.

Förklaringen verkade långsökt för att komma från ett företag som livnärde sig på högteknologisk beskyddarverksamhet. Fildelarsamhället lät sig inte övertygas, och snart fick Randy äta upp sina ord. I september kom nämligen vedergällningen. En grupp hackare som kallade sig för Mediadefender-Defenders tog kontroll över Mediadefenders datasystem och lade beslag på sjuhundra megabyte intern mejl.

Ur brevväxlingen angående MiiVi framgick att sajten knappast var ett internt projekt. De anställda diskuterade hur de kunde marknadsföra sajten via Google och Myspace, och Randy påminde dem om att aldrig använda sina Mediadefender-adresser i samband med MiiVi.

Mejlkorrespondensen 3 juli, dagen då MiiVi lanserades, var av särskilt intresse. Klockan 20:20 skickade utvecklaren Ben Grodsky ett mejl till Randy Saaf med ämnesraden »MiiVi got Dugg«, vilket syftade på att sajten uppmärksammats på den populära sajten [Digg.com](#). Han länkade till en artikel på sajten Torrentfreak med titeln »Anti-Piracy Gang Launches their own Video Download Site to Trap People« och fortsatte i ett mejl fyra minuter senare att förklara att Mediadefenders täckmantel var röjd.

»R + O, what needs to happen?! Do you want the server pulled?« frågade Grodsky.

Randy Saafs svar var kort och bestämt:

»This is really fucked. Lefs pull miiVi offline.«

En vecka senare slog hackarna Mediadefender-Defenders till igen och publicerade källkoden till den programvara som Mediadefender använde för piratbekämpning. Inte bara antipiraternas internkorrespondens utan även deras bästa vapen hade nu fallit i fiendehänder.

Det här kunde ha varit slutet för decoying, spoofing och annat digitalt sabotage av fildelningsnätverken. Informationsläckorna hade undergrävt Mediadefenders trovärdighet som tekniska snillen och som seriös affärsverksamhet. Film- och musikbolagen distanserade sig snabbt och förnekade all inblandning i MiiVi-affären. Men vid det här laget hade andra företag bildats, med liknande verksamhet. Idén om fildelnings sabotage hade vuxit till en liten bransch och även det stukade Mediadefender kunde efter några veckor av sårlickande återuppta sitt arbete.

Skadan var dock irreparabel på ett annat plan. Det havererade MiiVi-projektet retade upp fildelarideologerna ytterligare och förstärkte deras känsla av att de förde en rättmätig kamp mot en industri som tog till vilka metoder som helst för att trygga sin profit, brottsprovokation inkluderad.

»Var är svenska ledande politiker när deras kollegor i andra länder försvarar författares, manusskribenters, skådespelares, animatörers och musikers rätt att få betalt för sitt jobb? Hur tänker de skapa konkreta lösningar? Vi anser att piratfrågan i all sin komplexitet samtidigt är väldigt enkel: det handlar om rätten att förfoga över sitt eget verk och möjligheten att leva som professionell kulturskapare i Sverige. Luras aldrig att tro något annat.«

MAJGULL AXELSSON, FÖRFATTARE OCH JOURNALIST

PETER ENGLUND, FÖRFATTARE

JOHAN KLING, REGISSÖR OCH FILMFÖRFATTARE

JOHAN ANDERSSON, SPELPRODUCENT

BJÖRN RANELID, FÖRFATTARE

SHARON BEZALY, FLÖJTIST

MED FLERA ...

I EXPRESSEN 10 JANUARI 2008.

PIRATKOPIERING ÄR BRA!

RASMUS FLEISCHER VAR i sitt esse. Klockan var tio en oktoberkväll 2003 och scenen var SVT:s diskussionsprogram *Debatt*. Han satt vid ett bord format som en ostbåge, jämte tre andra debattörer. I Rasmus ögon glimrade den sortens triumfatoriska eufori man ibland kan se runt borden på landets kårpubar, där världsfrågorna avhandlas, ölen flödar, livet ligger utrullat som en röd matta och någon berusas av klarheten och kraften i sin egen vision. Rasmus var där i egenskap av pirat, hans motståndare hade precis blottat sig och nu vittrade den äppelkindade tjugofyraåringen blod.

En månad tidigare var Rasmus en vanlig kille från Halmstad. Han var en musikalisk begåvning och hade flyttat till Stockholm 1998 för att läsa på Musikhögskolan, där han fördjupat sig i blockflöjt och tidig musik. Men vintern 2001 bytte han spår. Han hoppade av Musikhögskolan och började som vikarie på tidningen *Arbetaren*. Ströjobb där varvade han med studier, och på fritiden hängde han i IRC-kanaler på nätet, där det diskuterades politik, filosofi och hackande.

Begreppet hackande kan stå för allt från skicklig programmering till att infiltrera skyddade datasystem - bruket av ordet varierar - men i grunden handlade det enligt Rasmus om att ta sig an teknik med nya ögon, och bruka den på andra sätt än de officiellt sanktionerade. Han var själv ingen hackare, men han var djupt intresserad av företeelsen på ett konceptuellt plan. Den snabba utvecklingen på internet öppnade vid millennieskiftet massor av nya möjligheter för tekniskt begåvade entreprenörer, men den ställde samtidigt krav på nytt tänkande kring informationens spridande.

Under sin tid på Arbetaren fick Rasmus upp ögonen för fildelning. Musikindustrin tvingade Napster att stänga ner hösten 2001, vilket skapade rubriker i tidningarna i samma veva som världens största läkemedelsföretag drev gemensam process mot Sydafrikas regering för att stoppa bruket av kopierad HIV-medicin. Rasmus kunde inte begripa varför ingen såg sambandet utan rapporterade som om det var två helt separata händelser. För Rasmus var det här saker som kunde läggas ihop, och summan visade att något var fundamentalt fel i synen på immateriella rättigheter som patent och upphovsrätt.

Rasmus hade själv missat Napsterhysterin, men han började nu använda fildelningsprogrammet Limewire. Den hösten köpte han sin sista cd: Aphex Twins *Drukqs*. Britten Richard D James hade under pseudonymen Aphex Twin helhjärtat anammat det digitala musikskapandet och var en förgrundsfigur inom ambient, acid och techno under nittioalet, lika populär bland hackare som bland klubbfolk. Han hade uttalat sig positivt om fildelning, men ironiskt nog var *Drukqs* ett album som hastats ut för att förekomma internetspridning av materialet efter att James glömt sin mp3-spelare på ett flygplan, prudentligt märkt »Aphex Twin Unreleased Tracks«.

IRC-kanalerna där Rasmus hängde tjänade som forum, en digital version av den gamla agora där antikens medborgare möttes och diskuterade politik och rättskipning. Det var dit Rasmus tog sina tankar kring fildelning och tillsammans med vännerna online prövade, dissekerade och slipade han sina argument.

En av dessa kanaler hette #hack.se, en smått mytomspunnen mötesplats som länge tjänat som samlingspunkt för svenska hackare av olika sort. Där kunde man hitta tekniska wickids som Gottfrid Svartholm Warg (under pseudonymen Anakata) och Fredrik Neij (känd som Tiamo) men också mer kulturteoretiskt intresserade människor som Rasmus själv, Marcus Kaarto, Magnus Eriksson, Tobias Andersson, Marcin de Kaminski, allihop unga människor som snart skulle bli förgrundsfigurer i piratrörelsen. Någon gemensam politisk riktning fanns inte bland de blivande piraterna. Rasmus Fleischer beskriver själv sin politiska bakgrund som frihetlig vänster, men han stod inte ut med synen att politik ska vara som religion med ideal man tror blint på. I synnerhet, ansåg han, var en sådan inställning hämmande för fritt tänkande om förändringsprocesser, teknisk utveckling och upphovsrätt.

I en annan IRC-kanal hängde en blandning av aktivister och hackare som drev olika projekt tillsammans. Olika webbsidor fantiserades ihop, ibland förverkligades de till och med, och så gjorde deltagarna internetradio och delade med sig till varandra. Rasmus spelade inte blockflöjt eller gjorde radioreportage, utan det var främst mp3-musik som spreds i programmen. De diskuterade också allt från teknik och programmering till frågor om yttrandefrihet, upphovsrätt, personlig integritet och frihet. Kontinental filosofi stod högt i kurs och Deleuze, Foucault och Nietzsche var populära namn att slänga sig med. Trots att den gryende piratrörelsens ideologiska bas var diffus så fanns något förenande i filosofernas tankar om den fria individens rätt att hävda sig gentemot samhällets rådande normer, och vikten av att tänka nytt, fritt, och ifrågasätta vedertagna sanningar.

Bland alla diskussioner, idéutbyten och småprojekt som florerade i chattkanalen materialiserade sig en dag ett namn: Piratbyrå. Nyligen hade representanter för filmbranschen och dataspelsbranschen startat Antipiratbyrå, en intresseorganisation som beskrev en dyster verklighet där fildelare undergrävde möjligheten för svenska och utländska kulturproducenter att tjäna pengar på sitt arbete. Det var en världsbild som IRC-gänget kände sig främmande inför. Exakta kopior och snabb spridning av information var vad hela den digitala världen byggde på och IRC-gänget stod mitt i ett samhälle byggt på sampling och mixkultur. De drevs med andra ord inte av hat mot upphovsrätten, däremot var det fria utbytet av musik, film och programkod över nätet lika självklart för dem som utbytet av idéer.

Nu hade det alltså bildats en pseudomyndighet som kallades för Antipiratbyrå, som beskrev en samhällsfarlig motståndare som hotade världens upphovsrättsinnehavare. I rimlighetens namn måste det väl då också finnas en organisation som hette Piratbyrå? Som bonus blev den semantiska effekten att det såg ut som om Antipiratbyrå var en reaktion mot Piratbyrå istället för tvärtom.

I den digitala tidsåldern behöver man bara ett namn och en webbsida, så är man på riktigt. IRC-vännerna registrerade följaktligen domänen piratbyran.org och satte upp en webbplats där de publicerade nyheter, insändare och filosofiska traktat i en salig blandning, mycket kopierat från olika källor, annat egenproducerat. En sorts blogg helt enkelt, med mycket aktiva kommentartrådar.

Nästa steg var att sticka upp huvudet från underjorden och se vad som hände. Natten till måndagen 22 september 2003 skickade de således ut ett provokativt pressmeddelande:

Piratkopiering är bra! Det menar Piratbyrån, en upphovsrättsfientlig organisation som nu startats för att verka som motvikt till Antipiratbyrån och uppmuntra fildelning. På www.piratbyran.org besvarar Piratbyrån vanliga frågor om upphovsrätt och piratkopiering och levererar nyheter. Där finns även guider i hur man piratkopierar film på nätet, analyserande texter och intervjuer med artister och pirater.

- Piratkopiering är redan nu en mäktig rörelse där miljontals människor skapar fri tillgång till kultur. Vi försöker sprida en annan syn på vad som pågår än vad musikindustrins lobbyister gör, säger Martin Fredricsson vid Piratbyrån.

- Vi menar att piratkopiering är en positiv kraft som bör uppmuntras på alla sätt. Hur det går för musikindustrin skiter vi i.

Förutom att driva sajten, fungerar Piratbyrån som en kunskapsbank som kan delta i debatter, ordna föredrag, ge ut skrifter, hjälpa elever med skolarbeten och annat. Ett första mål är att få igång en debatt om upphovsrätt som politisk fråga. För mer information, besök www.piratbyran.org eller kontakta oss.

www.piratbyran.org

info@piratbyran.org

tel: 0734-07 20 91

Piratbyrån, Box 67,114 79 Stockholm

Fildelning var en het fråga sedan en tid tillbaka. Starka opinionsbildare företrädde upphovsrättsindustrin som oroades av den laglöshet som frodades på fildelningstjänster som Napster, Kazaa och Suprnova. Men för en fungerande mediedramaturgi saknades en värdig motståndare. Ideologiskt obemedlade, tjuvtänkande medelsvennens var inte mycket att skriva om, det behövdes ett ansikte. Piratbyrån var i det avseendet en gudagåva.

Under måndagen började telefonerna ringa, och inom loppet av en vecka hade Piratbyrån uppmärksammats i ett tiotal rikstäckande medier. Fortfarande framstod gänget som ett svåröverblickat nätverk, en platt organisation där

vem som helst kunde uttala sig som språkrör. I tidningarna figurerade namn som Ayman Taki, Tobias Andersson, Martin Fredricsson, Sara Andersson och Gottfrid Svartholm Warg. Allt från antifascister till libertarianer.

Även Rasmus Fleischer stod för några pratminuter i tidningsspaltarna och två dagar efter att pressmeddelandet skickats ut satt han i en studio på Sveriges Radio, i programmet *Folkradion*.

Direktsänd etermedia var inte den bekvämaste av situationer för Rasmus, som ehhdade sig fram genom programmet. Ibland lät det som om han inte riktigt fick luft och att det istället för ett nytt argument skulle följa dunsen av en kollapsande kropp mot studiogolvet. Men han fick god tid på sig att formulera sig om Piratbyråns syn på upphovsrätt, om webbsidans funktion och han hann till och med klämma in ett och annat hastigt »veveve-punkt-piratbyran-punkt-org«.

Debattmotståndaren Henrik Pontén från Antipiratbyrån dök inte upp förrän halvvägs in i programmet. Det var det första öga-mot-öga-mötet med upphovsrättsetablissemangen och Henrik Pontén tog genast kommandot med myndig basröst och lite nedlåtande ton.

»Jo men vi tycker att det är positivt när folk engagerar sig. Det vill vi uppmuntra«, inledde han, för att i nästa andetag beskylla Piratbyrån för att befinna sig »oerhört långt ut till vänster« med Karl Marx som husgud.

Rasmus Fleischer frånsvar sig snabbt etiketten »marxist«, pekade på rörelsens lösa sammansättning, och poängterade att Piratbyrån helt saknade lösning för hur framtidens kulturproduktion skulle se ut. Dock, sade Rasmus, var det dags att rasera ett föråldrat system som hämmade kulturproduktionen snarare än främjade den.

Henrik Pontén kontrade med att upphovsrätten är en absolut förutsättning för den skaparkraft som finns i samhället idag, och han avslutade med att klappa Rasmus Fleischer på huvudet med ett »vi kan nog enas om fem sex år när Rasmus vill försörja sig som journalist och få en lön« - ovetande om att Rasmus redan gjort det periodvis.

Det var en diskussion som varken vanns eller förlorades, men där parterna snabbt hittade sina roller: den unge nytänkaren med klar vision och svajig stämma mot den solide, avfärdande försvararen av immateriell egendom.

I takt med att Piratbyrån framträdde i olika medier tog aktiviteten på sajten piratbyran.org fart på allvar. I Piratbyråns egen nyhetsrapportering blanda-

des notiser om upphovsrättsteori, patentfrågor, rättstvister och nya kopieringsskydd. Ofta kryddades de med någon sorts punkig pose, som »Vi på Piratbyrån ger RIAA fingret«.

Allt som skrevs, och även inslaget i *Folkradion*, kopierades och publicerades på sajten. Medieframträdandena diskuterades i kommentartrådar och på IRC och snart öppnades där en ny diskussionskanal: #piratbyran.org. Den nätburna diskursen fick så ett permanent, webbaserat hem i oktober när Piratbyrån lanserade ett webbforum.

Det var på nätet organisationen hade fötts, och dess möjligheter till många olika diskussionsformer var en del av Piratbyråns DNA. IRC-kanaler och webbforum var utmärkta verktyg för att föra samman likasinnade från olika delar av landet. De gav också en hög grad av anonymitet, vilket gjorde att man kunde pröva sig fram i tankar och samtal utan att vara rädd att göra bort sig.

Det blossade ibland upp partipolitiska debatter, särskilt moderater kallades vid mindre smickrande tillmålen, men så fort det hände grep någon in och predikade tolerans för piraters olika åsikter. Det var på det hela taget ett inkluderande samkväm där nyliberaler, kommunister och anarkister gick sida vid sida. Så länge man var kritisk till upphovsrättens utformning var allt förlåtet.

Det gemensamma sökandet efter ett språk och ett tankesätt där man kunde definiera upphovsrätsfrågor utifrån sin egen verklighet kom att bli kärnan i Piratbyrån. De har egentligen aldrig haft någon konkret politisk agenda, som att avskaffa upphovsrätten eller att legalisera all fildelning. De är mer teoretiska än så. Mer flummiga, skulle somliga säga. När de bara var ett gäng IRC-kompisar kallade de sig gärna för en »upphovsrättsfientlig organisation«. Snart formulerade de dock om sig och beskrev sig istället på sin webbsida som »inte en organisation, åtminstone inte i första hand. Först och främst är Piratbyrån [...] en pågående konversations

Medierna köpte under alla omständigheter upplägget med hull och hår, hur vagt definierad denna piratbyrå än var, och därför var Rasmus denna oktoberkväll inbjuden till *Debatt* för att diskutera fildelning med artistmanagern Hasse Breitholtz, musikern Dennis Lyxzén och moderatpolitikern Anna König.

Hasse Breitholtz var en veteran i branschen och såg respektingivande ut med sin rakade skult och svarta skinnjacka. Men han slarvade lite i sina argument, blandade ihop begreppen.

»Varför stanna vid att ta musik från dem som har gjort den? Varför inte gå in på Åhléns och ta mat eller mjölk eller nånting annat?«

Enkelt. Det gamla blanda-ihop-materiella-och-immateriella-värden-tricket. Rasmus duckade och skickade kvickt in en näve över den sänkta garden.

»Men Hasse och Anna, ni är jätteroliga här. Om jag har en bil och du tar den av mig« - Rasmus gestikulerade ivrigt mot Anna König - »då har inte jag kvar den bilen. Okej? Men om jag har en mp3-fil och du kopierar den av mig, då har jag kvar den. Alltså är det nåt *helt* annat.«

Rasmus slog segervisst ut med armarna. Men Anna König laddade för en motattack.

»Men jag tänkte säga det här också med att skivbolagsindustrin tjänar pengar. Men vilka är det som tjänar pengar på pirathandel? Jo, det har visat sig att det finns stora kriminella nätverk som finansierar försäljning av piratkopiering för att sen i sin tur finansiera narkotika...« - Rasmus brast ut i ett illa återhållet skratt, glad att motståndarna lobbade så enkla smashbollar till honom - »... och terrorism.«

»Du pratar ju om nåt helt annat nu«, sade Rasmus.

»Dels, EU-kommissionen tar ju upp det i sin...«

»Ja, visst, jättehemskt, Anna, jättehemskt. *Men ...*«

Lennart Persson, *Debatts* programledare, tittade på spektaklet med road blick men bestämde sig så för att gripa in.

»Rasmus, Rasmus, nu låter vi Anna tala färdigt.«

Anledningen till att Rasmus knappt kunde hålla sig var att han hade läst ett utspel som Anna König gjort tidigare, och han kunde hennes argumentation. Rasmus hade diskuterat igenom sina argument med IRC-kamraterna och klottrat ner några viktiga punkter på en lapp. Men den behövde han inte. Det var bara att låta henne tala, och gräva sin egen grav.

Anna König, nu något skakad, lämnade öppet mål.

»Det finns en enorm handel idag med piratkopior, som, där, som, där kinesiska maffian och ryska maffian ligger bakom. Och är det bättre i så fall att handeln och pengarna från piratkopior går till att finansiera narkotikahandel och terrorism än till skivbolagen?«

Rasmus blåste upp sig för nådastöten och tog i med den slagfärdigaste stämman han kunde uppbåda på sin småsliriga Halmstaddialekt:

»Då är det ju *jättebra* att det finns fildelningsnätverk där ingen ens behöver betala och ingen maffia kan tjäna några pengar.«

Rasmus tillät sig ett belåtet leende. Han log för att han kände i kroppen att han vunnit en argumentation, men han begrep inte själv i den stunden konsekvenserna. Det var i det ögonblicket som Rasmus Fleischer förvandlades till de facto-ledare för Piratbyrån, ett tajt nätverk med lösa konturer, som kom att ha tung genomslagskraft i samhällsdebatten i många år framöver, både i Sverige och utomlands.

Debatten var i praktiken över, men upphovsrättsivrarna fick ännu en smocka innan de gick hem. Dennis Lyxzén, sångare i The International Noise Conspiracy, borde som musiker ha intresse av att folk köpte hans skivor. I debatten stod han dock på Rasmus sida. I stripigt svart hår och röd träningsoverallsjacka avrundade han debatten:

»Jag tänker så hära«, sade han på lugn västerbottniska.

»Nu har folk fått smak för det här och insett att vi behöver faktiskt inte betala för musik. Och skivbolagen och staten kan sätta upp hur mycket hinder de vill. Folk har fått smak för det här och kommer att fortsätta. Och för mig som musiker så är faktiskt det viktigaste att så många som möjligt får höra min musik.«

Programmet spelades in i Göteborg, så Rasmus åkte hem till en bekant efter debatten, där han skulle sova. Det belåtna leendet satt kvar hela kvällen och han kunde inte hålla sig från att scrolla igenom IRC-historiken för att se vad som hade sagts i #piratbyran.org under programmet.

Bifallet uttrycktes bitvis på chattkanalernas egna version av sotarspråk - fullt av svengelska, förkortningar, medvetna stavningsfel och missbrukade skiljetecken - men det var inte desto mindre klart och enhälligt.

<twinky> NARKOTIKA!

<Svartvit> Haha!

<R-mus> MEN FY FAN NU ÄR HON UTE OCH CYKLAR

<Desann> FAN VA PATETISKT!

<zmytt> HAHHAHAHAHAHAH

<Svartvit> Terrorism!

<cresti> han log överlägset:)

<fentanyl> HAHAHA

<cerebri> :D

<fentanyl> det där var det roligaste jag har hört

<Nack^deba> haha.

<Desann> nu jävlar tog det hus i helvete

<fentanyl> LOL

<Nack^deba> maffian!

<Nack^deba> shit!

<zmytt> quote

<Desann> exakt

<Svartvit> Ryska maffian!

<Desann> ryska maffian

<fentanyl> ja, tanka inte mp3'or, ni stödjer terrorism och narkotikahand!!!!

<zmytt> ojojojjo

<Nack^deba> haha!

<twinky> TERROR!

<fentanyl> HAHA.

<Desann> ja jävlar

<twinky> :>

<Desann> HAHAHAH

<twinky> rsms ruu

<twinky> :>

<Desann> rsms r teh roxx

<zmytt> jag kissar på mig

Piratkopiering hade varit en aktuell samhällsfråga även en månad tidigare. Men det var först nu det fanns två sidor i debatten, som framstod som jämbördiga.

Rasmus Fleischer har själv sagt om Piratbyrån att »vi representerar ingen, vi är inte fildelarnas röst«. Men i sådana frågor var det i slutändan inte han som bestämde. Det gjorde medierna, utifrån sina speciella behov. Piraterna hade hösten 2003 fått en alldeles egen, välartikulerad lobbyorganisation. Det första stora slaget hade dessutom utkämpats i rikssänd tv och Piratbyrån stod som vinnare.

»JAG SER MIG INTE SOM PIRAT. NEJ, DET GÖR JAG INTE«

Jag tror jag köpte den första piratkopierade filmen för fem år sedan. Det började med att jag frågade en vän som jag visste laddade ner om han kunde bränna filmer och cd-skivor till mig. Nu är vi nästan tio personer på jobbet som varje månad köper filmer och musik av honom.

Jag betalar sjuttio kronor för en film och femtio för en cd-skiva. De är jättefina, det är precis som en köpt film, med omslag i färg och fodral och allt. Jag tänker inte på skillnaden. Kvalitén är jättebra, det är nästan aldrig något problem. Och om det är det fixar han snabbt en ny skiva.

Jag brukar samla på mig saker jag vill ha och skriva upp dem på en lapp. Jag tittar ofta på biolistan i tidningen och kryssar för de filmer jag vill se, eller så tittar jag igenom reklamblad från skivförsäljare. Ibland hör jag en låt på radion, och då skriver jag ner den. Det blir mycket actionfilmer, som Beck och Wallander. Dem gillar jag. Jag köper en hel del till min dotter också. Det blir mycket gamla svenska barnfilmer som Barnen i Bullerbyn, Saltkråkan och Pippi Långstrump. När jag har en bra lista så ringer jag honom och beställer. Det blir kanske en gång i månaden. Han kan fixa allt. Det har inte hänt att han inte har haft vad jag frågat efter.

Jag vet att det är fel, men jag köper eftersom det är så mycket billigare. Då kan jag köpa mer. Jag har aldrig tid att gå på bio heller eftersom jag måste åka ända in till Jönköping då. Det är för jobbigt. Sedan vill man ju inte vänta till filmen kommer på dvd heller.

Kanske tycker jag lite synd om artisterna, de förlorar ju pengar. Men skivbolagen har jag inte tänkt på. Egentligen så borde man ju stödja dem man gillar. Men så blir det inte. Sedan jag började köpa filmer av min vän har jag inte köpt en enda laglig film eller skiva.

Jag är inte rädd för att åka fast. Jag tror inte att de kollar så noga. Har aldrig hört att någon åkt fast för det här. Polisen har nog bättre saker för sig?

Jag ser mig inte som pirat. Nej, det gör jag inte.

CARITA, 44 ÅR, KOKERSKA, FORSERUM

VI VET VAR DU BOR

HENRIK PONTÉN VAR en av dem som blev tagna på sängen när Piratbyrån bildades hösten 2003. Visst, han hade märkt vissa tendenser. Svenska fildelare var hala typer, det hade han lärt sig, och de skämdes inte för att dela ut hundratals megabyte upphovsrättsskyddat material via Direct Connect eller andra fildelningsteknologier. Men hittills hade de åtminstone inte ställt sig upp och förkunnat att de var stolta över att vara brottslingar.

När Piratbyrån skickade ut sitt ökända pressmeddelande var det inte bara något nytt för Sverige. Det var världsunik.

För Henrik var det extra märkligt. Den nya, mystiska organisationen Piratbyrån tycktes till namn och uppsåt vara en direkt antagonist till den organisation han själv varit med och bildat två år tidigare, där han nu arbetade som ansvarig jurist: Antipiratbyrån. De hade nyligen börjat fokusera på just fildelning, den verksamhet som Piratbyrån glatt förespråkade.

I början av tjugohundralet jobbade Henrik Pontén på MDTS (Branschorganisationen för multimedia, dator- och tv-spel) med att jaga folk som importerade och sålde piratkopior. De informerade också om rättsfall, för att få folk att inse riskerna med att ägna sig åt brottslig verksamhet, något som Henrik minns att somliga »politiskt korrekta reportrar« tyckte var väldigt upprörande.

Piratkopiorna på den tiden var fysiska objekt som cd-skivor och videofilmer, som såldes antingen per postorder eller öga mot öga. Till Henrik Ponténs arbetsuppgifter hörde på den tiden att åka runt i landet och följa försäljare av piratmaterial på marknader och festivaler. Han kunde ligga ute

på vägarna i veckor i sträck, och ibland kulminerade arbetet i att han själv gjorde ett så kallat envarsgripande. Med andra ord höll han handgripligen fast en misstänkt tills polisen kom till platsen.

Han gjorde också hembesök - vid ett tillfälle tillsammans med ett tv-team från programmet *Efterlyst* - när han fick tips om att någon sålde piratkopior från sin lägenhet. En av piraterna som Henrik var med och grep drev en omfattande importverksamhet där han åkte fram och tillbaka till Thailand med piratkopior. Efter att ha dömts till skadestånd på sex-ton miljoner kronor flydde han också till andra sidan jorden och antas bo i Thailand än idag.

Arbetet på den tiden var mer handgripligt. Henrik agerade detektiv och gjorde sådant som han egentligen tyckte var polisens jobb, krasst konstaterande att skyddet av upphovsrätten inte var särskilt högt prioriterat av myndigheterna. Det var en tid då Henrik Pontén var hjälte i media, när han haffade folk som gjorde sig en hacka på andras kreativitet. Det var inte särskilt svårt att få opinionen och Hasse Aro med sig på sådana upptåg.

Sedan kom bredbandsuppkopplingarna, och med dem Napster. Napster påverkade inte Henrik Ponténs arbete särskilt mycket eftersom hans jurisdiktion var film och spel, men på Kazaa och Direct Connect började filmer och spel spridas. När fildelningen tagit fart var inget riktigt detsamma längre, vare sig för pirater eller för antipirater.

För piraterna blev det svårare att göra sig en affärsverksamhet av att sälja sådant som vem som helst nu kunde ladda ner, och för antipiraterna blev det omöjligt att jaga piraterna på vägarna - nu måste de jagas på nätet och framför sina bildskärmar. Fienden var inte längre en småkriminell pirat-handlare med dvd-skivor i bagageluckan, utan en miljonskara med sina hemdatorer som verktyg.

Henrik Ponténs jobb blev på sätt och vis lättare med fildelningen. Nu kunde han sitta vid sitt skrivbord och samla bevis mot fildelarna, som sällan brydde sig om att sopa igen sina digitala spår. Å andra sidan var skärmdumpar (digitala bilder av vad sin visas på en bildskärm vid ett givet ögonblick) och listor på IP-adresser (de nummer som identifierar personerna som rör sig på internet) inte lika tydliga bevis som ögonvittnen som sett en person sälja piratskivor på en marknad. Att de profiterande försäljarna försvann innebar också att piratrollen komplicerades. När piraterna blev vanliga svenskar som delade filer utan tanke på att tjäna pengar blev det

svårare att kalla dem för skurkar, och med Piratbyråns inträde på scenen följde ett skifte i opinionen.

Antipiratbyrån var inte ensam i Sverige om att jobba mot piratverksamhet. Från politiskt håll var stödet pinsamt svagt, tyckte Henrik, men å andra sidan arbetade olika kommersiella krafter idogt med piratbekämpning.

De tongivande piratjägarna på den svenska scenen är kända under förkortningar som får dem att låta som divisioner inom säkerhetspolisen eller den militära underrättelsetjänsten: APB, BSA, Ifpi och MPA. Bakom förkortningarna döljer sig Antipiratbyrån, Business Software Alliance, International Federation of the Phonographic Industry och Motion Picture Association. De lobbar mot myndigheter, de spårar fildelare, de kartlägger fildelningsflödet, de betalar ut tipspengar till angivare och ibland medverkar de vid razzior och i polisutredningar.

BSA bildades 1988 och har verksamhet i åttio olika länder. Deras byte är inte privata fildelare, utan företag som använder programvara utan att köpa licenser till den. Bland medlemmarna i BSA finns Adobe, Apple, Autodesk, McAfee, Microsoft, Quark, Symantec och andra stora mjukvaruföretag. Den programvara de vill ha skyddad sträcker sig från operativsystemet Windows (Microsoft) till viruskydd (McAfee och Symantec), layoutprogram (Quark) och avancerade designverktyg (Autodesk). Det är program som många företag är beroende av för sin verksamhet, och licenserna till dem är ofta väldigt dyra. Det innebär att ett litet företag kan spara hundratusentals kronor om året genom att strunta i att betala sina licenser.

Enligt BSA:s siffror är 25 procent av all programvara hos företagen i Sverige piratkopierad, vilket motsvarar 2,1 miljarder kronor i vad BSA beskriver som förlorade intäkter. Intressant nog minskar piratkopiornas andel på den svenska marknaden, och internationellt sätt är den väldigt låg. Sveriges 25 procent ska jämföras med ett världsgenomsnitt på 39 procent och länder som Rumänien och Bulgarien, där andelen piratkopior är 68 procent.

Att piratnationen Sverige har en så låg andel piratkopior i företagen är intressant, de exakta siffrorna måste dock tas med en nypa salt. BSA är en organisation med speciella ekonomiska intressen - dels vill de skapa opinion, dels vill de motivera sin existens för sina uppdragsgivare - och de redovisar inte hur de kommer fram till sina siffror.

BSA:s arbete bygger till stor del på ett angiverisystem. På deras webbplats erbjuder de upp till en halv miljon kronor för tips som leder till att BSA vinner skadestånd mot en näringsidkare som saknar erforderliga licenser, och de hänvisar till en hotline i form av ett 020-nummer dit den som just grälat med chefen kan ringa och skvallra på sitt företag. BSA får in ett hundratal tips årligen, varav ungefär hälften leder till närmare efterforskning. Ändå fick BSA under 2007 bara in 1,7 miljoner kronor i skadestånd och förlikningar.

För de företag som nagelfars är uppmärksamheten från BSA ett problem, oavsett om de är skyldiga eller ej. 2002 gjorde BSA och kronofogdemyndigheten en razzia hos Göteborgsföretaget Mindark, som skapat den virtuella världen *Entropia Universe*. Enligt ett tips från en före detta anställd använde Mindark piratkopierad programvara, och när BSA knackade på tidigt en morgon krävde de att få se alla mjukvarulicenser för de senaste åren. Mindark kunde inte omedelbart plocka fram dem, och i slutändan tog det dem två år att övertyga BSA om att de faktiskt hade licenser för all sin programvara. 2005 lade BSA ner målet mot Mindark, som i sin tur hotade att stämma BSA för trakasserier.

2007 råkade företaget Ekelöw Info Security ut för en granskning. När företaget inte genast kunde visa upp sina licenser erbjöd BSA en förlikning, men vd:n Nils Erik Ekelöw visste att de hade rent mjöl i påsen och gick hellre igenom en kostsam process än att bli uthängd som skurk i BSA:s pressmeddelanden. Bevisbördan är i de här fallen omvänd, så Ekelöw var tvungen att presentera bevis för att ingen programvara var piratkopierad. Efter inventering av alla datorer, bakläxa från BSA och ännu en grundlig genomgång med hjälp av konsulter och jurister kostade det Ekelöw Info Security en kvarts miljon kronor att bevisa sin oskuld.

Ifpi är en lobbyorganisation som går skivbolagens ärenden. Den är lika global som BSA, med verksamhet i åttio länder och femtonhundra medlemmar. Bland de svenska finns allt från jättar som Sony BMG och Universal Music till mindre bolag som Sound Pollution och Täby City Music AB.

Ifpi engagerar sig framför allt i försvaret av upphovsrätten, och de kämpar mot nedladdningen med hjälp av opinionsbildning, assistans till myndigheterna och genom att föra sina medlemmars talan. De skriver debattartiklar och pressmeddelanden för att nå ut i media, och under Almedals-

veckan 2008 höll de ett seminarium med den dramatiska titeln »Därför dog Bellman - om upphovsrättens grunder« för att föra fram sitt budskap till de samlade makthavarna.

Den fjärde aktören är MPA, en mycket stark amerikansk lobbyorganisation med högkvarter i Los Angeles. I Sverige agerar organisationen genom ombudet Monique Wadsted på advokatbyrån MAQS, och de har engagerat sig starkt för att få till stånd ett åtal mot The Pirate Bay. Bland annat anlät de under en period privatdetektiver från företaget Gothia Protection Group för att skugga Fredrik Neij och Gottfrid Svartholm Warg.

Men trots assistansen från andra organisationer är det Antipiratbyrån som blivit den främsta symbolen för kampen mot piraterna. Dels är det kanske tack vare deras mediemässiga namn, dels tack vare Henrik Ponténs vaksamma ansikte och myndiga stämma som försvarar upphovsrätten vart än den hotas. Henrik är gammal elitfäktare med ett förflutet i juniorlandslaget och han har nominerats till utmärkelsen »Årets lobbyist« av tidningen Resumé. Han hatar att ge upp, och han säger själv att han i sitt jobb drivs av en stark tro på att upphovsrätten är viktig för internets utveckling.

Under en lång tid pågick fildelning och annan piratverksamhet i smyg, och förbrytarna försökte smita, neka eller på annat sätt komma undan när de väl blivit påkomna. Det var vad som hände med bittorrent-sajten Suprnova, och det var så Janus Friis och Niklas Zennström agerade när snaran började dras åt kring deras fildelningstjänst Kazaa.

Att piraterna ställde sig upp och tog strid för sina rättigheter var oväntat och överraskande för Henrik. Själva tanken på att de skulle ha rätt att stjäla någon annans kreationer såg han som stötande, men efter att den första chocken lagt sig väcktes motvilligt hans intresse, och han insåg två saker. Ett: Piratbyrån kunde inte få stå oemotsagd i media. Två: Piratbyråns existens innebar en chans att föra upp upphovsrätsfrågor på den allmänna agendan och skapa medvetenhet kring de nya problem som internet förde med sig.

Ur professionell synvinkel tyckte Henrik inte att det var Antipiratbyråns sak att debattera i medierna. Det var politikernas sak, som de tyvärr inte skötte särskilt väl. Men rent personlig såg Henrik fram emot utmaningen att debattera upphovsrätt med sina nya motståndare. Han såg inget fel i att de engagerade sig för det de trodde på, men tillät sig att konstatera att det

måste vara ett tecken på ett väldigt välmående samhälle när det viktigaste för unga människor att engagera sig för var rätten att snylta på andra människors konstnärliga gärning.

Sedan fildelningen blivit det stora hotet mot upphovsrätten hade Henrik Pontén blivit en skrivbordssoldat som från tryggheten på kontoret på Torsgatan i Stockholm bevakade fildelningssystem på nätet, spårade IP-adresser och skickade varningsbrev till pirater. Lite saknade han stridens hetta, den som tidigare gick att finna i piratjakten ute på vägarna.

Men Henrik Pontén kunde inte riktigt förutse den riktning som debatten skulle ta de närmaste månaderna. Med Piratbyråns entré på scenen bubblade en stark opinion för fildelning upp till ytan. Sverige framstod plötsligt som ett land fullt av pirater, som varken skämdes för sina brott eller var rädda att åka fast.

Henrik debatterade med Rasmus Fleischer och andra pirater i tv och radio, men så småningom insåg han att Antipiratbyrå aldrig skulle kunna vinna opinionskriget. På den tiden då han slog till mot pirater som sålde kopior och tjänade stora pengar var han den gode i media, men när piraterna blev helt vanliga människor framstod Antipiratbyrå som de onda. Även medierna började han allt mer att uppfatta som en fiende. Frustrationen växte när Expressen i en ledare propagerade för fri fildelning och Dagens Nyheters ledarskribent Karin Rebas, som Henrik såg det, kopierade Piratpartiets program rakt av.

För att vända opinionen skulle det krävas att artister och filmskapare klev fram och berättade hur fildelningen påverkade dem och deras verksamhet. Annars skulle folk, inte minst journalister, fortsätta att slentrianmässigt ta den lille mannens parti och vända sig mot dem som uppfattades som makten och etablissemanget, det vill säga de intressen som Henrik Pontén företrädde.

Problemet var att det sällan låg i den enskilda artistens intresse att träda fram och ta kampen mot fildelande fans. Det kunde om inte annat Metallicas Lars Ulrich vittna om. Och konsekvenserna kunde bli värre än det spott och spe Ulrich utsattes för efter sitt misslyckade försök att bli alla artisters hjälte. Enligt Henrik Pontén har de artister som trätt fram ofta utsatts för hot och kränkningar. Han har själv hotats tusentals gånger. Snart sagt vartenda medieframträdande han gjort har följts av mejl och sms där okända avsändare påpekat att »vi vet var du bor« och »knivar är

vassa«. Även hans barn och föräldrar har blivit hotade, liksom advokaten Monique Wadsted och politiker som engagerat sig i frågan.

Henrik talar om ett hat från piraterna, som han menar är unikt för Sverige. Men hat och hot stärkte honom i övertygelsen att han hade rätt i sak. Om meningsmotståndarna tillgrep så feiga metoder som anonyma trakasserier kunde de inte ha mycket till argument att komma med, resonerade han. Motståndarna må vara en heterogen skara bestående av illvilliga tonåringar, ideologiskt drivna pirater och helt vanliga svenskar, hur som helst retade de upp Henrik Pontén. Det här var en kamp han verkligen ville vinna. Om nu opinionskriget var förlorat för stunden så formulerade han i alla fall en egen uppdragsbeskrivning som kom att gälla de närmaste åren: håll ställningarna tills politikerna har hunnit sätta sig in i frågan. Och så återstod ju det operativa arbetet.

Torsdagen 10 mars 2005 klockan fem över nio på morgonen gjorde Kronofogdemyndigheten, förstärkt av konsulter från företaget Softronic, en razzia på Antipiratbyråns adress i Birkastan i Stockholm. Tillslaget var dock inte riktat mot Henrik Ponténs kontor utan mot företaget Bahnhof Internet i samma hus.

Razzian var ett resultat av Antipiratbyråns underrättelsearbete. På deras uppdrag hade en infiltratör med täcknamnet »Rouge« snokat i misstänkta aktiviteter hos Bahnhof och försett Henrik med uppgifter om att ett antal servrar hos företaget var fyllda med musik, film och datorspel som gjorts tillgängligt för nedladdning.

Efter en första undersökning ringde Henrik Pontén polisen som kom och hämtade fyra servrar, däribland ett beryktat stycke hårdvara som kallades för Enigma, en viktig digital knutpunkt för den så kallade Scenen.

Scenen var källan till de flesta piratkopior som flödade i fildelningsnätverken. Det var vanligtvis inte så att vanliga fildelare kopierade sina egna dvd-filmer och spred dem, utan kopiorna kom i de flesta fall från denna lilla grupp människor som hade produktionen som hobby. Medlemmarna i det hemliga nätverket var till största delen extremt datorkompetenta personer, varav många hade centrala positioner på svenska IT-företag. Det var från dem som piratkopiorna spreds, först inom det slutna elitnätverket och därefter till miljonerna i fildelarnas skara.

Vissa personer i Scenen sympatiserade med sajter som The Pirate Bay

och pumpade gärna ut material till fildelarna. Men det var inte fildelningsideologi av Piratbyråns eller Piratpartiets snitt som drev Scenen. Deras drivkraft var viljan att vara först med varje »release« av nya grejer. De var organiserade i grupper som gjort releaseverksamheten till en sport, komplett med ett eget system för poängräkning.

Henrik Pontén hade noterat ett groende missnöje bland de aktiva i Scenen med hur verksamheten artade sig. Somliga ogillade att deras exklusiva material läckte ut till det vanliga fildelarpatrasket, medan andra vände sig mot trenden att ta betalt för material. Det hände till och med att folk från Scenen vände sig till Antipiratbyrån med information om såväl vanliga fildelare som de egna grupperna. Det var med andra ord perfekt läge att värva dubbelagenter, och det var precis vad Antipiratbyrån hade gjort.

På Piratbyråns webbplats kokade känslorna efter razzian mot Bahnhof. I en flod av foruminlägg under rubriken »Terror mot internetleverantör« talades det om justitiemord. Henrik Ponténs mobiltelefonnummer publicerades i diskussionen och medlemmen Dragonball uppmanade sina medpirater att »trakasera honom så mycket ni vill. Nu är det fullt krig«. GustafG svarade med en förfrågan om någon kunde tipsa om en »skicka gratis SMS service«.

En besynnerlig omständighet var att Antipiratbyrån inte bara satt i samma hus som Bahnhof utan också använde Bahnhof som webbhotell för sin egen sajt, och användaren oxdecafbad började därför spekulera i om Antipiratbyrån möjligen kunde ha sin mejl hos Bahnhof, och vad som i så fall kunde hända. Någon uppmanade till JO-anmälningar mot både Antipiratbyrån och Kronofogdemyndigheten. Flera föreslog att man skulle starta ett parti för att lyfta frågor om upphovsrätt och integritet i riksdagen.

Forummedlemmen crowley tycktes ha bäst insikt i vad tillslaget innebar:

»Jag vet inte om ni ser vidden av det här. Det är inga vanliga 10-mbits siter som är nere. Sitera stog på Bahnhofs backbone. Det fanns ingen begränsning på bandbredden utom datorernas hårdvara. En av sitera var en av Europas största och hade över 30Tb i lagringsutrymme. Den hade vart uppe sen 1996. Detta är topsites som vanliga dödliga aldrig kommer få ett konto på.«

För att tala klarspråk var det inga småpirater som Antipiratbyrån lyckats slå på fingrarna den här gången. Henrik Pontén hade stuckit värjan i hjärtat

på den organiserade piratscenen. Ändå kom diskussionen i media mer att handla om vilka finter han egentligen använt sig av för att nå dit.

Infiltratören Rouge, som spelade en nyckelroll i tillslaget mot Bahnhof, kom själv från Scenen. Han var kompis med nätverksteknikern Martin (fingerat namn) som jobbade hos Bahnhof och där drev en så kallad »top site« - en kraftfull dator ägnad åt distribution av upphovsrättsskyddat material, med enorm kapacitet i form av bandbredd och lagringsutrymme. Under flera månader hade Rouge spelat ett dubbelspel. Samtidigt som han aktivt arbetat med driften av Enigma hade han samlat information åt Antipiratbyrån, mot sexsiffrig ersättning.

Martin är förtegen om sitt engagemang i Scenen. I Bahnhofs internutredning medgav han att han var »ansvarig för själva driften av hårdvaran«, tillsammans med bland andra infiltratören Rouge. Enligt Martin var det Rouge som var drivande, laddade upp och ner material, värvade nya medlemmar och bekostade hårdvaran.

Henrik Pontén vill inte kommentera Bahnhof-fallet eftersom förundersökningen ännu pågår, och Rouge har gått underjorden. Det kommer med andra ord att dröja innan hela bilden av Antipiratbyråns och Bahnhofs agerande klarläggs.

Men piraterna väntade inte på förklaringar. De gick till attack. Henrik Pontén bombarderades med sms och hans barns mobiltelefoner ringde mitt i natten. Antipiratbyrån anmäldes till polisen, JO och Datainspektionen, något som fick stort utrymme i media, som beskrev Bahnhof-razzian i tydligt kritiska ordalag.

Sent på kvällen 13 mars slog en grupp hackare till mot Antipiratbyråns webbplats. De kom åt all mejlkorrespondens till och från Antipiratbyrån och slängde ut den på sajten www.antipiratbyran.org tillsammans med en summering av situationen:

Vi har liksom ni undrat mycket om vad som egentligen hände hos Bahnhof och eftersom vi är, förutom unga, väldigt arga så känner vi oss uppmanade att dela denna informationen men så många som möjligt. Allt för att ni också ska kunna bli arga, och att era vänner ska bli arga och deras vänner och så vidare tills internets gator är fulla av en arg mob som skallar AUH! AUH! AUH! och kräver Ponténs blod!

AUH var kort för Arga Unga Hackare. Ännu en akronymorganisation hade med andra ord givit sig in i leken, och de agerade parapolisiärt å piraternas vägnar. Precis som APB, MPA, Ifpi och BSA klev de in i ringen med sin egen vigilanterättvisa när de tyckte att rättsväsendet sviktade, dock med mer uppenbart olagliga metoder.

Meddelandet fortsatte med en pedagogisk genomgång av Antipiratbyråns mejl och avslöjandet av infiltratören Rouges namn, personnummer och hemadress.

Hoten gjorde Henrik Pontén bedrövad. Han konstaterade att »internets konstruktion lockar inte fram det bästa hos människor«. Men hoten gjorde honom också än mer förbannad.

Medan förundersökningen i Bahnhof-fallet rullade igång började för Henrik jakten på nästa stora byte. Det handlade om att samla information, dokumentera lagbrott och till slut fälla den mest populära webbsajten i svensk historia. I media beskrevs den i så positiva ordalag att det kröp i skinnet på Henrik. Nej, om piraterna trodde att hot och hackande skulle få honom att tappa sugen tog de miste. Nästa utmaning för Antipiratbyrån var att stänga The Pirate Bay.

*»Pirate Bay har genom att simpelt bjuda ut film och musik gratis
lyckats få en hel generation i sitt järngrepp.
De lyder minsta vink och självklart innefattar detta också politiska åsikter.
Därför är jag inte förvånad över Sverigedemokraternas
framgångar i ungdomsvalet.«*

BERT KARLSSON, ENTREPRENÖR

TIAMO MÖTER ANAKATA

i NAPSTERS KÖLVATTEN uppstod ett fildelningsvakuum som inte kunde fyllas av vare sig Kazaa, Limewire eller Direct Connect. Det fanns inte längre någon självklar samlingspunkt där man hittade allt och alla. Direct Connect hade sin storhetstid, men med den tekniken var man tvungen att leta sig fram bland olika knutpunkter (så kallade hubbar) och dela med sig av massor av material för att sedan med lite tur hitta det man sökte. Fildelning hade blivit besvärligt.

Men det var ett tillstånd som inte varade länge. Samma år som Napster sänktes, 2001, skapade programmeraren Bram Cohen ett fildelningsprotokoll som fungerade enligt en helt ny princip. Cohen var en wizkid från Manhattan som programmerat Basic sedan fem års ålder och under gymnasiet deltagit i matematik-OS. Han hade en viktig ny tanke för fildelningens utveckling: man borde kunna ladda ner delar av en fil från många olika källor samtidigt, medan man i gengäld laddar upp de delar man tankat hem.

På så sätt skulle man lösa problemen med överbelastade förbindelser där alla försökte ladda hem samma populära filer från ett och samma ställe. Ja, man skulle inte bara lösa problemen, man skulle vända upp och ner på dem. De mest populära filerna skulle gå snabbast att ladda ner, eftersom de kunde laddas hem från flest olika källor samtidigt.

Den nya teknologin, bittorrent, tog fart under början av tjugohundratalet, och 2003 hade den nått en viss popularitet. I Piratbyråns forum diskuterades den livligt, även om inte alla var odelat positiva. Rasmus Fleischer

var till en början skeptisk för att bittorrent-tekniken inte gav samma möjligheter att leta igenom folks bibliotek och göra slumpmässiga upptäckter, som andra fildelningsprogram gav. Med program som exempelvis Soulseek var fildelningen mer personlig, en gemenskap där man hittade folk med likartad musiksmak, rotade igenom deras mappar, plockade med sig det man tyckte var intressant och kanske till och med lade till användaren på sin kompislista.

Men det var ändå i Piratbyråns nya chattkanaler på IRC som diskussionerna började föras, hösten 2003, om att skapa den torrent-tracker som bara ett år senare skulle vara världens största. Det fattades aldrig något officiellt beslut, skrevs inget manifest eller pressmeddelande, utan trackern var ett experiment bland andra, som några i kretsen gillade och drog igång i liten skala.

Gottfrid Svartholm Warg föddes 1984, och vid millennieskiftet läste han medieprogrammet på Mobila gymnasiet i Kista. Snart konstaterade han dock att han var färdig med skolan. Det enda som kunde hålla hans intresse uppe var matten, där han låg en årskurs före resten av klassen, och så datan, även om han tyckte att nivån var löjeväckande låg. På datalektionerna fördrev Gottfrid tiden med att tillrättavisa läraren och påpeka brister i undervisningen. På proven satt han och rättade lärarens frågor med rödpenna istället för att lösa uppgifterna.

Vid den tiden hade Napsterhysterin brutit ut i Sverige, och så även på Mobila gymnasiet. Fildelande elever ockuperade större delen av skolans bandbredd och de systemansvariga var till slut tvingade att sätta ett filter på datorerna för att blockera Napster. Det stoppade de allra flesta, men det var rena väntjänsten mot Gottfrid, pojken som pratade med datorer. Med ett par enkla hack fick han i princip hela skolans bandbredd för sig själv och kunde fortsätta att tanka, nu snabbare än någonsin.

Trots dessa små ljuspunkter av specialiserad begåvning och fildelning blev skolan snart till övervägande del en plåga för Gottfrid. Han var ingen särskilt social typ och Fredrik Neij, som senare blev Gottfrids kompanjon, beskriver Gottfrid vid den här tiden som »*väldigt* nördig, men duktig«.

Gottfrid är förtegen om sin bakgrund som hackare, men han var mycket intresserad av digital säkerhet, och efter ett år hoppade han av gymnasiet för att börja jobba som säkerhetskonsult på ett litet, nystartat företag. Där

kunde han ha blivit kvar, men det här var år 2000 och bara ett år senare låg företaget på skrothögen tillsammans med alla andra sargade offer från IT-kraschen.

Gottfrid kom dock snart på benen igen. Han fick ett nytt jobb i samma bransch och fick nu möjlighet att åka till Mexiko och föreläsa om datorsäkerhet. Där knöt han kontakter och snart fick han erbjudandet att komma över och jobba för ett företag mitt i den myllrande huvudstaden, Mexico City.

Gottfrid installerade sig i en liten lägenhet i stadsdelen Cuauhtémoc, i själva verket ett ombyggt kontor på fyrtio kvadratmeter. Därifrån hade han nära till jobbet och även till turisternas älskade krogdistrikt, Zona Rosa. Men barerna lockade inte Gottfrid som drogs till ett helt annat nattliv, i skärmens sken. Han tillbringade både arbetsdagar och hemmakvällar framför datorn. På dagarna jobbade han med intern programvaruutveckling och konsultuppgifter i firman där han var anställd; kvällarna ägnade han åt privata projekt och att hänga i chattkanaler och forum där han snackade med svenska polare, bland annat i IRC-kanalen #hack.se.

Hösten 2003 var piratrörelsen redan ett faktum i Sverige tack vare Piratbyråns bildande, och Gottfrid drogs in i diskussionerna om att omsätta teori i praktik. Det var dags att starta en torrent-tracker.

Bittorrent-tekniken suddade ut gränsen mellan att tanka hem och att dela ut, vilket gjorde att man kom runt problemet med parasiter som sög ut nätverkens resurser utan att själva bidra med något. Men den ställde också till problem för upphovsrättens försvarare. Medan det var olagligt för en privatperson att låta någon kopiera en hel film från hårddisken var det nämligen inte olagligt att låta någon kopiera en väldigt kort sekvens ur densamma.

Problemet för bittorrent-användare var att hitta andra användare (så kallade peers) som hade de filer de själva ville komma åt. Därför behövde man trackers, som höll reda på vilka filer som fanns tillgängliga och var. Filerna presenterades i en sökbar lista så att fildelare kunde knappa in exempelvis »*twin peaks season 1*« i ett sökformulär för att hitta en länk till en torrent-fil som lät dem börja ladda ner första säsongen av tv-serien *Twin Peaks* från olika människor som hade den filen på sina hårddiskar. Trackern fungerade helt enkelt som en kontaktyta, en växelåda som kopplade ihop olika användare och deras filbibliotek.

När Gottfrid och hans IRC-vänner diskuterade att starta en tracker fanns det redan olika alternativ tillgängliga. Den största sökmotorn för bittorrent fanns på sajten Suprnova.org som startats 2002 av sloenen Andrej »Sloncek« Preston. Det var den viktigaste centralen för fildelning via bittorrent, och Piratbyråkillarna hade inte en tanke på att konkurrera med den eller att försöka bli störst i världen. De ville helt enkelt starta en svensk tracker för att ge folk en plats där de kunde dela mer lokalt, svenskt material.

I slutändan föll det på Gottfrids lott att sätta upp trackern. Inte för att Mexico hade svaga upphovsrättslagar utan helt enkelt för att piratgänget räknade med att polisen i Mexiko hade allvarligare brottslighet att ta itu med. Gottfrid kunde också känna sig anonym, spårlos, som exilsvensk utkastad i Mexiko Citys vidsträckta stadsgyter, ett enormt storstadsområde som hade dubbelt så många invånare som hela Sverige.

Det var utan samvetsqual Gottfrid en helt vanlig arbetsdag installerade en modifierad version av den allmänt tillgängliga programvaran PHP Tracker på en dator som stod oanvänd i källaren på jobbet. Gottfrid tillhörde den första generationen som vuxit upp i en värld där internet och fildelning är självklarheter. Upphovsrätten såg han som en beklaglig, föräldrad kvarleva, ett gammalt skinn som måste ömsas för att samhället skulle kunna gå framåt.

Och framåt gick det, i just det ögonblick då han installerade programvaran. Det som skulle bli världens största bittorrent-tracker och den viktigaste knutpunkten för hela det globala fildelarsamhället började på en blygsam liten PC där elektroniken låg exponerad, utan skyddande låda. Av datorn krävdes ingen hög prestanda, flaskhalsen var företagets bandbredd på 256 kilobit per sekund.

Trackern döptes initialt till Piratbyråns tracker och den blev snabbt populär bland svenskar med koll på fildelningsscenen. Ryktet spreds över webb, chattkanaler och forum. I november 2003 annonserade Piratbyrå på sin sajt om att de startat en tracker, som då fått namnet The Pirate Bay. Nästan omedelbart märktes ett tydligt avtryck i bandbredden hos Gottfrids arbetsgivare, så Gottfrid tvingades att begränsa trackerns utnyttjande till futtiga 128 kilobit för att undgå upptäckt.

Situationen blev snabbt ohållbar. Efterfrågan var så mycket större än vad uppkopplingen orkade med, så The Pirate Bay flyttade till Sverige i början

av 2004. Det gjorde snart också Gottfrid, som återvände med ambitionen att läsa färdigt gymnasiet. Istället hände samma sak med honom som med The Pirate Bay: han träffade Fredrik Neij. För The Pirate Bay innebar det allt bättre bandbredd och en rask marsch mot rollen som den största trackern i världen. För Gottfrid innebar det att gymnasieplanerna istället blev ett nytt företag, och att The Pirate Bay växte till ett enormt hobbyprojekt som skulle göra honom till affischpojke för pirater världen över.

Fredrik Neij är sex år äldre än Gottfrid, född 1978 och uppvuxen i Jönköping, den småländska stad som i hackarkretsar mest är känd för det stora lan-evenemanget Dreamhack där datoranvändare träffas och kopplar samman sina datorer. Fredrik fick sin första dator när han var åtta, en Commodore 64. Efter det slök han alla former av datorer han kom över. Atari, ABC 80, Amiga, och slutligen PC.

De flesta unga killar som fick en hemdator på den tiden använde den för att spela spel, en aktivitet som snarast per automatik förde med sig piratkopiering. Disketter skickades fram och tillbaka över landet med posten. På så kallade copy partys träffades man, ställde upp sina datorer och diskettstationer och delade med sig av spel via kopieringsprogram som Amigans Xcopy. Piratkopieringen till hemdatorer var vitt utbredd långt före internet och den var en viktig förutsättning för fildelningens snabba utveckling i slutet av nittiotalet.

I Jönköping ordnades tillställningar där man piratkopierade och programmerade, ofta i skolmatsalar och med stöd från kommunen. Att ungdomar träffades inomhus och lärde sig om datorer ansågs vara en positiv aktivitet jämfört med att de drällde på stan, och Fredrik Neij och hans kompisar tackade och tog emot. Det var ur den scenen som Dreamhack föddes, och så småningom växte till världens största lan-party, ett evenemang som senare mest kom att handla om att deltagarna spelar spel och piratkopierar tillsammans.

Men det var aldrig spelen som lockade mest för Fredrik Neij, det var programmeringen. Eller som det hette bland hackare: att koda. Han började med Basic på Commodore 64 och gick igenom alla Basicvarianter på de olika datorer han ägde.

I samband med att han fick en Amiga 500 började Fredrik hitta vägar ut ur Jönköping via sin dator, genom att använda sig av BBS:er, elektroniska

diskussionsforum som man nådde via telefonmodem som ringde upp BBS:en och skickade och tog emot information över det analoga telefonnätet. Även enklare programvara kunde skickas på det sättet, men de låga hastigheterna begränsade de praktiska möjligheterna att skicka spel, film, eller ens musik den vägen.

På gymnasiet läste Fredrik el/elektronik-linjen, helt enkelt för att det var den linje som hade mest med datorer att göra. Han hoppade inte av men han fick bara godkänt betyg i fyra kurser. Enligt honom själv berodde det på att han redan kunde allt och låg tio steg före läraren, så det var skönare att ligga hemma och sova än att gå på lektionerna. Att det var skönt att ligga och sova var också ett resultat av hans nattliga hobby. Att hänga på BBS:er var billigare på natten, då telefontaxan var lägre.

Men telefontaxan behövde man förstås bara bry sig om ifall man betalade den. På BBS:erna frodades en undergroundkultur. För hackare var det sport att bryta sig in i offentliga datorsystem, och så kallade phreakers lurade Televerket och hittade olika sätt att ringa gratis. Det här var aktiviteter som fascinerade Fredrik Neij, precis som tusentals andra datorbegåvade killar som om nätterna kände hur världen bredde ut sig framför dem under knappandet på deras tangentbord. Det roliga var inte det han fick göra med sin dator, utan det som var förbjudet.

Nästa steg efter BBS:erna var internet, som öppnade en helt ny värld. Problemet var bara att internet till en början inte var allmängods, så det var också en sport att komma åt en internetuppkoppling på billigast möjliga sätt. Fredrik Neijs första inträdesbiljett till internet, 1993, var ett telefonnummer i USA som tillhörde en skola. Därigenom kom han ut på internet via sitt modem, men hans föräldrar var inte lika glada som Fredrik över att han hade hittat ut på nätet via svindyra utlandssamtal. Fredrik började söka efter en svensk ingång till internet och efter någon månad hade han funnit något ännu bättre, ett 020-nummer som var gratis att ringa upp och som gav tillgång till internet. Snart satt han hukad över tangentbordet dygnet runt och utforskade det världsomspännande nätverket.

1993 fanns inget av det vi idag associerar med internet. Webben hade inte slagit ännu, utan innehållet var till största delen textbaserat. De privilegierade få som hade tillgång till internet tack vare sina skolor använde det mest för att spela MUD (en textbaserad variant av onlinerollspel) och

utbyta subversiva textfiler om hacking, phreaking, droger och bombbyggande. Fredrik Neij läste textmagasin som den legendariska underground-tidskriften Phrack med stort intresse, men det som framför allt fascinerade honom var chattmöjligheterna på IRC. Till skillnad från BBS:erna han var van vid, med bara några enstaka användare åt gången, var det hundratals människor från hela världen i IRC-kanalerna.

1994 hittade Fredrik Neij för första gången till IRC-kanalen #hack.se och där knöt han kontakter med nyckelpersoner i den svenska piratrörelsen. Fredrik var dock aldrig särskilt intresserad av det politiska snacket som Rasmus Fleischer och andra i kanalen ägnade sig åt. Medan deras passion var politik, var det tekniken som fascinerade Fredrik.

Efter gymnasiet flyttade Fredrik Neij runt i Sverige mellan olika IT-jobb, och 2004 landade han i Göteborg, med ett jobb på företaget Teneco. Där hade han tillgång till en snabb tvåmegabit-uppkoppling som företaget nästan inte använde alls, så när Gottfrids mexikolösning inte längre fungerade och The Pirate Bay behövde ett nytt hem erbjöd sig Fredrik att ta hand om den saken.

Fredrik tog med en egen gammal dator till jobbet och satte upp The Pirate Bay på den. Med en åtta gånger snabbare uppkoppling än tidigare sköt trafiken i höjden och Fredrik fick lov att ta med ännu en gammal dator hemifrån så att han kunde dela upp webbsajten och databasen och förbättra prestandan.

Vintern 2004 valde den stora bittorrent-sajten Suprnova att stänga sin verksamhet efter juridiska påtryckningar. Det var en motgång för de fildelare som lärt sig uppskatta bittorrent, men mest var det deras stolthet som sårades. Tämmligen omedelbart migrerade de nämligen till The Pirate Bay som därmed blev världens största tracker och fildelarnas nya fanbärare.

Kort efter Suprnovas fall blev trafiken till The Pirate Bay så stor att tvåmegabit-uppkopplingen inte längre räckte till. Som tur var hade Teneco vid det laget fått en tiomegabit-lina från Rix Telecom och Fredrik flyttade datorerna dit. Sajten fortsatte att växa och snart hade han fyra datorer stående där: tre stationära samt Fredriks gamla laptop. Men till slut slog även tiomegabit-linan i taket med full trafik och sajten blev långsam.

Det var i det läget som en ny aktör trädde in i handlingen: Carl Lundström, ägaren av företaget Rix Telecom. Carl hade nyligen tvingats att böta

hundrafemtio tusen kronor till Business Software Alliance för att ha använt upphovsrättsskyddad programvara utan erforderliga licenser, och den personliga förtreten hade fått honom att känna stark sympati för piratrörelsen. Han skrev brev till Piratbyrå och frågade om han på något sätt kunde hjälpa till. När The Pirate Bay en gång behövde snabbare bredband svarade Fredrik Neij honom att Rix Telecom gärna fick hjälpa dem med det. Sagt och gjort, Carl Lundström och en tekniker besökte Fredrik Neij på jobbet och öppnade sedan linan för hundra megabit.

Problemet var nu att Gothnet, Göteborgs stadsnät, inte klarade belastningen, så The Pirate Bay flyttades till Rix Telecoms datahall där man nådde hundra megabits hastighet till varje dator. I den vevan, 2004, slutade Fredrik Neij på Teneco och började jobba på Rix Telecom med att bygga ut deras ADSL-nät.

För Fredrik Neij var förhållandet till Carl Lundström klart: Carl var hans chef. Dessutom var han till stor hjälp för The Pirate Bay med servrar och bandbredd. Däremot bidrog han knappast med goodwill till piraternas sak.

Carl Lundström var en entreprenör med en ärvd förmögenhet vars grund lagts av företagen Wasabröd och OLW. Han hade själv experimenterat med olika affärsverksamheter, däribland Rix Telecom, men han hade också dragit uppmärksamhet till sig för att han stödde högerextrema organisationer, inklusive Sverigedemokraterna. Det var inget som Fredrik Neij reflekterade över vid den här tiden, men Lundström var en bekantskap som senare kom att solka The Pirate Bays rebellimage. Kopplingen skapade rubriker i media och ilska påhopp från olika håll, bland annat från entreprenören och skivbolagsbossen Bert Karlsson som i början av nittiotalet lett det högerpopulistiska partiet Ny Demokrati, som Lundström stött och sponsrat.

Med Carl Lundströms hjälp blev The Pirate Bay ett globalt fenomen och 2005 flyttade de ännu en gång, den här gången till Stockholm för att få en gigabit-uppkoppling. Fredrik följde efter i april 2006 för att jobba med kompisen Gottfrid i deras nystartade företag PRQ.

Fredrik och Gottfrid träffades först på internet, i chattkanalen #hack.se. Men första gången de såg varandra i kött och blod var 2001 när de åkte ner till hackingfestivalen Hackers At Large som hölls vid Twentes universitet

nära Enschede i Nederländerna. Det var en utomhusfestival som mer liknade en rockfestival än ett copy party, med tält, programmering och öldruckande.

Gottfrid var bara sexton år, mot Fredriks tjugotvå, och han sade inte särskilt mycket. Men Gottfrid var känd som en skicklig hackare under namnet Anakata. Namnet betydde inget särskilt men det var en sammansättning av benämningarna på de två riktningarna i den fjärde dimensionen, »ana« och »kata«.

Fredrik Neij hade själv gått igenom en rad olika hackarnamn innan han 1998 fastnade för Tiamo. För honom var det en meningslös sammansättning, det enda kravet på bokstavssamlingen var att den skulle gå bra att uttala. Han hade ingen aning om att namnet betyder »jag älskar dig« på italienska.

De två träffades sedan vid ett antal tillfällen, dels på hackingsammankomster, dels när Gottfrid hälsade på i Stockholm där Fredrik bodde innan han flyttade till Göteborg. Vid något tillfälle gav Fredrik en avlagd dator till Gottfrid och Fredrik upplät också utrymme till några sajter som Gottfrid hade, däribland »Americas dumbest soldiers« som hade stängts på alla andra ställen där Gottfrid placerat den. På sajten visades exempelvis amerikanska soldater som blev skjutna i Afghanistan, och besökarna fick sätta betyg på hur dumma de var. Fredrik och Gottfrid fann en samhörighet i att de båda gillade att retas med folk.

Den attityden har egentligen präglat allt som The Pirate Bay har gjort. Medan Supernova valde att stänga efter hoten från upphovsrättsindustrin så valde The Pirate Bay en annan väg. Så snart den blev en världskänd tracker utsattes den för samma påtryckningar och hot om rättsliga påföljder som alla andra. Men istället för att huka och falla till föga gav The Pirate Bay-killarna svar på tal genom att hänga ut sina motståndare offentligt och håna dem.

Deras retsamhet visade sig snart vara ett effektivt sätt att bli världskändisar på allvar. Internationellt inflytelserika medier ägnade dem stor uppmärksamhet och lyfte fram dem som symboler för den globala piratrörelsen. Men retsamheten var också ett säkert sätt att skaffa sig mäktiga fiender.

»DET ÄR JU BARA ETTOR OCH NOLLOR«

Bland mina kompisar är det ingen som har några moraliska invändningar mot fildelning. Det är väldigt utbrett med nedladdning, alla ser det som en helt vanlig del av livet. De som tycker att fildelning är ett problem brukar vara folk från en äldre generation, trettiofem och uppåt.

För mig började det med datorspel och fortsatte med musik, särskilt när jag fick bredband och tillgång till Napster. Sen fortsatte jag med Direct Connect som jag fortfarande använder. Där måste man själv dela ut en viss mängd material för att få tillgång till andras, så det gör att man tankar ner även sånt som man inte själv är intresserad av bara för att kunna dela ut till andra.

Det bästa är hubbar som ligger i närområdet, som AC Elit. Det ger bättre hastighet och dessutom har min bredbandsleverantör restriktioner för hur mycket man får ladda ner. Men de restriktionerna gäller inte inom det egna nätet, så lokala hubbar är undantagna. Där kan jag tanka hur mycket som helst.

Nuförtiden köper jag ingen musik. Det skulle kännas meningslöst att köpa några skivor och ladda ner resten. Det är lite allt eller inget: antingen köper man mycket och bygger en stor skivsamling, eller så har man musiksamlingen på hårddisken. Däremot går jag ofta på spelningar med band som jag har upptäckt genom att ladda ner deras musik.

Spel har jag faktiskt slutat att ladda ner. Det är helt enkelt för opraktiskt

att ladda ner till Xbox 360 och Playstation 3, och jag spelar inte så mycket heller, så jag köper det jag vill ha.

Jag är inte rädd att åka fast, för jag fildelar bara normalt. Jag är ingen stor aktör. Om jag skulle tjäna pengar på det skulle jag väl vara mer i riskzonen. Och jag har inga som helst problem med mitt samvete. Det är absolut inte stöld att ladda ner, för det är inget fysiskt objekt som försvinner när jag laddar ner det. Det är ju bara ettor och nollor i en viss sekvens som kopieras.

Film- och musikbranschens oro över fildelningen är till viss del befogad, men det handlar om deras affärsmodeller. Deras problem är inget problem för mig och för samhället i stort. Det kommer alltid att göras musik, för det görs ju tack och lov inte bara för att tjäna pengar. Och filmbranschen kan alltid luta sig på biobesöken. Jag går lika mycket på bio som tidigare trots att jag laddar ner, för det är en annan grej än att sitta hemma och titta på tv. Men de kanske måste hitta fler sätt att tjäna pengar för att finansiera de riktigt stora produktionerna. Tänk George Lucas och en film som The Clone Wars. Det är en film som marknadsför ett tv-spel, som i sin tur marknadsför leksaker, som marknadsför filmerna...

JONAS, 24, POKERSPELARE, UMEÅ

DEN DEMOKRATISKE PIRATEN

31 MAJ, 2006, KLOCKAN 14:15.

Rickard gick de få hundra metrarna från Sollentuna station till sin fyrrummare när mobilen ringde. Peter Sundes röst var lugn, men aningen spänd: »Det har hänt en del saker som du bör känna till.«

Samtalet gjorde Rickard nästan rusig. Pulsen ökade. Det här var osannolikt, tänkte han och började småspringa mot sin lägenhet som de senaste fem månaderna inte varit så mycket en lägenhet som ett improviserat partihögkvarter. Papper låg överallt. Spjälängar stod uppställda mot väggen. Människor som Rickard inte kände ett halvår tidigare hade närmast bosatt sig i hans hem. Han hade precis upplevt de fem märkligaste månaderna i sitt liv. Allt sedan han satte sig vid datorn på nyårsdagen och skrev ett inlägg i ett fildelningsforum på Direct Connect: »Ballt, Piratpartiet har fått upp sin sajt nu efter nyår: www.piratpartiet.se.«

Tilltaget var inte oplanerat, men Rickard Falkvinge hade aldrig någonsin kunnat föreställa sig vad han satte i rörelse. Han hade petat ner några gruskorn och ravinen växte till ett jordskred. Längst fram stod han själv, framputtad i rampljuset som självutnämnd talesman för en generation svenska fildelare, som partiledare för Sveriges nyaste parti.

Rickard kunde ha avbrutit allting där. Sagt att det här var för stort. Att det här klarar jag inte. Att jag inte är rätt person. Den känslan fanns där. Men han insåg att han för första gången i sitt liv hade chansen att göra någonting. Att få säga allt det han i tysthet hade byggt upp inom sig de senaste åren, då han följde den svenska fildelningsdebatten. Underhållningsbranschens

inställning och politikernas ignorans hade hos Rickard rört upp känslor som lett fram till behovet av att göra någonting, att agera, delta, påverka. Att från anonymiteten kliva ut i rampljuset. Behovet hade närmast varit tvingande. Om han inte hade gjort något hade han inte kunnat se sig själv i spegeln. Fem månader hade gått. Fem månader av hårt slit och obetalt arbete som hade resulterat i något som kunde börja kallas för ett organiserat politiskt parti. När Rickard några minuter efter Peter Sundes samtal kom upp till lägenheten visste han vad han måste göra. Samtalet hade gjort honom på samma gång exalterad och upprörd. Men han mindes att han var ultrafokuserad. Han skulle sätta partiet i rörelse. Varenda gren, kvist och löv av organisationen skulle mobiliseras.

Det här var en krigsförklaring, tänkte Rickard.

En liten stund senare skickade »partihögkvarteret« i Sollentuna ut larmmeddelanden till hundratals mobiler. Och på hemsidan möttes besökarna av texten »The Pirate Bay och Piratbyrån nere«.

Dick var överlycklig. Han hade precis fått sin första dator av sina föräldrar, en Vic-20. Det var datortillverkaren Commodores första riktiga hemdator och något av det häftigaste en ung kille i Ruddalen utanför Kungsten kunde äga i början av åttiotalet. Dick var besatt av teknik. Han minns att när han var liten så kunde hans föräldrar lämna honom i varuhusets elbutik, medan de gick och handlade. Han kunde stå ensam i timmar och trycka på väggen av dörrklockor. Det var något lockande med knappar. Att trycka på saker. Om han hade fötts något decennium tidigare hade han kanske fått en liten ångmaskin eller ett elektriskt tåg. Men född i början av sjuttioalet tillhörde Dick den första generationen som fick tillgång till den nya datatekniken.

1977 hade Apple släppt sin första hemdator på marknaden, Apple II. Föregångaren hade varit en dator som man fick montera ihop själv. Men med den färdigmonterade Apple II kom succén och snart släpptes en lång rad klassiska hemdatormodeller på marknaden från Atari, IBM och Sinclair. Vid den här tiden var det dock många som ifrågasatte behovet av den nya datatekniken i hemmet. Vad skulle man ha den till? Ett av de vanligaste användningsområdena sades vara att lagra matrecept. Dick, och hans vänner, hade dock inget som helst problem att sysselsätta sig vid datorn. Den hade ju knappar.

När Dick väl hade satt sig framför datorn skulle han aldrig lämna den, och hans föräldrar började snart bli bekymrade över att Dick kanske var lite överdrivet teknisk. Speciellt när han inte nöjde sig med att trycka på knapparna utan plockade isär datorn till minsta beståndsdel. Dick lärde sig varje minnesposition och hur man kopplade ur systemrutinerna. Han jämförde själv den första datorgenerationen med amatörradioentusiasterna. Datorn var inte bara ett redskap utan man var lika intresserad av tekniken.

Hans Vic-20 byttes snart mot »datorernas folkvagn«, en Commodore 64. En av de mest sålda datorerna genom tiderna, och bara i Sverige såldes över hundratusen datorer.

Dick började tidigt byta filer med datoriserade vänner och sättet att byta filer på disketter ärvdes direkt från blandbandkulturen på skolgården. Man delade med sig. Snart började Dick gå på kopieringsfester, sammankomster då man bar med sig datorn och diskettlådan till en kompis över helgen. Sedan kopierade man allt vad man kunde, bilder, spel, textfiler och datorprogram.

Men snart kom en teknik som gjorde kopieringen ännu enklare, BBS-nätverken. Dick delade filer och fann snart vänner över BBS-nätverket Fidonet.

BBS:erna var en primitiv föregångare till internet. Men Dick förstod redan då vad som drev nätverken, en kittlande frihet. En frihet som var så stark att den kändes förbjuden. Känslan av att här fanns information som ingen hade kontroll över, varken stat, polis eller föräldrar. Det var en informationsanarki som var oerhört lockande i ett land med två tv-kanaler. Populärast var inte oväntat texter med hemlagade bombrecept och drogstuvningar. Sånt kunde Dick inte låna på biblioteket.

Dick längtade inte efter sin femtonårsdag och efter att få göra sin första vurpa med mopeden. Dick hade större planer. Han ville bli rik, som Bill Gates, eller Applegrundaren Steve Jobs.

Strax efter sin sextonårsdag, 1988, grundade Dick datorföretaget Infoteknik. Under ett sommarjobb på en verkstad hade han utarbetat sin affärsplan: han skulle digitalisera världen. Dick hade irriterat sig på hur ineffektivt det administrativa arbetet sköttes, hur fraktsedlar samlades in en stor pappershög på ett skrivbord, för att varje vecka sorterades in i en pärm

av någon anställd som avskydde sitt jobb. Dick insåg att han med hjälp av sina datorkunskaper kunde effektivisera arbetet genom att digitalisera det. Han försåg blanketterna med en streckkod och sorterade sedan in informationen i ett datorsystem på en bråkdel av tiden. Dicks datorlösningar blev efterfrågade av de lokala småindustrierna. Snart satt han i kundmöten efter skolan och skrev mjukvaran på kvällar och helger.

Hösten 1993 började Dick civilingenjörsutbildningen i teknisk fysik vid Chalmers i Göteborg. Men Dick var ingen teoretiker. Det han mindes starkast från utbildningen var att han festade så hårt att han fick näsblod. Efter bara något år hoppade han av. Vid den här tiden hade man på allvar börjat tala om IT. Det var knappast nyheter för Dick, men det var nu han kunde bli rik. Dick skulle ägna sig åt det han trodde han var bäst på, att vara entreprenör. Han började anställa folk. Under några år arbetade Dick nittio timmar i veckan. Fyrtiotimmarsveckan var för den unga hippa IT-generationen en förlegad folkhemsrelik. Ville man bli rik så gällde det att arbeta. IT var ett Klondyke och IT-miljonärer började bli ett begrepp, även i Sverige. Det var målet som hägrade för dem som satt och grävde framför flimrande skärmar nätterna igenom. Drömmen om att en kväll kliva ner i en fuktig källarlokal i Göteborg och nästa morgon kliva upp på Wall Street. Dick drömde om att bli en »fuck-off-person« - om att ha så mycket pengar att han inte behövde bry sig längre. Att han skulle kunna säga »dra åt helvete« till världen.

Som mest hade Dick fem anställda på två kontor, ett i Göteborg och ett i Strömsund. Men drömmen om att bli rik blev aldrig verklighet. Dick kunde visserligen övertyga och entusiasmera. Han kunde sälja och han tyckte om det. Det var inte ovanligt att han tjatade till sig en ny order på bussen. Hans svaghet var en annan. Han kunde sälja sina visioner, men han kunde inte ta betalt för dem. Han var en usel förhandlare. Dick lade ner drömmarna och flyttade 1998 till Stockholm för att börja arbeta på företaget Sendit. Ett företag inhytt i en kontorslada i Värtahamnen som utvecklade teknik för mobilt internet. Sendit skulle visa sig vara precis ett sådant företag som Dick själv hade drömt om att starta. Sex månader senare köpte Bill Gates det lilla svenska företaget för 1,2 miljarder kronor, 40 procent över börsvärdet. Hundrafemtio miljoner kronor hamnade i fickan på grundaren Hjalmar Winbladh.

Hösten 1999 började alla tala om ettprogram som hette Napster. Dick var en tidig användare av Napster. Var det ett digitalt virus som hotade hela musikindustrin eller var det en teknisk revolution? För Dick var debatten sned från första början. Fildelning var inget nytt. Dick hade ju själv fildelat i snart tjugo år. Det var en naturlig del av datoriseringen. Skillnaden var att fildelningen nu hade spridit sig från datorentreprenörerna till allmänheten.

Att fildelningen fått starkt fäste i Sverige tyckte Dick sig se i just de svenska IT-entreprenörernas stora visioner. Bredbandsbolagets geniförklarade fleece-entreprenör, Jonas Birgersson, predikade redan 1998 om bredband med tio megabits hastighet. Det var svindlande hastigheter för en värld som fortfarande satt och surfade med modem och Birgersson fick smeknamnet »Bredbandsjesus«. Få visste vad man skulle använda så mycket bandbredd till - men det var framtiden. En rad entreprenörer med Jonas Birgersson i spetsen visste däremot. De förutsåg att alla de trådar som gick in i ett hem, tv, radio, telefon och internet förr eller senare skulle samlas i en enda stor tråd: bredband. Få anade att tråden till huvuddel skulle komma att upptas av något helt annat.

»Avskaffa upphovsrätten. På riktigt. Piratpartiet.« Orden skulle finnas på affischer över hela Stockholm. Hösten 2005 upptog den bilden Rickards fantasi.

Året innan hade Dick Greger Augustsson blivit Rickard Falkvinge. Det var tid för förändring, dessutom hade han tröttnat på sina amerikanska kollegors putslustighet. Sendit sprack tillsammans med IT-bubblan. Efter att ha hoppat runt ett par år på olika företag hade han till slut hamnat som avdelningschef på forskningsföretaget Cypak i Gamla stan.

Rickard hade fortsatt att flitigt följa piratkopieringsdebatten. Frustrationen hade blivit starkare. Särskilt mot justitieministern Thomas Bodström, som Rickard tyckte bedrev en hetsjakt på svenska fildelare. Dessutom var han en förespråkare av EU:s direktiv om lagring av trafikdata. För datorentusiaster som vuxit upp med de anarkistiska BBS:erna var det som att montera in en övervakningskamera i sovrummet. Politikerna förstod inte frågan. Och ännu värre, de förstod inte tekniken. Fildelning var ju inte ett problem, det var en förutsättning för datortekniken och internet. Hur kunde man kriminalisera något som var helt naturligt? Den enda

motvikten var Piratbyrå. Rickard beundrade deras arbete, men undrade samtidigt varför de inte tog det ett steg längre, gjorde politik av det. Han kunde inte släppa tanken på att han var tvungen att göra någonting. Om han bara hade haft de där »fuck-off-pengarna«. Då jävlar. Rickard var intresserad av politik. Under ett par år under gymnasietiden hade han varit med i Moderata Ungdomsförbundet. Tanken på ett parti kom lika plötsligt som märkligt, när Rickard läste sin favoritserietidning *Ernie*. Han fastnade för en kort seriestripp av Göteborgstecknaren Johan Wanloo som handlade om en politiker som under ett tal säger den ena politiskt inkorrekta saken efter den andra. Ingen reagerar. Tills han i sista bildrutan säger »Och så måste vi ta itu med fildelningen« varpå en folkstorm utbryter. Om man kunde skratta åt det folkliga stödet för fildelning så berodde det på att det faktiskt fanns ett, tänkte Rickard. Plötsligt slog det honom vad han skulle göra. Tanken var så löjligt galen att han inte vågade berätta den för någon. Han skulle starta ett parti. Ett piratparti.

15 december 2005 registrerade Rickard domänen Piratpartiet.se. Under julhelgen började han bygga på partiets webbplats. Den enda han vågat anförtro sig till var »Richie«, Rickard Olsson. Rickard Olsson var en gammal vän sedan BBS-tiden. De hade bott och arbetat tillsammans på Sendit, och delade i högsta grad inställning i fildelningsfrågan. Rickard Olsson såg knappast Rickards idé som ett galet upptåg.

Sajten var simpel, rent av ful. Men det spelade ingen roll. Politiska sajter skulle inte vara för snygga. »Avskaffa upphovsrätten. På riktigt. Piratpartiet.» var orden som i stor text mötte besökarna på sajten. Rickard lade in ett diskussionsforum och även en funktion för att sympatisörer skulle kunna lämna en elektronisk signering för att stödja partiets registrering. Rickard hade innan julhelgen ringt Valmyndigheten och försökt få besked. »Jag vill starta ett parti. Är elektronisk registrering giltig?« Orden låg inte riktigt rätt i munnen. »Starta ett parti«, det var knappast som att starta ett företag tänkte Rickard. Det enda svar han kunde få ur de något förvirrade tjänstemännen på myndigheten var att »så här har ingen gjort förut«. Han lade på och beslöt sig för att det fick bli ett senare problem, kanske skulle det inte ens bli någonting alls av det hela. Han fick i varje fall veta att han behövde femtonhundra signaturer före sista februari, för att hinna bli registrerad till valet i september. Rickard gjorde en snabb

ekvation. Om han inte hade fått femhundra signaturer inom en månad skulle han lägga ner.

Ett parti behövde även ett valmanifest. Under en lunch på McDonalds kladdade Rickard ner grunderna på baksidan av en servett. Det var rakt, radikalt och så klart politiskt omöjligt. Manifestet var slarvigt, hårdraget och provokativt men i grunden fanns en verklig politisk agenda. Det var en anarkistisk politisk vision född ur åttiotalets kopieringsfester och BBS-nätverk. Det handlade egentligen inte så mycket om att skapa digital frihet som att bevara den. Bland datorentusiasterna hade friheten alltid varit självklar, och så länge den pågick inom nätverken, i det lilla, var den harmlös. Men det var när friheten att kopiera nådde var och varannan person, när den skar hål genom budgetar, som den hotades. Därför kom kampen mot piratkopiering för dem som vuxit upp i datorvärlden, som Rickard själv, att vara en slags frihetskamp. Man slogs för något som man redan från början hade haft.

Partiprogram 1.0

Immaterialrätt a.k.a. lagstiftade monopol

All immaterialrätt avskaffas: upphovsrätt, patenträtt, varumärkesskydd, mönsterskydd. Upphovsrätten avskaffas dessutom som första riksdagsbeslut efter regeringsbildningen (inga utredningar, inga förhållningar). Alla immaterialrättsrelaterade ekonomiska omfördelningar (t.ex. kassettersättning) avskaffas.

Internationella avtal

Det finns ett par internationella avtal som handlar om upphovsrätt. Bernkonventionen lämnar vi; vi deklarerar i FN att vi inte längre accepterar WIPO som en auktoritet, och WTO struntar vi i (USA kommer fett att gå bananer, men det struntar vi också i). Eventuella EU-ramar ignorerar vi också (kan Frankrike, så kan vi. Finland agerade f.ö. föredömligt där med första vändan EUCD).

Begränsningar i avtalsrätt, mm

Avtal som förbjuder, begränsar eller bestraffar informationsspridning (annat än personuppgift och uppgift om rikets säkerhet) blir utan verkan, och för dessutom inte förekomma iht i konsumentprodukter. Med »information« me-

stoppa nu. Det finns ett uppdämt behov, och hade inte jag startat partiet hade någon annan gjort det.«

Nästa dag gick skvallret på Cypak. Avdelningschefen Rickard hade blivit partiledaren Rickard Falkvinge. Kollegorna började undra. Vad pågick egentligen? Rickard klickade upp webbtidningen IDG:s förstasida. Den pryddes av en stor bild på hans eget ansikte. Ful som stryk, tänkte han och skämdes lite. Han hade själv tagit bilden kvällen innan, i bakgrunden skymtade toalettdörren.

Senare hittade Rickard samma bild på en arabisk sajt, men han kunde inte läsa texten. Rickard klickade sig in på webbenkäten som bifogades till Mia Carrons Aftonbladetartikel. Hundratusen personer hade röstat på frågan: »Kan du tänka dig att rösta på Piratpartiet?« 57 procent svarade »Ja«.

Inte oväntat kom företagets vd och frågade om Rickard inte skulle fortsätta med ledigheten några dagar, tills det hade lugnat sig lite. Då ringde BBC World, de ville göra ett inslag om »The Swedish Pirate Party«. Rickard Falkvinge gick hem.

Den följande veckan arbetade Rickard nätterna igenom för att få ordning på Piratpartiet.se. Besökartrycket höll ständigt på att få sajten att fungera. Sidan var inte anpassad för att hantera så intensiv trafik. Diskussionsforumet var nära att krascha under tyngden av alla inlägg, och registrering- en fungerade inte som den skulle. Men det största problemet kom via ett telefonsamtal. Valmyndigheten ringde, de mindes personen som hade ringt och ställt frågor om digital registrering. Men inget hade gjorts förrän de hade läst om densamma i tidningen. Ärendet blev plötsligt prioriterat, och frågan hade skickats till justitiedepartementet. Resultatet var nedslående. Det svenska systemet krävde papper och Rickards tusentals digitala underskrifter ogiltigförklarades. Arbetet tycktes oöverstigligt för en enda person. Men Rickard var inte ensam längre. Mejlkorgen hade under den senaste veckan fyllts av glada tillrop och hjälpande händer. Rickard saknade inte ledarskaps erfarenhet, han ansåg att det här var något han hade tränat inför. Han var ju en problemlösare. Rickard Falkvinge kavlade upp ärmarna och satte igång. Hur byggde man ett parti? Redan efter ett par dagar började en lös organisation ta form och Rickard gav sitt nykläckta parti dess första uppgift: »Ut på gatan. Samla in så många signaturer ni kan.«

Partiet fick en medlemsapparat som passade den digitala generationen. Genom att sms:a blev man till en symbolisk kostnad av fem kronor medlem i Piratpartiet.

Lägenheten i Sollentuna omvandlades till partilokal, och människor som Rickard bara haft mejlkontakt med började sova på golvet. Men det nya partiets politiska debatter tog inte plats i Sollentuna utan på sajtens forum. Därifrån skötes det mesta, kommunikation, omröstningar och diskussioner. Det var en ständigt pågående digital partistämman där mer eller mindre seriösa inlägg, förslag och idéer avhandlades dag och natt (mest natt). Det beslutades snart att internet, inte gatan, skulle bli partiets verkliga plattform. Det var där väljarna fanns. Det var där frågorna fanns. Och det var där de hade en möjlighet att utmana de etablerade partierna. Dessutom var det billigt. Piratpartiets enda fasta kostnad var en serverdator under en arbetsbänk i ett garage i Jämtland. Piratpartiet var en ny sorts parti. Ett parti som restes lika snabbt som ett tält.

Banktjänstemannen tittade på upp Rickard och frågade: »Vad ska du ha pengarna till?« Man får väl inte låna pengar till att starta ett parti tänkte Rickard. Vem gör det egentligen? Han svarade för säkerhets skull: »Ett projekt.« Lånet blev beviljat. Rickard var ju inte direkt någon låginkomsttagare med en chefsposition på ett IT-företag. Dessutom hade han ju ett fast jobb. Från banken gick Rickard till Cypak och sade upp sig.

Bara några dagar in på sin påtvingade ledighet hade Rickard insett att varken mer semester, kvällar eller helger räckte till. Projektet uppslukade honom fullkomligt. Uppmärksamheten hade dessutom övertygat honom om att partiet hade en chans att nå valet. Men allra viktigast var: han ville göra det här.

Den 3 juni 2006 var en varm dag, en av de första riktiga sommardagarna. På Mynttorget hade ett par hundra piratanhängare, tv, tidningar och radio från hela världen samlats. Svarta piratflaggor piskade i vinden och Rickard krängde på sig en svart keps med ordet »Pirat« broderat i vitt. Solen sken på de församlade. Men kanske allra mest på Rickard Falkvinge som gick och ställde sig framför mikrofonen uppe på podiet. Hans parti hade de senaste dagarna anstormats av flera tusen nya medlemmar och han började sitt tal.

»Vänner, medborgare, pirater. Det finns inget nytt under solen. Jag heter Rickard Falkvinge, och jag leder Piratpartiet.«

*»Hela Piratpartiets uppblåsta ideologi handlar
enbart om rätten att få stjäla andras arbete.
Sätt igång och skapa själva, era lata parasiter.«*

LIZA MARKLUND, FÖRFATTARE
OCH DELÄGARE I PIRATFÖRLAGET AB

SHIT, NU HÄNDE DET DÄR LIKSOM

I MARS 2006 SKREV en man vid namn John G Malcolm ett brev som inleddes:

Bäste statssekreterare:

Som du säkert kommer ihåg var du vänlig nog att träffa mig den 12 oktober 2005, då jag uttryckte min oro för att Sverige har blivit en internationell fristad för pirater. Vi diskuterade ingående en svensk organisation vid namn The Pirate Bay, sannolikt världens mest framstående BitTorrent-tracker som specialiserar sig på illegal distribution av upphovsrättsskyddat material.

Den bästa statssekreteraren var Dan Eliasson vid justitiedepartementet, statssekreterare under Göran Perssons regering och justitieminister Thomas Bodströms högra hand. Av brevhuvudet framgick att John G Malcolm själv hade den tjugiga titeln »Executive Vice President and Director Worldwide Anti-Piracy«. Organisationen han företrädde var MPA, den inflytelserika lobbyorganisation som företrädde de amerikanska filmbolagens intressen.

Enligt MPA förlorade de amerikanska filmbolagen intäkter i storleksordningen femtio miljarder kronor om året på grund av piratkopiering på och utanför internet. Siffrorna har ifrågasatts - det är svårt att räkna pengar som man inte får in - men även om de inte skulle stämma så låg de till grund för filmindustrins idoga ansträngningar för att bekämpa filmindelningen.

Det var inte bara svenska myndigheter som mottagit brev från MPA. Länder som Ryssland och Kina stod högst upp på deras svarta lista, och MPA tog ofta stöd av systerorganisationen The Recording Industry Association of America. Tillsammans har de vid flera tillfällen fått amerikanska myndigheter att gå deras ärenden för att skydda amerikanska ekonomiska intressen.

John G Malcolm avslutade sitt brev med att förstärka det underförstådda hotet:

Som vi diskuterade under vårt möte ligger det sannerligen inte i Sveriges intresse att få ett rykte hos andra nationer och handelspartners som ett land där fullständig laglöshet avseende upphovsrätt tolereras. Jag uppmanar dig än en gång att använda ditt inflytande för att få svenska polisiära myndigheter att vidta välbehövliga åtgärder gentemot The Pirate Bay.

Dan Eliasson var väl medveten om att det i Sverige är olagligt för ministrar och statssekreterare att gå in i enskilda fall och fatta beslut om handläggningen. Det kallas ministerstyre. I sitt svar till John G Malcolm, daterat 10 april 2006, skrev han:

Enligt den svenska grundlagen är det inte möjligt för regeringen att ingripa i ett specifikt fall. Jag kan dock försäkra dig om att jag noga följer polisens och åklagarnas agerande avseende brott mot upphovsrätten på Internet och jag tvekar inte, om det skulle vara nödvändigt, att initiera ytterligare insatser för att förbättra deras effektivitet.

Femtio dagar senare slog svensk polis till mot The Pirate Bay i en samordnad razzia på ett tiotal platser i landet. Två av de tre huvudansvariga för The Pirate Bay greps, liksom deras rådgivare, juridikstudenten Mikael Viborg, som bistått med juridiska råd och uppkäftiga svar på de hot och påtryckningar som upphovsrättsadvokater ideligen skickade till sajten.

The Pirate Bay-gänget hade under lång tid föreställt sig att deras verksamhet var juridiskt oantastlig, och till en del grundade sig den inställningen på rationella bedömningar av rådande rättsläge. Som kammaråklagare Håkan Roswall uttryckte det i en intern promemoria från november 2005:

Personerna bakom sajten är inga dumskallar. Trots att branschföreträdarna ofta hävdar motsatsen har man enligt min mening uppenbarligen studerat den svenska upphovsrättslagstiftningen och utnyttjar dess möjligheter att försvåra lagföring.

Tack vare att The Pirate Bay-killarna inte olovligen lagrade upphovsrättskyddat material på sina servrar, eller aktivt spred något sådant, så räknade de med att de inte kunde dömas för upphovsrättsbrott. Och bittorrent-teknikens beskaffenhet gjorde att The Pirate Bay kände sig skyddade även från misstankar om medhjälp till upphovsrättsbrott. Eftersom varje person i svärmen av fildelare bara delade ut fragment av upphovsrättskyddade verk var det tveksamt om någon över huvud taget kunde dömas för brott mot upphovsrättslagen. Håkan Roswall beskrev nyckelproblematiken i sin promemoria:

Ansvar för medhjälp förutsätter att det bevisas att ett huvudbrott har begåtts. Enligt min uppfattning går det inte att få en domstol att fälla till ansvar för medhjälp om man måste anta (gissa) att ett huvudbrott begåtts av någon.

Upphovsrättsligt skydd ges till delar av ett verk, om delen i sig når upp till kravet på verkshöjd. Beträffande datafiler är det besvärligt att avgöra om så är fallet, särskilt om verket delas upp i en mycket stor mängd små segment.

Men det var inte bara juridiska kalkyler som rörde sig i The Pirate Bay-gängets huvuden. Sajtens enorma genomslagskraft, de miljontals besökarna, det folkliga stödet och den internationella berömmelsen hade resulterat i en kaxighet som kanske gått över gränsen till hybris. Håkan Roswall skrev vidare i promemorian:

Vad som väcker särskild irritation bland upphovsrättsinnehavarna är att de personer som står bakom sajten öppet propagerar för fildelning. De rättighetsinnehavare som kontaktar sajten bemöts ofta hånfullt.

Medan andra fildelningscentraler hade vikt sig för juridiska hot hade The Pirate Bay svarat med högt huvud. Inte nog med att deras svar var syrliga missiler drypande av fuck-you-attityd, breven publicerades dessutom på The Pirate Bay som en sorts sarkastisk pirathumor, under rubriken »Juridisk korrespondens».

Ett exempel bland många är när de Hollywoodadvokater som representerade filmbolaget Dreamworks skrev till The Pirate Bay för att be dem ta bort alla länkar till filmen *Shrek 2* och Gottfrid svarade:

Som ni möjligen känner till är Sverige inte ännu en stat bland Amerikas för-
enta stater. Sverige är ett land i norra Europa. Om ni inte räknat ut det redan
så är amerikansk lag inte tillämplig här. Bara så ni vet så bryter vi inte mot
några svenska lagar.

Vänligen var medvetna om att all fortsatt kontakt med oss, oavsett medium,
kommer att resultera i

- a) en stämning för trakasserier
- b) ett formellt klagomål hos advokatsamfundet för att ni skickar omotiverade
juridiska hot.

Det är vår och våra advokaters uppfattning att ni är. . . . idioter, och att ni vän-
ligen bör gå och penetrera er själva med teleskopbatonger.

Vänligen notera även att ert e-mail och brev kommer att publiceras i sin hel-
het på <http://www.thepiratebay.org>.

Gå och knulla er själva.

Med sedvanlig artighet,
anakata

Det var inte undra på att svaren väckte »särskild irritation«. De var en im-
ponerande uppvisning i hur man förvandlade filmbolag och jurister från
professionella meningsmotståndare till svurna fiender. För MPA och film-
bolagen blev The Pirate Bay en högt prioriterad lobbyfråga och påtryck-
ningarna mot den svenska staten tog fart.

MPA:s svenska ombud, advokaten Monique Wadsted, gick juristlinjen i
Stockholm samtidigt som Thomas Bodström, men hon förnekar att det spe-
lade någon roll under MPA:s uppvaktning av den svenska regeringen. På-
tryckningarna var dock intensiva och enligt kammaråklagare Håkan Roswall
gick det så långt att den amerikanska regeringen hotade med sanktioner mot

Sverige inom ramen för handelsorganisationen WTO. Den svenska regering-
en förnekade det senare, men hur det än förhöll sig med den saken så förfat-
tade justitiedepartementet i mars 2006 ett direktiv med titeln »Uppdrag till
Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att tillsammans vidta åtgärder
för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott.«

Dokumentet var signerat av justitieminister Thomas Bodström som slog
fast att:

Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten skall tillsammans vidta åtgär-
der för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott, särskilt när det
gäller immaterialrättsintrång som utförs med användning av Internet.

Uppdraget skall genomföras inom ramen för myndigheternas befintliga
anslag och skall redovisas gemensamt senast den 15 juni 2006.

The Pirate Bay nämndes aldrig vid namn i skriften. Det hade varit minister-
styre och stridit mot svensk grundlag. The Pirate Bay var elefanten i var-
dagsrummet, det stora problemet som alla var medvetna om men som inte
kunde diskuteras i klartext. Det kan knappast ha varit någon tvekan om vad
som avsågs med regeringens uppläxning av den haltande brottsbekämp-
ningen, och nu ville de alltså se snabba resultat.

Den sista maj skedde det stora tillslaget mot The Pirate Bay. Och MPAA
(MPA:s moderorganisation) skickade redan samma dag ut ett triumferan-
de pressmeddelande där vd:n Dan Glickman konstaterade att: »Stöld av
intellektuell egendom är ett problem för filmindustrier över hela världen
och vi är glada att den lokala regeringen i Sverige har hjälpt till att stoppa
The Pirate Bay från att fortsatt möjliggöra stöld av upphovsrättskyddat
material på Internet.«

Även Dan Eliassons uppvaktare John G Malcolm citerades i pressmed-
delandet: »Vi applåderar svenska polismyndigheter för deras ansträngning
för att stoppa öppna brott mot upphovsrättslagen på The Pirate Bay.«

När Fredrik Neij kom till PRQ:s lokal i Solna var han beredd på lite vad som
helst. Han hade funderat över Gottfrids lägesbeskrivning under taxiresan
men var inte säker på om polisen var ute efter The Pirate Bay eller efter nå-
gon av de andra sajter som PRQ hyste.

Kontoret, ställt i ordning av Fredrik och Gottfrid för det gemensamma

företaget, såg mer ut som ett stökigt garage där ett par datorer råkade stå på ett skrivbord. Där möttes han av fyra civilklädda män som rotade runt i lokalen. I rummet innanför kontoret fanns PRQ:s maskinpark, med kundernas hårdvara och webbplatser, och de fyra männen plockade i alla grejer. De verkade särskilt bekymrade över ett låst kassaskåp som blivit kvar i lokalen sedan den förra ägaren.

Fredrik tvivlade inte en sekund på att männen var poliser, men när de bad honom att uppge sin identitet svarade han:

»Nej, jag vill veta vilka ni är.«

Enligt Fredrik käbblade de fram och tillbaka i flera minuter innan männen medgav att de var poliser. När de till slut fick veta att han själv var Fredrik Neij sken de upp.

»Aha, dig har vi letat efter!«

I det läget var Gottfrid Svartholm Warg och Mikael Viborg redan gripna. Men polisen hade inte hittat någon mer aktuell adress till Fredrik Neij än den bostad han just utrymt nere i Göteborg, så när polisen kom dit stod lägenheten tom och flyttstädad. De hade inte heller någon koll på The Pirate Bays tredje huvudperson, Peter Sunde i Malmö, som dittills undvikit att figurera med sitt namn i media. Förarbetet inför gripandet tycktes ha gått väldigt fort, sannolikt som ett svar på regeringens krav på handlingskraft.

Ordern från åklagaren var »allt ska med«. Det innebar ungefär hundra-sextio servrar, alla papper och allt som såg elektroniskt ut, från telefon till märkningsmaskin. Fredrik fick sitta och vänta medan poliserna genom-sökte lokalen och så småningom ringde och hyrde en större lastbil för att få med sig allt. Det mesta som till sist kördes iväg var prylar som inte hade med The Pirate Bay att göra utan tillhörde PRQ:s kunder, däribland Pirat-byrån och Piratpartiet.

Då och då ställde polisen Jim Keyzer frågor om The Pirate Bay - var fanns hårdvaran? hur fungerade sajten? - som Fredrik Neij svarade undvikande på. Under tiden läckte nyheten om razzian ut och Fredriks mobiltelefon började ringa. Polisen beslagtogs den genast men enligt åklagaren fick de inte röra den, så mobiltelefonens gälla ringsignal och sms-pip blev förmiddagens ljudfond. När Fredrik Neij fick tillbaka den hade han två-hundrasjuttio missade samtal och hundratretton sms. Ett av dem kom från vännen Carl Lundström, The Pirate Bays kontroversielle sponsor. Där stod kort och gott: »Polisen stänger TPB nu. Kalle.«

Klockan ett hade Fredrik Neij körts till polishuset på Kungsholmen. Han blev fotograferad, han fick lämna DNA-prov och fingeravtryck, och han förhöordes under tjugo minuter om The Pirate Bay och om Gottfrid. Fredrik hävdade att han inte hade gjort någonting och krävde att bli släppt, men han kunde svårligen dölja sitt förakt för hela processen. Att de tog DNA-prov och fingeravtryck tyckte han var fånigt då hela verksamheten bedrevs i form av ettor och nollor inuti servrar och över nätet. Och han tyckte att det var uppenbart att förhållsledaren Evalena Holmberg »inte hade någon som helst aning om vad The Pirate Bay var eller hur datorer fungerar«.

I ett annat rum satt Gottfrid Svartholm Warg. Han var om möjligt ännu mer på tvären. Som den stolte hackare han var försökte han provocera förhållsledaren Jim Keyzer genom att ifrågasätta dennes tekniska kompetens.

»Kan du inte php eller?!«

Gottfrids favoritsvar var »inga kommentarer« men han røjde ibland sin frustration i plötsliga utspel.

»Du kan ju hälsa Roswall han är en jävla pajas, han kan ... kan sluta begå rättsövergrepp på folk!«

Nere i Malmö fick Peter Sunde höra om polisens tillslag ungefär samtidigt som Fredrik Neij kom till PRQ, genom att en anställd på Rix Telecom mejlade honom om att polisen var på väg att slå till mot The Pirate Bay. När varken Gottfrid eller Fredrik gick att få tag på kunde Peter bara konstatera att »shit, nu hände det där liksom«.

Hans första reaktion var att börja göra backupkopior av sajten, och då han var orolig att polisen när som helst kunde knacka på dörren för att göra husrannsakan även hos honom så nöjde sig Peter inte med att tanka hem filerna till datorn där hemma, utan han kopierade dem också till maskiner han hade stående i Norge och Danmark. De befintliga backuperna låg nämligen på datorer hos PRQ, som polisen precis höll på att beslagta. Det sista Peter Sunde tog backup på var själva torrentfilerna, som innehöll informationen om var allt material som fildelades via sajten fanns att hämta, men plötsligt dök meddelandet »Connection timed out« upp på skärmen. Vad det betydde var att en polis i Stockholm hade ryckt sladden ur en dator.

Peter Sunde växte upp lite överallt i Norden, med en norsk mamma och en finsk pappa. Han hade levt ett digitalt liv sedan tolvårsåldern, då han

började programmera i språket assembler och fick kontakt med demoscenen som frodades kring hemdatorn Amiga 500. Peter var med i stora grupper som Fairlight och Tristar Red Sector som var världskända för sin förmåga att knäcka kopieringsskydden på spel.

Crackergrupper och demogrupper var på den tiden ofta samma sak. När de knäckt kopieringsskyddet på ett spel gjorde de också en demo där de visade upp sin förmåga att briljera grafiskt, och ofta skapade de en egen technolåt som ackompanjemang. Demon klistrades sedan in så att den startades före spelet. Drivkrafterna var den tekniska utmaningen i att knäcka ett spel och att programmera en demo, men även en skaparglädje och en sorts graffitiideologi där man kladdade på ett dyrt spel och spred det över världen - oftast genom att skicka disketter med posten.

När hastigheterna på modemuppkopplingar via telefonnätet började möjliggöra fildelning via BBS:er startade Peter Sunde en egen som han döpte till Instant Pleasure, även om nedladdningarna på den tiden var allt annat än omedelbara och ofta dessutom ganska plågsamma. Instant Pleasure var en renodlad warez-BBS där användarna kunde ladda upp och ner spel och program. Termen »warez« var egentligen inget annat än slang för upphovsrättskyddad mjukvara. Men det var aldrig de piratkopierade spelen i sig som intresserade Peter. Demoscenen, crackerscenen, hackingscenen, warezscenen - för Peter Sunde var det framför allt en underjordisk skola som lärde honom att förstå datorer på djupet.

I slutet av 2004 hörde Peter Sunde från en kompis kompis (»Internet-sverige är inte särskilt stort«, enligt Peter) att Gottfrid och Fredrik behövde hjälp. The Pirate Bay växte så snabbt att sajten hade blivit överbelastad. Allt gick så långsamt att användarna knappt kunde logga in och någon måste lösa problemet. Peter hade själv inte använt The Pirate Bay tidigare men han tyckte att det lät som ett intressant projekt, särskilt som fildelning alltid hade varit en viktig del av hans datoranvändande. Han gick in på The Pirate Bays IRC-kanal under sitt online-namn Brokep och erbjöd sig att hjälpa till.

Fyra dagar senare hade Peter jobbat i stort sett dygnet runt med att förbättra systemdesignen och optimera databaser. Resultaten var omedelbara och de tre kände att de trivdes med att jobba ihop. Sedan dess har Peter varit en del av The Pirate Bay på samma sätt som Gottfrid och Fredrik. Det kan visserligen gå månader utan att de träffas, men kontakten över IRC är konstant.

Vid tvåtiden på eftermiddagen, då förhören med Fredrik och Gottfrid var överstökade, började Peter Sundes telefon att ringa. Även om polisen inte hade koll på vem han var så tycktes alla journalister plötsligt ha fått korn på honom. Efter att han hade pratat i två minuter med den norska tidningen Dagbladet såg han att han hade sju missade samtal och under resten av dagen pratade han oavbrutet med främst nordisk media och stora europeiska tidningar. Alla ville veta vad som hade hänt och vad som skulle ske härnäst. The Pirate Bay låg nere. Var det för gott?

IT-teknikerna hos internetoperatörerna i Stockholm var något av en frimurarsammansvärjning. De förenades av sin kompetens i en sorts informell, meritokratisk gemenskap. Några var involverade i fildelning, andra i Scenen. Alla kände alla och de träffades och drack öl på torsdagar. Ibland åkte de en vända med Finlandsfärjan tillsammans.

Om Peter Sunde tyckte att IT-Sverige inte var så stort så var IT-Stockholm ännu mindre. Och så fort Fredrik Neij och Gottfrid Svartholm Warg hade släppts började de ringa runt till sina kontakter i nätverket. De filer som Peter och Fredrik räddade utgjorde en nästan komplett backup från timmarna innan datorerna beslagtogs, och nu behövde de bara nya servrar för att kunna köra vidare.

Timmar efter razzian hade människor från nätverket kommit och lämnat av nya servrar hos PRQ, som de kunde låna för att få upp sina kunders webbbar. En och en halv dag senare hade kontakter i Nederländerna fixat ett dussin servrar så att The Pirate Bays webb och tracker kunde komma upp igen, utom rätkhåll för svenska myndigheter. Att allt gick snabbt var viktigt för att visa att de var snabba, smarta och osårbara. Att polisens ansträngningar i slutändan bara var slag i luften.

The Pirate Bays officiella kommentar till razzian skrev Peter Sunde, och den var en torr redogörelse för hur lång tid det tagit dem att få igång sajten igen efter olika problem.

Tiamo blir *Väldigt* full och någonting pajar: 4 dagar

Anakata får en riktigt otäck förkylning och ingen annan finns på plats: 7 dagar
Amerikanska och svenska regeringen tvingar polisen att stjäla våra servrar:

3 dagar

... gäsp.

Efter razzian förändrade The Pirate Bay sin struktur. De gjorde sig ännu mer retsamt gäckande.

The Pirate Bay spreds nu ut på servrar runt om i världen, så att inte ens de tre i den innersta kretsen kände till var maskinerna stod. På de smådatorer som skötte lastbalansering, som fortfarande fanns i Stockholm, lade de upp överraskningar till åklagare och polis, som en fil vid namn barnporr.jpg som var en bild på några barn som satt och läste en porr tidning, och en hårt krypterad fil som, om man med avsevärd möda lyckades dyrka upp den, visade sig innehålla åklagare Håkan Roswalls hemtelefonnummer. De modifierade dessutom logotypen på The Pirate Bays förstasida så att deras ökända piratskepp sköt en trotsig kanonad mot den berömda Hollywoodskylten.

Om dessa hyss möjligen kunde reta myndigheter och upphovsrättslobbyister så var det något helt annat som på allvar alarmerade The Pirate Bays fiender: tillslagets effekt på internettrafiken. När The Pirate Bay stängdes gick den totala internettrafiken ner med nära 30 procent i viktiga knutpunkter i Stockholm, Göteborg och Malmö, enligt tidningen Ny Teknik. Tillslaget innebar också välkommen reklam för The Pirate Bay, så när sajten kommit upp igen fördubblades användarantalet.

Förundersökningen fortsatte. Polisen gick igenom beslagtagna hårddiskar, mejlkorrespondens och beslagtagna fakturor. Bilden av The Pirate Bay började klarna och Peter Sunde delgavs misstanke för medhjälp till upphovsrättsbrott.

När de ekonomiska förehavandena kring The Pirate Bay kartlades framkom att de annonser som synt på sidan hade inbringat en del pengar. Beslagtagna fakturor visade att det rörde sig om åtminstone tiotusentals kronor i månaden. De exakta beloppen är dock höljda i dunkel. The Pirate Bay samarbetade med en israel vid namn Daniel Oded som sålde annonser åt dem, och hur mycket pengar som totalt flutit in var oklart. Med tanke på sajten popularitet borde de potentiella annonsintäkterna vara stora, vilket Daniel Oded gav uttryck för i ett mejl där han sade sig vara »djupt oroad över att vi äventyrar en verksamhet värd tre miljoner dollar årligen«.

Åklagaren kom slutligen fram till uppskattningen att The Pirate Bay genom åren hade inbringat 1,2 miljoner kronor i annonsintäkter. Peter Sunde och Gottfrid Svartholm Warg hävdade å sin sida att de bara fått in småsummor på det hela taget och att de inblandade hade gått back på sitt

engagemang. De var dock ovilliga att redogöra för sajten ekonomi för nyfikna medier.

Efter razzian förhörde de huvudmisstänkta upprepade gånger. Carl Lundström pratade på om sin sympati för The Pirate Bays verksamhet, även om hans inblandning inte hade sträckt sig längre än att bidra med någon serverdator och rabatterad internetuppkoppling. Mikael Viborg vidhöll att han inte var delaktig på något annat sätt än att han svarat på frågor om juridiska frågor. Peter Sunde sade sig minnas ytterst lite från de senaste åren. Fredrik Neij och Gottfrid Svartholm Warg var bara inte särskilt tillmötesgående.

Förhørsledaren Jim Keyzer avslutade sin intervju med Gottfrid i februari 2007 med att ge honom chansen att säga något som kunde vara till hans fördel i processen.

»Är det någonting du vill framföra som avslutning på det här? Något som du vill spontant säga?«

»Inget som inte involverar en lång rad svordomar.«

I januari 2008 beslutade kammaråklagare Håkan Roswall att åtala Peter Sunde, Fredrik Neij, Gottfrid Svartholm Warg och Carl Lundström för medhjälp till brott mot upphovsrättslagen i första hand, och i andra hand förberedelse till brott mot upphovsrättslagen. Vid den tidpunkten var The Pirate Bay en av världens hundra mest besökta webbplatser.

»SOM JAG SER DET ÄR DET LAGEN DET ÄR FEL PÅ«

Jag testade Kazaa i slutet av nittioalet, sedan provade jag Edonkey, Emule med mera, men med alla de där programmen var det för mycket väntetider och strul. Med Kazaa kunde man aldrig vara säker på att det var rätt fil man fick tag på, vill jag minnas. Jag använde DC++ också, men det var svårt att hitta någon bra server så jag fick aldrig smak för att hänga där.

För några år sedan hamnade jag så på ett forum där bittorrent diskuteras och beslutade mig för att prova det. Jag blev imponerad av att det var så enkelt och snabbt, så jag fastnade för det och har förblivit bittorrent trogen, även om jag ibland använder en ftp-server där en kompis har sitt arkiv.

För mig har nedladdningen gjort att jag köper mycket mer film- och tv-program än tidigare. Egentligen är det lite dumt att samla på dvd-skivor, inte minst miljömässigt, men av någon anledning gillar jag mina hyllmetrar med film. Det är kanske en generationsfråga.

Fildelandet handlar om att det så smidigt, inte att jag inte vill betala för film. Som jag ser det är det lagen det är fel på, inte mig. Väldigt ofta tvingas jag att vara »kriminell» för att filmbolagen vägrar lägga upp sina filmer online för nedladdning. Ibland kan man hitta någon DRM-skadadfil, men det vägrar jag att betala för. Frågan är vad som egentligen är mer kriminellt: att jag laddar ner filmer som de inte vill låta mig köpa, eller att distributionsbolag genom politiska påtryckningar försöker hålla en döende marknad vid liv?

På senare år har jag känt ett större och större motstånd mot att göda de här legala maskinerna som inte bryr sig det minsta om sina kunder, eller ens sina artister. Jag lägger lite extra ansträngning på att hitta independent-produkter istället, ungefär som jag försöker undvika att köpa livsmedels-produkter som framställts på oetiskt vis.

Jag har dessutom engagerat mig i Piratpartiet, mycket för att jag är orolig för utvecklingen mot ett kontrollsamhälle. Upphovsrättsindustrin verkar aktivt för att strypa yttrandefriheten och rättssäkerheten för att behålla kontrollen över marknaden. Bara en sådan sak som att kräva tillgång till all privat kommunikation för att kontrollera om någon fildelat en låt är ett helt absurt och oproportionerligt ingrepp iförhållande till »brottet«. Som det ser ut idag kommer jag att rösta på Piratpartiet i nästa val.

EMMA, 44, WEBBUTVECKLARE, STOCKHOLM

SLÄPP FILERNA FRIA

»EN MINUT TILL EXIT POLLS«, skrek Rickard Falkvinge. Sorlet på kvarterskrogen Bistro Sud på Swedenborgsgatan i Stockholm lade sig och alla i lokalen fäste blicken på tv:n vars bild dansade till varje gång en mobiltelefon ringde. Kameramannen från finska YLE lyfte upp kameran i väntan på nedräkningen. Det var valvaka, kvällen den 17 september 2006.

Det började bra. Allmänt skratt när SVT:s programledare Mats Knutson sade till Mona Sahlin att »det är det sämsta valresultatet för Socialdemokraterna sedan allmän rösträtt infördes«. Socialdemokraterna var förlorare denna kväll - men de var knappast de enda.

Rickard Falkvinge stod längst fram vid tv:n i grå kostym och kupade händerna över mun och näsa. På kavaj slaget satt en piratknapp. Nu gällde det. Men kanske var det bara Rickard som fortfarande trodde på ett mirakel. Efter allt för många nedslående valundersökningar så hoppades de flesta i partiet att man skulle hamna över 2,5 procent - då skulle man vara berättigad till partistöd. Eller åtminstone över en procent så att man kunde få tillbaka utläggen för valsedlarna i detta och nästa val.

Jubel i lokalen när det stod klart att Folkpartiet backade. Det innebar att ännu fler procentenheter fattades från slutresultatet. Alla partier utom Moderaterna var redovisade. De flesta hade backat. Vart hade procentenheterna tagit vägen?

»Det saknas 13 till 14 procent, så mycket kan inte Moderaterna ha gått upp. Eller?« frågade Rickard entusiastiskt och hoppades innerligt att det i

de där okända procentheterna skulle rymmas ett nytt parti, hans parti. »Tror ni SVT och TV4 kommer hit nu?« frågade någon.

»De börjar nog ringa nu«, sade Rickard hoppfullt och lyfte upp sin mobil. Men telefonen förblev tyst.

I februari hade Rickard tillsammans med den ström av volontärer som anmält sig till partiet lyckats samla ihop de femtonhundra signaturer som Valmyndigheten begärde. Några veckor senare fick han det på papper: Piratpartiet var ett parti. Men ett parti var inte ett papper från Valmyndigheten. Ett parti behövde människor med engagemang. Det behövde en administration, en struktur och sist men inte minst så behövde ett parti pengar. Ett par hundratusen kronor behövdes bara till valsedlarna som skulle beställas i april. Då skulle även kandidater i tjugonio valkretsar vara klara. Rickard räknade ut att om partiet skulle tillsätta tolv lokala kandidater i varje valkrets som betalade trehundra kronor var skulle ungefär hundratusen kronor gå ner i partikassan. Det skulle vara tillräckligt för att beställa tre miljoner valsedlar. Resten av valbudgeten skulle Rickard försöka locka från donatorer och sponsorer. Det var dock bråttom.

Men Rickard var inte ensam längre. Partiet drog till sig människor. Över tvåusen personer hade redan sms:at in sin medlemsavgift. De flesta medlemmar som engagerade sig var studenter, många från de tekniska utbildningarna i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Växjö och Göteborg. Det var dock få som hade politisk bakgrund.

Rickard fick dagligen mejl från sympatisörer som frågade om de kunde göra någonting. Rickard visste först inte vad han skulle göra med alla hjälpande händer. De var för många.

De nya medlemmarna kom från hela det politiska registret, från vänster till höger.

En som hade erfarenhet av politiskt arbete var Mika Sjöman. Han hade i början av januari 2006 efter att ha sett Rickard tala på tv:n hemma i Göteborg satt sig på tåget upp till Stockholm. Mika var den sortens person Rickard behövde. På många sätt var han även lik Rickard, med bakgrund som systemutvecklare med eget företag. Mika hade varit engagerad i EMU-omröstningen och även i en rad politiska studentorganisationer. Den första tiden bodde han hemma hos Rickard. Mika hamnade så småningom på plats fyra på partiets riksdagslista. Snart kom en kärntrupp att formas

runt Rickard med bland annat Rickard »Richie« Olsson, Mika Sjöman och Christian Engström, den senare en verksam programmerare och avhoppad folkpartist. De flesta i partiets kärntrupp hade teknisk bakgrund, snarare än politisk. Med mer erfarenhet från företagsvärlden än från ideella organisationer. Det här var något som kom att prägla organiserandet av partiet. Hur byggde man egentligen upp ett landsomfattande parti från en lägenhet i Sollentuna? Hur byggde man upp lokala organisationer i tjugonio valkretsar? Organisationer som behövde ledning, utbildning, lokaler och valmaterial. Och allt utan pengar, politisk erfarenhet eller tid. Man behövde antingen vara idiot eller galen för att bygga ett traditionellt parti på ett par månader. Eller så behövde man en helt annan lösning.

Rickard och hans närmsta medarbetare bestämde sig snart för att organisera partiet på ett helt nytt sätt. Enligt deras sätt att se var utgångspunkten för Piratpartiet en helt annan än för de traditionella partierna. Och det fanns inget annat sätt att göra det på för att hinna i tid. Strategin var att bygga upp ett parti lika fort som man smällde upp ett snabbväxande IT-bolag. Eller snarare ville man bygga ett slags socialt nätverk mer likt Facebook än ett traditionellt politiskt parti. Ett parti som skulle organisera sig själv på gräsrotsnivå, och där Rickard och kärntruppen som en företagsledning i toppen skulle bistå med verktyg, mjukvara och service. Det liknade i visst hänseende politiska nätverk som Attac. Visionen var att ha en organisation där medlemmar kunde fungera självständigt utan centralt godkännande. De skulle inte behöva få grönt ljus, det skulle inte ens finnas ett grönt ljus. Men skillnaden mot tidigare liknande organisationer var att tekniken stod i centrum. Internet skulle bli kittet i partiet. Men internet var inte så mycket ett redskap för att organisera reella politiska aktiviteter som att det var själva arenan. Internet var det politiska rummet och partiets hemsida dess politiska högkvarter. Politiska möten, debatter och omröstningar skulle ske på hemsidan.

I februari antog partiet i en omröstning på hemsidans forum det principprogram som kom att bli grunden för politiken. Det var i stort sett en renodlad och utvecklad version av Rickard Falkvinges McDonalds servett. Borta var Thomas Bodström som korvförsäljare och även ett totalt avskaffande av upphovsrätten. Upphovsrätten skulle reformeras, begränsas till fem år. Men det skulle inte gälla icke kommersiell användning, den skulle vara fri. Verklig politik krävde pragmatism.

Organiserandet av partiet skedde genom att medlemmarna uppmanades att fritt starta självständiga organisationer utan partiledningens inblandning. Ledarna i valdistrikten fick själva utse ledare för varje kommun som i sin tur kunde utse ledare för varje stadsdel. Att låta medlemmar själva bestämma vilka de ville arbeta med lyfte en närmast omöjlig arbetsbörda från kärntruppen.

Men en sådan organisering hade ett par problem. Dels var den inte helt demokratisk, dels fanns risken att fel person hamnade på fel plats. Problemen blev snart uppenbara för Rickard. Det nya sättet att organisera Piratpartiet väckte protester från en del medlemmar som ansåg att allt inte gick rätt till, att partiet rentav uppmanade till nepotism. Andra började även påpeka att partiets grundare själv inte var vald - utan självutnämnd. Rickard kallade dem rättshaverister. Samtidigt skar det sig på ett personligt plan mellan partiets nyutnämnda kassör Cecilia Beckroth och Rickard Falkvinge. Under våren publicerade två medlemmar ett upprop på partiets forum som uttryckte stöd för Beckroth och kritiserade att »Rickard Falkvinge satt sig själv som COO (Chief Operating Officer) för partiet«. De menade att Rickard inte alls skapade ett nätverksbaserat demokratiskt parti utan en hierarkisk toppstyrd organisation som var »ett stort kliv bort från demokrati och något som bäst passade ett »storskaligt företag«.

De krävde Rickards avgång. Men uppropet visade sig snart sakna stöd bland medlemmarna. Kritiken var dock inte helt ogrundad, det visste även Rickard. Därför hölls strax efter inlägget ett årsmöte på forumet då partiledningen valdes officiellt. Alla medlemmar fick rösta. Rickard Falkvinge utnämndes med stor majoritet till partiledare. Då hade Cecilia Beckroth redan hoppat av partiet för att engagera sig i Linda Rosings Unika partiet.

Partiets forum var mycket livligt. Tusentals inlägg och trådar bildade en enda grötig röra av idéer. Tankar, upprop, påhopp, påbud, idéer, reflektioner kastades fram och tillbaka till en tankesmet där det var svårt att uttyda någon tydlig linje eller vilja. I denna smet var det Rickard och ledningsgruppen som ledde någon slags framåtrörelse, där Rickards veckobrev hade en viktig funktion.

Breven innehöll allmän information om partiets status, direktiv till partifunktionärer, tips och egna tankar. Ett av hans genomgående budskap var att »det enda som är värre än att göra helt fel är att inte göra något alls«.

»Tid är inte en resurs vi har, så enkelt är det«, skrev han i ett veckobrev i slutet av maj.

Då hade partiet allt mer börjat att fungera som Rickard tänkt sig. Valsedlar hade beställts, sajtsens administrativa system var klart och kandidater klara. Partiet hade i maj 21 68 medlemmar, en ökning med 30 procent sedan januari. Om medlemsantalet fortsatte att öka i samma takt skulle partiet ha 6 350 medlemmar på valdagen räknade Rickard ut. Visst, han insåg att det var drömsiffror. Men det var knappast omöjligt, åtminstone var det så han kände. Bara några dagar tidigare hade Piratpartiet gått om Centerpartiets Ungdomsförbund i medlemsantal. Men skulle medlemsantalet öka ännu mer behövde partiet bli mer synligt i media. Det visade sig inte vara ett problem. Det var mindre än en vecka kvar till tillslaget mot The Pirate Bay. Rickard hörde rykten om att något var på gång. Och att Antipiratbyrån hade något med det att göra. Men det gick som sagt många rykten. Ingen visste någonting.

När Rickard satte sig i soffan kunde han känna det: genombrottet. Det var nu han skulle tala till sina nya väljare. Det var en tidig fredagsmorgon sommaren 2006 och soffan stod i en studio i T V4-huset på Gärdet i Stockholm. Närmare bestämt *Nyhetsmorgons*.

Rickard ville egentligen inte se de senaste dagarnas händelser som någonting bra. Han ville se tillslaget mot The Pirate Bay som en djup kränkning av de medborgerliga rättigheterna. Som en händelse då statsmakt och storföretag lierade sig för att trampa på några enskilda individer, som något fullkomligt rättsvidrigt.

Men han kunde inte förneka att allt spelade Piratpartiet i händerna den första veckan i juni 2006. Tillslaget mot The Pirate Bay var egentligen precis vad partiet behövde. Det gav den sortens publicitet som inte gick att köpa för pengar och blev en enda enorm reklamkampanj för Piratpartiet.

Tillslaget blev ett medialt genombrott för partiet, ett tillfälle då piratfrågorna nådde ut till allmänheten. Men det kom även att få en annan konsekvens. Det flyttade om den svenska piratscenen. Efter tillslaget mot The Pirate Bay kom Piratpartiet att ta över Piratbyråns tidigare roll som ledande debattör i fildelnings- och upphovsrättsfrågor. Det var ingen medveten strategi från Piratpartiets sida. Rickard hade länge både beundrat och inspirerats av Piratbyråns arbete. Det var snarare ännu ett missöde som spelade partiet i händerna.

Piratbyråns server råkade nämligen stå i samma rum som The Pirate Bays och beslagtogs under tillslaget. Piratpartiets server (en värddator som drev partiets webbplats och kommunikation) stod däremot tryggt under ett skrivbord i Jämtland. För en rörelse som levde och andades på internet var servern hjärtat. Att ta servern var som att riva möteslokalen.

Rickard insåg att varje minut av den där veckan var värdefull. Han lät pressmeddelandena flöda ut i nästan spamaktig takt och ställde upp på så många intervjuer han kunde. Det hårda arbetet lönade sig. Under denna första vecka blev Piratpartiets sajt återigen en av världens mest besökta. Och på en enda vecka tredubblade partiet sitt medlemsantal, från 2 200 medlemmar till 6600. Budskapet hade nått ut. Budskapet som han manifesterade vid sitt tal när han hade klivit upp på podiet 3 juni på Mynttorget och sagt att »pirater var inte tjuvar - de var väljare«. Piratpartiet var ett parti utan marknadsföringsbudget. Men just nu behövde de knappast någon.

Tillslaget mot The Pirate Bay och Piratpartiets rekordsnabba medlemsökning sände oroliga skalv långt in i varje riksdagsparti. Så nära valet ville ingen ta risker. Fildelningsfrågan var känslig, svårförstådd och tycktes sakna tydliga ideologiska ställningstaganden. Frågan splittrade partierna, inte minst över generationsgränserna. Flera ungdomsförbund var öppna för fri ickekommersiell fildelning. I en opinionsundersökning beställd av Sydsvenska Dagbladet under sommaren svarade tre av fyra förstagsängsväljare att de tyckte det var okej att ladda ner upphovsrättsskyddat material. Rent krasst insåg de flesta partier snabbt att de hade mer att förlora på att vara emot än för fri fildelning - just nu. Sommaren 2006 blev piratfiske en angelägenhet för de flesta partier.

I *Aktuellt* argumenterade Fredrik Reinfeldt: »Låt oss visa att vi lever med vår tid« att »vi kan inte jaga en hel ungdomsgeneration.« Även Lars Ohly och Vänsterpartiet började tvivla och ville hitta »andra lösningar«, som licensavgift på bredband. Det ville plötsligt även Centerpartiet. Men det parti som gjorde frågan till en reell valfråga var Miljöpartiet. Grön ungdom hade redan under våren försökt lyfta upp fildelningsfrågan på kongressen och göra den till en valfråga. Det misslyckades. Efter tillslaget mot The Pirate Bay svängde det och Miljöpartiet skickade i slutet av sommaren ut pressmeddelandet »Släpp filerna fria« där de proklamerade att de ville »legalisera enskildas icke-kommersiella nedladdning

av upphovsrättsligt skyddat material på internet eller via andra digitala former«.

De andra partierna gav bara luddiga löften, vilket var en medveten strategi. Piratflörtandet var en svår och riskfylld balansgång politiskt, inte minst för de som satt, eller skulle komma att sitta, vid makten. I slutändan handlade det om att balansera interna opinionssvängningar mot internationella påtryckningar. Sverige hade redan kritiserats av EU för att unionens upphovsrättsdirektiv, Ipred, inte hade införts, som ännu en förstärkning av upphovsrätten på internet. Dessutom hade USA utövat påtryckning på Sverige inom ramen för världshandelsorganisationen WTO. Frågan handlade om vem man helst ville slippa att se i ögonen, en ung fildelande generation eller några av världens mäktigaste nationer, organisationer och företag? För de flesta politiker var frågan avgjord, även om man knappast ville skylta med sitt ställningstagande.

2 juli var de alla där. De politiska partierna, intresseorganisationerna, företagen, pr-byråerna, lobbyisterna och femhundralet journalister. Rickard tittade på de stora röda och orange fanorna, de påkostade tälten och arméerna av röd- och orangeklädda valarbetare som myllrade genom den grönskande Almedalen i Visby. Det här var det politiska epicentret. Det var här det hände. Men inte för Piratpartiet. Piratpartiet hade inga fanor, inga tält och höll inga tal. Det här var inte deras arena. Men Rickard var här för att smida planer. I Almedalen mötte han Labs2, en företagsgrupp inom informationsteknik. Vd för företaget var ingen annan än den gamla IT-gurur Jonas Birgersson, en person som Rickard beundrade. Företaget hade en ny internetjänst på gång. En tjänst som låg i linje med partiets agenda. Ett samarbete inleddes. En månad senare, precis när valmaskinerna börjat rulla, skickade Piratpartiet ut ett pressmeddelande: »Pirate Party Launches Worlds First Commercial Darknet.«

Egentligen var det ingen lansering, snarare ett stöd för tjänsten Relakks Säker Surf som utvecklats av Labs2. Relakks var en tjänst som erbjöd det som Piratpartiet ville lagstifta om: möjligheten till anonymitet på internet. Relakks gav internetanvändare möjlighet att få sin internetuppkoppling krypterad - vilket även skulle göra det omöjligt för internetleverantörer att se vad användarna höll på med. Tjänsten erbjöds gratis till alla i Sverige före valet, därefter skulle den kosta. Men vad Piratpartiet såg som en rättighet

såg andra som ett brott. Med tjänsten kunde man inte bara ladda ner musik anonymt utan även barnpornografi.

»There are many legitimate reasons to want to be completely anonymous on the internet«, sade Rickard Falkvinge till BBC. Rickard såg det som ett lyckat samarbete. Partiet fick betalt, i form av en del av de kommande prenumerationsavgifterna på tjänsten. Men först och främst fick man uppmärksamhet. Inga metoder var dåliga om de gav uppmärksamhet, även om de innebar att man llerade sig med näringslivet.

Men vem var egentligen piratväljaren? Vem skulle kunna tänka sig att rösta på ett parti som förde fram upphovsrätten som sin främsta fråga? För Rickard rådde det inga tvivel. Det var en generationsfråga, och Rickard visste att han själv tillhörde de äldre i den generationen. De som hade suttit fastklustrade framför datorer decennier innan de började fyllas med mp3-filer. De som redan då hade börjat inse att denna universalmaskin skulle förändra världen - åtminstone deras egen värld. För dem som var yngre var det ingen vision. Det var verklighet.

Medelåldern hos partiets medlemmar var densamma som hos riksdagspartiernas ungdomsförbund. Det var i själva verket ett ungdomsparti, där de allra flesta var födda i mitten av åttiotalet. För åttiotalisterna behövde Rickard aldrig förklara eller övertyga om någonting. För dem var fildelning någonting självklart. Något de hade gjort så länge de kunde minnas. Det enda han behövde göra var att få dem att försvara denna självklarhet. Att få dem att inse att den var hotad, att få dem att engagera sig politiskt. Det visade sig dock senare vara svårare än vad Rickard hade föreställt sig.

Bland dem som var äldre än han själv var det ännu svårare, för att inte säga omöjligt, att locka röster till fildelning. För många av dem som hade vuxit upp med vinylskivor var fildelning stöld - som att vandra in i en skivbutik och stjäla ett album. Den tankebanan bemötte Rickard med piratrörelsens paradargument: »Stjal du fortfarande en skiva om du lämnar kvar en i butiken?« Det var så Rickard såg på den digitala tekniken. Du kunde fylla en hel lastbil med skivor - och det fanns fortfarande kvar lika många i butiken. Men argumentet hade svårt att nå fram.

Rickard hade bestämt sig för att det fanns en klyfta mellan dem som förstod internet och dem som inte gjorde det. En klyfta som inte gick att överbrygga. Dessutom hade, resonerade han, Piratpartiet inte tid att övertyga

tvivlare. Istället skulle satsningen ske där - som Rickard uttryckte det på företagspråk - den gav mest »return on investment«, störst avkastning på investeringen. Piratpartiet var ett parti av fildelare för fildelare och enligt de siffror som cirkulerade i medierna var de över en miljon personer i Sverige. Det var inte bara ett parti för fildelare, det var i huvudsak ett »parti av män för män«. Över 90 procent av partiets medlemmar var män. De få kvinnor som var aktiva var äldre men desto mer engagerade. Ett par av dem hamnade på riksdagslistan, Marie Andersson och Jessica Rickardsson. Men de var undantag.

För att nå över fyra procent skulle man behöva minst 225 000 röster. Alltså lite grovt räknat en femtedel av alla svenska fildelare. Om man begränsade sig till denna enkla valmatematik så såg det lovande ut. Men det var långt mer ett önskemål än verklighet. Opinionssiffrorna visade annorlunda, där fick partiet bara mellan noll och 1,5 procent. Rickard Falkvinge fann dock ett passande argument för att bortförklara siffrorna: »Opinionsinstitutet ringer bara vanliga telefoner, inte mobiltelefoner. Våra sympatisörer är unga och teknikvänliga. De tillhör dem som snabbast släpper sin fasta telefonlinje«, sade han till Dagens Nyheter. Men det var knappast en vattentät förklaring. I själva verket så vandrade han och de övriga i partikärnan i mörker när det gällde reella uppskattningar av valresultatet.

Rickard var dock övertygad, inte minst av medlemstillströmningen och under sommaren ökade medlemsantalet till över sjutusen. Rickard satte hoppet om att nå riksdagen till en uträkning som byggde på denna siffra, genom att jämföra de små riksdagspartiernas medlemsantal med deras tidigare valresultat. En sådan uträkning visade att tusen partimedlemmar motsvarade valresultat på en halv procent. Ett parti med åttatusen medlemmar skulle därmed få fyra procent. Frågan var bara hur denna matematik stämde med verkligheten.

Rickard Falkvinges pasta carbonara kallnade. Det här stämde inte, tänkte han när han såg stapeln med »övriga partier« krympa allt mer under valvakan. Hoppet försvann när siffran sjönk till 5 procent. Det var över. Bakom dessa procent fanns inte ett riksdagsparti, det kunde inte ens Rickard övertyga sig själv om.

»Kan de inte haft fel på sina papper? Missat oss? Någon sådan där knäpp mänsklig grej«, frågade Marie Andersson förvånad. Hon hade plats nummer tre på partiets riksdagslista.

Rickard bad någon sänka ljudet på tv:n och ställde sig framför de församlade på Bistro Süd. Han konstaterade att det var över, men ingenting stämde. Det stämde inte med vad han hade upplevt i media, i organisationen, på internet och på gatan. Allt hade gått så bra. Rickard hade till och med fått komma tillbaka till T V4-soffan under valspurten. Partiet hade inte stängts ute. De hade fått vara med i leken.

Flera tusen volontärer hade hjälpt till att dela ut tre miljoner valsedlar till femtonhundra förröstningslokaler världen över och till femtusen vallokaler. De hade täckt 93 procent av vallokalerna. De hade till och med valsedlar på ambassaden i Tokyo. Ingen visste vem som burit dit dem - men de fanns där. Rickard såg det som ett lyckotecken. De kallade det »tokyoeffekten«.

Men allra mest var det känslorna som inte stämde. Rickard uppfylldes veckorna innan valet av en euforisk känsla för vad han hade skapat. Människor som kom förbi dem på gatan var nyfikna, intresserade, engagerade. Någon från ett skivbolag hade hytt med näven mot dem. Men annars var de flesta positiva, uppmuntrande. Rickard hade många gånger kommit hem från gatan lyrisk. Laddad med så mycket positiv energi att han inte visste hur han skulle hantera det. Det var svårt att tro att man skulle misslyckas då.

Han hade besökt lokala förbund i Göteborg, Örebro, Malmö, Västerås och Uppsala. Han kände energin som strömmade genom partiet. Människor han talade med lyfte upp honom. Han och de andra i partiledningen var medborgarrättskämpar. De framstod som unga och friska till skillnad från de gamla partierna som gaggade på om fördelningspolitik och socialförsäkringar. Det var så Rickard upplevde det. De försvarade demokratin, den enskilda människan som trycktes ner av politiker och näringslivsintressen. De stod för någonting viktigare.

Därför stämde det inte. Det stämde inte heller med valmatematiken. På valdagen hade partiet niotusen medlemmar. Det skulle ha motsvarat 4,5 procent. Rickard hade trott på någonstans mellan två och sex procent. Över 1 procent hade de fått sina valsedlar betalda. Över 2,5 procent skulle ge statsbidrag. 0,63 var inget annat än en total missräkning. Uträkningarna var fel. Glädjekalkyler.

Rickard fick besviket konstatera att niotusen medlemmar inte räckte. Att det kanske var lättare att bli medlem i Piratpartiet än andra partier? Att en Piratpartimedlem inte var lika mycket värd. Att de kanske skulle

ha behövt femtiotusen medlemmar för att ta sig in i riksdagen. Kanske var det så.

Kanske var det också så att deras väljargrupp var mer begränsad än vad de räknat med? Kanske var det så att upphovsrättsfrågan inte var lika angelägen som skattelättnader och arbetsmarknadspolitik?

Men de var inte ensamma i sitt misslyckande. Fi:s misslyckande var än värre. Bara några veckor innan valet hade 10 procent sagt i en siffoundersökning att de kunde tänka sig att rösta på partiet. I valets obarmhärtiga verklighet hade denna siffra sjunkit till 0,68 procent.

Ett parti för kvinnor och ett parti för män. Båda drog slutsatsen att det var ett dåligt val för små partier. Att de krossades mellan blocken. Mellan regeringsbyte eller inte.

Ett valresultat gav dock hopp, »Piratpartiet 4,5 procent«. Ett spontant jubel hade stigit bland de femtiotalet församlade. Det enda problemet med siffran var att de som hade röstat fram den inte var röstberättigade. Den var från skolvalet. För Rickard skulle dock siffran bli en tröst. Framtiden låg kanske för partiet. Rickard avslutade sitt tal med att säga att kampen inte var över. Sedan återvände han äntligen till sin iskalla pasta carbonara.

*»Idag tänker jag tala om pirater och musik,
vara en pirat är att stjäla en artists verk utan att
betala för det. Och då talar jag inte om Napster,
jag talar om de stora bolagens skivkontrakts*

COURTNEY LOVE, ARTIST

PIRATEN NACH BRÜSSEL

I JANUARI 2006 loggade den österrikiska studenten och programmeraren Florian Hufsky in på sin dator och skrollade igenom sin RSS-feed. Bland de vanliga nyheterna dök något alldeles oväntat upp.

»Fan, ja. Ett piratparti.«

Florian Hufsky började skratta när han läste nyheten om att någon hade startat ett piratparti. I Sverige! Det var sensationellt. Nyheten om partiet spred sig till hacking- och datorentusiaster över hela världen redan under första dagen. Precis som Rickard Falkvinge hade Florian länge irriterat sig på MPAA:s och RIAA:s korståg. De var inte ensamma. Hackare, teknologer, programmerare världen över samlades och lät sin irritation pysa ut på olika forum på internet. Problemet var att det ofta slutade där. Det var mycket prat, men ingen som egentligen gjorde någonting. För Florian innebar det svenska Piratpartiet internets politiska entré. Det var det som var så sensationellt i en hackingvärld där politisk aktivism var detsamma som att hacka kod. Att ta upp kampen för fildelning utanför internet var däremot någonting helt annat.

Florian Hufsky var på många sätt urtypen för en pirat. Han var ung, fanatisk datorspelare och engagerad programmerare.

Florian gick sista året på gymnasiet med inriktning på datavetenskap, när han fick höra om det svenska piratpartiet. Han kunde inte riktigt släppa tanken på att någon borde göra samma sak i Österrike. Under våren följde Florian framväxten av det svenska piratpartiet. Och började tala lite löst med vänner på internetforum om att »dra igång något«. Men den händelse som

fick en lös tanke på ett parti att förvandlas till handlingskraft var tillslaget mot The Pirate Bay. Det här kommer inte att ta slut, tänkte Florian och postade på ett forum inlägget: »Någon som är intresserad av att starta ett parti?«

Gensvaret blev omedelbart, personer över hela Österrike hörde av sig. Emanuel från Salzburg, Ben från Tirol, Max och Daniel från Wien och så Florian själv från alpedelstaten Kärnten i sydöstra Österrike. Det var som om de tänkte samma sak samtidigt. Det behövdes bara någon som sade: »Nu gör vi det!« Florian var den personen. Han var en person som tyckte om att starta saker, en entreprenör - inte helt olik sin svenska motsvarighet Rickard Falkvinge.

I början av augusti fyllde Florian, tillsammans med de sex nytilkomna piraterna, i de nödvändiga papprena. De var inte äldre än tjugo och hade precis startat det yngsta politiska partiet i Österrikes historia: Piratenpartei Österreichs.

Svärmar av japanska och ryska turister trängde sig genom Gamla stans medeltida gränder i sommarhettan. Alliansens ledare Fredrik Reinfeldt log tryggt från några valaffischer ovanför stadsdelens tunnelbanestation. Men Quinn Norton såg dem inte. Hon är en av den San Francisco-baserade tidningen Wireds mer kända journalister och hon var här för att bevaka den svenska valrörelsen, men Wired var bara intresserad av ett enda parti: Piratpartiet.

Rickard Falkvinge guidade Quinn Norton genom de smala gränderna. Här har Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna sina högkvarter. Och Carl-Michael Edenborgs Café på Stora Nygatan har varit en samlingsplats för politiska radikala sedan stället öppnade, därtill en del pirater.

Plötsligt stoppades Rickard av en ung punktjej med gröna dreadlocks. Hon sträckte fram ett anteckningsblock och bad om en autograf. Quinn Norton hittade i samma ögonblick inledningen till sitt reportage om »piratlandet« Sverige.

Piratpartiet hade redan vid starten fått internationell press. Men det var, liksom i Sverige, tillslaget mot The Pirate Bay som fick allt att hända. Tillslaget, kopplingarna till RIAA och de påtryckningar som det ryktades att USA utövat mot den svenska regeringen gjorde historien levande.

I internationella medier framställdes Sverige som en oas för internatio-

nell illegal fildelning. Ett land där fildelarna vägrade lägga sig för Hollywoods fötter. Det var en historia som få medier kunde stå emot: ett parti, ett brott, ett val.

Här fanns pirater som varken gömde sig eller skämdes för att kallas just pirater.

De var som Rickard själv uttryckte det: »Pirater och stolta över det.« Det var inte fildelningen det var fel på, utan lagarna. Därför skulle lagarna ändras. Piratpartiet talade inte bara om gratis musik utan om förändringar av upphovsrätten. Sådana lagändringar skulle få stora konsekvenser inte bara i Sverige, utan även över hela världen. Först och främst skulle de stå i strid med EU:s hållning. Men en lagändring skulle även påverka internationella handelsrelationer, inte minst med USA.

Partiets andra huvudpunkter var intressanta ur ett internationellt perspektiv, inte minst skyddet av personlig integritet på internet. Men även ändringar av patentlagarna som redan var en aktiv fråga i den internationella vänsterrörelsen.

Piratpartiet var för medierna lättare att definiera än Piratbyråns mer splittrade organisation. I sitt reportage *A Nation Divided Over Piracy* skrev Quinn Norton att: »Fildelning är en institution här.« Sveriges rykte som piraternas paradiset växte sig under sommaren allt starkare. Och Piratpartiet hade blivit en mediebaby. Le Monde, Die Zeit, The Guardian, The New York Times och många andra stora tidningar skrev om Piratpartiet. Rickard fick samtal från Ryssland, Mexiko och Argentina. I en av Brasiliens största dagstidningar fick partiet tre helsidor.

I början av juni 2007 landade den svenska pirateliten på Wiens flygplats Schwechat. På planet satt Rasmus Fleischer, Rickard Falkvinge och partikamraten Christian Engström. Tillfället var inte vilket som helst. De var på väg till den första sammankomsten mellan Europas nybildade piratpartier och de tre svenskarna var på samma gång hedersgäster, förebilder och hjältar.

Rickard Falkvinge hade tidigt upptäckt att intresset för partiet var stort, om inte större, internationellt. Därför översattes snart Rickards servettmanifest till engelska, och så småningom även till tyska, spanska, holländska, finska, italienska och bulgariska.

Översättningen var nära på ordagrann. Programmet var i själva verket

så internationellt att politiken kunde var aktuell i princip överallt. Med det svenska partiprogrammet som grund kom snart en rad piratpartier i andra länder att växa fram.

Bara under första veckan i januari 2006 togs det initiativ till fem nya piratpartier. Men det riktiga genomslaget kom först efter The Pirate Bay-tillslaget. Bara några dagar efter tillslaget startades hemsidan Pirate-party.us och den politiska rörelsen »The Pirate Party of the United States«. Bakom initiativet låg Brent Allison och David Segal, två studenter vid University of Georgia respektive University of California. Och precis som de flesta nystartade partier väckte de uppmärksamhet. Redan första veckan fick sajten över hundratusen besökare. I en intervju med tidningen Wired sade David Segal entusiastiskt att »jag tror att tillslaget var det som fick mig att vakna. Och det fick även människor runt om i hela världen att vakna. Tillslaget i Sverige kan visa sig vara det bästa som har hänt hela internetsamhället.«

I en rad länder världen över började embryon till partier ta form. Några i organisationsform, andra som organiserade och registrerade politiska partier. Alla hade de gemensamt att de uppstod på internet, i forum, chattum och på fildelningsnätverk. Det allra första de gjorde var att starta en hemsida. I Frankrike startades Le Parti Pirate, i Polen Partia Piratow, i Tyskland Die Piratenpartei Deutschland, i Holland Piraten Partij Nederland, i Finland Piraattipuolue, i Sydafrika the Pirate Party och i Chile och Spanien Partido Pirata för att nämna några. Även i Ryssland, Kanada, England och Bulgarien hade det uppstått mer eller mindre tillfälliga piratororganisationer.

I de flesta länder överraskades initiativtagarna av liknande medial uppmärksamhet. Ena dagen var de studenter, hackare, nätverkstekniker, systemutvecklare och nästa dag satt de i tv-soffor som språkrör för en generation fildelare.

Sammankomsten i Wien anordnades av Piratenpartei Österreichs tillsammans med Viennese Academy of Fine Arts och konstnärsaktivistgruppen Monochrom. Florian Hufskys lilla webbsammankomst hade utvecklats till ett av de mer aktiva piratpartierna. På plats i Wien fanns även österrikiska miljöpartisten och EU-parlamentarikern Eva Lichtenberger för att delta i ett diskussionsforum om immaterialrätt. Agendan var späckad. Hur skulle man samarbeta? Hur skulle man växa? Mångas ögon riktades mot de

tre svenskarna. Alla de nya piratpartierna var indirekt en produkt av den svenska piratrörelsen. De använde samma hemsidaplattform, logga och partiprogram.

Partiprogrammet lyftes upp som ett gemensamt enat manifest för den politiska piratrörelsen. Första meningen löd »We wish to change global legislation to facilitate the emerging information society«. Och precis som i den svenska partiprogrammet fanns tre huvudlinjer: »Vi förenar oss kring värnet om rätten till ett privatliv och kritiken av upphovsrätt och patent.« Manifestet var även, liksom det svenska, tydligt på punkten att man inte skulle ta ställning i andra politiska frågor.

De Rickard Falkvinge, Rasmus Fleischer och Christian Engström mötte i Wien var i mångt och mycket människor med likadan bakgrund som de själva hade. Det var programmerare, hackare, IT-entreprenörer, systemtekniker och studenter vid olika teknikbaserade utbildningar. Piratrörelsen var en rörelse av teknologer som i själva verket delade långt mer än bara bakgrund och yrke. De delade även kultur, erfarenheter och språk. Men främst, som de själva bestämt hävdade, så delade de förståelse för den nya informationsåldern. De var alla övertygade om att den nya informationstekniken skulle förändra världen. De delade en närmast deterministisk övertygelse att det var fel att hindra eller begränsa friheten i den digitala världen. Upphovsrätten var en begränsning.

Idéerna om den digitala informationsteknikens behov av total frihet hade utvecklats inom hackingrörelsen under åttiotalet. En teknokratisk politik som i regel inte lämnade de digitala nätverken. Det Piratbyrå och ännu mer Piratpartiet gjorde var att föra fram denna politik i offentligheten. Men Rickard Falkvinge och många andra pirater beskrev det som något djupare än en politik, nämligen större förståelse för informationstekniken. En förståelse som nu hade lämnat hackingeliten och bildat en politiskt bärande opinion hos generationen som vuxit upp med fildelning.

»Förståelsen« var dock, för de övertygade, inte så mycket en politisk vision som en logisk självklarhet. Det är just denna övertygelse som har gjort piratrörelsen svår att placera till höger eller vänster på en politisk skala. Den politiska rotlösheten har förvirrat de etablerade partierna. Både socialister och nyliberaler kan på samma gång förkasta som försvara fildelningen.

Som Johan Söderberg påpekar i sin bok *Allt mitt är ditt* spelar »förståel-

sen« på en variant av myten om »ideologins död«. Enligt denna myt har industrisamhällets klassmotsättningar upphört i informationssamhället och följaktligen även idékampen mellan marknadsliberalism och socialism. Kvar återstår bara att välja de mest rationella lösningarna för att administrera samhället. Samhället är en maskin, och det gäller att få denna maskin att fungera på bästa möjliga sätt. Piratrörelsens »förståelse« handlade om att inse detta faktum, att digitaliseringen redan hade raserat eller starkt begränsat möjligheterna att livnära sig på det som hade digitaliserats, såsom musik.

Det var därför man avstod från att ta ställning i andra politiska frågor, för att inte inta en plats på den politiska skalan. I verkligheten ville man hellre stå över den politiska skalan än på den. Man drev inte politik, man drev en självklarhet. När alla förstod informationssamhället så skulle rörelsen upplösa sig själv. Då var problemet, som Rickard Falkvinge själv uttryckte det, löst.

I de europeiska piratpartierna var medelåldern bland ledarna betydligt yngre än hos det svenska. Florian Hufsky var bara nitton år när han grundade sitt österrikiska parti. Men detta kanske överensstämde med Rickard Falkvinges övertygelse. Att Sverige låg före de andra. Sverige hade tack vare visionära IT-entreprenörer under nittioalet ett tekniskt försprång, inte minst i förhållande till övriga Europa. Insikten om hur den nya tekniken skulle förändra samhället hade därför vaknat först i Sverige. Sverige var världsledande, Rickard var övertygad om det. »Målet för Piratpartiet är att förändra lagarna för de immateriella rättigheterna globalt. Sverige, Europa och resten av världen i den ordningen«, sade Rickard Falkvinge till webbpublikationen Cnet hösten 2007.

De nybildade piratpartierna var överens om att fildelningsfrågan inte hade nationsgränser. Därför var huvudtemat för konferensen tydligt: »Next Step Politics!?! 2009 - Piraten nach Brüssel!?!« För att skapa förändring i världen behövde man först göra det i EU, som utarbetade direktiv för en gemensam upphovsrätt inom unionen.

En av de mest aktuella diskussionerna på mötet i Wien rörde EU-direktivet Ipred2 (Intellectual Property Rights Enforcement Directive 2). Direktivet som var en förstärkning av den allmänna upphovsrätten hade godkänts av kommissionen tidigare under våren och hade nu gått till granskning av ministerrådet. Den brännande frågan var vad detta direktiv skulle få för konsekvenser för internet. De enskilda medlemsländerna hade bara be-

gränsad möjlighet att tolka upphovsrättsdirektiven. Därför slog man fast att slaget om internet var tvunget att ske i Bryssel. Om man kunde påverka EU så föreställde sig Rickard Falkvinge att man även kunde påverka resten av världen. Ett EU med en liberal upphovsrätt skulle naturligtvis hamna på kollisionskurs med USA, med sin stora och mäktiga upphovsrätsindustri. Men Rickard menade att eftersom EU är en så stor ekonomi kunde inte USA ta till handelssanktioner.

Det senaste decenniet hade EU inte lättat på upphovsrätten, utan kraftigt förstärkt den. Även för EU spelar de immateriella rättigheterna en betydelsefull roll för ekonomin, vinnare av en uppluckring av dessa rättigheter skulle snarare bli utvecklingsländerna. England, med EU:s största musikindustri, var först med att anpassa sin lagstiftning efter Ipred. Till följd av direktivet har allt fler medlemsländer tagit hårdare tag mot fildelning.

Rickard beslöt sig för att inte göra samma fel en gång till. Inga optimistiska formler, lyckoberäkningar eller feltolkningar av opinionsundersökningar. Bara hundratusen röster. Det var så många som Piratpartiet behövde för att försäkra sig om en plats i Bryssel. För att lyckas skulle man behöva tredubbla resultatet från riksdagsvalet.

Det som talar för småpartier i EU-valen är det låga valdeltagandet. Det är de politiskt intresserade som går till vallokalen. Miljöpartiet fick i det första Europaparlamentsvalet 1995 rekordhöga 17,2 procent.

En annan förhoppning var att de som 2006 hade givit partiet sina röster i skolvalen nu hade blivit förstagångsväljare. Förhoppningen var att allt fler med »förståelse« hade blivit röstberättigade.

För Rickard Falkvinge innebar EU-valet mer än bara politik. I någon mån skulle även rörelsens framtid avgöras sommaren 2009.

En plats i EU-parlamentet skulle inte bara ge rörelsen legitimitet och möjlighet att påverka - det skulle även lösa allt mer akuta problem, såsom finansiering. Rickard Falkvinges lånade pengar var sedan länge slut och partiets låga medlemsavgift genererade bara kaffepengar. Ideellt arbete hade sina begränsningar. Om ett parti skulle hålla sig levande, aktivt och aktuellt behövde det något att stå på. En plats i EU-parlamentet var något att stå på, det skulle ge partiet den första fasta tjänsten och även ett par assistenter. Det skulle vara något att bygga vidare på.

Vad har då piratpartierna för framtid, i Sverige och internationellt? Är det en politisk dagslända som kommer att försvinna lika snabbt som den

dök upp? Ett parti vars snabba digitala organisation kommer visa sig vara förgänglig? Där det är lika lätt att engagera sig som att sluta göra det. En rad av de internationella partierna har visat sådana tendenser. Inget parti har ännu kommit i närheten av det svenska piratpartiet, varken i antalet medlemmar eller engagemang.

De flesta partierna har stått och fallit med ett fåtal personer, oftast en enda. Som de flesta politiska partiembryon har de varit beroende av någon som pekat ut riktningen. Efter något år av febril aktivitet så försjönk Piratenpartei Österreichs i dvala, när Florian Hufsky lämnade sin post för att studera grafisk design.

En betydande skillnad gentemot traditionella partier är att de flesta som har engagerat sig i piratpartierna saknar tidigare politisk erfarenhet. Det är visserligen en positiv tendens i en utveckling där politiken allt mer har kommit att domineras av professionella politiker, men det betyder förmodligen också att de som engagerar sig inte i lika hög grad planerar en framtid inom politiken.

En annan avgörande fråga är naturligtvis hur bärande fildelning är som politiskt projekt. Är det en fråga som kan ta ett parti till ett parlament? Förutom det svenska riksdagsvalet 2006 så har även det tyska Die Piratenpartei Deutschland deltagit i ett val. Under 2008 ställde partiet upp i delstatsvalet i Hesse och fick 0,3 procent.

Båda valen har visat att det har varit svårt att vinna väljare på fildelningsfrågan enbart, till och med från den stora grupp människor som undersökningar visade laddar ner upphovsrättsskyddat material regelbundet i de flesta europeiska länder. En förklaring kan vara just att fildelning av upphovsrättsskyddat material inte anses vara ett allvarligt brott - och att hårdare tag mot brottet inte heller verkar påverka antalet människor som fildelar. Det är med andra ord varken en rättighet att skydda eller ett brott att stävja - ännu. Fildelningen har fortsatt relativt opåverkad vad än RIAA, MPAA, Piratbyrå, Piratpartiet, Antipiratbyrå, EU och de nationella parlamenten har gjort. Kanske är det just när, eller om, upphovsrättsindustrin lyckas stävja fildelningen som frågan på allvar vinner kraft.

Den verkligt intressanta frågan är om piratpartierna är embryon till en mycket viktigare politisk utveckling, nämligen en slags teknokratisk ideologi. Piratpartierna har definierat sig själva som enfrågepartier, som när de har vunnit frågan om fri fildelning, en reducering av upphovsrätten och

patenträtten och försäkran om privat integritet på internet ska upplösa sig själva. Men frågan är om det inte är att underskatta sin egen betydelse. Det är en politisk rörelse som är en följd av vår teknologiska era.

Piratpartierna är den första politiska rörelse som gjort internet till både sin arena och sin huvudfråga. Om vi föreställer oss att internet, som i sin nuvarande form inte är äldre än femtusen dagar, bara är i början av sin utbredning så kommer den parlamentariska demokratin tvingas att engagera sig långt mer än hittills i dess utveckling. Den stora uppslutningen i FRA-debatten under 2008 visar inte minst att frågor om internet och teknik i vissa fall redan har nått högsta politiska nivå.

Ett samhälle allt mer beroende av teknik är också allt mer beroende av sina teknologer, de personer som bygger, administrerar och underhåller det moderna informationssamhället. En grupp av i huvudsak män mellan tjugo och femtio år med teknisk utbildning. En intressant fråga är om dessa, informationsålderns arbetare, kan bli en betydande politisk maktfaktor? Och hur de i så fall skulle påverka politikens inriktning? Debatter om fildelning och FRA har visat att dessa teknologer i hög grad delar en kritik av förstärkningar av upphovsrätten, ökad övervakning på internet och annan lagstiftning som på något sätt vill begränsa eller kontrollera internet och spridningen av digital information.

I grunden handlar det om en maktkamp om internet. Underhållningsindustrin och starka politiska intressen vill av olika anledningar att internet ska anpassa sig efter samhället, främst juridiskt. Teknologernas perspektiv är det motsatta, det är samhället som ska anpassa sig efter internet. De menar att internet är fundamentalt annorlunda till sin natur. I internetsamhället rör sig invånarna över ett vidsträckt landskap där nationella gränser och lagar har förlorat mycket av sitt värde. När piratpartiernas företrädare säger att politikerna inte förstår frågan, så menar de snarare att politikerna ser på internet utifrån, medan de själva ser det inifrån. Det är två skilda världsbilder, två skilda sätt av »förståelse« som krockar.

I ett längre perspektiv är det kanske allra troligast att den teknokratiska världsbilden etableras hos de flesta politiska partier i Sverige. Det finns sådana tecken, flera ungdomsförbund uttrycker sympati för piratrörelsen. Men även starka röster inom en rad svenska politiska riksdagspartier har intagit en politisk ståndpunkt som ligger nära piratrörelsens. Med moderaten Karl Sigfrid i spetsen gick sju moderater ut i en debattartikel i *Expres-*

sen i januari 2008: »Att avkriminalisera den fildelning som i dag är förbjuden och tvinga marknaden att anpassa sig är inte bara den bästa lösningen. Det är den enda lösningen, såvida vi inte vill ha en allt hårdare kontroll av vad medborgarna gör på internet.« Om fler politiker och partier anammar denna syn kan Piratpartiet komma att uppslukas av större partier. Men om klyftan mellan dem som vill förstärka upphovsrätten och dem som vill begränsa den inom de stora partierna såsom Socialdemokraterna och Moderaterna ökar så kan ett verkligt politiskt tomrum uppstå.

Det är även troligt att fildelningen av musik och film bara är den första konfrontationen mellan dessa två skilda världsbilder, och att en mycket långdragen och uppslitande konflikt väntar. Allt som kan digitaliseras kommer att digitaliseras.

Om den politiska piratrörelsen lyckas ta ytterligare några steg bortom de digitala nätverken och det hårdnackade fokuset på fildelning så kan de spela en betydligt viktigare roll som försvarare av hela den digitala världen. Men det kan bara tiden utvisa.

»SOM MAN BÄDDAR FÅR MAN LIGGA«

När Napster kom var det som om internet förändrades över en dag. Inte bara det, min musikkonsumtion förändrades också. Jag var arbetslös och hade nästan slutat köpa skivor, så livet var ganska tråkigt. Men plötsligt hade jag, tack vare min bredbandsuppkoppling, tillgång till all musik i hela världen. Musik blev spännande och nytt igen, och via Napster hittade jag nya artister jag gillade. Det innebar också att jag började köpa skivor igen, 1999.

Snart köpte jag en mp3-spelare och brände ner det bästa från min skivsamling till mp3-format. Med snabbare uppkoppling förbättrades successivt kvaliteten på mp3-låtarna jag laddade ner och det fanns allt mindre anledning att köpa skivor. Från att ha köpt tio skivor i månaden köpte jag snart kanske två. Så en dag, kanske 2004, ställde jag upp skivsamlingen på vindan och har inte rört den sedan dess.

Nu kör jag bara mp3. Till och från har jag köpt musik från Emusic, men deras utbud är väldigt begränsat. Itunes skulle jag aldrig stödja, på grund av deras DRM-skydd. Apple är ett otäckt, konsumentfientligt företag. Så det blir mest illegal nedladdning. Men tyvärr laddar jag inte ner så mycket musik längre, för det finns inget idag som är lika bra som Napster. Webbradio och lagliga musiktjänster som Pandora och Last FM räcker för mina behov.

När det gäller film och tv-serier är det lite annorlunda. Jag går fortfarande på bio, för att se filmer som gör sig bäst på en stor duk, och jag hyr en

dvd då och då, helt enkelt för att det är bättre kvalitet på dvd än på de flesta nedladdade filmer, och det är bekvämt att gå till videobutiken och hyra, jämfört med att tanka ner. Det jag tankar ner är sånt som inte går att hitta via legala kanaler, som nya amerikanska tv-serier jag läser om, eller filmer som inte kommit hit ännu.

Jag definierar mig inte som pirat, men jag antar att samhället gör det. Jag fildelar inte för att jag vill slippa betala för musik och film, jag fildelar för att det är praktiskt. Om film, tv-serier och musik släpptes samtidigt över hela världen, utan DRM-skydd, så att jag enkelt kunde ladda ner det så skulle jag gärna betala för det. Jag skulle inte ha något emot att betala en extra bredbandsavgift heller, för att kunna tanka ner med gott samvete.

Som jag ser det får musik- och filmbolagen skylla sig själva som har vägrat skapa bra legala tjänster, som vägrat inse att deras marknad idag är global, och som har motarbetat och stämt sina kunder istället för att lyssna på dem. Om världen nu tycks sakna sympati för underhållningsindustrins be-lägenhet så är det föga förvånande. Som man bäddar får man ligga.

FELIX, 31, LÄRARE, VÄXJÖ

STÄNGT PÅ GRUND AV NEDLADDNING

ONSDAGEN 23 JANUARI 2008 var det rusning till affären Skivfönstret på Götgatan i Stockholm. Klockan åtta på morgonen, när Claes Skoglund slog upp dörren, stod ett femtiotal personer och köade i vinterkylan. Butiken var full av folk hela dagen, som rev och slet bland skivbackarna. Förskansad bakom disken lät Claes ibland blicken svepa över scenen mellan kassainmatningarna. Kaos. Det var ordet som dök upp i hans huvud gång på gång. Den lilla butiken hade aldrig tidigare varit så fullsmockad av ivriga kunder.

Claes Skoglund är en skivhandlare av den gamla skolan. Han växte upp med vinylen, och den första stora idolen var David Bowie. När han talar om klassiska *The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders of Mars* är det som om han beskriver ett religiöst uppvaknande. Det var plattan som fick honom att inse att ett album är ett konstverk, komplett med låtföljd och konvolut. På Bowie följde punken, och med punken följde en gör-det-själv-mentalitet som gjorde ett eget band till en självklarhet.

Så långt kunde historien handla om vem som helst som är lite musikintresserad och född på sextiotalet. Men även om han inte blev en geniförklarad musiker var Claes besluten att jobba i branschen. Sålunda var Claes 1984 förste svensk att sälja en cd-skiva. På den tiden stod han på musikavdelningen på Nordiska Kompaniet i Stockholm, lycklig över att få jobba med musik. Han var ansvarig för kassetbanden, som låstes fast i ett särskilt bladdersystem på väggen, och eftersom cd-skivorna skulle in där föll det på Claes lott att ta hand om de första exemplaren av Philips nya, digitala mirakelskivor.

När Claes krängde den där första cd-skivan (Dire Straits *Love Over Gold*) var de skramliga plastkonvoluten och de blänkande små skivorna framtiden. Enligt marknadsföringen var ljudet kristallklart och brusfritt, och skivorna i det närmaste oförstörbara. Vad som i förlängningen skulle visa sig vara betydligt viktigare var dock att musiken i samband med cd-skivan digitaliserades och att konvoluten blev så små och plastiga att skivköparnas kärlek till skivorna som fysiska objekt försvagades. Med kassaplinget för *Love Over Gold* började klockan klämta för skivhandeln.

Ännu återstod dock nästan två decennier av sötebrödsdagar för Claes Skoglund och hans kollegor. 1988 startade Claes eget under namnet Skivfönstret. Affärsidén var djupt kunnig personal som kunde tipsa kunderna om nya artister, så att den som tänkt komma in och köpa en skiva gick hem med tre stycken som hon gillade, och blev sugen på att hitta ännu fler. Med andra ord var idén att inte bara sälja skivor till musikintresserade utan också gödsla och vattna kundens musikintresse. Det var samma metod som nätbutiker som Amazon och Adlibris senare anammade och automatiserade genom att informera om att »kunder som köpte XXX gillar också YYY«.

Enligt Claes Skoglunds uppskattning var Skivfönstret Sveriges lönsamaste skivbutik under många år, och definitivt den som omsatte mest pengar per kvadratmeter. Butiken på Götgatan var trång och fullproppad med cd-skivor samt utklippta skivrecensioner och handskrivna lappar som lockade och vägledde.

Konceptet var framgångsrikt under många år, men när Claes stod bakom disken den 23 januari och beskådade kaoset i butiken var det med sammanbiten min och ibland en tår i ögat. Ett efter ett försvann de, konstverken, till ivriga kunder. På kvällen räknade han ihop dagskassan och insåg att det var den största genom tiderna. Men det var inte tid att fira. Skivfönstret hade bara fyra dagar kvar att leva.

David Bowie, som en gång väckte Claes Skoglunds musikintresse, var också mannen som hade lockat skivköparna till butiken denna januaridag. De som köade på trottoaren på morgonen hade sett annonsen i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter: Bowies alter ego Aladdin Sane med en tår på kinden och texten »Allt är över nu«. Claes, som skrivit texten, åsyftade inte bara Skivfönstret utan skivhandeln i allmänhet.

De senaste fem åren hade skivbranschens omsättning nästan halverats. För Skivfönstret hade det inte gått lika illa men intäkterna hade minskat med totalt 25 procent. Ett sådant år till och affären skulle börja gå med förlust.

Claes kände att skivindustrins nedåtpökande kurva lett ner i dödsstruggans dal. Bolag som EMI och Sony hade sparkat de flesta av sina svenska anställda. Många konkurrerande butiker hade tvingats välja mellan konkurs och att bli diversehandlar som kompletterade skivförsäljningen med att kränga film och dvd-spelare, eller (i den beryktade skivhandeln Pet Sounds fall) kaffe och Brooklyn Lager. Men Claes ville inte sälja prylar eller bärs, han ville sälja konstverk. Små, fysiska objekt med förmågan att förändra folks liv.

Det var dags att kasta in handduken, innan Skivfönstret blev en i raden av skivbutikskonkurser.

Utförsäljningen gick till enligt principen 50 procent på allt och tillströmningen av kunder visade att det fortfarande fanns gott om musikintresserade människor där ute. Det första som rök var de dyrare cd-boxarna och efter hand plockades hyllorna hyfsat rena. Även de album som Claes hade köpt in billigt och märkt upp för att göra en liten avans gick åt.

En journalist som bevakade händelsen tyckte sig till och med denna dystra dag se en lösning på musikindustrins problem: sänk priserna med hälften så får ni massor av kunder! Men Claes lät sig inte övertygas. Visst, halva priset funkade uppenbarligen, men bara för en butik och en kort period. I längden, tänkte Claes, kunde inte ens halva priset konkurrera med gratis.

Det var en märklig stämning i butiken under de fem januaridagarna. Många var upprymda över sina fynd, medan andra kom fram och beklagade och berättade hur mycket de skulle sakna butiken. Några stamkunder kom in, såg sig omkring, muttrade något om likskändning och vägrade att handla. Men även många av de stammisar som fortfarande frekventerade butiken hade under de senaste åren lite skamset medgivit att anledningen till att de bara köpte en skiva i veckan istället för tre, som tidigare, var att de numera bara köpte det som de verkligen ville ha, till samlingen. Resten tankade de hem över internet.

På måndagen rev Claes tillsammans med en av de anställda ut inredningen i sin butik. Han satte upp brunt papper i fönstret, men folk verkade ändå inte förstå att det var stängt för gott. De ryckte oavbrutet i dörren och

knackade på rutorna, och Claes kände sig hela tiden tvungen att öppna och prata med besökarna. Till slut slet Claes åt sig ett papper och skrev med grön tuschpenna en förklaring som han satte upp i fönstret:

STÄNGT PÅ GRUND AV NEDLADDNING

De orden blev Skivfönstrets gravskrift. Och de skulle kunna bli hela skivhandelns.

Statistiken för skivförsäljningen i Sverige ser, enligt branschorganisationen Ifpis siffror, ut så här i förhållande till föregående år:

2002: Minus 5,7 procent

2003: Minus 14,7 procent

2004: Minus 18 procent

2005: Minus 11 procent

2006: Minus 5,5 procent

2007: Minus 12,5 procent (albumförsäljning)

Från 2001 till 2006 har skivförsäljningen minskat från 1,65 miljarder kronor till 879 miljoner. Det är 769 miljoner, eller 47 procent. Dystra siffror. Och i sammanhanget hade Skivfönstret klarat sig relativt bra. Men Claes Skoglund ville inte vänta in förluståren.

Efter att de sålt ut nästan hela lagret i butiken kom en man från Örebro och köpte resten. Han hade specialiserat sig på att köpa upp resterna av kraschade skivbutiker för nästan inga pengar alls, och ordnade sedan utförsäljning där han kunde dra in en halv miljon på en dag. 2008 var det - likskändning eller ej - sannolikt den lönsammaste verksamheten i hela skivhandeln.

Om tjugohundratalet varit knäckande för Claes Skoglund och resten av skivhandeln så har musiken i sin helhet inte tappat mark som underhållningsform. På tv har musikprogram varit omåttligt populära under alla de år som skivbranschens kurvor pekat neråt, med stora succéer som *Melodifestivalen*, *Idol*, *Allsång på Skansen*, *Let's Dance*, *Doobidoo* och *Så ska det låta*.

Melodifestivalen har varit det mest sedda programmet i svensk tv varje

år sedan millennieskiftet, så även 2007 då den svenska finalen hade 3,98 miljoner tittare. *Allsång på Skansen* hamnade det året på nionde plats med, som bäst, 2,27 miljoner tittare, och på TV4:s topplista för 2007 hittar vi *Let's Dance*, *Idol 2007* och *Talang 2007* på första, andra och fjärde plats.

I tv-spelens värld har musikspel varit en stark trend under tjugohundratalets början. Karaoke-spelet *Singstar*, gitarrsimulatorn *Guitar Hero*, och rockstjärnefantasin *Rock Band* är exempel på stora framgångar som ständigt får nya efterföljare. Under 2007 var *Singstar Svenska Hits Schlager* det mest sålda spelet till Playstation 2 (spelkonsolen med störst utbredning) i Sverige. Det näst mest sålda var *Singstar Svenska Hits*, och det tredje mest sålda var *Guitar Hero 3 - Legends of Rock*.

Även konsertbesöken har ökat stadigt under tjugohundratalet. Sommaren 2008 innebar rekordsiffror för de största konsertarrangörerna i Sverige samtidigt som landets stads- och musikfestivaler redovisade starka siffror. Folk har med andra ord inte tappat intresset för musik, de har bara slutat köpa skivor. Musikkonsumtionen har funnit nya former live, i tv och i tv-spel, men mer än något annat är det mp3-formatet som ändrat spelreglerna.

Precis vid millennieskiftet hade skivindustrin en guldålder. Från 1996 ökade den markant ända fram till rekordåret 2001. Därefter vek kurvorna plötsligt skarpt neråt. Det var vid den tiden som bredbandsutbredningen exploderade och mycket hände också i andra branscher. Inte minst skedde stora saker hos ett datorföretag i Cupertino, Kalifornien, som hette Apple.

1996 var Apple ett sargat företag, en mörbultad pugilist desperat klängande vid boxningsringens rep medan motståndaren Microsoft på lätta fötter dansade omkring och delade ut förödande jabbar. Men precis som i en Rockyroll visade det sig snart att det bara var upptakten till en triumfatorisk comeback.

Apples grundare, Steve Jobs, återvände till det blödande företaget 1996 och 1997 återtog han vd-rollen efter att styrelsen sparkat ut Gil Amelio som de höll ansvarig för de senaste årens usla resultat och misslyckade nysatsningar. Vändningen kom nästan omedelbart. Dödkött i form av dysfunktionella projekt skars bort och Apples fokus skärptes ytterligare på en av företagets gamla paradgrenar: produktdesign.

Jobs uppgraderade designern Jonathan Ive till »senior vice president of

industrial design«, och Ive kom så att leda designarbetet för Apples nya dator IMac som lanserades 1998. Den plastigt karamell-läckra datorn med processor och hårddisk inbyggda i den färgglada skärmen var den första succén för det pånyttfödda Apple.

I en tv-reklam stod skådespelaren Jeff Goldblum och ondgjorde sig över färgen beige, »som knappt är en färg«. Han frågade retoriskt varför alla företag genom tiderna gjort beige datorer. »Har de varit inspärrade i tankefängelset?« Imacen var kaxigt transparent blå, den hade kunnat tas för en leksaksdator om den inte kombinerat lekfullheten med modernt minimalistisk elegans på ett sätt som är typiskt för Jonathan Ives design.

Men begynnelsebokstaven i IMac, som sedan ärvts av både Ipod och Iphone, står inte för Ive, även om han står som chefsdesigner för alla de produkterna. I står för internet, den andra avgörande faktorn i Apples comeback. Imacen är skapt för att vara uppkopplad och i marknadsföringen betonar man hur enkelt det är att använda datorn. I den andra tv-reklamen myste Jeff Goldblum förnöjt:

»Steg ett: plugga i. Steg två: koppla upp dig. Steg tre:... Det finns inget steg tre.«

Även marknadsföringen var en viktig del i den stora uppräckningen.

I december 1997 var Apple-aktien värd 3,28 dollar. Tack vare IMac hade aktien i mars 2000 tiodubblats. Vid millennieskiftet var med andra ord Apples stjärna på starkt uppåtgående igen.

Tajmingen var perfekt.

Precis när Napster var som störst och fildelning var den nya stora revolutionen på internet, så var också Apple ett företag med stora drömmar, sväljande självförtroende och god likviditet. Det var då Steve Jobs beslutade att skapa Itunes, en musikspelare som skulle göra Imacen mer attraktiv som medietator. Samtidigt började arbetet med produkten som så småningom skulle komma att definiera såväl Apple som musikens digitalisering: Ipod.

Den första mp3-spelaren lanserades 1998 med en 16 megabyte stor hårddisk. Därefter följde snabbt flera generationer av uppgraderingar, och formatet fick med var och en ett större genomslag. Vid millennieskiftet var Creative marknadsledande men fortfarande var mp3-spelarna präglade av ingenjörskonst med undermålig estetik och användarvänlighet. Det var där Apple såg sin möjlighet.

Den ursprungliga Ipoden var ett Frankensteins monster: hårddisk från Toshiba, batteri från Sony, chip från Texas Instruments, och hårdvaru-design från PortalPlayer. Spelaren var liten men rymde ändå ganska mycket musik, den hade bra överföringshastighet och batteritid, den var snygg och lättanvänd och den släpptes i oktober 2001, lagom till julhandeln. Succén uteblev.

Trots att den använde en liten hårddisk med bra lagringsutrymme var spelaren betydligt större än konkurrerande spelare som baserades på flashminnen. De rymde visserligen mycket mindre men slank lättare ner i fickan. I mars 2003 hade Apple-aktien åter rasat, till ynka sju dollar, hjälpt på traven av en allmän konjunktursvacka. Men då började också en ny vändning.

Apple öppnade nätbutikerna iTunes Store i april 2003, och i januari året därpå släpptes Ipod Mini som blev en rejäl bästsäljare. Det världsdominerande Ipod-imperiet var därmed grundlagt.

Tre år efter invigningen förkunnade Apple att de sålt en miljard låtar i iTunes Store. Två år efter det hade fem miljarder låtar laddats ner via tjänsten. Tillväxten var med andra ord snabb och accelererande. I april 2008 gick iTunes Store om den stora butikskedjan Wal-Mart och blev den affär som sålde mest musik i USA. I siffror handlade det om cirka 6,7 miljoner låtar om dagen, en årsomsättning i storleksordningen femton miljarder kronor vilket motsvarar den totala årliga skivförsäljningen i Sverige, multiplicerad med tjugo. Enligt undersökningsföretaget Nielsen Soundscan hade iTunes Store 2008 en marknadsandel på ungefär 70 procent av den nätdistribuerade musiken i världen.

Ipod dominerade också marknaden för mp3-spelare med totalt 140 miljoner sålda spelare. I juli 2008 låg Apples aktie på 162 dollar, 48 gånger värdet i december 1997.

Men varken Ipod eller iTunes Store har varit ensamma aktörer på sina respektive marknader. 2008 var iTunes Stores främsta konkurrenter Emusic och Rhapsody, och andra hungriga aktörer höll som bäst på att etablera sig. Däribland det svenska företaget Spotify vars affärsidé var att strömma musik (att strömma innebär att man börjar lyssna på en låt eller se en film omedelbart, medan man tankar ner den) till datoranvändare som antingen betalade en månadsavgift eller lyssnade på reklamjingle mellan låtarna.

Ipod hade i sin tur en uppsjö konkurrenter från Iriver, Sandisk, Creative, Microsoft och Sony, för att inte nämna de många mobiltelefoner som utrustats med musikspelare.

Just Sony var ett intressant fall i och med att de har intressen i flera olika - och i vissa fall motstridiga - delar av digitaliseringen. Å ena sidan hade Sonys skivförsäljning backat precis som övriga stora skivbolags, och även de upplevde att deras filmproduktion hotades av fildelningen. Å andra sidan producerade Sony datorer och spelkonsoler med utpräglad inriktning på att spela musik och film. De kämpade också för att knipa andelar av Apple på mp3-spelarmarknaden och sålde sina mobiltelefoner som film- och musikmaskiner med påkostade mediespelare och skärmar.

Sony var knappast ovetande om att många filmer och låtar som spelades på deras olika mediespelare var piratkopierade och således bidrog till att urholka de underhållningsindustrier som var en del av deras eget levebröd. Men parallellt med att de bekämpade piratverksamheten med juridiska medel så försökte de alltså profitera på piraternas efterfrågan på effektiva mediespelare.

Musikindustrins förkämpar beklagar ibland att artisterna själva inte tar fajten för upphovsrätten. Men det är inte så konstigt när man ser på reaktionerna mot de artister som faktiskt gjort det. Metallicas Lars Ulrich är bara ett exempel, i Sverige har bland andra rapartisten Petter varit en av de mest högljudda motståndarna mot olaglig fildelning.

I en intervju med Sydsvenska Dagbladet 2006 fick Petter frågan om han trodde att han kunde uppfattas som girig när han extraknäckte som skribent av bostadsannonser, skröt om hur mycket pengar han tjänade, och samtidigt lobbade mot fildelning. En upprörd Petter lade då ut texten om piraterna:

»De personerna borde fan avrättas. På riktigt. Det är ingen mänsklig rättighet att ladda ner musik. Du vill inte gå till jobbet och jobba gratis. Fattar man inte det är man dum i huvudet.«

När artikeln publicerades insåg Petters skivbolag, Universal, att uttalandet var rena självmordet ur pr-perspektiv. De ringde upp Sydsvenskan som tonade ner citatet i nätversionen av artikeln och när citatet uppmärksammades i andra medier gjorde Petter avbön och förklarade att han egentligen inte alls tyckte så.

Sedan dess har Sydsvenskan skärpt sin bevakning av fildelningsproblematiken och i mars 2008 publicerade de en enkätundersökning där hundra svenska artister, från Jill Johnson till Adam Tensta, svarade på frågor om fildelning. Undersökningen var anonym, då det var det enda sättet att få artisterna att uttala sig fritt i frågan.

Bland de medverkande artisterna uppgav 59 procent att de själva hade laddat ner upphovsrättsskyddad musik, och 38 procent svarade att de tyckte att fildelningen borde släppas helt fri. Det var förvisso färre än de 58 procent som svarade att fildelning ska vara olagligt, men ändå en uppseendeväckande hög siffra och i linje med attityderna bland folk i allmänhet. Anledningen till att så många ville legalisera all fildelning var att musikerna inte alls såg sig som beroende av skivförsäljningen i samma utsträckning som skivbolagen gjorde.

Av undersökningen framgick att de flesta musiker inte alls hade uppfattningen att de förlorade pengar på fildelningen. Bara 39 procent angav att piraterna kostar dem pengar. 68 procent av musikerna angav att livespelningar var deras största inkomstkälla, och bland dem hävdade 64 procent att deras livepublik ökat tack vare fildelningen. Då bör det också noteras att samtliga artister i undersökningen släppt skivor och räknas som etablerade artister. De oberoende musiker som saknar skivkontrakt och villigt sprider sin musik över internet för att bygga en publik till sina livekonserter faller helt utanför undersökningen.

Vinnarna i musikens digitalisering är inte bara mp3-försäljare som iTunes Store, tillverkare av mp3-spelare och livespelande band som når ut till en bredare publik tack vare fildelning. De som står för den nödvändiga infrastrukturen för spridning av musik och film är internetleverantörerna, och medan skivförsäljningen nästan halverats under tjugohundratalet har bredbandstillgången ökat explosionsartat. Åren 2000 till 2007 ökade bredbandstillgången med 1300 procent och 2008 hade 75 procent av svenskarna tillgång till bredbandsuppkoppling.

Ska man sälja någonting på tjugohundratalet är det med andra ord inte plastsivor som lagrar musik och film, det är bredbandsuppkoppling. Fildelarna betalar nämligen gärna någon hundralapp i månaden för att kunna njuta av ett obegränsat utbud av film och musik, men idag går pengarna till bredbandsleverantörer istället för Sony och Warner. Med alla fildel-

ningstjänster behöver film- och musikkonsumenterna inte längre de gamla bolagens tjänster. De behöver en lina in i lägenheten som förser dem med alla de ettor och nollor som kombineras till *Batman: The Dark Knight* eller den senaste Avril Lavigne-konserten.

Vissa undersökningar ifrågasätter om det verkligen är nedladdningen som ska skyllas för den fallande skivförsäljningen. Forskarna i projektet »Music Lessons« vid Kungliga Tekniska Högskolan kunde konstatera att skivförsäljningen inte alls föll under Napstereran, och andra forskare har framhållit konkurrensen från dvd-film och tv-spel, höga cd-priser samt den allmänna konjunkturen som möjliga anledningar till att skivförsäljningen dalat.

När forskarna Felix Oberholzer och Koleman Strumpf 2004 iakttog vilka låtar som laddades ner och jämförde med skivförsäljningen konstaterade de att nedladdningen inte hade någon större inverkan på försäljningen. Å andra sidan visade forskaren Eric Boorstin samma år, i rapporten »Music Sales in the Age of File Sharing«, att ungdomar som laddade ner köpte färre skivor, medan nedladdningen inte i samma utsträckning påverkade vuxnas skivköpande.

Forskarnas bild av orsak, verkan och fildelningens effekter är fortfarande diffus, men för Claes Skoglund var det likväl uppenbart att nedladdningen var det främsta skälet till att Skivfönstrets kunder slutade köpa skivor. Claes analys slutade dock inte där. Han lade också en del av skulden på skivbolagen, som han menade hade glömt sin ursprungliga affärsidé någon gång på åttiotalet då MTV och musikvideon revolutionerade musikindustrin.

Tidigare var skivbolagens uppgift att med hjälp av talangscouter nosa upp nya begåvningar och stora genier, som de vårdade under ett långt artistskap. Under MTV-eran ersattes det tänkandet av en kortsiktig jakt på nästa stora hit. Artisterna förvandlades från musiker till kommersiella paket som inkluderade attityd, image och visuell estetik. Geniernas tid var förbi. Det var i alla fall Claes Skoglunds uppfattning.

De största spelningarna i Sverige sommaren 2008 stod gamla gubbar som Bruce Springsteen, Leonard Cohen och Iron Maiden-gänget för. Det var det gamla gardet som fortfarande lockade en riktigt stor publik. Att sådana veteraner fortfarande regerade på arenorna var dock inget Claes jublade åt. Och att hans trettonårige son bad honom vrida upp bilradion

så fort en gammal Guns N' Roses-låt spelades såg han som ytterligare ett sjukdomstecken.

Om Claes fick bestämma skulle rockmusiken ständigt stå för något omvälvande, nytt och farligt, som den gjort sedan storbandsjazzen och framåt. Och när hans barn spelade musik på rummet skulle Claes egen roll vara att ropa »sänk volymen«, inte att känna igen musiken som densamma som han själv lyssnade på när han var ung.

Musik skulle vara revolt. Musik skulle vara konst. Men Claes Skoglunds sågning av den moderna musikindustrins kommersialisering kunde ändå tas för en variant av det-var-bättre-förr-klagan när han sade:

»Större delen av nittonhundratalet var en guldålder för musiken. Tittar man på hitlistorna från sextio- och sjuttiotalen är det bara fantastisk musik. Vad hittar man där nu? Markoolio? På tjugohundratalet har det bara kommit skit.«

I själva kommersialiseringen av musiken var det förstås svårt att hitta något härligt farligt och samhällsomstörtande. Men kanske var musikrevolten i tjugohundratalets början av ett annat slag. Kanske hade gör-det-själv-credot, punkarnas sätt att göra motstånd mot kommersialiseringen och skivbolagens makt, fått en ny innebörd.

»Sänk volymen« hade bytts mot »sluta ladda ner« och punkarna hade blivit pirater.

*»Så, alla de här snubbarna som startade filmindustrin lurade
någon för att ta sig fram, och nu blir de kanske lurade
av alla dessa tokiga, nördiga
människor på internet.*

Jag måste säga att jag har svårt att bli så väldigt upprörd.«

RICHARD DREYFUSS, SKÅDESPELARE

HOTET MOT HOLLYWOOD

I FEBRUARI 1893 stod Black Maria färdig. Det var en liten byggnad belägen vid Thomas Edisons laboratorier i New Jersey, med ett tak av tjärpapp som helt gick att öppna. För att maximera ljusinsläppet till det helsvarta rummet kunde byggnaden rotera för att följa solen som sken ner på tuffväggar, trollkonster, boxningsmatcher, varietéuppträdanden, lättklädda kvinnor och en nysande mustaschman.

Black Maria var den första amerikanska filmstudion, där Thomas Edison och hans filmexpert William Dickson i slutet av artonhundratalet producerade ett hundratal filmer. Bland dem fanns den cirka fem sekunder långa filmen av den mustaschpydde gentlemanen Fred Ott som drog in en nypa luktsnus i näsan och sedan nös, värdigt och ljudlöst. Bland medarbetarna i Edisons laboratorier ansågs Ott vara en synnerligen begåvad nysningshumorist, men det är likväl en filmsnutt som knappast hade gått till historien om inte William Dickson hade lämnat in en rulle med samtliga fyrtiofem bildrutor till kongressbiblioteket, vilket förvandlade bagattellen *The Edison Kinetoscopic Record of a Sneeze* till världens första upphovsrättsskyddade film.

Medan Thomas Edison tog patent på idéerna kring filmskapande gjorde William Dickson verklighet av dem. I Edisons sold uppfann han kineografen och kinetoskopet, den förra en teknik för filminspelning och det senare en teknik för filmuppspelning. Med dem blev Edisons laboratorier världsledande inom filmindustrin i slutet av artonhundratalet och det lade grunden för vad som snart blev känt som Edisonmonopolet.

Till Black Maria lockades allehanda människor för att spela in film, från unga dansöser till Buffalo Bill. Drivkraften var densamma som i Youtube-åldern, att synas och förevigas. Men då det inte fanns några digitalvideokameror och bredbandsuppkopplingar som kunde förverkliga de drömmarna vallfärdade artisterna till Edisons studio, och publiken till kinetoskopen på Manhattan. Men parallellt med den febrila kreativiteten drog Edison igång sitt krigsmaskineri. Det var nämligen inte bara artister och publik som lockades av de svartvita, rörliga bilder som dök upp i Broadways kinetoskopsalonger. Konkurrenter var nyfikna på den nya tekniken och sugna på att göra egna filmer, något som Edison absolut ville stoppa.

1895 hoppade William Dickson av för att jobba med företaget Biograph, och de följande åren var ett kaos av patentstrider och rättstvister där Edison hävdade att alla konkurrerande filmkameror innehöll teknik som inkräktade på hans patent. Thomas Edison var nämligen inte bara uppfinnare, han var lika mycket entreprenör, affärsman och varumärke.

Tvisterna mellan Edison Manufacturing Company, Biograph och andra aktörer innebar ett turbulent decennium för den gryende industrin. I december 1908 bestämde sig de stora aktörerna för en vapenvila och de bildade kartellen Motion Picture Patents Company (MPPC), bestående av tio framstående filmbolag allierade med den enda tillförlitliga leverantören av råfilm: Eastman Kodak. MPPC var stenhårda mot så kallade oberoende filmskapare och biografägare, och stämde dem oupphörligt för patentintrång. De bestämde också regler för filmskapande, som att filmer inte fick vara längre än en filmrulle (sexton minuter), och att varken skådespelare eller filmarbetare skulle nämnas i eftertexterna.

Med sina konservativa riktlinjer hade MPPC kunnat hämma utvecklingen på filmområdet i flera decennier, om det inte varit för de oberoende filmskapare som vägrade att finna sig i patenttvången. Filmskapare lämnade östkusten för Kalifornien, där de inte bara fann mer varierad natur (viktigt för att kunna göra olika typer av filmer) och mer solljus (en nödvändig förutsättning i filmindustrins begynnelse) utan också en fristad från Edisonkartellen.

Många av entreprenörerna i filmbranschen startade genom att sätta upp så kallade nickelodeons, små kvartersbiografer där en pianist spelade musik till de senaste stumfilmerna. Men när de inte längre fick tillgång till de stora bolagens filmer började de själva att producera film för att ha någon-

ting att visa. Genom att strypa tillgången på film för de oberoende biograferna skapade MPPC betydligt farligare konkurrenter än de haft till en början.

1909 fick MPPC förstärkning av distributören General Film Company, som utöver filmdistributionen åtog sig vissa rent polisiära uppgifter för att få de oberoende filmskaparna att rätta sig i ledet. Då myndigheterna i Kalifornien inte tog MPPC:s bekymmer på tillräckligt stort allvar besökte agenter från General Film Company filminspelningar och saboterade dem, ibland genom att starta bråk och ibland genom att konfiskera utrustning.

Bland dem som hamnade i tvist med MPPC fanns affärsmannen William Fox som drev en kedja med nickelodeons i New York och även distribuerade film till andra biografägare. 1913 började Fox att själv producera film för att ha något att visa i sina salonger, och som så många andra valde han snart att söka sig till Kaliforniens frihet.

Filmbranschen har sedan dess, under mer än hundra års tid, präglats av paranoia och rättstvister. Betamaxrättegången var på sin tid en kostsam och destruktiv process för de inblandade, som handlade om kontrollbehov. Att allmänheten fick tillgång till en maskin som kunde reproducera ansågs av Universal och Walt Disney Corporation som ett enormt hot.

Före MPAA-presidenten Jack Valentis behårda motstånd mot all innovation som eventuellt kunde äventyra filmbolagens befintliga affärsmodeller är numera legendariskt. När han drog sig tillbaka, vid åttio två års ålder, hade han hunnit byta fokus, från de fördärliga videobandspelarna till vad han kallade sitt eget krig mot internetpiraterna. Det var ännu ett krig han inte skulle vinna, åtminstone inte under sin livstid, för det rasade vidare efter hans död 2007.

Produktionskostnaderna för film har aldrig varit högre än idag. 2007 kostade en genomsnittlig storfilm från Hollywood 670 miljoner kronor att producera och marknadsföra. Den dyraste, *Pirates of the Caribbean: At Worlds End*, kostade två miljarder kronor. Med sådana summor på spel kan man förstå att det fanns en viss oro för att folk skulle ladda ner den gratis istället för att betala för en biobiljett.

Å andra sidan finns siffror som tydligt talar emot domedagsprofetiorna och som inte alls liknar skivindustrins dystra räkenskaper för tjugohundratalet. *Pirates of the Caribbean: At World's End* har i skrivande stund spelat

in sex miljarder kronor, och 2007 rapporterade MPAA om ett rekordår för biobesöken över hela världen, så även i Sverige.

Filmindustrin har visserligen varit dålig på att dra nytta av nätet och skapa fungerande betaltjänster, men de har jobbat bättre på andra områden. Ett biobesök handlar om att träffa kompisar, att äta popcorn, och att uppslukas av en maffig ljud- och bildupplevelse som besökaren inte kan få i sitt eget vardagsrum. Även dvd-filmer håller idag en högre kvalitet än en normal nedladdad långfilm.

Nedladdade filmer kommer, grovt räknat, i tre olika format. En cam är en film som filmats i en biosalong med digitalvideokamera och som sedan komprimerats till lämpligt filformat. Det är normalt den första typen som dyker upp på fildelnings sajterna, kort efter att en film haft biopremiär. Den typen av inspelning ger dålig kvalitet på både ljud och bild.

En dvd-rip har tagits direkt från dvd-format och komprimerats till lagom storlek för fildelningsnätverken. Den har betydligt bättre kvalitet än en cam men komprimeringen ger alltid förluster i upplösning och färgåtergivning.

Den tredje varianten är den kompletta dvd-filmen. I och med att dvd är ett digitalt format kan dvd-filmer rippas utan kvalitetsförlust, men resultatet blir stora filer som de flesta fildelare har besvär med att ladda ner. Eftersom få är intresserade av så stora filer blir det få som delar ut dem, och därmed tar de ännu längre tid att ladda ner.

Filmindustrin erbjuder med andra ord fortfarande en upplevelse i form av bild- och ljudkvalitet som inte kan matchas av nedladdade filmer, och så ser det ut att förbli åtminstone den närmaste framtiden. Till skillnad från den stagnerade ljudtekniken utvecklas filmtekniken fortfarande med en hastighet som närpå matchar bredbandshastighetens tillväxt.

Redan innan fullskaliga dvd-filmer blivit populära att fildela har dvd-formatet fått konkurrens av bluray. Det nya formatet erbjuder hd-upplösning, som blir allt vanligare i nya tv-apparater. Med allt större tv-skärmar kommer krav på högre bildupplösning, vilket innebär än större filer. Och den utvecklingen ser inte ut att avstanna på ett bra tag, trots att skärmar på över fyrtio tum numera är regel snarare än undantag på nya tv-apparater.

Filmentreprenörer jobbar också på att skapa nya upplevelser för att locka publiken till biosalongerna. 3D-teknik har varit en av filmindustrins drömmar ända sedan Edisons dagar, då engelsmannen William Friese-Greene

utvecklade en teknik där åskådaren såg två filmer, en för vardera ögat, genom ett stereoskop. 3D-film har, trots viss popularitet under femtioalet, aldrig fått något stort kommersiellt genomslag, men idag görs nya försök. Flera producenter gör 3D-filmer för Imax-biografer, och Steven Spielberg är inblandad i utvecklingen av ett nytt system med plasmaskärmar som skickar bildsignaler i olika vinklar till vardera ögat för att skapa en 3D-illusion.

Trots filmindustrins utveckling och trots att bildkvaliteten på de flesta nedladdade filmer inte kan mäta sig med bio och dvd så är internet den stora revolutionen för rörliga bilder i början av tjugohundratalet. Tack vare nätet har film och tv blivit mer tillgängligt än någonsin.

Youtube symboliserar nättittandet med sina mängder av korta filmklipp. Men internet-tv kommer på bred front. Under OS i Peking satsade bland andra SVT stort på att lägga ut material på webben, de flesta tv-kanaler har under senare år gjort delar av sitt utbud tillgängligt över internet, och fildelningstjänsterna är fulla av tv-program och filmer med varierande bildkvalitet.

Det amerikanska företaget Netflix, som började med att hyra ut videokassetter enligt prenumerationsmodell, per post, har lyckats skapa en framgångsrik tjänst för nedladdning av film. Sedan företaget startade 1997 har det hotats av både patenttvister och konkurrenters försök att strypa tillgången på film, men de har ändå lyckats skapa en position som världens mest framgångsrika internetvideobutik.

Netflix är endast tillgängligt för kunder i USA. I Sverige finns idag tjänster som SF Anytime, Film2Home och Headweb, men filmbolagen är fortfarande ovilliga att släppa filmer på nätet, vilket gör att de svenska tjänsterna domineras av halvpopulära filmer med passerat bäst-före-datum. Piratnätverken kan därmed ohotade regera filmdistributionen på internet.

Tv-serier hör idag till de mest populära nedladdningarna i fildelningsnätverken. Tv-avsnitt är mindre än långfilmer i megabyte räknat, och därmed snabbare att ladda ner. De är också lagom långa att se på en datorskärm, där man normalt inte har samma komfort som i tv-soffan. Exakt hur tv-bolagen har drabbats av fildelning är oklart, men de är mycket angelägna om att snabbt orientera sig i den digitala miljön och hitta vägar ut på nätet med sitt material. Försök görs med att sälja avsnitt i iTunes Store, och även via de

onlinetjänster som hör till spelkonsolerna Playstation 3 och Xbox 360. Det görs också mer övergripande försök att skapa tv-kanaler för nätet.

Niklas Zennström är en av våra mest framgångsrika och berömda svenska pirater. Han gjorde sig ett namn i IT-världen med fildelningstjänsten Kazaa som han skapade tillsammans med den danska kollegan Janus Friis. Zennström är utbildad till både ekonom och civilingenjör vid Uppsalas universitet, och Kazaa var - till skillnad från exempelvis The Pirate Bay - från början en ren affärsidé.

Kazaa var en fildelningsklient byggd på Fasttrack, en egenutvecklad programvara som möjliggjorde för användare att dela filer med varandra över internet, utan omvägen via en central server. Kazaa lanserades 2001, och när Napster stängdes ökade Kazaa:s popularitet snabbt, trots irritation över att den paketerats så att användarna bombarderas med reklam.

Annonfinansierad programvara är egentligen inte märkligare än dagstidningar finansierade av annonser, eller reklam-tv. Vi är vana vid reklam-banners i gratis mejltjänster, i chatt och i sökmotorer. Men Kazaa levererades dessutom paketerad tillsammans med andra program, så kallad spyware, som registrerade användarnas surfbeteende och försåg annonsörer eller andra intressenter med information. Denna spyware genererade redan från första början antipati mot Kazaa, men Niklas Zennströms enda kommentar var att »någonstans måste pengarna komma ifrån«.

Redan 2002, ett år efter att Kazaa lanserats, var tjänsten hetast tänkbara byte för de stridslystna upphovsrättsadvokater från Hollywood som just tvingat Napster att stänga butiken. I det läget valde Zennström och Friis att sälja företaget och gå vidare. Nästa projekt blev internettelefoniföretaget Skype, som 2005 såldes till Ebay för tjugo miljarder kronor. Därmed blev Zennström och Friis superstjärnor i IT-världen och med den succén i ryggen gav de sig på att revolutionera vårt tv-tittande med internet-tjänsten Joost.

Joost byggde på fildelningsteknik, där användarna delade med sig av tv-program till varandra. Tjänsten nyttjade alltså användarnas hårddisk och bredband som en resurs, precis som de illegala fildelningsnätverken, men med Joost var utbudet strängt kontrollerat. Programmen distribuerades tillsammans med reklamsnuttar, och intäkterna från annonsörer finansierade kalaset.

Tv-branschen visade sig dock vara en svår nöt att knäcka även för två

superentreprenörer. För att locka annonsörer till Joost var de tvungna att locka tittare, och för att locka tittare behövde de filmer och program att erbjuda. Och att få film- och tv-bolag att ge Joost rättigheter att sända deras program visade sig vara utomordentligt svårt. Efter år av förhandlingar skrev de avtal med bland andra CBS, Warner, Viacom, Sony, TV4 och SVT, men innehållet lämnade fortfarande mycket att önska. Hösten 2008 lyste nya, heta tv-serier och stora filmer fortfarande med sin frånvaro.

Medan musikindustrin kan visa dystra siffror över hur skivförsäljningen fallit i takt med att tillgången på bredbandsuppkopplingar ökat, så finns ingen liknande korrelation för film. Biobesöken minskar inte alls. När 2007 visade sig bli (ännu ett) rekordår för filmbranschen var den officiella kommentaren att biobesöken skulle ha ökat ännu mer utan olaglig nedladdning.

Men forskningen tyder inte på att folk som laddar ner film slutar gå på bio eller köpa dvd-film. Enligt en undersökning som gjordes 2006 till 2007 av forskare vid Göteborgs universitet laddade 50 procent av de svarande i åldern femton till tjugonio år ner film. Men de som laddade ner film var också betydligt mer benägna att köpa film och att gå på bio än de som inte laddade ner. De som laddade ner mycket gick dessutom oftare på bio än dem som laddade ner lite.

I samband med undersökningen gick forskaren Rudolf Antoni ut med en debattartikel där han konstaterade att fildelningen inte tycktes påverka filmbranschen alls. Trots det kräver filmbolagen konsekvent skadestånd från fildelare på hela beloppen som filmer skulle ha kostat att köpa, som om det nedladdade materialet verkligen motsvarade bortfallna intäkter. Det var bland annat fallet i målet mot The Pirate Bay, där filmbolagen krävde mellan 222 kronor och 261 kronor per nedladdning av långfilmer som *Syriana* och *Walk the Line*, och 415 kronor för en säsong av tv-serien *Prison Break*.

Bland dem som kräver The Pirate Bay på pengar finns ironiskt nog 20th Century Fox, som fått sitt namn från filmpiraten William Fox. 2009 står Fox på de mäktigas sida och motarbetar de pirater som utan respekt för upphovsrätten söker nya vägar för filmdistributionen.

Hundra år efter filmbataljerna vid det förra sekelskiftet präglas filmindustrin ännu av samma licenstag, samma oförsonliga fight mellan det

pengastinna etablissemanget och de hungriga uppstickarna. Men det finns en viktig skillnad: uppstickarna vid det förra sekelskiftet började själva producera film för att ha filmer att distribuera, och att visa i sina biografier.

Hittills har vi inte sett några filmer producerade av Bredbandsbolaget eller The Pirate Bay, men i slutändan är frågan om inte en allt mer utbredd fildelning kommer att tvinga över produktionskostnaderna på distributörerna, som faktiskt lyckats skapa tjänster som folk är villiga att betala för. Modern teknik möjliggör dessutom för privatpersoner att själva spela in film, tack vare att en digitalvideokamera med hd-upplösning inte kostar mer än några tusen kronor, och programvara för klippning och efterbehandling är gratis. Youtube är dagens Black Maria, och den kreativa klassen - idag mycket större än för hundra år sedan - skapar återigen korta filmer i fåfängt hopp om att vinna sina femton minuter av berömmelse.

Idag är Edison Manufacturing Company dött och begravet, medan piraten William Fox namn lever kvar i filmindustrin. Den gången, för hundra år sedan, var det nämligen piraterna som vann striden mot patentmonopolet.

1915 beordrade en federal domstol i Philadelphia MPPC att upphöra med sina monopolfasorner, där de tvingade biografägare att betala royalties på sin biografutrustning och dessutom att köpa utrustningen från särskilda företag för att få rätt att visa kartellens filmer. I domen stod:

»Det är säkerställt att målet och meningen med deras plan var att dominera och kontrollera handeln med alla konstens verktyg och, för att säkerställa detta, att kontrollera hela filmindustrin.«

Kontrollbegäret riskerar att bli filmindustrins fall även denna gång. De komplicerade rättighetsstrukturerna, där visningsrätter för olika länder köps av olika bolag, gör det nästan omöjligt att skapa globala internetjänster för film och tv. Det som började med Fred Otts nysning har blivit en hopplös röra av ohanterliga rättigheter. Tydligast är det i kontrasten mellan utbudet hos The Pirate Bay och legala alternativ som Joost eller SF Anytime, som tvingas förhandla för varenda gnutta innehåll.

Niklas Zennström tvekade inte en sekund när han vid en Joost-presentation fick frågan om de illegala fildelningsnätverken har skapat nya tittarvanor för film och tv. Medan Hollywood har stoppat huvudet i sanden är det hos The Pirate Bay och Direct Connect-hubbar som de nya trenderna har skapats, menade han. Miljontals unga fildelare har vant sig vid ett nytt

beteende som konsument av rörliga bilder. De förväntar sig att kunna se vad de vill när de vill och hur de vill, på tv:n i vardagsrummet, på datorskärmen, i mobiltelefonen eller på bionduken. För fildelargenerationen - de 50 procent av svenskarna under trettio år som laddar ner film - är det självklarheter.

Fildelarna har insett att tv- och filmbolag inte kan tillfredsställa alla deras behov som moderna mediekonsument. Besynnerligt nog tycks bolagen inte heller vara allvarligt intresserade av att ta Zennström och andra entreprenörer till hjälp för att möta den nya tiden. Så även om fildelare fortfarande ofta betalar för film - på bio, på dvd och på bluray - så vill inte de lagliga filmtjänsterna på nätet ta fart. The Pirate Bay kan därmed fortsätta att dominera nedladdningen av tv och film.

»JAG VISSTE INTE ENS ATT DET VAR OLAGLIGT«

Jag vet att det är väldigt många som laddar ner, men bland mina kompisar är det faktiskt inte så jättevänligt. Själv laddar jag ner musik någon gång då och då, men det blir inte så mycket. Några album i månaden, kanske. Någon gång blir det film också.

Att ladda ner med Utorrent är mycket lättare än att köpa i butik. Jag går in på The Pirate Bay, eller så söker jag efter en torrent på Google, och så är det bara att tanka ner. På så sätt får jag också chansen att lyssna på artister som jag kanske har hört talas om, men är osäker på.

Om jag har laddat hem något som jag lyssnar mycket på och verkligen gillar så köper jag det på cd sedan. Att köpa och ladda ner från en onlinebutik är däremot inget alternativ. Det är väldigt krångligt, för man måste ha kontokort om man ska betala på nätet, och vem har det? Men jag köper i alla fall hellre en cd-skiva och rippar till mp3-format själv.

Mindre artister, som livnär sig på att sälja några få skivor, känns det lite skämmigt att ladda ner. Det är lite taskigt, helt enkelt. Men då kan man ju köpa skivan om den är bra. Man kan ju gå på konserter också, och stödja artisterna så. Men när jag laddar hem stora artister, till exempel Beatles-låtar, tror jag knappast att någon blir lidande av det.

Jag har inget dåligt samvete, och jag går inte heller och oroar mig för att polisen ska komma och beslagta min hårddisk och sätta mig i fängelse. Jag

visste faktiskt inte ens att det var olagligt att ladda ner, jag trodde att det fanns någon sorts kryphål. Men det spelar hur som helst ingen större roll. Det är så många som laddar ner, så det är nog ingen större risk att de skulle ta just mig som laddar ner så lite.

Enda anledningen till att jag inte laddar hem film och tv är att det är så krångligt. Jag gillar inte att sitta och titta på datorskärmen, det är obehagligt och litet. Tv-soffan är mycket bättre. Jag har inte brytt mig om att koppla ihop datorn och tv:n, det verkar lite väl komplicerat. Och det går ju ändå en hel del bra på tv.

JOAKIM, 14, STUDERANDE, STOCKHOLM

UPPHOVS RÄTTSSAMHÄLLET

VI LEVER I ETT upphovsrättssamhälle, ett samhälle där immateriella rättigheter som upphovsrätt, patent och märkesskydd spelar betydande roller i ordnandet av vår ekonomi och kultur. Det är ett system av rättigheter som nu i den digitala tidsåldern är hotade. Men de undergångsbilder som företrädare för skiv- och filmindustrin då och då målar upp är inte nya. De immateriella rättigheter vi känner idag har i huvudsak vuxit fram och etablerats de senaste hundrafemtio åren. Under den tiden har det pågått en ständig kamp för att försvara och förstärka dessa rättigheter. Ny teknik som radio, tv, kassetband och video har framkallat panik hos det vi kallar upphovsrättsindustrin.

Undergångsropen har allt som oftast visat sig vara överdrivna, och i slutändan har de som skrikit högst ofta profiterat mest på den nya tekniken. Men fildelningen det senaste decenniet har visat sig vara en annorlunda utmaning. Miljontals upphovsrättskyddade verk fildelas dagligen av miljontals människor världen över. Om man, för att förenkla det hela, direkt översätter denna illegala fildelning till förlorad försäljning rör det sig om miljardbelopp som film-, musik- och spelbolag går miste om årligen.

Hur upprätthålls en fungerande upphovsrätt på internet? Svaret på denna fråga är så viktig att upphovsrättsindustrin och kulturproducenter ofta hävdar att deras fortsatta existens hänger på dess lösning. Många är de författare, musiker och filmskapare som uttrycker oro för att deras yrke hotas när upphovsrätten ignoreras. Piratrörelsen hävdar ofta att upphovsrätten i sin nuvarande form inte är förenlig med den digitala tekniken. Försvarna

av upphovsrätten menar dock att debatten allt för mycket har kommit att handla om teknik istället för om moral.

»Att tekniken ger möjligheter innebär dock inte att den ska sätta riktlinjerna för hur man bäst drar nytta av framstegen«, skrev Horace Engdahl tillsammans med företrädare från bland annat film-, bok- och dataspelsbranschen i en debattartikel i Expressen (6/1 2008). Ett liknande svar gav Journalistförbundets ordförande Agneta Lindblom Hulthén efter tillslaget mot The Pirate Bay på frågan om det inte är dags att anpassa upphovsrätten till de nya tekniska förutsättningarna på internet: »Nej, vi låter oss styras för mycket av tekniken, istället för av människornas tankar och behov.«

Varför handlar då upphovsrättsdebatten ibland mer om teknik än moral? Det enkla svaret är att möjligheten att överhuvudtaget sprida, försälja och kopiera ett verk alltid har handlat om teknik. Utan tekniken att trycka böcker, lagra musik och spela in filmer hade upphovsrätten förmodligen aldrig behövts.

1709 brukar betraktas som upphovsrättshistoriens viktigaste år. Det var året då Storbritannien införde Statute of Anne, en lag som betraktas som den första upphovsrättslagen och som gav författare laglig rätt att kontrollera reproduktion av sina verk. Men kanske är året 1886 ännu viktigare. Det var det året som arbetet med en internationell upphovsrätt började, då den franske författaren Victor Hugo tog initiativ till Bernkonventionen. Victor Hugo var författare till bland annat *Ringaren i Notre Dame* och en stor stjärna. Hans böcker trycktes och såldes över hela världen, men eftersom det vid tiden inte fanns en internationell upphovsrätt så fick han inte del av intäkter utanför Frankrike.

Populär litteratur översattes och trycktes i stora piratupplagor under artonhundratalet, inte minst i USA som hyste en av de mer omfattande piratindustrierna i världen. Många europeiska författare kunde bara maktlöst iaktta hur deras alster trycktes och spreds i stora upplagor på andra sidan Atlanten. Upphovsrätt gällde, i den mån det fanns någon, i det land där boken publicerades.

Bernkonventionen lade grunden till en internationellt gällande upphovsrätt genom att ge författare upphovsrätt i alla länder som anslöt sig till konventionen. Den följde samma ram som Pariskonventionen som hade påbörjats sex år tidigare. I Paris samlades 1880 elva länder, bland annat

Frankrike, Italien, Schweiz, Spanien och Brasilien för att utarbeta spelregler för en brännande fråga i tiden: immateriella rättigheter för industrin, såsom patent och skydd av varumärken. För precis som med böcker fanns det inte heller ett internationellt skydd för sådant som varumärken, design och patent. Pariskonventionen kom liksom Bernkonventionen att revideras och utökas många gånger de följande decennierna.

Det var ingen tillfällighet att skyddet för internationellt gällande avtal kring immateriella rättigheter slöts under andra hälften av artonhundratalet. Bakgrunden var, liksom i fallet med digitaliseringen, en teknisk revolution: industrialiseringen. Precis som digitaliseringen gjorde hundra år senare så förändrade industrialiseringen helt förutsättningen för reproduktion, möjligheten att skapa kopior.

Industrialiseringen innebar en övergång från hantverkssamhälle till industriell massproduktion och från handel med original till handel med kopior. Före industrialiseringen innebar skapandet av en kopia i princip samma arbetsinsats som originalet. Därför var varje klocka, byrå, spegel ett mer eller mindre unikt verk. Industrialiseringen var kopians revolution, genom industriell tillverkning kunde man skapa massupplagor utifrån ett enda original.

Kopiorna introducerade en ny yrkesgrupp av entreprenörer: de som ägde de ekonomiska rättigheterna till originalet fick monopol på att reproducera, distribuera och sälja kopior av det. Inom kulturen kom dessa entreprenörer att lägga grunden för de stora bok-, skiv- och filmbolagen.

Monopolen på att kopiera var mycket värdefulla, och därför var det viktigt att skydda dem internationellt, något som blev verklighet med Paris- och Bernkonventionerna. Skyddandet av immateriella rättigheter blev en viktig del av den moderna marknadsekonomins maskineri.

De första skivbolagen uppstod i samma tidevarv som den internationella upphovsrätten. Tio år innan Victor Hugo tog initiativ till Bernkonventionen hade Thomas Edison byggt fonografen, den första maskinen för uppspelning av ljud. En stor del av Edisons framgång byggde på att han snabbt satte sina uppfinningar i massproduktion. Redan under 1880-talet började han tillverka fonografer för kommersiellt bruk under företaget Edison Records. Fonografens intåg förvandlade musiken från en tjänst till en produkt - en produkt som kunde pressas, massproduceras och säljas. Musik blev en

industriell vara. Fonografens mekanisering av musiken fick inte oväntat musiker att förutspå livemusikens död.

Inspelningen av musik gjordes till en början på cylindrar av vax och celluloid. Men en ny teknik tog snart över. 1887 tog den tyskfödde uppfinnaren Emile Berliner patent på grammfonen och introducerade skivan, en teknik som kom att överleva i mer än ett sekel.

Uppspelningstekniken och Bernkonventionen lade grunden för en av nittonhundratalets mest lönsamma industrier. Det intressanta i denna utveckling var att skivindustrin inte föddes främst som musikdistributör utan som distributör av teknik. Det var en viktig skillnad, för genom att tillverka och distribuera tekniken kunde de knyta innehållet till formatet. Tekniken blev ett skydd mot kopiering. Den gryende skivindustrin skyddades därför både av ett materiellt skydd (tekniken) och ett juridiskt skydd (upphovsrätten).

Under nittonhundratalets första hälft övergick skivbolagen mer och mer till att bli distributörer, producenter och marknadsförare av musik. Att sälja innehåll var helt enkelt mer lönsamt än att sälja teknik.

Renodlingen innebar att skivbolagen förlorade den direkta kontrollen över tekniken. Under de dryga hundra år som den moderna skivindustrin har växt fram har skyddet mot piratkopiering varit lika mycket ett tekniskt övertag gentemot lyssnarna som lagstadgade rättigheter. Samma förhållande gäller för filmindustrin, som varit beroende av så avancerad teknik att publiken tvingats uppsöka biografer för att kunna se filmerna.

Skiv- och filmbolagens tekniska försprång gentemot sina kunder började brytas i och med kassettbandspelaren och videon. Anledningen till att skiv- och filmindustrin agerade med närmast panisk skräck inför den nya tekniken under sjuttio- och åttiotalen var insikten att man höll på att förlora sitt tekniska monopol. De var inte längre ensamma om att kunna skapa kopior av sina egna produkter. Ur det perspektivet var det inte heller förvånande att delar av filmindustrin ville stoppa inspelningstekniken, vilket bland annat ledde till Betamaxrättegången.

Om den billiga kopieringstekniken på sjuttioalet fick skiv- och filmbolagens effektiva dubbelskydd att vackla kom digitaliseringen, persondatorn och fildelningsnätverken helt att slå undan det. Den omfattning av upphovsrättsbrott som tog fart när den digitala tekniken var tillgänglig talar också för att det inte var det juridiska benet som varit det starkaste. Det var

som om strömmen i varuhuset plötsligt gick - och så fort ingen kunde se vad man gjorde började kunderna roffa åt sig av varorna.

Hur förhindrar man då denna digitala plundringssvåg?

Film- och skivindustrin har i huvudsak försökt stävja utvecklingen på tre sätt: tekniskt, moraliskt och juridiskt. Först och främst har de försökt vinna tillbaka kontrollen över tekniken genom att binda innehållet till formatet. Detta har främst gjorts med DRM-teknik.

Än mer ansträngning har lagts på att försöka övertyga om att piratkopiering är moraliskt fel. Sjuttio- och åttiotals »Home taping is killing music«-kampanjer har fått uppföljare även på tjugohundratalet. Idag finns antipiratkopieringsreklam före varje film. Det är mycket svårt att säga vad denna typ av kampanjer har gjort för att stävja piratkopiering. Det verkar dock finnas en naiv tilltro till dessa kampanjer. Den amerikanska filmmogulen och producenten Harvey Weinstein sade våren 2008 till magasinet Portfolio att: »Om kändisar som ungdomar respekterar - Brad Pitt, George Clooney, Shia LaBeouf - om de spelade in informationsfilmer som sade 'Stjal inte, det är inte coolt att stjäla, då tror jag att vi i princip skulle kunna sätta stopp för det här.«

Johan Söderberg argumenterar i boken *Allt mitt är ditt* för att dessa kampanjer liksom de sporadiska tillslagen mot fildelare inte alls handlar om att i första hand stävja fildelningen utan om historieberättande där man pekar ut »vem som är skyldig vem«. Det handlar om att skilja producenter från konsumenter i en tid då denna gräns har blivit allt otydligare, bland annat genom remixkulturen. Den digitala tekniken har inte bara erbjudit större möjlighet att kopiera och sprida kultur utan även att själv delta, skapa och omforma den. Den digitala tekniken har givit passiva konsumenter möjligheten att i viss utsträckning bli medskapare.

Men det är varken tekniken eller moralen som har blivit huvudspåret i kampen mot piraterna, utan det skydd som Victor Hugo lade grunden för 1886.

Juridiken har blivit den viktigaste vägen för att stoppa den illegala fildelningen, i kombination med hotet om att någon kan komma att leta sig in bakom dina nerdragna persienner och ta dig med fingrarna i syltburken om du fildelar.

I juli 2005 trädde en förstärkt upphovsrätt i kraft i Sverige, med särskilt

tillägg för att förstärka upphovsrätten på internet genom att »anpassa och komplettera nuvarande lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter för att på ett tillfredsställande sätt svara mot den tekniska utvecklingen».

Lagen var kraftigt försenad. Ändringen var en anpassning efter EU-direktivet »om upphovsrätt och närstående rättigheter i informations-samhället« som hade klubbats igenom av Europaparlamentet och den Europeiska Unionens råd redan i maj 2001. Meningen var att alla medlemsländer skulle harmonisera sin lagstiftning efter direktivet senast i december 2002. Men lagändringen berörde så många parter att ett snabbt genomförande blev omöjligt. En rad svenska upphovsrättsorganisationer som Stim, Ifpi, Copyswede och Antipiratbyrån ville ha strängast möjliga tolkning av direktivet.

Rent praktiskt innebar den nya lagen att det blev olagligt att på flera sätt försöka kringgå digitala och analoga kopieringsspärningar som DRM-teknik. Den viktigaste delen i lagändringen var förbudet mot nedladdning. Det blev förbjudet att ladda ner musik, bilder och texter från internet utan upphovsmannens godkännande. Det var ett förbud som få trodde skulle ha någon kraft, dels på grund av svårigheten att spåra illegal fildelning på internet, dels på grund av den låga påföljden som förhindrade åtgärder som husrannsakan och övervakning. Ropen på hårdare tag har därför inte låtit vänta på sig och en rad åtgärder har diskuterats.

I rättsfall mot fildelare har det under de senaste åren funnits en tendens att utdöma allt hårdare påföljder i upphovsrättsbrott. I maj 2008 dömdes en man till villkorlig dom och fyrtio dagsböter i Linköpings tingsrätt för brott mot upphovsrättslagen - den hårdaste påföljden dittills. Mannen hade gjort över fyra tusen låtar och över trettio filmer tillgängliga för nedladdning.

Den villkorliga domen gjorde det möjligt att använda hårdare tag mot fildelare, såsom husrannsakan. Även EU har arbetat på en allmän höjning av straffskalan för brott mot immateriella rättigheter med direktivet Ipred2, som föreslår att straffsatsen höjs från två till fyra år och därmed hamnar på samma nivå som våldsbrott.

Det har blivit allt tydligare för upphovsrättsbeskyddarna att det behövs en kombinerad juridisk och teknisk lösning för att upprätthålla den nuvaran-

de upphovsrätten på internet. De senaste åren har hoppet om en lösning därför allt mer riktats mot bredbandsoperatörerna. I september 2007 släpptes justitiedepartementets utredning »Musik och film på Internet - hot eller möjlighet?» av Cecilia Renfors. Den så kallade »Renforsutredningen« föreslog kraftiga åtgärder för att stävja illegal fildelning. Renfors skrev i rapporten att bredbandsleverantörerna hade ett viktigt ansvar i det brottsförebyggande arbetet. Hennes förslag var att de skulle samarbeta med upphovsrättsställarna och lämna ut uppgifter om sina kunder. Notoriska fildelare skulle även kunna få sitt bredband avstängt, en slags digital kastrering.

Upphovsrättsorganisationerna var positiva till förslagen, medan institutioner som Post- och Telestyrelsen, Advokatsamfundet, Konkurrensverket, Justitiekanslern, Datainspektionen och Stockholms Handelskammare liksom internetleverantörerna ansåg att det var att gå för långt. Konkurrensverkets generaldirektör Claes Norgren sade till IDG:s nyhetssajt att »en ordning där privaträttsliga organisationer agerar som myndighetsutövare riskerar i förlängningen att skada förtroendet för kommersiella aktörer.« Internetleverantörerna menade att deras uppgift var att tillhandahålla kommunikationstjänster, inte att kontrollera dess innehåll.

Förslaget var hämtat utifrån och följde EU:s direktiv Ipred1, som i skrivande stund ser ut att bli verklighet i Sverige. Flera europeiska länder hade redan satt bredbandsoperatörerna i centrum i kampen mot illegal fildelning. Frankrike är ett av de länder där bredbandsleverantörerna ingått ett avtal med upphovsrättsinnehavarna i musik- och filmbranschen. Flera andra länder har påbörjat liknande avtal. Ett viktigt slag kommer att stå just om fildelningens livlina: bredbandsuppkopplingen. Något som kommer leda till ökad efterfrågan på tjänster som gör fildelningen anonym, som Relakks.

»Lagstiftningen försöker trycka tillbaka pengar till ställen där de brukade, men inte längre vill vara. Med stora mängder brutal juridisk råstyrka kanske man kan lyckas, fast vad skulle vara vunnit med det?«, skrev Jonathan Fried i en krönika om fildelning i Fokus (18/1 2008).

Vad skulle vara vunnit? Svaret skiljer sig åt beroende på vem man frågar.

Piratörelsen menar att priset för att bevara den nuvarande upphovsrätten är långt högre än vinsterna av det. Att bevara upphovsrätten på in-

ternet skulle leda till ett slags storebrorsamhälle där statsmakten ständigt måste övervaka sina medborgare. Inom den svenska piratrörelsen har detta samhälle populärt kallats Bodströmsamhället. Uttrycket myntades av debattören Oscar Swartz och syftar på före detta justitieminister Thomas Bodström.

Bodströmsamhället ses som ett storebrorsamhälle där den personliga integriteten och rätten till ett privatliv underordnas metoder för effektiv brottsbekämpning, såsom digital avlyssning, lagring av all internettrafik och tillgång till allas identitet på internet. Det som piratrörelsen kallar Bodströmsamhället är ett försök att vinna juridisk kontroll över ett digitalt samhälle som idag ligger bortom lagens långa arm. Piratrörelsen argumenterar ofta för att fullständig juridisk kontroll över internet är omöjlig på grund av dess storlek, anonymitet och avsaknaden av naturliga gränser. Det skulle helt enkelt kräva en form av statlig kontrollapparat som inte hör hemma i ett demokratiskt samhälle.

Från upphovsrättsbeskyddarnas perspektiv är vinsten av att upprätthålla en stark upphovsrätt klar:

»Vi anser att piratfrågan i all sin komplexitet samtidigt är väldigt enkel: det handlar om rätten att förfoga över sitt eget verk och möjligheten att leva som professionell kulturskapare i Sverige. Luras aldrig att tro något annat«, skrev några av Sveriges mest välkända kulturpersonligheter i en debattartikel i Expressen i januari 2008. Bland de tjugo som skrev under fanns författarna Peter Englund, Majgull Axelsson, Björn Ranelid och filmskapare som Johan Kling, Ulf Malmros och Harald Hamrell. De undertecknade ville att Sverige skulle införa möjligheten att stänga av internetuppkopplingen hos »notoriska pirater«.

»Det ska ankomma på oss upphovsmän, eller våra representanter, att presentera bevis för att en upphovsrättskränkning har begåtts«, skrev debattörerna i Expressen. Det är en trend att kontrollapparaten allt mer lagts utanför det demokratiska systemet, hos upphovsmännen och deras företrädare. Företag och lobbyorganisationer har allt mer kommit att delta i polisiärt arbete, som vid tillslaget mot The Pirate Bay. Men det sker även vid mindre fall, som det mot den trettioåriga mannen som dömdes till villkorligt fängelse av Linköpings tingsrätt våren 2008, då Antipiratbyrån fick genomöka mannens dator.

En stark upphovsrätt behöver dock inte leda till ett digitalt övervak-

ningssamhälle. Fullständig kontroll över det vanliga samhället är lika omöjlig som kontroll över internet, men det betyder inte att vi ger upp strävan efter lag och rätt. Även om vi bara kan klara upp en bråkdel av alla cykelstölder, fortkörningar och misshandelsfall så är det inte ett argument för att de handlingarna bör legaliseras. Att misshandel är brottsligt betyder inte att vi måste sätta upp kameror i alla hem. En stark upphovsrätt behöver inte heller betyda ökad statlig övervakning på internet.

Trots enskilda debattartiklar har artister, musiker, författare och andra upphovsmän befunnit sig i periferin av de senaste årens piratdebatt.

En förklaring till detta är kanske rädsla för att, liksom Lars Ulrich i Metallica, stöta sig med sina fans. Men de enskilda upphovsmännens inställning till fildelning är inte heller lika kompromisslös som de stora underhållningsbolagens och upphovsrättsorganisationernas, vilket framgick av Sydsvenskans undersökning våren 2008 då 59 av 100 musiker erkände att de själva hade fildelat upphovsrättskyddad musik.

Ett stort problem i debatten är att det har varit svårt att skilja upphovsrättsindustrin från de enskilda upphovsrättsinnehavarna, mycket på grund av att aktörer som Ifpi, MPA och Antipiratbyrån ofta gjort sig till talesmän för kreatörerna. Stora kulturföretag, liksom kända artister, författare och filmskapare har även haft förtur framför de små kulturskaparna. I undantagsfall kommer de senare till tals, som i debattartikeln »Ingen piratjakt i våra artistnamn!« i Expressen i november 2008, undertecknad av hundra unga kulturskapare:

»Gårdagens kreatörer ska inte lägga orden i mun på generationen efter dem. Vi kan tala och skriva för oss själva. Vi vill på inga villkor vara slagträn i gammalkreatörernas och upphovsrättslobbys vansinniga och desperata kamp mot teknikutvecklingen. Vi älskar fri kommunikation och fildelning. Upphovsrätten som den ser ut idag har blivit ett hinder för kulturskapande.«

Hur ser då framtiden ut? De flesta av oss vill varken ha ett samhälle där upphovsmän berövas rätten att förfoga över sina verk eller ett samhälle där en omfattande och integritetskränkande övervakning tillåts för att upprätthålla denna rätt. Vi kan inte låta tekniken ensam bestämma förutsättningarna för hur vårt samhälle ska fungera, samtidigt kan vi inte upprätthålla

lagar och system som inte alls tar hänsyn till de tekniska förutsättningarna. Denna kluvenhet kännetecknar mycket av piratdebatten, inte minst från politiskt håll. Att svenska politiker är förvirrade i fildelningsfrågan är i alla fall en rimlig slutsats när både statsminister Fredrik Reinfeldt och oppositionsledaren Mona Sahlin i en partiledarduell i SVT hösten 2008 på frågan om vad de tyckte om fildelning svarade att de inte vill kriminalisera en ungdomsrörelse, trots att de 2005 hade kriminaliserat nedladdning av upphovsrättsskyddat material.

Hur vi än väljer att se det står tekniken i centrum. Digitaliseringen har gjort upphovsrättsbrott lika lätt som ett knapptryck och fildelningen till en naturlig del av över en miljon svenskars liv. Är det då fel på internet, på människorna eller på upphovsrätten? Kommer tekniken eller juridiken att vinna, eller kommer vi att nå en kompromiss? Svaren är ännu inte formulerade, men Piratbyråns Rasmus Fleischer beskrev läget på ett träffande sätt i en intervju i tidningen Fokus:

»Förvirringen kännetecknar vår tid. Det är ett permanent undantagstillstånd.«

»Om det skadar skivbolagen är det bra. Vad som helst som ger artister frihet och chansen att tjäna mer pengar på sitt arbete än vad bolagen gör är okej för min del. Just nu är skivbolagen värre än maffian.«

BOBBY GILLESPIE, PRIMAL SCREAM

GRATISSAMHÄLLET

I MARS 2007 gjorde Yahoo Mail det slutgiltiga motdraget i kampen om världens mejlkonton. På den allt mer konkurrensutsatta marknaden hade Yahoo Mail, Googles Gmail och Live.com under en rad år skänkt bort allt mer gratis utrymme för att locka användare. När Yahoo Mail startade 1997 gav de sina användare fyra megabyte gratis utrymme. 2004 hade det stigit till hundra megabyte. Ett stort steg framåt togs när Google den första april 2005 gav användare en gigabyte fritt utrymme. Det var en enorm ökning. Men Yahoos svar två år senare var långt mer spektakulärt. De gav sina tvåhundrafemtio miljoner kunder oändligt digitalt utrymme.

Vad har då Yahoos marknadsstrategi med fildelning att göra? Den visar först och främst att den digitala världen fundamentalt skiljer sig från den verkliga. Det är bara i den digitala världen som utrymme är så billigt att det kan vara gratis. Frågan är om dessa världar, den digitala och den fysiska, är så olika att de inte kan underordnas samma regler, exempelvis när det gäller upphovsrätt?

Fildelningen det senaste decenniet tvingar fram frågan om upphovsrätten som den ser ut idag överhuvudtaget är gångbar på internet. Varför struntar så många människor blankt i upphovsrätten? Och vad skulle hända om man istället för att förstärka upphovsrätten skulle begränsa den?

Det går att se utvecklingen som en kollision mellan två system: den gamla analoga världen och den nya digitala världen. Det är samtidigt en kollision mellan två generationer: de som vuxit upp med internet och de som inte har gjort det. Film- och skivindustrin är bara två av många branscher

som har påverkats av denna kollision. Det svenska Postverket har upplevt en större förändring av sin funktion de senaste femton åren än sedan man började dela ut post 1636. Många traditionella medier som dagstidningar, radio och tv har också börjat flytta till internet i takt med att annonsörer och användare gör det.

En viktig förklaring till att den digitala världen lockar står att finna i Yahoos utannonsering av oändligt mejlutrymme: hyra är billigt.

På en konkurrensutsatt marknad sjunker priset på en vara till strax över de grundläggande omkostnaderna. Det revolutionerande med den digitala världen är att omkostnader för lagring, distribution och reproduktion har sjunkit så mycket att det i princip har blivit gratis.

För att börja med lagring så var Yahoos oändliga utrymme egentligen ingen nyhet. Det hade förutspåtts redan fyrtio år tidigare av Gordon E Moore, medgrundare till Intel, ett företag som tillverkar processorer till datorer. Moore hade iakttagit att datorers kapacitet tycktes öka exponentiellt. Baserat på hans iakttagelse formulerade Carver Mead, professor vid California Institute of Technology, »Moores lag« som förutsäger att datorkraften fördubblas var artonde månad. Mead iakttog även att kostnaden för transistorer halverades under samma tidsperiod. Fyrtio år senare hade priset för en transistor sjunkit från flera dollar till 0,000001 cent. Kostnaden för hårdvaran hade därmed sjunkit så lågt att man kunde ge bort oändligt digitalt utrymme.

I den fysiska världen är mark och utrymme bland det mest värdefulla som finns. Vi kan inte ha fler bilar än vad som ryms i vårt garage och vi kan inte ha en större samling cd-skivor än vad som ryms i vår lägenhet. I den digitala världen begränsas utrymmet istället av resurser som lagringsmedia och elektricitet. Men de resurserna finns det så gott om att vi kan slösa med dem, och för alla som kan flytta sina lokaler, kontor och lagringsutrymmen till den digitala världen finns därför stora kostnader att spara.

Även kostnaderna för reproduktion och distribution har på internet sjunkit till nära nollpunkten. Det som kan digitaliseras kan kopieras och spridas oerhört snabbt och billigt. Därför kunde aldrig Postverket konkurrera med en kommunikationsform som mejl. Brev genomgår en lång kedja där de hämtas, transporteras, sorteras och delas ut. Det innebär omfattande arbetskrafts-, material- och transportkostnader. I jämförelse är mejl så billigt att vi inte ens ser det som en kostnad. Många i piratrörelsen ser på musik på samma sätt.

I mötet mellan den analoga och den digitala världen finns det vinnare och förlorare. Till vinnarna hör de branscher som har kunnat minska sina omkostnader genom att flytta över delar av sin verksamhet till den digitala världen, men ändå behålla kärnan av sin affärsmodell, som till exempel banker via sin internet-service.

Förlorare är branscher som skivindustrin, som levt på att reproducera och distribuera produkter som lätt kan digitaliseras. Så fort dessa produkter har digitaliserats så har kostnaderna för reproduktion och distribution i princip eliminerats, tack vare fildelning. Digitalisering fungerar enligt samma princip som när Jesus delade ut de fem bröden och två fiskarna. Det räcker alltid till alla. Problemet är att det första brödet fortfarande kostar att baka.

Däremot är det inte självklart att de stora företagsimperier som äger skivbolagen är förlorare på fildelningen. Snarare sitter skivbolagen och teknikföretagen i vissa fall på samma bolagsträd. Sony är på en och samma gång en av världens största tillverkare av mp3-spelare och ett av de stora skivbolagen, som samägare till Sony BMG. Kampen mellan tekniktillverkarna och musikproducenterna är snarare en strid inom företagsimperier, där huvudägarna är vinnare hur utgången än ser ut.

Piratrörelsen har kommit att representera dem som vill omfamna den nya digitala världens möjligheter till fri spridning av information. Idéerna om denna digitala informationsfrihet formulerades under främst åttiotalet då hackare och informationsteoretiker började ana hur digitala nätverk skulle förändra förutsättningarna för informationsspridning. En nyckelfras blev »Information wants to be free«, som ofta har tillskrivits den amerikanska författaren Stewart Brand. Stewart Brand förutsåg dagens konflikt och utvecklade resonemanget i en essä i boken *The Media Lab* från 1987:

Information vill vara fri. Information vill också vara dyr. Information vill vara fri eftersom den har blivit så billig att distribuera, kopiera och återkombinera - för billig att mäta. Den vill också vara dyr eftersom den kan vara omätbart värdefull för mottagaren. Den motsättningen kommer inte att försvinna. Den kommer att leda till ändlösa debatter om pris, upphovsrätt, intellektuella rättigheter och det moraliskt rätta i lättvinding spridning, eftersom varje runda av ny teknik kommer att göra spänningen värre, inte bättre.

Det är just den konflikten som piratkopieringen idag handlar om, och piratrörelsen menar att det bästa sättet att bemöta denna motsättning är att begränsa upphovsrätten på internet. Det är upphovsrätten som måste anpassa sig till den digitala världen, inte tvärtom.

Vidare argumenterar piratrörelsen för att fri ickekommersiell spridning av upphovsrättsskyddade verk skulle skapa ett mer vitalt och kreativt kulturklimat. De mest radikala inom piratrörelsen har velat avskaffa upphovsrätten helt, medan till exempel Piratpartiet har argumenterat för att begränsa den.

Piratpartiet ger uttryck för åsikter som är allmänt omfattade i piratrörelsen när de i sitt partiprogram skriver:

Den tekniska utvecklingen har gjort det möjligt att sprida kultur över hela världen till nästan ingen kostnad alls. Det är en fantastisk ny möjlighet som har öppnat sig. Vi vill bejaka den möjligheten. Allt icke-kommersiellt inhämtande, nyttjande, förädlande och spridning av kultur skall uttryckligen uppmuntras. Lagstiftningen skall ändras så att det görs helt klart att den endast reglerar användning och kopiering av verk i kommersiella sammanhang. Att dela med sig av kopior, eller på annat sätt sprida eller använda annans verk, skall aldrig vara förbjudet så länge det sker på ideell basis utan vinstmotiv.

Vidare vill de göra det lättare att förändra, bearbeta och skapa nya versioner av befintliga verk utan den ursprungliga upphovsmannens tillstånd. De vill också avskaffa alla typer av tekniska kopieringsskydd som DRM-teknik, samt kassettagiften som idag läggs på lagringsmedia för att kompensera bortfall i inkomster av upphovsrätt.

Piratpartiet vill också begränsa skyddstiden, hur länge upphovsrätten ska vara giltig. Idag är ensamrätten för upphovsrätt sjuttio år efter upphovsmannens död. Piratpartiet föreslår en begränsning till fem år efter verkets tillkomst med motivationen att »merparten av alla distribuerade verk tjänar in försumbara eller inga summor efter denna tid«.

Dessa förändringar skulle innebära ett digitalt samhälle där upphovsrätten är starkt begränsad jämfört med idag och där musik, film, tv, ljudböcker, texter och bilder kan spridas mellan privatpersoner utan hinder. Förändringarna skulle troligtvis drabba upphovsrättsindustrin hårt, men många

anhängare av piratrörelsen ser det ändå som en naturlig konsekvens av den digitala tekniken.

Att radikalt korta skyddstiden för upphovsrätt skulle kunna innebära stora vinster för samhället i helhet. All den kultur och information som idag inte utnyttjas kommersiellt och därför inte är lika tillgänglig skulle frigöras om skyddstiden kortades. Det handlar om tv, film, radio och annat material som idag är inlåst i arkiv, till exempel hos Sveriges Radio. Det finns här en möjlighet att skapa ett digitalt bibliotek med hela nittonhundratalets radio-, film- och tv-produktion, tillgängligt för alla med en internetuppkoppling.

En nedmontering av upphovsrätten innebär ett ekonomiskt hot mot innehavare av gamla rättigheter som är verkligt värdefulla. Det ekonomiska intresset i dessa upphovsrätter har i USA lett till att kongressen förlängt skyddstiden elva gånger de senaste femtio åren. 1998 förlängdes skyddstiden till nittiofem år genom »Sonny Bono Copyright Extension Act«, en lag som fick smeknamnet »Mickey Mouse Protection Act« eftersom den allmänt ansågs ha tillkommit för att skydda Walt Disneys rättigheter till Musse Pigg.

Den amerikanska juridikprofessorn Lawrence Lessig har föreslagit en kompromiss, där man vart femtonde år tar ut en avgift av upphovsrättsinnehavarna för att de ska få behålla sina rättigheter. På så sätt kommer verk som inte har något ekonomiskt värde att frigöras tidigare, medan företag som Disney kan behålla sina rättigheter. Lessig menar att 98 procent av all kulturproduktion förlorar sitt kommersiella värde inom ett år.

Debatten om att skapa en allemansrätt för kultur och information på internet har blivit allt mer seriös, bland annat genom diskussionerna om en bredbandsavgift. Tanken är inte helt ny utan en utvidgning av kassettersättningen. I Sverige delade organisationen Copyswede 2006 ut 167 miljoner kronor från kassettersättning till olika upphovsrättsinnehavare. En bredbandsavgift skulle fungera på samma sätt.

Rent praktiskt skulle en sådan avgift vara ett effektivt sätt att samla in pengar till kreatörer, men en sådan lösning har kritiserats av både piratrörelsen och upphovsrättsorganisationer. Kritiken från piratrörelsen har bland annat varit att en sådan avgift »slår blint« och med andra ord drabbar alla bredbandsanvändare oavsett om de laddar hem upphovsrättsskyddat

material eller inte. Upphovsrättsorganisationerna frågar sig hur fördelningen ska ske. Vem ska få pengarna?

Kritiker har också varnat för att alternativ kultur och musiker utan skivkontrakt missgynnas av ett sådant system. Även Cecilia Renfors avfärdade lösningen i sin utredning med argumentet att den slår ut marknadsekonomi: »Den skulle frånta rättighetshavarna möjligheten att förfoga över sina rättigheter på en ordnad marknad och den marknad med nättjänster som nu är under utveckling skulle fråntas möjligheten att konkurrera på kommersiella villkor.«

Våren 2008 lade Stim fram ett förslag som stödde en bredbandsavgift. Deras förslag var dock baserat på frivillighet genom att låta bredbandskunder välja ett dyrare abonnemang där »extrakostnaden för fri fildelning skulle stå i proportion till det samlade nyttjandet av musik på nätet. Abonnemanget skulle ge laglig tillgång till all musik på internet«.

Möjligen kräver konflikten kring upphovsrättsbrotten inte en lösning regisserad av staten. Det finns tecken på att marknaden till slut kommer att lösa problemet själv. Fildelningen har tvingat fram ett experimenterande för att finna nya inkomstkällor, nya betalningsmetoder och nya sätt att sprida, producera och sälja digital kultur.

Inkomster direkt från upphovsrättsnyttjande, som att sälja kopior, kommer troligtvis bli mindre betydelsefullt än sidoinkomster från liveuppträdande, föreläsningar, konserter och limiterade samlar- och specialutgåvor av till exempel skivor.

När rockgruppen Radiohead 2007 släppte sin skiva *In Rainbows* på nätet lät de fildelarna själva bestämma om de ville betala för skivan, och i så fall hur mycket. Inga officiella siffror på hur mycket de fick in har släppts, men uppskattningar har varit ett par miljoner dollar.

Artisterna gav i juli 2007 sitt nya album *Planet Earth* till alla som köpte söndagsupplagan av Daily Mail i London. Sammanlagt 2,8 miljoner exemplar spreds på så sätt av en skiva vars marknadsvärde annars var hundratjugo kronor. Prince fick dockbara några kronor per skiva av Daily Mail. Däremot höll han efter släppet tjugo utsålda konserter i London, som spelade in runt hundrafyrtio miljoner kronor. Det var nytt rekord för regionen.

Dessa alternativa sätt att få betalt för musik visar att det går att tjäna pengar utan att sälja fysiska skivor. Inom film- och artistvärlden har det

blivit allt vanligare med sidoinkomster som klädmärken, parfym, reklam och påkostade samlingsboxar. De alternativen är visserligen i regel förbehållna de största artisterna, men just konserter har blivit en allt viktigare inkomstkälla för musiker överlag.

Som helhet har underhållningsindustrin inte minskat de senaste åren. Men att sälja album är numera bara ett av många sätt att distribuera musik. Analysföretaget Pyramid Research släppte 2007 en rapport som sade att musiktjänster i samband med mobilabonnemang kommer att driva musikförsäljningen framöver. Svenska analysfirman Berg Insight släppte samma år en rapport som förutsade att den digitala musikförsäljningen kommer att gå om den fysiska försäljningen år 2011, och att detta främst kommer att drivas av att musiken går över till mobiltelefoner.

Denna utveckling talar för det som författarna David Kusek och Gerd Leonhard i boken *The Future of Music* argumenterar för, nämligen att musikindustrin förvandlas från en bransch som säljer produkter till en tjänstebansh. Musikindustrin kommer enligt dem att sälja en tjänst och till exempel erbjuda säker och lättillgänglig tillgång till stora digitala musikarkiv, som Spotify nu gör. De menar att branschen kommer att anpassa sig efter de nya villkoren för lagring, distribution och reproduktion i informationssamhället.

Man kan tänka sig en utveckling där gratissamhället och upphovsrätts-samhället möts. Förstärkt upphovsrätt kommer att skydda gamla distributionsformer medan branschen redan har utvecklat nya sätt att tjäna pengar. Förlorarna i en sådan digital strukturovandling skulle inte vara de stora mediebolagen. Förlorarna skulle i det scenariot vara de enskilda kulturskapare som fortfarande var knutna till mediebolagen men som skars av från de nya intäkterna.

När de stora mediebolagen upptäcker att lönsamheten lättast säkras genom att sälja hårdvara, inte kulturprodukter, så innebär det en risk för att kulturskaparna får mindre del av kakan. Musik, film och annan kultur förvandlas från en självständig produkt till ett slags extramaterial som följer med när man köper hårdvaran. Köp en mobiltelefon och få hela musikhistorien på köpet. Köp en tv och världens samlade filmproduktion följer med. Kultur håller på att bli som Yahoos oändliga utrymme, något att locka kunder med, något som nästan är gratis. Något man slösar med.

»TÄNK OM ALLA GJORDE SOM DU ... BLA, BLA, BLA«

Jag började ladda ner serier på Limewire hösten 2007, mycket senare än alla andra. Jag hade faktiskt inte vågat tidigare. Trodde typ att polisen skulle komma och slå in min dörr och slänga mig i finkan om jag så bara gick in på The Pirate Bays hemsida. Men, eftersom jag ständigt fick rekommendationer från vänner på mängder av serier som jag absolut borde se, vann min nyfikenhet till slut över min moral och jag började ladda ner, avsnitt för avsnitt. Det fanns helt enkelt inget annat sätt att få tillgång till de »fantastiska« serierna.

Varenda kotte i min bekantskapskrets laddar ner mängder av serier, filmer och musik. Det är de som hejat på mig! Hade jag inte börjat ladda ner hade jag aldrig hängt med i en enda popkulturell konversation med mina kompisar.

Jag fildelar enbart tv-serier, av två anledningar. Ett: datorminnet i min något antika PC är för litet för att orka med att ladda hem en hel film och jag är för lat för att gå och köpa ett externt minne. Annars hade jag sett var-enda film som gått upp på vita duken i USA en kvart efter att den haft premiär.

Två: jag spenderar nästan all min vakna tid på mitt jobb (sorgligt men sant). När jag jobbar vill jag ständigt lyssna på musik och eftersom jag absolut inte törs gå emot jobbets policy (som såklart är strängt emot all typ av nedladdning) så köper jag all min musik på Itunes store.

Jag köper musik via Itunes för några hundralappar i månaden kanske. Det tycker jag är mycket. Åtminstone när jag vet att det går att få tillgång till det gratis. Tidigare köpte jag cd-skivor på Cd- Wow, men det var innan jag köpte min rosa Ipod. Då blev det hej då till allt vad cd-skivor heter.

Boxar med serier är ju rätt dyra och inget jag köper högvis av varje månad. Hade inte serierna funnits för nedladdning hade jag nog snällt fått avstå faktiskt. Men så sorgligt det hade varit att missa alla gyllene stunder på Brideshead och de fascinerande relationerna i Big Love.

Jag känner mig inte som en pirat, jag laddar ner så lite i förhållande till de flesta andra jag känner. Bara någon serie hit eller dit. Och jag betalar faktiskt för min musik, åtminstone. Värsta dubbelmoralen någonsin, men det är sanningen.

Jag tänker att de som producerat serierna är så sjukt rika ändå, så bara för att lilla jag ser ett par avsnitt av Gossip girl, Californication, Entourage eller Mad Men, påverkar det ju inte dem på nåt vis. Helkorkat, jag vet. »Tänk om alla gjorde som du ... bla, bla, bla.« Men miljardindustrin i Hollywood klarar sig nog utan mina korvören.

ISABELLE, 29, GRAFISK FORMGIVARE, STOCKHOLM

UTVECKLINGENS ABSOLUTA SPJUTSPETSAR

EN OKTOBERDAG HÖSTEN 2008 satt Peter Sunde och Gottfrid Svartholm Warg på Café Bellman vid Hötorget i Stockholm. Peter drack kaffe och Gottfrid sörplade på en jordgubbssmoothie när Fredrik Neij kom instövlande iklädd en The Pirate Bay-tröja och med näven full av brev.

»Dagens skörd av legal threats!«

Gottfrid rev genast upp ett av kuverten och började läsa med tillgjort högdragen brittisk dialekt:

»I represent Hearst Communications Incorporated, publisher of the magazines listed below. It has come to our attention that a website known as thepiratebay.org has posted entire issues of many of our publications...«

Peter Sunde fnös luttrat. Han hade öppnat ett eget brev och mumlade innehållet.

» ... blatant act of copyright infringement...«

»Blatant är tydligen ett favoritord«, konstaterade Gottfrid.

De hade fått tusentals juridiska hot genom åren, och ännu trillade det in ungefär ett om dagen, oftast per mejl. Men de fick också många mejl från fans, en del skickade donationer och andra uppmanade dem att lägga ut fler uppkäftiga svarsbrev till allmän beskådan på sajten.

Fredrik föreslog att de skulle busringa till någon av advokatbyråerna, som de ibland gjorde när andan föll på. När företaget Web Sheriff skrev och begärde hundra miljoner dollar för bland andra Michael Jacksons räkning ringde Peter och förklarade att de inte hade i närheten av så mycket pengar, men att de möjligen kunde skaffa fram några dagisbarn som betalning.

Efter skeptiskt hummande från Peter och Gottfrid släppte Fredrik busringningstanken och sprättade upp ett annat brev.

»Folksam? Ersättning på grund av dödsfall?... Det står ju inte vem som har dött. Skit samma, det är pengar.«

»Men du fick bara tio tusen«, sade Gottfrid.

»Ja, jag ska ringa och klaga. Vet jag inte vem det är som dör ska jag fan ha tjugo.«

Peter Sunde stirrade på Fredrik, i låtsad förskräckelse.

»Det där var nog den kallaste reaktionen jag har sett på ett dödsfall.«

De tre skrattade. Fredrik gestikulerade mot brevhögen.

»Det är månadens skörd. Men jag slängde alla brev från Vägverket.«

Det delades inte ut några kramar eller handslag när piraterna sammanstrålade. De såg ut som ett vanligt, avslappnat kompisgäng som hängde tillsammans dagligen. I själva verket hade trion inte träffats på ett år, annat än på internet.

Sedan senast de sågs hade alla tre, tillsammans med Carl Lundström, blivit åtalade för medhjälp till upphovsrättsbrott. Bara någon dag tidigare hade de fått besked om att rättegången skulle gå av stapeln i februari 2009.

Om The Pirate Bay-gänget fälldes riskerade de upp till två års fängelse. Sajten skulle med all sannolikhet leva vidare, precis som den gjort efter razzian. Någon annan skulle kanske få ta över driften, kanske skulle man tvingas till visst hemlighetsmakeri. En fängelsedom skulle göra The Pirate Bay-trion till martyrer i fildelningsvärlden.

Skulle de å andra sidan frias vore det ett svidande nederlag för upphovsrätsindustrin. Det skulle innebära att Sverige var en säker hamn att driva bittorrent-sajter från, och att de som ville bekämpa piratkopieringen skulle tvingas att angripa problemet pirat för pirat. Och piraterna räknades i miljontal.

På sätt och vis kunde den stundande rättegången jämföras med Napster-rättegången som utföll till upphovsrättsivrarnas favör. Den största skillnaden var egentligen att bittorrent-tekniken ställde till det för åklagaren i fallet The Pirate Bay. För att någon skulle kunna dömas för medhjälp till brott måste rimligen ett huvudbrott ha begåtts. Men vem hade begått ett brott här? De två utredarna från Antipiratbyrån och Ifpi - som hade laddat ner

filmer, musik och spel för att dokumentera The Pirate Bays verksamhet - stod inte åtalade. Inte heller stod någon av de användare som tillgängliggjort materialet åtalade. Åklagaren skulle tvingas bevisa att The Pirate Bay-killarna assisterat vid brott som ingen hade dömts eller ens åtalats för. Det var precis det dilemma som åklagare Håkan Roswall själv hade varnat för i en promemoria ett par år tidigare.

Men risken för ett rättsligt nederlag var ändå verklig. Fredrik, Peter och Gottfrid hade med eftertryck visat sig vara likgiltiga inför de brott mot upphovsrättslagen som deras användare begick, och även det faktum att de tre tjänade pengar på sajten via annonsintäkter låg dem i fatet. Åklagaren hade dessutom garderat sig i sin stämningsansökan genom att lägga till åtalspunkten »förberedelse till brott mot upphovsrättslagen«. Om det hade funnits en brottsrubricering som hette »förberedelse till medhjälp till brott mot upphovsrättslagen« så hade hålen i åtalet kunnat täppas igen, men en sådan brottsbeskrivning skulle vara för svag. I Sverige kan man inte ens dömas för förberedelse till medhjälp till mord.

De tre piraterna sade sig vara övertygade om att de skulle frias, men det enda de var helt säkra på var att rättsprocessen skulle bli långdragen. Oavsett utgången i tingsrätten skulle någon av parterna överklaga. Samma sak om hovrätten tog upp målet. Det där hade de redan diskuterat över nätet, och de hade spenderat årtal med att fundera på upphovsrätt och fildelning, så denna oktoberdag hade de inget behov av att lägga upp strategier inför rättegången. Istället beundrade de Fredrik Neijs nya minidator och diskuterade det märkliga i att alla bilar och mobiltelefoner plötsligt skulle ha GPS-positionering, medan ingen insåg nyttan i gamla hederliga kompasser som pålitligt och utan teknikstrul visade åt vilket håll man var på väg.

Efter några år av fruktsam symbios hade förhållandet mellan The Pirate Bay och massmedia surnat de senaste månaderna. Under våren och den tidiga sommaren gjorde The Pirate Bay gemensam sak med resten av piratrörelsen i FRA-frågan. De använde sajtens genomslag till att skapa uppmärksamhet och länkade vidare till webbplatser där besökaren fann mer information om den föreslagna lagen om elektronisk avlyssning och stats-sanktionerat tjuvläsande av medborgarnas mejl.

Piraternas oro ekade i hela bloggosfären och när traditionella medier så småningom hakade på var opinionen mot FRA-lagen redan grundlagd av

webbaserade krafter. Så långt var allt väl för piraterna. Medierna gick på deras linje, propositionen synades i sömmarna och till slut tvingades regeringen att ändra skrivningen för att komma undan med hedern i behåll.

Förändringarna i lagen var visserligen kosmetiska men de var ändå en fjäder i hatten för hela blogg-Sverige, som äntligen fått ett tydligt genomslag som opinionsbildare, och än mer för piratrörelsen som har personlig integritet i allmänhet (och friheten från att spioneras på av myndigheter och upphovsrättsinnehavare i synnerhet) som en viktig del av sin ideologi.

Under sommaren frossade sedan massmedierna i olika snaskiga brottsfall. Österrikaren Josef Fritzl, som låste in sina barn i källaren, engagerade kvällstidningarna i veckor och därpå följde en tragisk historia i Arboga där en tysk kvinna senare dömdes för mord på två små barn.

Arbogafallet diskuterades livligt i ett kriminologiforum på sajten Flashback och en av användarna där begärde ut förundersökningen, som var en offentlig handling. Förundersökningen lades upp på en filuppladdningstjänst för att andra skulle kunna läsa, och någon kopierade den därifrån och tankade sedan upp den på The Pirate Bay.

På The Pirate Bay var intresset lågt för förundersökningen. Ett hundratal intresserade laddade ner den under de följande veckorna. Sedan slog TV4 upp förekomsten av filen i en nyhetssändning.

Det var medial jackpot: Arbogafallet och The Pirate Bay i en och samma rubrik! Omedelbart skenade intresset för förundersökningen och tiotusentals användare laddade ner den. Nu var The Pirate Bay skurkar. Vedervärdiga, motbjudande skurkar som spred bilder på mördade barn till tusentals människor i krasst vinstsyfte.

Till och med kvällstidningarna förfasades över hur någon kunde vilja tjäna pengar på mänskliga tragedier och Aftonbladetskrönikören Lisa Magnusson beskrev The Pirate Bay som förmedlare av »snaskiga smaskigheter för nätsurfare med tomma magar och hjärtan anfrätta av emotionell cancer.«

Peter Sunde tyckte att mediernas hållning var ett exempel på löjeväckande dubbelmoral och när han fick en inbjudan att delta i samhällsprogrammet *Debatt* i SVT, för att diskutera varför förundersökningen fanns på The Pirate Bay, nappade han. Peter ville diskutera dels gammelmedias hyckleri, dels en principfråga som han fann intressant: Vad händer när offentlighetsprincipen möts av ett demokratiserande verktyg som internet?

Samtidigt var han orolig. Risken var att han skulle hängas ut som skurk,

anklagas för att profitera på mördade barn, och aldrig få en chans att diskutera sakfrågan. Lösningen blev att han ställde upp med förbehållen att diskussionen skulle handla om principfrågan och inte om döda barn, och att Peter inte skulle konfronteras med pappan till de döda barnen, som medierna ideligen intervjuade.

På plats i studion, i direktsändning, var kalabaliken ett faktum. Barnens pappa var med på telefon, sakfrågorna tappades bort i den allmänna upphetsningen och den första frågan Peter fick var: »Vad vill du säga till pappan?«

Efter programmet skällde Peter ut programledaren Janne Josefsson och skar sedan av all kontakt med media. På sin egen sajt skrev han ett långt, indignerat blogginlägg med rubriken »Sverige - väx upp!« om hur förtroendet för medierna nu var lika med noll efter att han blivit bedragen av public service, de sista representanter för massmedia som han fortfarande hade haft respekt för.

Den kategoriska inställningen till medierna hade mjuknat något i oktober, men det var tydligt att de tre piraternas syn på den tredje statsmakten hade blivit allt mer cynisk med åren. De hade gjort en lång lista över medier de aldrig mer ämnade att tala med och Peter hade gjort en sport av att anmäla tidningar till pressombudsmannen. Han brukade dessutom ringa upp journalister som han tyckte skrev felaktigheter om The Pirate Bay, allt för att sätta press på dem som skarvade och tryckte halvsanningar. Dagen innan, när Gottfrid blev uppringd av en reporter från förlaget IDG, sade han till dem att »hitta på störyn själva, som ni brukar«.

Peter Sunde var inte i Stockholm bara för att träffa sina vänner. Två dagar tidigare hade han deltagit i en paneldebatt på Kungliga Tekniska Högskolan. Tillsammans med Piratbyråns Rasmus Fleischer, Piratpartiets Rickard Falkvinge, den moderate riksdagsledamoten Karl Sigfrid och John Buckman från skivbolaget Magnatunes diskuterade han upphovsrätten, under rubriken »Revolution or reform«.

Diskussionen inleddes med att alla fick svara på frågan om hur upphovsrätten borde förändras, och piratföreträdarna höll sig till sina respektive linjer.

»Upphovsrätten ska ignoreras«, sade Peter Sunde.

»Upphovsrätten ska dropkickas«, sade Rickard Falkvinge.

»Vi vill inte svara på frågorna, vi vill förändra frågorna«, sade Rasmus Fleischer.

Rickard Falkvinge höll ett långt anförande om hur piraternas laglöshet snart skulle bli en accepterad ideologi och drog paralleller till de vilda strejker som en gång utvecklades till fackföreningar och så småningom till socialdemokratin, samt till de industrisabotage utförda av hängivna aktivister som utvecklades till en miljörelse.

Moderatorn Tore Vaden, från universitetet i Tampere, frågade Peter Sunde om han trodde att det i framtiden skulle komma ny teknik som gjorde fildelningen omöjlig att spåra, så att upphovsrättslagarna skulle bli meningslösa.

»Det finns redan. Vi skulle kunna tvinga våra användare att använda sådan teknik idag. Men vi vill inte göra det. Fildelare ska inte behöva gömma sig. Vi är väldigt, väldigt stolta över vad vi gör.«

Panelmedlemmarna var överens om att inga lagar i världen skulle kunna få fildelningen att försvinna. Rickard Falkvinge uttryckte dock en djup oro för att upphovsrättslobbyisternas rop på mer och mer lagstiftning skulle få det öppna, demokratiska internet att förvandlas till ett totalitärt digitalt samhälle där internetleverantörer spionerade på sina kunder och där inte ens brevhemligheten var tryggad.

FRA-lagen var redan klubbad, i sin modifierade form, och det nya hotet var den föreslagna piratjägarlagen Ipred1. Piratpartiet gick i spetsen för motståndet och uppmanade alla pirater att uttrycka sitt missnöje med lagen som skulle öka möjligheterna för aktörer som Antipiratbyrån att begära ut uppgifter om misstänkta fildelare från internetleverantörerna.

När Carl Bildt 1994 höll tal vid ett jubileumssymposium arrangerat av Ingenjörsvetenskapsakademien i Stockholm bjöd den dåvarande statsministern på en vision:

»Låt oss ställa målet att senast 2010 tillhöra den globala utvecklingens absoluta spjutspetsar när det gäller utnyttjandet av informationsteknologin.«

I paneldebatten på Kungliga Tekniska Högskolan var det tydligt att ingen fildelningssympatisör skulle ifrågasätta att Bildts vision redan hösten 2008 hade blivit verklighet. Rickard Falkvinge beskrev Sverige som ett föregångsland för att förändra upphovsrätten i hela världen, och den allmänna

uppfattningen var att de som inte hade förstått att fildelning är här för att stanna som tur är snart kommer att dö ut.

Men synen på Sverige som en spjutspets delades inte av alla, särskilt inte bland upphovsrättens förkämpar. Mediemagnaten Carl-Johan Bonnier skrev i en debattartikel i Dagens Nyheter 2007:

»Sverige framstår i ett internationellt perspektiv som efterblivet och som ett paradiset för aktiviteter som i andra länder ses som olagliga och orättfärdiga.«

Carl Bildts vision var sannolikt ett Sverige fullt av framstående IT-företag. Men medan IT-bubblans många luftslott hade kraschat och företag som Ericsson gick på knäna så hölls den svenska fanan högt i IT-världen av världens mest högljudda, bespottade och beundrade piratrörelse.

De olika perspektiven illustreras tydligt av en händelse sommaren 2008 då justitieminister Beatrice Ask uttalade sig om att The Pirate Bay gav Sverige dåligt rykte utomlands. Inom ett par dagar bombarderades regeringen av mejl från hundratusentals människor som menade att The Pirate Bay tvärtom var fantastiska ambassadörer för Sverige, rent av moderna hjältar. Sajten jämfördes med biblioteket i Alexandria för sitt spridande av glädje och upplysning.

För formuleringarna i mejlet stod den måttligt blygsamme Peter Sunde, som över sitt bryggkaffe på Café Bellman torrt konstaterade att diskussionen om fildelning sedan länge var över.

»Det är som att diskutera om man är för eller emot grönt. Oavsett vad man tycker kommer det inte att försvinna.«

Medan The Pirate Bay tuffade på med sitt populära fildelningskoncept och intog en position bland de största internettjänsterna i världen, var det många andra fildelningsinitiativ som kom och gick.

I mars 2008 skickade en ny svensk sajt ut ett pressmeddelande som gav kalla kårar till den svenska bokbranschen. Sajten hette Student Bay och på startsidan bröt ett piratskepp fram genom vågorna, precis som hos syster-sajten The Pirate Bay. Rubriken på pressmeddelandet lød »Gratis kurslitteratur på Student Bay«.

När bokbranschens egen tidskrift Svensk Bokhandel kartlade ljudböcker på The Pirate Bay i februari 2008 fann de så många som 4 669 boktitlar, varav 1 590 var svenska. Vid undersökningstillfället laddades flera tusen ljud-

böcker ner samtidigt. 2006 omsatte försäljningen av ljudböcker hundraåttiofem miljoner kronor, vilket motsvarade 8 procent av hela bokbranschens försäljning. Att döma av resultatet av Svensk Bokhandels stickprov torde illegal nedladdning av ljudböcker ske för mångmiljonbelopp årligen.

Utöver ljudböcker är studentlitteraturen mest påverkad, och de senaste åren har studentlitteraturförlagen allt mer aggressivt bekämpat kopieringen. Senast 2005 fick de igenom en ordentlig skärpning av upphovsrätten som gjorde det förbjudet att kopiera en hel bok även för privat bruk. Under 2006 hyrde förlaget Studentlitteratur in civilklädda väktare som smygfilmade när kopieringsföretag gjorde kopior av litteratur åt studenter.

I juli 2008 lanserades piratsajten Mygazines.com, som en tidskriftsvärldens Youtube. Sajten delade ut högupplösta digitala versioner av magasin från hela världen, som användarna kunde bläddra i, tack vare ett elegant användargränssnitt. En rad mediebolag, däribland Time Warner, gick genast ut med pressmeddelanden om att de förberedde åtal mot sajten, och efter ett par månader stängde den med hänvisning till tidsbrist.

Några stora revolutioner hade inte inträffat i fildelningsvärlden sedan The Pirate Bays lansering. Gottfrids, Peters och Fredriks sajt hade å andra sidan fortsatt att växa i snabb takt. Hösten 2008 nådde de tjugofem miljoner användare, och enligt deras egen uppskattning stod sajten för mer än en tiondel av den totala trafiken på internet.

Sakta men säkert hade det dock börjat dyka upp lagliga tjänster som kunde konkurrera med pirattjänsterna i kvalitet och tillgänglighet. Peter Sunde hade själv börjat använda Spotify, den nylanserade svenska musiktjänsten som lät användaren lyssna på musik direkt från en central server, helt utan väntetider. Då och då kom ett reklamavbrott, det var så det svenska företaget tjänade pengar, som spreds till rättighetsinnehavarna enligt lagligt upprättade licensavtal.

Kanske höll musikbranschen på att sluta fred med internet till slut? Peter Sunde ryckte på axlarna. Han hoppades själv att The Pirate Bay skulle vara obsolet inom en snar framtid, tack vare att bättre tjänster vuxit fram, antingen från industrin eller från piratvärlden. The Pirate Bay, menade han, var inte den ultimata lösningen för musikedistribution utan förhoppningsvis ett steg på vägen mot ännu bättre tjänster. Själv jobbade han på

ett projekt som gick under namnet Playble, ett internetbaserat system för att ta betalt för bland annat musik.

Gottfrid höll på att sälja sitt företag, PRQ, och planerade en snar flytt till ett varmare land. Inte för att ge upp The Pirate Bay - sajten kunde han jobba med oavsett var i världen han bodde - eller för att fly undan rättsvisan. Han ville bort från Sverige för att få lugn, ro och ett privatliv fritt från journalister. Fredrik Neij hade lämnat PRQ och startat en konkurrerande firma.

Dagen efter skulle Fredrik och Peter åka till Kuala Lumpur för att föreläsa vid säkerhetskonferensen Hack in the Box. De hade satt ihop ett föredrag med titeln »How to dismantle a billion dollar industry - as a hobby«, och skämtade om det ironiska i att Microsoft, som en av konferensens huvudsponsorer, betalade deras flygbiljetter.

Några timmar efter sin fika på Café Bellman klev Peter Sunde och Gottfrid Svartholm Warg oanmälda in på justitiedepartementet vid Norrström, på andra sidan vattnet från riksdagshuset. Det hade gått 874 dagar sedan civilklädda poliser gjorde hembesök hos The Pirate Bay. Nu kom piraterna självmant till maktens boning för att ställa justitieminister Beatrice Ask mot väggen i en spontan eftermiddagsrazzia.

Om justitiedepartementet nu var så intresserade av upphovsrättsivrande lobbyisters åsikter tyckte Peter och Gottfrid att även piraternas syn på frågor om upphovsrätt, övervakning och personlig integritet borde vara av intresse. Särskilt som viktiga beslut skulle fattas de närmaste veckorna, bland annat om det kontroversiella lagförslaget Ipred1.

Peter Sunde hade begärt att få träffa Beatrice Ask flera gånger tidigare, utan framgång, och inte heller denna gång blev det något möte. När Peter och Gottfrid presenterade sitt önskemål i receptionen fick de veta att justitieministern var i Strasbourg. Peter bad om att få tala med någon annan på departementet och hänvisades till en telefon i lobbyen där han kunde ringa till den politiskt sakkunniga Tjänja Rasmusson.

Peter presenterade sig och förklarade frankt att han representerade en av de viktigaste folkrörelserna i det svenska samhället, en rörelse med miljoner anhängare och med angelägna saker att förmedla. Som flitig debattör och föreläsare var han van vid att folk var intresserade av hans åsikter. Dock icke Tjänja Rasmusson.

Tjänja Rasmusson visste mycket väl vem Peter Sunde var. Men hon var

måttligt entusiastisk över att The Pirate Bay-killarna gjort sig besväret att avlägga ett besök. Hon ville inte ens släppa in dem. När Peter bad om en motivering fick han höra att han var allt för hetlevrad och kort sagt olämplig att träffa, oavsett om Beatrice Ask var inne eller ej.

Den svenska piratrörelsen hade kommit långt under sin korta livstid. Inte bara på så sätt att fildelningsvanorna hade smittat miljoner svenskar. Piraternas företrädare citerades ofta i medier, de åkte runt och föreläste i hela världen, de hade organiserat sig partipolitiskt, de hade inspirerat piratrörelser i andra länder och de hade framgångsrikt drivit opinionsbildning i sina hjärtefrågor upphovsrätt, yttrandefrihet och personlig integritet.

Men helt respektabla hade piraterna inte blivit. Dörrarna till maktens innersta förblev stängda. Och när Peter besviket lagt på luren fick han och Gottfrid lomma iväg igen, genom en skymningsgrå huvudstad, med känslan att vissa människor skulle de nog aldrig nå fram till.

ORDLISTA

- APB (Svenska Antipiratbyrå): Svensk organisation som arbetar mot olaglig kopiering av film och spel. Företräder företag inom den svenska film- och datorspelsbranschen.
- A U H (Arga Unga Hackare): En svensk hackergrupp.
- BBS (Bulletin Board System): Ett system som tillåter andra användare att koppla upp sig, till exempel via telefonmodem, för att fildela och skicka meddelanden. Vanligt förekommande innan webben slog igenom.
- Bittorrent: En decentraliserad fildelningsteknik som innebär att en användare på samma gång laddar ner och upp fragment av en fil från och till många olika användare.
- BPI (British Phonographic Industry): Organisation som företräder den brittiska skivindustrin.
- Bredband: En vanlig term för snabbare internetuppkoppling, vanligtvis med hastigheter över 0,5 - 2 megabit per sekund.
- BSA (Business Software Alliance): Organisation som företräder företag inom programvarubranschen.
- C a m : En film som spelats in från en bioduk med hjälp av digitalvideokamera.
- Crack: En »knäckt« version av exempelvis ett dataspel där kopierings-skyddet avlägsnats.
- Digital Millennium Copyright Act: Amerikansk upphovsrättslag från 1998.
- DRM (Digital Rights Management): Samlingsnamn för teknik som kontrollerar eller förhindrar spridningen av digitalt material.
- Encoder: Vanligtvis ett program som omvandlar media mellan olika format, till exempel ljud eller film till datorkod.
- FTP (File Transfer Protocol): En snabb och enkel teknik för direkt filöverföring.
- Hackare: En person med hög teknisk kompetens som använder den för att bryta sig in i skyddade datasystem, eller för att utnyttja befintlig teknik på uppfinningsrika sätt.
- Hubb: En central omkopplingspunkt i ett datornätverk. Används ofta för att ansluta flera datorer till varandra och internet.
- Ifpi (International Federation of the Phonographic Industry): Internationell organisation som företräder skivindustrin.
- IP (Internetprotokoll): En uppsättning regler för hur datorer ska kommunicera med andra datorer och internet. TCP/IP är standard för internetkommunikation.
- Ipred1 (Intellectual Property Rights Enforcement Directive 1): EU:s direktiv 2004/48/EC med syfte att

skydda upphovsrätten genom att ge bättre verktyg för att stävja brott mot den.

Ipred2 (Intellectual Property Rights Enforcement Directive 2): EU-direktiv som är en förstärkning av Ipredi.

IRC (Internet Relay Chat): Namnet på en mycket populär chattstandard på internet. I tal används IRC ofta som namn på hela nätverket av IRC-chatter.

Lan (Local Area Network): Ett lokalt datornätverk. Kan även betyda att ett antal datorintresserade personer tillfälligt samlas på en plats och kopplar samman sina datorer. Världens största lan är svenska Dreamhack.

Mp3 (Moving Picture Expert Group Audio Layer 3): Ett format för digital musik.

Mediadefender: Ett företag i USA som med tekniska metoder arbetar för att förhindra upphovsrättsbrott.

MPA (Motion Picture Association): Den internationella motsvarigheten till MPAA.

MPAA (Motion Picture Association of America): Organisation som företräder de stora filmbolagen i USA.

Peer-to-peer: En teknik för digitala nätverk, där nätverken är icke-hierarkiska. Varje dator i nätverket har en självständig roll och användarna kommunicerar direkt med varandra.

Phreaking: En subkultur vars ambition att lura telefonsystemet, ofta med sikte på att ringa gratis.

RCA (Radio Corporation of America): Amerikanskt skiv- och mediebolag.

RIAA (Recording Industry Association of America): Intresseorganisation för amerikanska skivbolag.

Rippa: Slang för processen när man kopierar innehållet på exempelvis en cd-skiva eller dvd till sin dator.

Seeders: En benämning på användare av bittorrent som har en fil på sin hårddisk och sedan låter andra ta del av den.

Server: En värddator, ofta en dator som är knutpunkt i ett nätverk.

SIIA (Software Information Industry Association): En amerikansk handelsorganisation för mjukvaruindustrin.

Skärmdump: En bild av det som visas på en bildskärm vid ett givet ögonblick.

Stim (Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå): En upphovsrättsorganisation som förvaltar rätten till svenskägd musik.

Strömma: Att ladda ner film eller musik samtidigt som man tittar eller lyssnar, utan att vänta på att hela nedladdningen ska bli färdig.

TCP (Transmission Control Protocol): Ett protokoll med regler för hur dataöverföring mellan datorer ska gå till.

Tracker: En server som hjälper fildelare att hitta filer (filmer, låtar, med mera) och delar av filer på andra fildelares hårddiskar.

Webbhotell: En tjänst som erbjuder digitalt utrymme på internet för att till exempel förvara filer eller lagra hemsidor.

KÄLLFÖRTECKNING

Skurkstaten Sverige

[Alexa.com](http://www.Alexa.com)

Ben-Atar, Doron S., *Trade Secrets - Intellectual Piracy and the Origins of American Industrial Power*, Yale University Press, New Haven, 2004.

Daly, Steven, »Pirates of the Multiplex«, *Vanity Fair*, mars 2007.

Findahl, Olle, »Svenskarna och Internet 2008«, World Internet Institute (www.wii.se), november 2008.

Förundersökningsprotokoll, diarienummer 0201-K101917-06, 0201-K101947-06, 0201-K110481-06, 0201-K110538-06, 0201-K110633-06, 0201-K110670-06, Polismyndigheten i Stockholms län, 2008.

Harrison, Ann, »The Pirate Bay: Here to Stay?«, *Wired.com*, 13 mars 2006.

Lessig, Lawrence, *Free Culture*, Penguin Press, New York, 2004.

Mason, Matt, *The Pirates Dilemma: How Youth Culture is Reinventing Capitalism*, Free Press, New York, 2008.

Norton, Quinn, »Secrets of the Pirate Bay«, *Wired.com*, 16 augusti 2006.

Intervju:

Neij, Fredrik, Solna, hösten 2006.

Ett odjur är löst

Coleman, Mark, *Playback: From the Victorrola to mp3, woyears of music, machines, and money*, Da Capo Press, Cambridge, 2003.

Fleischer, Rasmus och Kaarto, Marcus (red.), *Copy Me: Samlade texter från Piratbyråån*, Roh-Nin Förlag, Stockholm, 2005.

Lardner, James, *Fast Forward: Hollywood, the Japanese & the VCR Wars*, W W Norton & Co Inc, New York, 1987.

Litman, Jessica, »The Sony Paradox«, Case Western Reserve University School of Law, Cleveland, 2005. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=698344

Valenti, Jack, *This Time This Place: My Life in War, the White House and Hollywood*, Random House, New York, 2007.

Wikipedia.org

Sagan om IT-landet

Carrwik, Christian, *Who is it: Vem är vem i Internetsverige*, Periskop Förlag, Stockholm, 2000.

Gates, Bill, *An Open Letter to Hobbyists*, Homebrew Computer Club Newsletter, 3 februari 1976. Hittas på Microsoft.com

Henriksson, Sten, »Datapolitikens död och återkomst«, ur *Infrastruktur för informationssamhället*, (red. Barbro Atlestam), Nutek, Stockholm 1995.

Hrdlicka, Anna, *Den breda vägen vision - verklighet - vision*, Institutet för framtidsstudier, Stockholm, 2004.

Johansson, Jonas, »Du sköna nya tid? Debatten om informationssamhället i Riksdag och Storting under 1990-talet«, Linköpings universitet, Linköping, 2006.

Lindstedt, Gunnar, *Boo.com och IT-bubblan som sprack* Bokförlaget DN, Stockholm, 2001.

Mattsson, Nicklas och Carrwik, Christian, *Internetrevolutionen: 1000 dagar som förändrade Sverige*, Bonnier Icon, Stockholm, 1998.

Statskontoret, »Lånadatorsystemet: Gratis för arbetsgivare - dyrt för stat och kommun«, Statskontorets publikationer 2005:14, Statskontoret, Stockholm, 2005.

Statskontoret, »Svenska delen av Internet. Struktur säkerhet och regler«, Statskontorets publikationer 1997:18, Statskontoret, Stockholm, 1997.

Söderberg, Johan, *Allt mitt är ditt. Fildelning, upphovsrätt och försörjning*, Atlas, Stockholm, 2008.

Turque, Bill, *Inventing Al Gore: A Biography*, Houghton Mifflin, Boston, 2000.

Napsterepidemin

Alderman, John, *Sonic Boom: Napster, MP3 and the New Pioneers of Music* Fourth Estate, 2001, London.

Bellis, Mary, »The History of MP3«, About.com, 2007.

Coleman, Mark, *Playback: From the Victorola to mp3, woyears of music, machines, and money*, Da Capo Press, Cambridge, 2003.

Fisher III, William W., *Promises to Keep: Technology, Law and the Future of Entertainment*, Stanford University Press, Stanford, 2004.

Lasica, J.D., *Darknet: Hollywoods War Against the Digital Generation*, John Wiley & Sons, New Jersey, 2005.

Menn, Joseph, *All the Rave: The Rise and Fall of Shawn Fannings Napster*, Crown Publishing Group, New York, 2003.

Vega, Suzanne, *Tom's Diner*, A & M Records, Santa Monica, 1987.

Rip. Mix. Burn.

Cave, Damien, »Napster at law«, Salon.com, 30 maj 2000.

Coleman, Mark, *Playback: From the Victorola to mp3, 100 years of music, machines, and money*, Da Capo Press, Cambridge, 2003.

Fisher III, William W., *Promises to Keep: Technology Law, and the Future of Entertainment*, Stanford University Press, Stanford, 2004.

Lessing, Lawrence, *Code and Other Laws of Cyber Space*, Basic Books, New York, 1999

Love, Courtney, »Courtney Love does the math«, Salon.com, 14 juni 2000.

McGuire, David, »RIAA to sue file traders«, Dailykos.net, 25 juni 2003.

Menn, Joseph, *All the Rave: The Rise and Fall of Shawn Fannings Napster*, Crown Publishing Group, New York, 2003.

»Miljardsmäll hotar Zennström«, *Veckans Affärer*, 13 december 2006.

Tynan, Dan, »The 25 Worst Tech Products of All Time«, *PC World*, maj 2006.

Sabotörerna

Anderson, Nate, »Peer-to-peer poisoners: A tour of MediaDefender«, Arstechnica.com, 18 mars 2007.

Angwin, Julia, McBride, Sarah och Smith, Ethan, »Record Labels Turn Piracy Into a Marketing Opportunity«, *The Wall Street Journal*, 18 oktober 2006.

Arrington, Michael, »Bill Gates on the Future of DRM«, Techcrunch.com, 14 december 2006.

Cheng, Jacqui, »MediaDefender denies entrapment accusations with fake torrent site«, Arstechnica.com, 6 juli 2007.

Defectivebydesign.org

Enigmax och Ernesto, »The Biggest Ever BitTorrent Leak: MediaDefender Internal Emails Go Public«, Torrentfreak.com, 15 september 2007.

Ernesto, »Anti-Piracy Gang Launches their own Video Download Site to Trap People«, Torrentfreak.com, 4 juli 2007.

Fisher, Ken, »Musicload: 75% of customer service problems caused by DRM«, Arstechnica.com, 18 mars 2007.

Fisher III, William W., »iTunes - How Copyright, Contract, and Technology Shape the Business of Digital Media. A Case Study«, The Berkman Center for Internet and Society at Harvard Law School, cyber.law.harvard.edu, 15 juni 2004.

Holahan, Catherine, »Advertising to the file-sharing crowd«, *Businessweek*, 5 mars 2007.

Jobs, Steve, »Thoughts on Music«, Apple.com, 4 februari 2007.

Kahney, Leander, »Straight Dope on the Ipods Birth«, Wired.com, 17 oktober 2006.

McBride, Sarah, »Antipiracy group suffers email leak«, *The Wall Street Journal*, 17 september 2007.

Mediaderfender.com

»MediaDefender source code leaked to wibble«, Theinquirer.net, 20 september 2007.

Roth, Daniel, »The Pirates Can't Be Stopped«, *Portfolio*, februari 2008.

Scalzi, John, »Peer Pressure«, Mbajungle.com, 8 november 2006.

Wagner, Steven K, »Head to head with p2p«, *Harvey Mudd College Bulletin*, sommar 2005.

Intervju:

Konsumentverket

Piratkopiering är bra!

Debatt, Sveriges Television, 21 oktober 2003.

Folkradion, Sveriges Radio, 24 september 2003.

Piratbyran.org

Strömberg, Henrik, Intervju med Aphex Twin, (datum okänt), *Groove Magazine*

Intervju:

Eriksson, Magnus, Malmö, våren 2007.

Fleischer, Rasmus, Stockholm, hösten 2006.

Svartholm Warg, Gottfrid, Solna, hösten 2006.

Vi vet var du bor

Antipiratbyran.com

Antipiratbyrån, »Scenen - ett hemligt piratnätverk« (internt dokument).

Bsa.org

Förundersökningsprotokoll, diarienummer 0201-K101917-06, 0201-K101947-06, 0201-K110481-06, 0201-K110538-06, 0201-K110633-06, 0201-K110670-06, Polismyndigheten i Stockholms län, 2008.

Hielle, Lars-Peter, »250 000 för att granska pirattips«, Sveriges Radio, 21 februari 2008.

Ifpi.se

Karlberg, Lars Anders, »Arga unga hackare tog över Antipiratbyrån«, *Ny Teknik*, 14 mars 2005.

Karlsson, Peter: »Infiltratörerna«, Realtid.se, 5 oktober 2006.

Karlsson, Peter, »Pirate Bay-infiltratören talar ut«, Realtid.se, 5 oktober 2006.

Karlung, Jon, »Intern utredningsrapport. Ärende: KFM:s intrångsundersökning den 10 mars 2005«, Bahnhof Internet AB, 22 mars 2005.

Mindark.com

Mpaa.org

Piratbyran.org

Sjödén Kerstin, »Hon filar på fler tillslag«, *Göteborgs-Posten*, 31 augusti 2006.

Wood, Todd, »The Race to Kill Kazaa«, *Wired*, november 2002.

Intervju:

Pontén, Henrik, Stockholm, sommaren 2008.

Tiamo möter Anakata

Daly, Steven, »Pirates of the Multiplex«, *VanityFair*, mars 2007.

Ekman, Mikael och Olsson, Daniel, »Carl Lundström, mångmiljonär och högerextremist«, Expo.se, 3 mars 2005.

Förundersökningsprotokoll, diarienummer 0201-K101917-06, 0201-K101947-06, 0201-K110481-06, 0201-K110538-06, 0201-K110633-06, 0201-K110670-06, Polismyndigheten i Stockholms län, 2008.

Harrison, Ann, »The Pirate Bay: Here to Stay?«, Wired.com, 13 mars 2006.

Norton, Quinn, »Secrets of the Pirate Bay«, Wired.com, 16 augusti 2006.

Schmidt, Lars, »Snedseglaren«, *Filter*, mars 2008.

Thompson, Clive, »The Bittorrent Effect«, *Wired*, januari 2005.

Intervju:

Fleischer, Rasmus, Stockholm hösten 2006.

Neij, Fredrik, Solna, hösten 2006.

Sunde, Peter, Malmö, våren 2007.

Svartholm Warg, Gottfrid, Solna, hösten 2006.

Den demokratiska piraten

Carron, Mia, »Pirater bildar parti - siktar på riksdagen«, *Aftonbladet*, 2 januari 2006.

Hemmingsson, Mattias, »Piratparti siktar på riksdagen«, *Dagens Industri*, 3 januari 2006.

Piratpartiet.se

Intervju:

Falkvinge, Rickard, Stockholm, november 2006, december 2006, januari 2008.

Shit, nu hände det där liksom

Bodström, Thomas och Söderman, Stellan, »Uppdrag till Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att tillsammans vidta åtgärder för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott«, regeringsbeslut, Justitiedepartementet, **JU2006/1993/PO**, 2 mars 2006.

Eliasson, Dan, Brev till John G Malcolm, Stockholm, 10 april 2006.

Förundersökningsprotokoll, diarienummer 0201-K101917-06, 0201-K101947-06, 0201-K110481-06, 0201-K110538-06, 0201-K110633-06, 0201-K110670-06, Polismyndigheten i Stockholms län, 2008.

Malcolm, John G., Brev till Dan Eliasson, Encino, 17 mars 2006.

Mpaa.org

MPAA, »Swedish Authorities Sink Pirate Bay«, pressmeddelande, Mpaa.org, 31 maj 2006.

Roswall, Håkan, »PM angående sajten www.thepiratebay.org«, Internationella åklagarkammaren i Stockholm, 30 november 2005.

Ryberg, Jonas, »Tillslaget mot Pirate Bay het världsnöhet«, *Ny Teknik*, 1 juni 2006.

Svartholm Warg, Gottfrid, Brev till Keats McFarland & Wilson LLP, 21 augusti 2004.

Thepiratebay.org

Intervju:

Neij, Fredrik, Solna, hösten 2006.

Pontén, Henrik, Stockholm, sommaren 2007.
Sunde, Peter, Malmö, våren 2007.
Svartholm Warg, Gottfrid, Solna, hösten 2006.

Släpp filerna fria

Carlbom, Mats, »Piratpartiet tror på valskräll«, *Dagens Nyheter*, 11 september 2006.
Encyclopedia.com
»File-sharing 'darknet' unveiled«, BBC News, Bbc.co.uk, 16 augusti 2006.
Habul, Kenan och Johansson, Karin, »Tre av fyra unga stöder fildelning«, *Sydsvenska Dagbladet*, 8 juni 2006.
»Pirate Party Launches Worlds First Commercial Darknet«, PM Piratpartiet, 14 Augusti, 2006. Piratpartiet.se
Piratpartiet.se
»Släpp filerna fria!«, PM Miljöpartiet, Mp.se, 12 september 2006.
Intervju:
Falkvinge, Rickard, Stockholm, november 2006, december 2006, januari 2008.
Andersson, Marie, Stockholm, september 2006.

Piraten nach Brüssel

Daly, Steven, »Pirates of the Multiplex«, *Vanity Fair*, mars 2007.
Encyclopedia.com
Milchman, Eli, »The Pirates Hold a Party«, *Wired.com*, 20 juni 2006.
Nextstepp0litics09.org
Norton, Quinn, »A Nation Divided Over Piracy«, *Wired*, augusti 2006.
Olsson, Miriam och Sandoval, Greg, »Pro-piracy politician proffers his world-view«, Cnet News, news.cnet.com, 13 augusti 2007.
Pirate-party.us
Piratpartiet.se
Sigfrid, Karl, Cederfelt, Margareta, Berg, Ulf, Asplund, Lena, Appelros, Staffan, Grönfeldt Bergman, Lisbeth, Montan, Göran, »Sju moderata riksdagsmän trotsar partipiskan: Att fildela är en rättighet«, *Expressen*, 3 januari 2008.
Söderberg, Johan, *Allt mitt är ditt. Fildelning, upphovsrätt och försörjning*, Atlas, Stockholm, 2008.
Intervju:
Falkvinge, Rickard, Stockholm, november 2006, december 2006, januari 2008.
Hufsky, Florian, april 2008.

Stängt på grund av nedladdning

Adermon, Adrian, »Har illegal fildelning orsakat minskad skivförsäljning i Sverige?«, D-uppsats, Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet, ht 2006.
Backman, Hanna S, »Affärerna som rockar«, *Dagens Nyheter*, 19 augusti 2008

Boorstin, Eric, »Music Sales in the Age of File Sharing«, uppsats, Departement of Economics, Princeton University, april 2004.
Branschföreningen för multimedia, dator- och tv-spel, »Speltoppen 2007«, Data-spelsbranschen.se.
Findahl, Olle, »Svenskarna och Internet 2007«, World Internet Institute (www.wii.se), november 2007.
Findahl, Olle, »Svenskarna och Internet 2008«, World Internet Institute (www.wii.se), november 2008.
Ifpi.se
Kahney, Leander, »Straight Dope on the Ipod's Birth«, *Wired.com*, 17 oktober 2006.
Kleen, Björn af, »P - som i Pengar«, *Sydsvenska Dagbladet*, 27 februari 2006.
Levy, Steven, »Ipod Nation«, *Newsweek*, 26 juli 2004.
Levy, Steven, »The Perfect Thing«, *Wired*, november 2006.
Mediamätning i Skandinavien: Årsrapport 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006,2007, Mms.se.
Nilsson, Jonas, »Två av fem artister vill tillåta fildelning«, *Sydsvenska Dagbladet*, 30 mars 2008.
Nilsson, Jonas, »Därför förlorar så få artister på fildelningen«, *Sydsvenska Dagbladet*, 31 mars 2008.
Noaksson, David, »Succé för stadsfestivaler«, *Dagens Nyheter*, 12 augusti 2008.
Oberholzer, Felix och Strumpf, Koleman, »The Effect of File Sharing on Record Sales: An Empirical Analysis«, paper, Harvard Business School och University of North Carolina, mars 2004.
Selg, Håkan, m fl, »Broadband technologies transforming business models and challenging regulatory frameworks - lessons from the music industry«, paper, forskningsprojektet MusicLessons, Kungliga Tekniska Högskolan, augusti 2006.
Intervju:
Skoglund, Claes, Värmdö, sommaren 2008.

Hotet mot Hollywood

Aberdeen, J. A., *Hollywood Renegades: The Society of Independent Motion Picture Producers*, Cobblestone Entertainment, Palo Verdes, 2000.
Aberdeen, J. A., »The Edison Movie Monopoly«, Hollywood Renegades Archive (www.cobbles.com/simpp.htm).
Edidin, Peter, »La-La Land: The Origins«, *The New York Times*, 21 augusti 2005.
Gherseti, Marina, »Svenska Biovanor 1988 - 2007«, SOM-institutet, Göteborgs universitet, 2008.
Hendricks, Gordon, *The Edison Motion Picture Myth*, University of California Press, Berkeley, 1961.
Lessig, Lawrence, *Free Culture*, Penguin Press, New York, 2004.

Mason, Matt, *The Pirates Dilemma: How Youth Culture is Reinventing Capitalism*, Free Press, New York, 2008.

Musser, Charles, »Before the Nickelodeon«, University of California Press, Berkeley, 1991.

Renfors, Cecilia, »Musik och film på Internet - hot eller möjlighet?«, Justitiedepartementets publikationer 2007:29, Stockholm, 3 september 2007.

Wanamaker, Marc, »The First Studios«, The Silents Majority Online Journal of Silent Film, 2001 (<http://free-culture.cc/notes/12.pdf>).

Intervju:

Zennström, Niklas, München, januari 2007.

Upphovsrättssamhället

Antoni, Rudolf, »Morgondagens publik. Attityder och vanor kring film och bio på 2000-talet«, SOM-institutet, Göteborg, 2007. www.som.gu.se/rapporter.

Coleman, Mark, *Playback: From the Victorola to mp3, 100 years of music, machines, and money*, Da Capo Press, Cambridge, 2003.

Encyclopedia.com

Engdahl, Horace, mfl, »Har Moderaterna blivit ett piratparti?«, *Expressen*, 6 januari 2008.

Englund Peter, Axelsson Majgull, Kling Johan mlf, »Piratmoderaterna förstör vårt arbete«, *Expressen*, 10 januari 2008.

Fried, Jonathan, »Välkommen till internet«, Fokus.se, 18 januari 2008.

Hofsten, Anders, Martinsson, Anders, Nordgren, Anders m fl, »Ingen piratjakt i våra artistnamn!«, *Aftonbladet*, 21 november, 2008.

Jerräng, Marcus, »Konkurrensverket sågar fildelningslag«, IDG.se, 11 november 2007.

Lessig, Lawrence, *Free Culture*, Penguin Press, New York, 2004.

Nilsson, Jonas, »Två av fem artister vill tillåta fildelning«, *Sydsvenska Dagbladet*, 30 mars 2008.

Renfors, Cecilia, »Musik och film på Internet - hot eller möjlighet?«, Justitiedepartementets publikationer 2007:29,3 september, Stockholm, 2007.

Schüldt, Eric, »Piraterna tar över«, Fokus.se, 24 augusti 2007.

Swartz, Oscar, *Alternativ till Bodströmsamhället*, Timbro, Stockholm, 2008.

Söderberg, Johan, *Allt mitt är ditt, Fildelning, upphovsrätt och försäljning*, Atlas, Stockholm, 2008.

Vaidyanathan, Siva, *Copyrights and Copywrongs*, New York University Press, New York, 2003.

Gratisamhället

Andersson, Chris, »Free! Why \$0.00 Is the Future of Business«, Wired.com, 25 februari 2008.

Brand, Stewart, *The Media Lab: Inventing the Future at M. I. T.*, Penguin, New York, 1988.

Creativecommons.se

Copyswede.se

Encyclopedia.com

Hedbom, Petra, »Cecilia Renfors, fildelningsutredare«, *Fokus*, 18 januari 2008.

Kusek, David och Leonhard, Gerd, *The Future of Music*, Omnibus Press, London, 2005.

Lessig, Lawrence, *Free Culture*, Penguin Press, New York, 2004.

Music Lessons, KTH, <http://xml.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons/Reports>.

Renfors, Cecilia, »Musik och film på Internet - hot eller möjlighet?«, Justitiedepartementets publikationer 2007:29,3 september, Stockholm, 2007.

Piratpartiet.se

Stim.se

Söderberg, Johan, *Allt mitt är ditt. Fildelning upphovsrätt och försörjning*. Atlas, Stockholm, 2008.

Utvecklingens absoluta spjutspetsar

Bonnier, Carl-Johan, »Ett efterblivet paradiset för olagliga IT-pirater«, *Dagens Nyheter*, 16 november 2007.

Brokep.com

»Gratis kurslitteratur på Student Bay«, Studentbay.org, mars 2008.

Henriksson, Sten, »Datapolitikens död och återkomst« i *Infrastruktur för informationssamhället* (red. Barbro Atlestam), Nutek, Stockholm, 1995.

Jareborg, Nils, »Supplement till Allmän kriminalrätt«, lustus förlag, Uppsala, januari 2008.

Magnusson, Lisa, »The Pirate Bay - inga yttrandefrihetens riddare«, *Aftonbladet.se/debatt*, 8 september 2008.

Mygazines.com

»Revolution or Reform«, paneldebatt, Kungliga Tekniska Högskolan, 21 oktober 2008.

Roswall, Håkan, Ansökan om stämning, Ärende 109-155-06, Internationella åklagarkammaren, Stockholm, 31 januari 2008.

Spotify.com

Svenska Förläggareföreningen, »Ljudböcker och e-böcker på The Pirate Bay - En kartläggning av illegal fildelning (www.forlaggareforeningen.se)», 19 april 2008.

Thepiratebay.org

Intervju:

Sunde, Peter och Svartholm Warg, Gottfrid och Neij, Fredrik, Stockholm, hösten 2008.